Gisèle Halimi

HAPSEDİLMİŞ KADIN

BROY YAYINLARI: 58
Ekim 1990

Kapak Düzeni
HOY AJANS

(Bu kitap, BROY Yayınları ve FIRAT Yayın Dağıtım-Pazarlama'nın işbirliği ile yayınlanmıştır.)

GISÈLE HALIMI

HAPSEDİLMİŞ KADIN

Çeviren:
FEYZA TULGA

BROY YAYINLARI

KADIN MÜCADELELERİNİN DİNAMİĞİ ve GISELE HALIMI

Fransa'da kısa bir süre önce *Portakal Ağacının Sütü* (Le Lait de l'oranger, Gallimard, 1988) adıyla yayımlanan politik hatıratım Gisèle Halimi, babası "Muhteşem Edouard"a ithaf etti: "Senin için Edouard, senin için anlamak, öğrenmek, başarmak istedim. Senin için bağımsızlık savaşı verdim; çok ayırdında olmadığın haksızlıklara karşı, her zaman çok iyi anlamadığın davalar uğruna senin için savaştım" diyordu, çok sevdiği ve kızını "gözünün nuru" gibi seven, ölüm döşeğindeki yaşlı adama. Geleneklere uygun olarak ailesinin onurunu kurtarmayı babası ondan değil, ağabeyinden beklemişti, ama kitapla ilgili bir tanıtma yazısında dendiği gibi "Giséle adlı bir kasırga" bütün geleneksel sıraları bozmuş, altüst etmişti[1].

1970'lere kadarki ve 70'li yıllarda mücadelelerini konu alan *Hapsedilmiş Kadın* da son sayfasını çevirdiğinizde aynı duyguyu veriyor size. Ne kasırga!

1927'de Tunus'ta, yoksul ve beş çocuklu bir Musevî ailesinin en büyük kızı olarak doğan Gisèle Halimi'nin kaderi, normal şartlarda, dünyaya salt bir kız çocuğu olarak geldiği için eve hapsedilmiş bir kadın olarak yaşamak gibi görünüyordu. Ama, "Anneannen böyle yaşadı, ben böyle yaşıyorum, sen de böyle yaşayacaksın. Dünyayı değiştirecek olan sen değilsin herhalde" diyen annesinin geleneklere uygun olarak onu 16'sındayken 35 yaşındaki sevimli bir zeytinyağı tüccarıyla evlendirme çabalarına karşı gelerek ve belki de tüm hayallerini yıkarak, Gisèle, Tunus'ta bugün bile kuraldışı sayılan bir hayat çizgisini seçti.

---

1 Josette Alia, "Un ouragan nomme Gisèle", *Nouvel Observateur*, sayı 1248, 7-13 Ekim 1988, s. 61.

"Her şey kendi yerinde, her cinsiyet kendi işinin başında olursa, bu ortasından çatlamış yaşlı dünya, olduğu gibi kalacaktır!" diyen ve "Tanrı'nın kadınları unuttuğundan, çok küçük bir kız çocuğu iken kuşkulanmaya başlayan"[2] Gisèle, kadınlara reva görülenlerden başlayarak haksızlıklarla dolu olan bu dünyada haksızlığa uğrayan ve ezilenden yana bir mücadeleye girişti. Antisemitizm, sömürgecilik, Cezayir savaşı, Fransız solunun kavgaları gibi çok çeşitli mücadeleler içinde yer aldı.

"Avukat olacaktı... başka hiçbir mesleğe girmeyeceği ta en başından açıktı. Avukat olmak da (onun) için savunmaktı yalnızca."

Ve avukat Halimi, yirmi yaşındayken, doğurmak istemediği bir çocuğu "ortaçağ yöntemleriyle düşürmek için karnına takılan bir sondayla", Tunus bağımsızlık savaşının en önemli siyasi davalarından birisi olan *Moknin Davası*'nda, haksızlığa uğrayanların savunmasını üstlendi. Anezteziz yapılan bu ilk kürtaj ona bir işkence gibi görünmüştü. Sonradan isteyerek doğurduğu üç çocuğundan ilkinin doğumu için kliniğe, yine son dakikaya kadar duruşmalarına girdiği bir davadan, fırlayarak gitti. "İşimi bırakmanı söz konusu değildi. Anneliğim ve avukatlık mesleğim benim için aynı kavgaydı" dediği meslek hayatı boyunca hep önemli siyasi davalarda avukatlık yaptı. Bu kitapta etkileyici bir üslupla öyküsünü anlattığı; kadınların kendi bedenleriyle ilgili en temel kararı, doğurma ya da doğurmama kararını özgürce almalarını önleyen yasalara karşı, "kadınların kendileri üzerinde iktidar kurabilme hakkını" kabul ettirmek üzere savunmasını üstlendiği *Bobigny Davası* bu davaların en ünlülerinden birisidir. "Bobigny'de Marie-Claire'in davasında ve başka davalarda duyduğumuz her şeyi ben de yaşadım" diyen Gisèle Halimi, "Çocuk aldırmanın ilk ve tek politik davasıdır" dediği Bobigny Davası'nın politik

---

2 a. y.

niteliğini şöyle açıklar: "Bu, politik bir davadır, çünkü sanıklar, suçlananlar suçlayıcı olurlar. Mahkemeyi bir kürsü haline dönüştürmeye karar verirler ve yargıçlarını aşarak tüm kamuoyuna seslenirler." Kızının doğurmak istemediği çocuğunu aldırmasına yardımcı olduğu için yargılanan metro işçisi Michèle Chevalier, "Ama yargıç bey! Ben suçlu değilim. Suçlu olan sizin yasanız!" derken tam da bunu dile getirmektedir.

Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin Vietnam Savaşı'ndaki vahşetini yargılayan Russell Mahkemesi'nde uzmanlık da dahil olmak üzere pek çok siyasi davada görev alan Gisèle Halimi, yalnız çok başarılı bir kadın avukat olmakla kalmamıştır.

1920 kürtaj yasası gibi haksız ve çağdışı yasaların değiştirilmesi için de politik bir mücadele verir. Bu amaçla *Choisir* (Seçme) Derneği'ni kurar. Çünkü ona göre haksız bir yasanın ortadan kaldırılması yeterli değildir. Kadınlara özgürlüğü somut olarak kullanma araçlarım, yaşam vermeyi seçme araçlarım sağlamak için yeni bir yasa yapılmalıdır. "Dünyamızda doğal özgürlük yoktur. Doğal yasa orman yasasıdır. Doğal yasanın örgütlenmesi gerekir. Yoksa ayrıcalıklı kişiler, başka insanların zararına, doğal yasaya el koyarlar" diye sunduğu hukuk mücadelesi nedeniyle kurucusu olduğu *Choisir* Derneği reformcu kabul edilmiş ve kendilerini çok devrimci sayan MLF'nin kızları (Kadınların Kurtuluşu Hareketi) tarafından çok eleştirilmiştir. Buna karşı: "Reform yapmak bazen reformizmi önlemenin en iyi yoludur. Ekonomisi liberal ve kültürü ataerkil bir ülkedeki kadınlarla ilgili reformlar uzun vadede devrimcidirler." diyerek, kalıpçı anlayışlara köklü bir eleştiri getiren Gisèle Halimi'nin kitabı; özerk bir kadın hareketinin hedefleri, örgütlenme biçimleri, taktikleri gibi sorunlar üzerine kafa yoran tüm kadınları ilgilendirecek çözümlemeler getirmektedir (Özellikle *Kadın Mücadelelerinin Dinamiği* başlıklı bölümde).

Bu nedenle *Hapsedilmiş Kadın*'ı Fransa'ya ve o toplumdaki çağdaş kadın hakları mücadelesinin belirli bir

aşamasına özgü görüp Türkiye kadınlarını aynı derecede ilgilendirmeyeceğini düşünebilecek herkese karşı, bu kitabın kadınların ortak, evrensel sorunlarıyla ilgili olduğunu ve özgün olduğu kadar gerçekçi, ayakları yere basan bir feministin yaşanmış deneyimlerden yola çıkarak, hepimize üzerinde düşünmemiz gereken, evrensel geçerliliği olan çözümler önerdiğini savunurum.

Uzun yıllardan beri Fransa'da yaşasa da, kökeni ve özlemleriyle Akdenizli olan ve öyle kalan bu yürekli kadının Türkiye feminizmi açısından da değinmeden geçilmemesi gerektiğine inandığım bir özelliği vardır.

Yıl 1982. Sıkıyönetim, amansız bir biçimde uygulanmakta. Siyasal faaliyetler tümüyle yasaklanmış. İstanbul'da bir avuç kadın, bütün bu olumsuz koşullara karşın kadınların özgül ezilişine karşı başlayan başkaldırının ilk aşamalarında, "kadın sorunları" konusunda bir sempozyum düzenleme hazırlığı içerisindedir. "Feminizm" sağın da solun da kuşkuyla karşıladıkları yeni bir düşünce akımı olarak yıllardan sonra ilk kez kamuoyu önünde tartışılacaktır. Bize bu bayrağı açmak, gerekli ve önemli görünmektedir ama bir "otorite"nin koruyucu kanatları altında olmadan, bunu yapabileceğimize güvenimiz yoktur. Bu yüzden, sonradan pek çok batılı ülkede de ilk adımların atıldığı dönemlerde kullanıldığım öğrendiğim[3] bir yöntemi, içgüdüsel diyebileceğim bir biçimde biz de kullanarak, bu bayrağı bizden çok önce açmış bir ülkeden gelen deneyimli bir feministten bizi "meşruluk kalkanıyla" korumasını istedik. İşte o feminist, Gisèle Halimi'ydi[4].

---

3 1988 temmuzunda Spetses'te (Yunanistan) yapılan, "Akdeniz'de feminist pedagoji" seminerlerinde, değişik ülkelerden kadınlarla yaptığımız görüşmelerden. Örneğin Belçika'da ilk feminist çalışmalar başladığında, onlar da böyle bir kalkan işlevi görmesi amacıyla Simone de Beauvoir'ı çağırmışlar...

4 Gisèle Halimi ile bu sempozyum vesilesiyle yaptığım bir söyleşi için bkz. "Kadınların Özgürleşmesi", *Cumhuriyet,* 31 Mayıs-3 Haziran, 1982.*

* Bu konuşmanın tümü, elinizdeki kitabın sonunda da yer aldı.

Fransa'dan gelen, uluslararası üne sahip bir hukukçu, ama aynı zamanda Tunus kökenli; uçuşan saçları, ipincecik bedeni, eflatun renklerin hakim olduğu Yves Saint Laurent şalıyla sonuna kadar Parisli ve burjuva görünümlü, ama aynı zamanda Cezayir savaşı sırasında Fransız paraşütçülerinin ırzına geçerek işkence yaptıkları Camila Bupaşa'yı savunmuş, dünya kamuoyunun Cezayir'deki Fransız baskısı konusunda bilgilenmesini sağlamış bir dava kadınıydı Gisèle Halimi. Ve yanılmıyorsam, İstanbul'da da çok etkili oldu.

Hiç unutmuyorum. Saint-Germaine de Près Bulvarı'ndaki, hele bir kadın avukatın bürosu (!) olarak düşünüldüğünde insanın ağzını açık bırakan şıklıkta ve büyüklükteki bürosuna, "İstanbul'a gelir misiniz? Bize destek olur musunuz?" diye sormaya gittiğimde, o sırada yine bir yığın davayla –ve yeni seçildiği mecliste Sosyalist Parti milletvekili olarak– çok meşgul olduğu halde, hiç tereddüt etmeden, "Evet!" demişti... Kadınların davası için takviminde her koşulda bir zaman bulabilir, olmazsa yaratabilirdi... "Kadınların kurtarılması değil, kadınların kendilerini kurtarmaları" için, "somut olarak politik bağları, sınıf kökenleri, ilişkileri ne olursa olsun, tüm kadınların birleştiği bir kitle hareketine inanıyorum" diyen Gisèle Halimi, uluslararası dayanışmayı da önemsiyordu. Bu kitabının Türkçe'ye çevrilmesi, ona olan bir şükran borcumuzun yerine getirilmesidir, aynı zamanda...

ŞİRİN TEKELİ
Esentepe, Aralık 1988

HAPSEDİLMİŞ KADIN

"Bir insan, kadın doğmaz: kadın olur..."
Simone de Beauvoir

Bu kitabı, ikna etmek amacıyla yazdım. Görevleri, demokrasi çerçevesinde, yasaları yapıp bozmak olan erkekleri ve kadınları ikna etmek amacıyla. 1974 Fransa'sında çocuk aldırmak için İngiltere ya da İsviçre kliniklerine gidemeyen kadınların çoğu ölüme mahkûm oluyordu. Baskıcı ve çağdışı 1920 yasası (Ceza Yasasının eski 317. mad.) kadınları gizliliğe zorluyor; bu gizlilik için parası olmayan tüm kadınları bazen de trajediye dönüşen bir drama sürüklüyordu. Kadınlar açısından suçluluk, suskunluk, çoğu kez de utanç anlamına geliyordu bu durum.

Bobigny Davası. Suçlanan kadınlar suçladılar. "Siyasal" davalar geleneği içinde bu kadınlar önem kazanıp tüm kadınların sözcülüğünü yapmayı bildiler. Kendi hakkında karar vermenin ve doğurmanın, yani CHOİSİR'in[1] onlara hak olarak tanınmasını isteyen kadınlardı bunlar. Michèle Chevalier ve arkadaşları, tüm yargıçları aşarak kadınlara, erkeklere, kamuoyuna ve tüm Fransa'ya seslenmeyi bildiler. Bizi fiziksel ve ruhsal açıdan sakatlayan yasa paramparça oldu. Bu tarihe kadar konuya özen göstermeyen siyasal partiler harekete geçtiler. Parlamento, yasayı değiştirme girişiminde bulundu. Hükümet, sol oyların yoğun desteğiyle onaylanan yeni bir yasa taslağı sundu. 17

---

1 1971 yılında *343'lerin Manifestosu*'ndan sonra örgütlenen bir kadın hareketi. *Choisir,* "seçmek" anlamına gelen Fransızca sözcüktür.

Ocak 1975'te resmen ilan edilen "Simone Veil Yasası", uygulanmasında ortaya çıkan zorluklara karşın, kadınların büyük bir zaferiydi. O gün zincirin ana halkası kırıldı.

Eee sonra ne olacak? Ya şimdi neler olacak acaba?

Kendi bedenine sahip olmak için savaşmak, tüm kadmlar için apaçık bir gereklilikti. Aşıldığı zaman iş, eğitim, siyasal mücadeleye girme gibi başka savaşları ortaya çıkaracak olan, yani yalnızca bir aşama olan bu savaşı bir amaç olarak görmek yanlış olurdu.

Güçlük hemen ortaya çıktı. Yöntemimiz bir tür "araçsız veri" değildi. Birçok kadın bu yöntemin hayati olmadığını, ikinci derecede önemli, hattâ anlaşılmaz olduğunu düşünüyordu. Açıklamak gerekiyordu. Her zaman yeniden başlanması gereken bir açıklamaydı bu. İlk önce yöntemimizin birçok alanı kapsayan, analiz ve sentez gerektiren içeriğini açıklıyorduk. Ardından reformlar, yine reformlar. Stratejimiz bu muydu? "Choisir" hareketinin feministleri olan bizler, biz olmadan toplumun köklü olarak değişmeyeceğini ileri sürüyoruz. O zaman?

Bizi dar bir reformizmle sınırlı gören itirazı şöyle yanıtlıyoruz: Reform yapmak bazen reformizmi önlemenin en iyi yoludur! Ekonomisi liberal ve kültürü ataerkil bir ülkedeki kadınlarla ilgili reformlar uzun vadede devrimcidirler. Kadınların durumunu, her şey birbirine karıştığı, takılıp başarısızlığa uğradığı ve sonunda rahatsız edici olduğu için bir aysberge benzettim. Görünmeyen, söylenmeyen şeylere kadar uzanıyor bunlar. Su altında kalmış köklere: Kültüre, yaratmaya, aileye, aşka ve nihayet erkeğe dek. Temel ve üstü örtülü bir sürü ilişki.

Bu kitapta çocukluğumu ve kadın olmayı öğrenişimi anlatarak kadınlara – özellikle aralarında en güçsüz olanlarına – izlediğim yolların beni ortak savaşımıza götürdüğünü söylemek

istedim. Bilinç doğduğu zaman zayıflık güce dönüşür ve bu bilinçli güçten erişkin kadın doğmalıdır.

Kadınların Davası, gebelikten korunma ve kürtajdan da öte fiziksel özgürlüğümüze tüm anlamını kazandırmak istiyordu: Yani amacı birbirini tamamlayan, besleyen, sonunda ince ve gereksiz yinelemelerle birleşen "hapishanelerimizi", kilitlerimizi parçalamak.

Kendimi tanıtayım. Eve kapatılmış, siyasal karar mekanizmasından uzak, cinselliği yadsınmış, kültür ve kitle iletişim araçları tarafından şartlanmış olan kadınım ben. *Hapsedilmiş kadın.*

Ev kadını, sözcüğün tüm anlamlarıyla eve hapsedilmiştir. Gerçek dünya ile hiçbir ilişkisi yoktur ve her gün aynı işleri yapmak zorundadır. Kadına kapatılan dünya kararların alındığı dünyadır, ekonomi dünyasıdır, politika dünyasıdır, kısaca erkeklerin dünyasıdır. Kadın bu dünyaya paralel başka bir dünyada, bir tür gettoda yaşar. Kadının dünyasında yapılan işlerin üretken olmadığına karar verilmiştir. Üstelik, evine tıkılıp kalmış kadının didinerek yaptığı işler -çamaşır, yemek, ütü, ev temizliği gibi- bilim adına, Marx adına, Gayrı Safi Milli Hasıla'ya dahil olmamaktadır. Böylece bu gizli bir mesai, İsabel Larguia'nın da söylediği gibi, kadının "ikincil bir cinsel niteliğidir". Mu mesai, artı-değer yaratmaz. Ücretli olmadığı için piyasa değeri, dolayısıyla değişim değeri yoktur. Bu düşünce, göründüğü kadar kesin midir? Sanmıyorum. Gerçekten de Marx'a göre *ücret, işçinin çalışma gücünün değil de, salt bu gücün yeniden üretilmesinin karşılığıdır.* Tabii ki ev işlerinin çalışma gücünün yeniden üretilmesinde büyük payı vardır.

Örneğin, her işi yapan bir hizmetçi-ev hanımının yerine, ücretle çalışan bir gerçek hizmetçi koyun. Kadının evde yaptığı iş, bir tür soyluluk ve piyasa değeri kazanır böylece.

Ama dikkat edin! Bütün bunlara karşın, *kadının evde yaptığı işlerin ücretinin ödenmesini istemiyoruz.* Bu ücretin adı "annelik ücreti", "özel ücret" ya da başka bir şey de olsa *ev işlerine ücret ödenmesi bir tür tuzaktır,* "erkek işleri" (bunlar asil işlerdir) ile "kadın işleri" (ikincildirler ve o kadar doğaldırlar ki hemen hemen görünmezler) arasındaki dayanılmaz ayrımı onaylamaktır. Her ne kadar kadınların hatırı sayılır bir ev mesaisi varsa da (Fransa'da haftada 80 - 90 saati bulmaktadır), bunun *ekonomik değerinin* bulunmaması, bizi *özgül olarak* etkileyen sömürünün yalnızca kapitalist değil, aynı zamanda ataerkil olduğunu kanıtlamıyor mu?

Dışarda çalışan kadınların durumu daha mı eşit, daha mı adil? Fransa'da aktif nüfusun % 38,4'ünü oluşturmalarına karşın (8 300 000 kadın çalışmaktadır) kadınlar başka bir *hapishanenin* içindedirler. Kadınlar işe alınırken ayrım gözetilmekte, mesleki açıdan gerektiği gibi yetiştirilmemektedirler. 1957 Roma Sözleşmesi'nde ve 22 Aralık 1972 yasasında görkemli bir şekilde belirtildiğine göre "eşit işe eşit ücret" verilmesi gerekmektedir. Ama bu kural şimdiye kadar göz önüne alınmamıştır. İşlerinde eşit beceri ve verim sağlayan erkek ve kadınların ücretleri arasında önemli bir fark vardır. Kadınlara verilen ücret, erkeklerinkinden % 33 azdır.

Kadınlar ekonomik krizlerden daha fazla etkilenirler. İşsizlerin çoğu kadındır. Kadınlar karar verme yetkisinden uzak, sorumluluğu olmayan işler yaparlar. Tabii ki bunlar en az ücret ödenen işlerdir[2]. Toplumdaki çalışma hayatını bir piramide benzetirsek, piramidin tabanını kadınların oluşturduğunu

2 "Kadın Durumu Bakanlığı"nın son istatistiğine göre (Mayıs 1976) erkeklerin yalnızca % 35'i ayda 1900 Franktan az kazanırken bu ücreti alan kadınların oranı % 64'e çıkmaktadır.

görürüz. Piramit yükseldikçe erkekler çoğalır. En tepede erkekler "yalnızdırlar"[3].

Asgari ücret alan üç kişiden ikisi kadındır[4]. Sosyal gereçlerin çok az olması, erkeklerin evde eşleriyle her tür işi paylaşmaya karşı çıkmasından ötürü kadın lanetlenmiş gibi bir günde iki iş günü çalışmaya mahkûmdur. Suç kimin? Evde ya da dışarda çalışmak arasındaki seçim bir aldatmacaysa, kimi suçlamalı?

Ekonomik ve sosyal politikamızın acmacak halde olduğu doğrudur. Ama erkeklerin önyargıları da en az onun kadar berbat bir durum sergiliyor. Akşam, bitkin kahramana sevecen bir ayinle terliklerini getiren ev perisi, güçlü imajlardan etkilendiği gibi bu imajların arkasındaki ideolojiden de etkileniyor. Her şey kendi yerinde, her cinsiyet kendi işinin başında olursa, bu ortasından çatlamış yaşlı dünya, olduğu gibi kalacaktır! Jules Guesde şöyle yanıtlıyordu bütün bunları: "Kadının mutfaktaki yeri diğer yerlerden daha önemli değildir. Tıpkı erkeğinki gibi kadının da yeri her yerdedir. Çalışabileceği ve çalışmak istediği her yerde. Erkeğin de cinsiyetine tekabül eden işlevleri vardır: Hem koca hem de babadır. Bu onun aynı zamanda doktor, sanatçı ya da kafa işçisi olmasını engellemez. Kadın da eş, anne ya da bunlardan biri olmadan niçin kendi istediği bir biçimde sosyal yaşama katılmasın?"[5]

Kadınların tüm bağımlılıklarının kökeni ekonomik bağımlılıktır.

Bir tek örnek verelim. Çok güncel bir konu: Dövülen kadınlar! Bu korkunç erkeksi-faşist davranışın nedeni ne olabilir? Kocasından ya da sevgilisinden bir kez dayak yiyen kadın niçin hâlâ onun yanında kalıyor? Hastalıklı bir mazoşizmi bir

---

3 Yüksek düzeydeki görevlilerin yalnızca % 2'si kadındır. (Kadınların çalışma hayatı ile ilgili rapor. Eylül 1976).

4 Asgari maaş ekim 1976'da 40 saat mesaiye karşılık 1500 Franktı.

5 "Kadın ve Kadının Çalışma Hakkı" *Sosyalist,* 9 Ekim 1898.

kenara bırakırsak, defalarca dövülen kadınların evden ayrılmamasının nedeni paraya dayanıyor. Kaçacak yeri, işi, hiçbir parasal özgürlüğü olmayan kadın nereye gidebilir? Bu kadın evden çıkıp gitmek istediğinde, yemek yemek, uyumak, üşümemek gibi mutlaka yerine getirilme gereksinimleri olan çocuklarını ne yapsın? Bir çiftin cinsel ve duygusal ilişkilerinin karmaşıklığını azımsamıyorum. Aramızdaki bazı kadınların militan bilincini de yüceltmiyorum. Dövülen kadınlara şunu söylüyorum yalnızca: "Ekonomik açıdan özgür olan. Çocuklarınızı, eşyalarınızı alıp çıkın". Önemli olan, kadının fizik ve moral bütünlüğünü koruması, kaba davranan erkeği hor gördükten sonra kendi kendini küçümsememesi, kendini savmesidir. Yaşı, öğrenimi ve cesareti çalışmaya uygun olmayan kadınlara yardım etmemiz gerekir. Ama bu yardım kısa vadeli ve geçici olmalıdır.

Sömürü toplumundaki çalışma yaşamını hiçbir şekilde kutsallaştırmak istemiyorum elbette. Ama bence kadın, adaletsizliğin içindeki "gerçek" yerini alarak, tıpkı erkek gibi köklü değişikliklere öncü olabilir. Kadınların talepleri, niceli nitele dönüştürebilir ve ekonomik kazanımların sonu yeni ilişkilere varabilir.

Bazı sosyalist yönetimler amaçlarına insanı katmadılar. Ama hepsi kadını, erkekle birlikte yürüyen kadını unuttular[6].

---

6 Bunu şöyle örnekleyebiliriz: 1970'li yıllarda *Le Monde* gazetesi Sovyet doktor kadınlarının çok ağır olan günlük meslekî çalışmanın ardından tüm ev işlerini ve çocukların sorumluluklarını kocalarının yardımı olmadan yüklendikleri için şikâyetçi olduklarını bildiriyordu. Aynı zamanda FKP'nin kadınlar kolu toplantısında FKP yöneticileri de "Sovyetler Birliği'nde kadınların iktisadi özgürlüklerini kazandıkları için hiçbir sorunları kalmadığını, hattâ doktorların % 90'ının kadın olduğunu" söylediler. Yazar, "sosyalist yönetimlerin iktisadi özgürlüklerle yetinmeyip yüzyılların birikimi olan ataerkil kurumlarla yoğun bir şekilde mücadele etmesi gerektiğine ama bu mücadelenin yeteri derecede yürütülmediğine" inanıyor. Nitekim, Glasnost politikasının uygulanmaya başlamasıyla birlikte Sovyet doktor kadınların televizyona çıkıp isteklerini dile getirmelerinin sağlandığını günlük basından da izleyebiliyoruz. (çeviren)

Bu unutuluş birçok sapmaları, kusurları, ihanetleri açıklayamaz mı? Özgül, farklı ve baskıya direnen kadınların yokluğunun, mücadelelerimizin geleceğini yoksullaştırmayacağını kim söylemezlik edebilir ki?

Peki ama niçin kadınlar siyasal olaylara ağırlıklarını koymuyorlar. Niçin haksız yasaların yürürlükten kaldırılması ile uğraşmıyor, gerekli olan yenilikleri savunmuyorlar? Kısacası, seçimlere katıldıkları ve seçilebildikleri demokratik bir ülkede yaşarken niçin "sonsuz köleliklerini" kırmaya uğraşmıyorlar?.. Bu soruların yanıtı çok basit aslında. Kamu işleri düzeyinde gerçekten istenmiyorlar çünkü.

Tabii ki oylarımız çok geçerli. Tüm siyasal partiler ve sendikalar kadın üyelerinin yüzdesini öne sürüyorlar (% 10'la % 30 arasında). Ama Meclis'te hangi temsil edilme? Mecliste % 1,6 kadın oranıyla, Fransa acınası bir rekora, Avrupa parlamentolarında en düşük kadın katılım oranına sahiptir[7]. İdari kuruluşlarda, politik bürolarda, karar komisyonlarında kaç kadın var? Sayıları o kadar az ki bunları tekrar tekrar söylemeye değmez. Uygulamadaki bu ikincil yurttaşlığımızın nedenlerini anlamaya çalışsak daha iyi.

İlk önce seçim yasasını inceleyelim. Kadınların Parlamentoda az temsil edilmesinden, kısmen, tek adlı seçim sistemi sorumludur. Yalnızca nisbi temsil sistemi, dalavereye başvurmadan, kadın/erkek seçmenlere söz hakkı tanımakta ve daha çok sayıda kadının seçilmesini sağlamaktadır[8].

---

7 490 milletvekilinden sadece 9'u kadındır (Bunların 3'ü de yedek üyedir). 285 senatörden 6'sı kadındır.

8 Bu konuyla ilgili olarak İtalya örneği ilginçtir. İki Meclise 950 kişiden 87 kadın seçilmiştir. Yani % 9,7. (Bir önceki rakam % 3 idi.)

Ama oylama sistemi her şeyi açıklamıyor. Düşünce yapısı, özellikle ilkelerinin yaşamın her alanında geçerli olduğunu anlamakta gecikmiş solcu erkeklerinki önemli bir etken. Sakın iyi öğrenilmemiş, kötü özümlenmiş eski dersleri – düşünce tarzlarının, üstyapının 'ekonominin yansısı' olduğunu – ısıtıp ısıtıp önümüze sürmesinler. Düşünce tarzlarının sosyal yapıdan kaynaklandığı doğruysa da bunlar sosyal gerçeğin masum birer fotoğrafı değildirler. Kadın/erkek ilişkilerinin sürecini bu kadar basite indirgemek, en iyimser deyişle aptallık, en kötümser deyişle de ikiyüzlülüktür. Nedenleri ve sonuçları açısından darkafalılık önemli bir olaydır. En açık seçik, en iyi niyetli politik çizgiler, düşüncelerin donmasından, tıkanmasından dolayı yollarından saptırılabilir. Düşüncelerin "öznel ağırlığı" yalnızca ekonomik yapının sonucu değil, özerk bir faktördür. Bu öznellik, aynı sosyal sınıfın içinde -örneğin ezilenlerin, sömürülenlerin sınıfında- kadının proleterin de proleteri olmasını açıklar. Evde eşlerin her tür iş yapması ilkesi genellikle erdemli bir dilek ya da erkek yazarların demagojik bir ikiyüzlülüğü olmaktan ileri gidemiyor. Toplumun hiçbir kesiminde[9], liberal ya da sosyalist hiçbir toplumda eşler her tür işi yapmıyorlar. Öyle ki, yasa, bu konuda yetersiz ve güçsüzdür. Françoise Giroud'nun "anne ya da babanın doğum izninden yararlanması" önerisini[10] günümüz hükümetinin bakanları reddettiler. Herhalde erkeklik onurları yaralandı... Baba bir erkektir.... ve erkek, çocuğa bakmaz!

Çevrenizde sorup soruşturun: "Kadınlar bakan olsun mu? Millet Meclisi'nin yarısı kadın milletvekillerinden oluşsun mu? Büyük şehirlerde belediye başkanları kadın olabilir mi?" Elbette "Evet" diyorlar ya, arkası şöyle geliyor: "ama.....". Ve

---

9 İşlerin eşler arasında değişebilirliği bağımsız çalışanlarda % 2,3; ücretli çalışanlarda ise % 11,5'tir. (Kadın Çalışma Komitesi'nin raporu. Eylül 1976).

10 Bu sistem İsveç'te başarıyla uygulanmaktadır.

kadınların daha hazır olmadıkları, önemli sorumluluklar alamayacakları, erkeklerin (iş yerinde, sendikalarda, partide) kadınların otoritesini kabul edemeyecekleri vb. bir sürü safsata... -Ne denir?- Tıpkı Vietnamlıların ya da Cezayirlilerin, "yönetmeyi bilselerdi bağımsızlıklarına kavuşabilecekleri" gibi (!)... Sömürge savaşları da tabii ki, yalnızca sömürge halklarının çıkarları için yapılmıştır (!)... Durumlarını daha iyi kılmak için!

Kuşkusuz tüm baskıların, uzun vadede, baskıyı yapan kişinin daha az rahatsız olması ve sürdükçe güçlenmesi için kurbanının rızasına ihtiyacı vardır.

Kadınların üzerindeki baskıyı biçimlendirmede *din*den, *edebiyat*tan ve *kamu iletişim araçları*ndan yararlanıldı. *Tutsaklıklarımızın en korkuncu olan cinsel tutsaklığı,* Museviliğin ve Hıristiyanlığın koyduğu yasaklar çelik ve betonda inşa etmeye yaradı.

Tertullien'in "şeytanın kapısı" olarak adlandırdığı cinsiyetimiz, itkilerinin "erkeği amansızca sürüklediği bir tuzak" gibi tanımlanıyor. Cinselliğimiz tek boyutludur, insan soyunun üremesine yarar. Ya arzularımız? Ya zevklerimiz? Kilise, temel metinlerinde "böyle bir şeyi tanımıyor" – ancak baştan çıkarıcılara ve Şeytan'ın elçilerine uygun görüyor – o zaman da kesin olarak mahkûm ediyor. Kendi bedenimize ve başkalarınınkine olumlu bir şekilde yaklaşma hakkımız, zevk alma ve cinsel özerklik[11] hakkımızı yadsımak amacıyla aşk üretme işlevinden ayrı olarak tanımlanacaktır. 17 Ocak 1975 yasasına kadar kazayla olabilecek bir gebeliği önlememiz ya da çocuk aldırmamız yasaktı. Bu, canice bir ikiyüzlülüktür. Böyle olunca Kutsal Kitaplarda kadından bakire ya da anne olarak söz edilmesinde şaşırtıcı ne yan vardır. Tabii ki en ideali, kadının hem anne hem de bakire olması (!).....

---

11 Irza geçme, kadınların sevişmede eşlerini özgür bir biçimde seçme hakkının engellenmesidir.

Tekvin de bizim alınyazımızı kısa ve net bir biçimde belirlemiştir. Tanrı Havva'ya şöyle der: "Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlat doğuracaksın; ve arzun kocana olacak, o da sana hakim olacaktır."[12] Kadının aşk yaşamının sakatlanmasının kaynağı salt bu sözler midir? Susturulmuş cinselliğimizin kaynakları ve araçları o kadar çoktur ki, bunu kesinlikle söylemek çok zordur.

Peki ruhumuzdan ne haber? Var mı acaba bir ruhumuz? Evet ama kıl payıyla. MS 325 yılındaki ünlü İznik Konsili bu konuda karşıt fikirlere sahipti. Ne de olsa Tanrı'nın kullarıyız(!). Ama yine de kadın ruhu erkek ruhuyla aynı öze sahip değildir. Saint Paul ve Saint Augustin, erkeğinkinin "saptırılmış bir biçimi" olan kadın cinselliğinin bir "çirkef kuyusu içinde yüzeceğini" iddia etmişlerdir.

Bu sözleri genelleştirmek ve somut bir anlam verebilmek için laikleştirmek gerekti. O zaman doğaya başvuruldu. Doğa açıklanmaz, doğa'nın haklı olup olmadığı tartışılmaz. DOĞA VARDIR ve var olduğu için kadınların biyolojisini, fizyolojisini, ruhsallığını erkeğinkinden *farklı* -anladınız mı?- *erkeğinkinden aşağı* bir düzeyde belirlemiştir. Eşitsizlik kaynağı olan "doğal farklılıklarımız" yetenekler adı altında gizleniyor. Böylece doğa bizi bir annelik içgüdüsü ve önsezi ile donatırken... karşı cinsin donatıldığı niteliklerse -güçlülük, zekâ, saldırganlık gibi- özünde alabildiğine erkeksidir. Tabii ki erkeklikten zaferden başka bir şey fışkırmaz (!).

Antik Yunan'ın bazı aydın filozoflarının -Eflatun ya da Aristo gibi- iki cinsin "doğal eğilimlerini" eşit olarak paylaştırma çabaları "kadın bütünüyle erkekten daha zayıftır"[13] şeklinde yön değiştirmiştir.

---

12 *Tekvin:* III, 16, Eski Ahit (Tevrat), Kitabı Mukaddes, 1985.

13 Bkz. *Devlet,* Eflatun.

Birkaç yıl önce Amerikalı etnolog Margaret Mead, Malenezya'ya (Okyanusya) yerlilerle birlikte yaşamaya gittiğinde büyük sürprizlerle karşılaştı. Her cinsiyetin yaradılıştan gelen birtakım davranışları olduğu düşüncesinin yanlış olduğu ortaya çıktı. Çombuli kabilesinin yaşımını inceleyen Mead neler görmedi ki? Canlı bakışlı, saçları kırkılmış, sağlam ayaklı kadınlar balığa gidiyor, aşireti yönetiyor, aşiretin yaşaması ve huzuru için gerekli kararları alıyor, kısacası topluluğun sivil ve politik yönetimini üstleniyorlardı. Bu sırada süslenip püslenip, takıp takıştıran erkekler de çene çalıyorlardı. Güzel bir kadını elde etmek için entrikalar çeviriyor, onu baştan çıkarmak için yarışıyor, dans edip şarkı söylüyorlardı. Gerçek fingirdeklerdi bunlar!

Kutuplar bu derece yer değiştirebiliyorsa, kadının "doğası" erkeğin ve erkeğin "doğası" kadının olabilirse ve sonuç olarak farklılıklarımız sosyo-kültürel *edinimlerden* kaynaklanıyorsa doğa uslamlamasının ne geçerliği kalmıştır ki?

Zaten doğayı Yerleşik Kurallar'la, Doğruluk'la, İyilik'le ve Uyum'la eşanlamlı kılmak yanlış olurdu. Zenginlerin fakirlere, güçlünün zayıfa, kaderin gelişmeye karşı olması insanlar için çok da bağışlayıcı olmayan bir "doğa"dan kaynaklanıyor. Orman yasası her yerde egemen.

Ezilenler, özgürlüklerini kendilerinden başka kimseye borçlu olmayacaklarsa, kadınlar niçin başkaldırıp "yeter'" diye haykırmıyorlar? Niçin insanlığın yarısı insanlığın öbür yarısına bağımlı olmayı kubulleniyor? Nasıl ve hangi tutarsızlıktan dolayı zincirlerimizi gelecek kuşaklara aktarıyoruz? Bu olay, klasik kurallara (egemenlerin ve egemenlik altında bulunanların diyalektiğine) uymasına karşın, bu sorunun yanıtı çok daha karmaşıktır.

Çünkü kadın, hapishanelerin en korkuncu, en belirsizi, en sinsisi olan *kültürel hapishaneye* kapatılmıştır.

Dinlerden sonra -ya da dinlerin yanı sıra- Freud kadının *kilit altında tutulmasını* destekledi. Psikanaliz söylemi, tümüyle erkekler açısından yazılmış; durumumuzun "doğa"dan ve "alınyazısı"ndan geldiğini ileri sürmüştür. Freud nişanlısı Martha'ya şöyle yazar: "Kadınların da erkekler gibi yaşam kavgasına atılmalarını istemek önceden mahkûm edilmiş bir düşüncedir. Bence bu konuda gerek parlamentoda gerek eğitim sisteminde yapılacak tüm reformlar başarısız olacaktır. Çünkü erkeğin toplumda bir yer edinme çağından çok daha önce, doğa, kadının alınyazısını güzellik, çekicilik ve yumuşaklık olarak saptamıştır... Kadının yazgısı, olduğu gibi kalmalıdır: Kadın, gençliğinde nefis ve çok sevimli bir mahlûktur. Orta yaşlarmda ise çok sevilen bir eştir."[14] Bu, penisimiz olmadığı için ve bir penis elde etme arzusundan kıvrandığımız için böyledir! Bütün sorun burada işte. Böylece, "babamızın fallüsünü arzu etmek" yerine, çocuk arzu ediyoruz. Bu sevgili Ödip kompleksi, ataerkil toplumumuzun temel direklerini açıklama iddiasında. Oysa bu savlar giderek yadsınıyor. Yeni Gine'de anaerkil toplumları inceleyen antropolog Malinowski[15], Freud'un vardığı sonuçların evrenselliğine karşı çıktı. Özetle, ataerkilliğin Roma hukuku, Musevi-Hıristiyan ahlakı ve burjuva ekonomisi ile eşdeğerli olduğunu söyledi. Bu kadar yıkıma neden olan ünlü Ödip kompleksinden geriye ne kalıyor sizce? Yalnızca sosyo-kültürel faktörlerin bir sonucu olması.

Ama bu arada, egemen kültür sayesinde hapishanelerimiz birbirine bağlandı ve daire kapandı.

---

14 Correspondance de Freud 1873 - 1839, tome II, collection "Connaissance de l'Inconscient", 1966, Gallimard, Paris, *Freud'un Mektupları*

15 B. Malinowski : Sexualité et Repreuion dans les societés primitives. Payot, Paris, 1967. *İlkel Toplumlarda Cinsellik ve Baskı.*

Doğurgan kadın *(cinsel hapishane)* eş ve anne olarak alınyazısının gerçekleştiği yerde *(ev hapishanesi)* bu yaşamı üstlenmelidir. Çalışan ya da politikacı kadın "normal" yerlerinde değildirler. Yaptığı seçimden dolayı kadını cezalandırmak için ona işyerinde farklı davranılacak, parti ve sendikalarda sorumluluk verilmeyecektir *(iş ve politika hapishanesi)*.

Çocuklarına verdiği eğitimde kadın (özellikle evde çalışan kadın, *kitle iletişim araçlarının** yarattığı kültürel ortama daha açıktır), kendi yabancılaşmasının şemalarını yeniden üretecektir. Bu kadın, "sen erkek olacaksın oğlum" ya da "bebeğini kucağına alsana kızım" diyerek toplumumuzdaki büyük kültürel ayrımı sürdürecektir.

Egemen erkeklerle boyunduruk altındaki kadınların karmaşık ilişkisine katkıda bulunmak için aşk edebiyatı da bize efsaneler üretecektir. Saray edebiyatından sürrealistlere kadar tüm şairler ulaşılamayan, gerçek dışı kadını, rüya kadınını dile getirecekler ezgilerinde. Bilinçli amaçları kadınları gerçek dünyadan ve kendi kendilerinin bilincinden uzaklaştırma olmasa da bu hileler bizi tam bir bağımlılık altına sokuyor. Erkeklerin hayalgücüyle tanrıçalaşırken çok ince bir biçimde onların nesnesi oluyoruz. "Yaratıcılarımızın" yenetekleri ve lirizmi, güzel hapishanemize kapanma tehlikesinde hiçbir değişiklik oluşturmuyor. Balzac, "kadın bir tutsaktır ve onu tahta çıkarmayı bilmek gerekir", der. Kuşkusuz bir yöntem sorunudur bu. Kişiliği ikiye bölünmüşse, ezilen kişi isyan etmekte güçlük çekecektir.

---

* Sözgelimi radyo ve TV'de "hanımlar için" yapılan özel programlar, pespaye Brezilya ve Meksika dizileri, magazin basındaki kadın köşeleri vb. tümüyle bu sonuca yönelik değil mi? (Çeviren)

Her halükârda, Kraliçe, Sanat Tanrıçası ya da Akıl Hocası da olsak biz Öteki'yiz, Görece'yiz, Tamamlayıcı'yız. Nedir rolümüz? Yaratıcının kaygılarını yatıştırmak, solgun alnının terini silmek, kimi zaman da erkeklik gücü azalırsa kaygı ve tasalarını gidermektir. Başka bir yaşam için *yaratılmış*ken demir parmaklıklar kadar güçlü imgelere çarpıyoruz kafamızı. Ne sıradanlığa, ne yanlış yapmaya, kısacası ne de olduğumuz gibi olmaya hakkımız var bizim.

Kadın, kültür *sahibi* olabilir mi? Yaratabilir mi?

Tabii ki geçmişte kadınlar yazdılar, çizdiler. Bugün de öyle. Ama yaratıcıları tanıtan mekanizma – eleştirmenler, kitle iletişim araçları yöneticileri, yayımcılar, sermaye sahipleri – genellikle erkeklerden oluştuğundan, yaratıcı kadınların tarihleri gizli tutuldu.

Bence kadınların bir Mozart'ının, bir Stendhal'inin bir Einstein'ının, bir Picasso'sunun olmaması hemen hemen kaçınılmaz ve de çok mantıklı bir olay. Tıpkı tutsaklar, sömürülenler, proleterler gibi. Kateb Yacine ve Aimé Cezaire sesleri Fransız, yani işgalci olan -bunu unutmayalım- istisnalar olarak kalmışlardır. Biliyoruz ki bir dilin seçimi, ya da seçilmemesi hiçbir zaman masum bir girişim değildir.

Bilgi, dolayısıyla belirli bir iktidar, boyunduruk altında olan ötekilerden esirgendiği gibi kadınlardan da esirgenmiştir. Daha 1789'da Krala verilen bir dilekçede Tiers-Etat'nın[16] kadınları, erkeklere tümüyle bağımlı olmamak için "daha iyi bir eğitim" görmek isteklerini belirtiyorlardı. O zamandan beri kadınlar okuyup yazmayı öğrendiler ama erkeklerle aralarında olan mesafe hâlâ çok derin ve bence çok anlamlı: 1960'tan 1970'e kadar okur-yazar olmayan kadınlarda 40 milyon artış olurken, erkeklerde 8 milyon artış olmuştur.[17]

16 Fransa'da soylular ve din adamları dışındaki orta sınıf, halk.

17 UNESCO'nun genel müdürü Bay M'Bow'un konuşması (17 Kasım 1975).

Yaratma özgürlükse, baskı, yaratıcı çalışmayı nasıl elverişli kılabilir? Büyük sosyal ve ekonomik olaylar; sınıflar ve oligarşiler tarafından belirlendikleri kadar, erkeklerin aldıkları kararlarla da belirleniyor. Kadınlarla ilgili olarak tarih, yalnızca bir masaldır; başkaları tarafından onlar için yazılan bir tarihtir. Ve bu tarih, kadınları ikincil kişiler olarak görüyor.

Komün'ün barikatlarında kadınlar siyasal olgunluklarını, yaratıcılık güçlerini ve cesaretlerini kanıtladılar. Ama ne Elisabeth Dimitriev, ne Louise Michel, ne de Hortense David erkekleri kadınların da tam bir vatandaş olabilecekleri konusunda ikna edebildiler... Örneğin oy verme konusunda!

Garip bir kürama göre -bir erkek kuramı kuşkusuz- kadın, çocuk doğurma gücüne sahip olduğu için Yaşam'a doğrudan bağlı olmalıdır. Kadının ritmleri doğal olarak Evren'in derin ritmleri ile eşzamanlıdır. Dolayısı ile kadın, Kosmos'la gizli ve benzersiz bir uyuşum içindedir. Çocuk doğururken tüm yüceltimi, tüm yıkıcılığı "boşaltan" kadın nasıl yaratıcı olabilir ki?

Bu düşünceye yanıtım şu:

Dölleme – bir çocuğa gebe kalma ve onu doğurma – yeryüzünün yarısında – ve yakın zamana kadar ülkemizde – tümüyle fizyolojik düzeyde kalan ve başa gelen bir olay olmayı sürdürmektedir. Çocuk doğurmanın özgür olarak kararlaştırılması, tam tersine, aramızdan bazılarında kadınlık marjinalitesinin bizde yer etmesini ya da yer etmemesini belirleyebilir. Nihayet Simone de Beauvoir'la Cognacq Ödülü arasında Mme de Sevigné ve ...Colette de yer aldı!

Aman, bu belirsiz düşünceler eksik olsun! Yüzyıllarca süren erkek hegemonyası bizi sessizliğe, daha da kötüsü taklide mahkûm etti. Yaratma bir iktidardır. Dolayısıyla iktidarı almamız ya da yaratıcılığımızın iktidarını keşfetmemiz, biz ezilen kadınların değerlerinden geleceğin değerlerini fışkırtmamız gereklidir. "Kadınlık" var olabilir belki. Tıpkı "Zencilik"te olduğu gibi, yitirilmiş kimliğimizle bağlarımızı yeniden kurmalıyız.

Saydam düşünceli ve tutarlı bir kadın olan ben, kendi içime çekiliyor, kendi derinliklerime iniyorum. Uzun süre koparılmış olduğum köklerime kavuşuyorum! Bu bir tür bayramdır. Yeniden buluşma. Çığlık. Ezgi. Çoğul ve dokunulmamış pota kaynıyor. Dil, imge ve dünya, üstün ve yepyeni gerçekler olarak ortaya çıkıyor.

Bütün bunlar geçmişte kaldı. Savaşı kazandık ve putları kırma dönemini aştık. Olacakları söylüyoruz şimdiden.

Omuzlarımız şampanyadan çok[18] çelikle yoğrulduğundan beri, çıplak[19]da olsak kadın sözümüzle yaşadıklarımızı söylüyoruz. Ve herkes için feminizmin ne olacağını göz önüne seriyoruz.

---

18 Bkz: A. Breton : ..... "Şampanya omuzlu karım" (Union Libre)

19 P. Eluard : ..... "Biz ikimiz sen çırılçıplak / Ben yaşadığım gibi", Kesilmeyen Şiir (Poesie İninterrompu)

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞAM BOYUNCA

BİR KIZIN ÇOCUKLUĞU

Edouard ahizeyi kaldırdı.

"Bir kızın oldu" diye bağırdı karşıdaki.

– Teşekkürler, yanıtını verdi Edouard.

Karşı tarafta konuşan yineledi:

– Çok güzel, küçücük bir kız. *Mabruk**!

Babam telefonu kapattı. Onbeş gün boyunca, karısının doğurup doğurmadığını soranlara istifini bozmadan şöyle cevap veriyordu.

– Henüz doğurmadı. Zaman yakındır... Daha değil dedim size.

Babam bir kızı olmasının bahtsızlığına ancak onbeş günde alışmıştı.

Ardından da, ne de olsa birinci çocuğu erkek olduğuna göre, onurunu kurtardığma kendini inandıracak ve sonunda itiraf edecekti:

"A... Evet doğurdu. Bir kız..."

O kız bendim.

Serüven böyle başladı işte.

Bana doğumumun öyküsünü anlattıklarında çok küçücüktüm. Kapatılan telefon, gergince söylenen şu "mabruk" sözcü-

---

* Mabruk: Arapça "Kutlarım" anlamındaki sözcük.

günün ölüm çanları gibi yankılandığını anımsıyorum. Anlatılanlar peşimi bırakmadı ve peşimi bırakmamayı da sürdürüyor. Bana kadın olarak doğmanın uğursuzluğunu dile getiriyorlardı. Ölüm çanları gibi, bir çağrı, bir yola çıkış gibi aynı zamanda. İçimde başkaldırının çok erken doğduğunu sanıyorum. Çok katı ve şiddetli olarak. Tüm yaşamım boyunca karşılaştığım bir bölünmeye karşı koymak için gerekliydi bu: Erkekler dünyasında bir kadındım ben.

Çocukluğumdaki eğitimime, öğrenimime, bana izin verilenlere ya da yasaklananlara ilişkin anılarım ne kadar geriye uzanırsa uzansın, benim yalnızca bir kadın olarak doğduğumu anımsatıyorlardı. Kız kardeşimle ben kesinlikle erkek kardeşlerimizin büyütüldüğü gibi büyütülmedik.

Eğitimimiz şu yaralayıcı ayrıma dayanıyordu: "Sen bir kız çocuğusun. Mutfak ve ev işini öğrenmen gerek. Olabildiğince erken evleneceksin. Oysa o, erkek çocuğu! Okuması, hayatını iyi kazanması gerek. Bunun için, her ne pahasına olursa olsun, tüm olanaklar yaratılacaktır". Bir erkek çocuğunun evlenmesi kişisel bir iştir. Bir kızın evlenmesi ise ailenin işidir: Genç kızı ilgilendirmez. Zaten annemizle babamız bunun nedenini bize açıklıyorlardı: Bir çocuğun kız olarak doğması, korkunç bir sorumluluğa yol açıyor. Doğaldır ki bu sorumluluğun kesinlikle yüklenilmesi gerekiyor. Özellikle de bunun bir an önce bir kocaya aktarılması gerekmektedir.

Annem, belki bilincinde olmaksızın, bu bölünmeyi sürdürmeye uğraşıyordu. Sanki aslında kendi çektiklerini yinelemek, yeniden üretmek istiyordu. Babam da öyle ama o daha tarafsızdı ve olaylara daha uzaktan bakıyordu. Erkekti o.

Eğitiminin kurbanı olan annem evlendirildiği zaman on beşine bile girmemişti. İlk çocuğunu on altı yaşında doğurmuş-

tu. Yaralıydı ama anneliğinden, tıpkı bazı kurbanlar gibi yaralarından gurur duyuyordu. Küçük yaşından beri ezilmiş, varlığı yadsınmıştı. Kabilenin doğal *ataerkil* başkanı büyükbabamın korkunç otoritesinden babamın, kocasının otoritesine kesintisiz bir akışla geçmişti, sıra ona geldiğinde o da baskı yapıyordu.

On altı yaşımdayken evlenmeyi kabul etmediğim zaman bana şöyle diyordu: "Senin yaşındayken çocuğum vardı benim". Sanki benim benliğimde kendi yaşamını yeniden yaşamak istercesine. Bu yaşamı haklı çıkarmak istercesine. Olayları sürdürmek, her zaman, onları değiştirmek istemekten daha az örselenmeye yol açar. Günümüzde sorunumuzun varlığını kabul etmek istemeyen kadınlar gibi. Kadın sorununun varlığını kabul etmek, onları konumlarını belirlemeye ve kimi kadınların kendilerine bir yazgı olarak çizilen durumdan kaçabileceğini kabul etmeye zorlayacaktı. Bilinçsizliğin getirdiği o ünlü rahatlık öyküsüdür bu.

O halde annemle babam için ideal aile yalnızca erkek çocukların bulunduğu aileydi. Daha önce bir erkek çocukları olduğu halde dünyaya geleceğim sırada kız mı oğlan mı istedikleri sorulsaydı kesinlikle "bir erkek çocuk daha..." diye yanıtlarlardı. Peki bu ikinci erkek çocuktan sonra? "Bir erkek çocuk daha..."

Beş kardeştik: Benden iki yaş büyük ağabeyim, ben, gözlerimin önünde korkunç bir şekilde yanarak ölen erkek kardeşim; -o sıralar o iki yaşındaydı, ben de dört- ardından bir kız ve bir erkek kardeşim oldu. Kalabalık bir aile idik; yoksulluk içinde büyütülüyorduk. Çünkü annemle babamın ne paraları ne diplomaları ne de kültürleri vardı. Babam bir otelde ayak işlerine bakarak yaşama atılmıştı. Tüm çocukluğum hiçbir zaman satın alamadığı ayakkabı öyküleriyle geçti. Her yere çıplak

ayak koşarmış. Ardından tüm varlığı ile çalışıp çabalayarak kendini yetiştirmiş, bir avukat bürosunda önce sekreter, sonra da avukat yardımcısı olmuştu. Babam "önemli kişi" olarak nitelendirilenlerden biriydi. Beni derinden etkilediği çok açık. Bana esin kaynağı olmuş ve her zaman da bende büyük hayranlık uyandırmıştır.

Olanaklarımız çok kısıtlıydı. Eve giren para ile, yapılacakların ivedilik sırasına göre saptanması gerekiyordu. Aslında sorun ortaya bile konmadı. Büyük erkek çocuğun ailenin ismini ve onurunu sürdürmesi, yanı sıra mümkün olursa bizi bu yoksulluktan kurtarması gerekiyordu. Annemle babam yoksul bir çocukluk geçirdiğimi anlatmama şimdi bile dayanamazlar. Bundan söz etmemek, bunu unutmak gerekir. Tüm duruma karşın ağabeyimin serbest meslek sahibi olması kararlaştırılmıştı ki, bu daha önceki kuşaklarda hiç görülmemişti. Olabilirse avukat olmalıydı. Yoksulluğu silip atan, yamaları kapatan, özellikle de aileye yeniden "onur" sağlayacak bir meslek düşlüyorlardı.

Çocukluğum kederli geçmedi, çünkü Tunus'ta yoksulluk ışık içinde, güneş içinde yaşanır. Tüm oyunlarım sıcakla ve denizle iç içeydi. Erkek çocuklarla gemilerin geçtiği tarafta dalgakıranın blok taşları arasında yüzüyordum. İyi yüzmek, atılgan olmak, babamın dediği gibi biraz da "serseri" olmak gerekiyordu. Ayrıca azgelişmiş ülkelerin sporlarından biri olan futbolu da oynardım. Bunların tümü ne gereç ne yatırım ne de öğrenim gerektiren eğlencelerdi. Küçükten beri çıplak yüzülür, yalınayak futbol oynanırdı.

Belli bir yaşa kadar ağabeyimle ve arkadaşlarıyla oynadım. Böyle davranan tek kız çocuğu bendim. Ama ağızlarını açıp tek bir söz etmezlerdi, çünkü ağabeyimle birlikte idim. Ağabeyim ise, ortamımızın kutsal kurallarından birine göre, aile namusu-

nun bekçisi idi. Namussuzluğun yalnızca kadınlardan gelebileceğini eklemek gereksiz.

Hiçbir zaman bozulmaması gereken kurallar vardı. Örneğin akşam karanlığı çöker çökmez evde olmalıydık. Gece, kötülükleri besler, kolaylıkla şeytanın kurbanı olabilirdi. Böylece oyunlarımız ve eğlencelerimiz mevsimlere bağlıydı. Günbatımı kesin bir bıçak gibi iflahımızı keser, çoğu kez çok sert olan cezalardan korktuğumuz için eve çılgınca koşarak dönerdik. Annemle babam bizi sert yetiştiriyorlardı.

Anılarımda ne kadar geriye gidersem gideyim, kız ve erkek çocuk arasında hissettirilen farkları çok net bir tarzda anımsıyorum. Yedi sekiz yaşındayken annem bizi yerleri yıkamak zorunda bırakıyordu (Tunus'ta yerler taş döşelidir). Oysa bu işi, biz kızlardan daha büyük, daha sağlam yapılı olan ağabeyimden istemek söz konusu bile değildi. Ben ortalığı toplamak, bulaşığı yıkamak zorundaydım. Evde erkeğin hiçbir işi yoktu. Biz kızlar ve annem, ona hizmet etmek için bulunuyorduk evde.

Öğrenimimiz belli bir önem kazanınca ayrımcılığı yeniden hissettim. Öğrenim belgesini aldıktan sonra ağabeyimin öğrenimini sürdürmesi söz konusuydu. Ağabeyimin bir diploma sahibi olabilmesi için ailem her şeye katlanmaya karar vermişti. Bense bu sırada gelişimimi tek başıma sürdürmüştüm. Ama bu kimseyi ilgilendirmiyordu. Ağabeyim beşinci sınıfta iyi bir öğrenci değildi. Kopya çekiyor, babamın imzasını taklit ederek karneleri imzalıyordu. Bense kendime çizdiğim yolu sürdürüyordum. Başarılıydım ama kimsenin bana bir şey sorduğu yoktu. Aslında kimse hiçbir şeyin farkında değildi.

Paralı ve oldukça da pahalı olan liseye girebilmem için annemle babamın parasal çabalarına güvenmemem gerektiğini daha on yaşımdayken anlamıştım. Yalnızca belli toplumsal sınıftaki öğrenciler için burs sınavının açıldığını öğrenmiştim.

Bu benim içinde bulunduğum toplumsal sınıftı. Burs kazanmak için çok iyi bir derece almak gerekiyordu. Sınava girdim ve anımsadığım kadarıyla birinci bile oldum. Notlarım çok iyiydi ama bu her zaman görmezlikten geliniyordu. Eve gelip Fransızca'da birinci olduğumu söyleyecekken, bu, tam da ağabeyim matematikte sonuncu olduğu için bir facia yaşandığı ana denk gelince yutkunuvermiştim. O, erkekti; ve erkek, geleceği kaplıyordu, her yeri. Annemle babamın "yaptıkları hiç de kötü değil. Belki biraz özel bir durum mu acaba" diyebilmeleri için üst üste başarılar kazanmam, fakültedeki lisans sınavlarını vermek gerekti. Ama o dönemde bu onları pek ilgilendirmiyordu, ikincil önemdeydi.

Evlilik için karar vermek gereken an geldi sonra. Evlenmenin öğrenimimi yarıda kesmem demek olacağı açıktı. Annem beni çok zengin ve sempatik bir zeytinyağı tüccarı ile evlendirmek istiyordu. Otuz beş yaşındaydı. Bense on altı. Tunus'taki evlenme kurallarına uygun bir durumdu bu. Evlenmek istemiyor, okumak istiyordum. Parmağını şakağına koyup "Gisèle evlenmek istemiyor, okumak istiyor" diyen annem hep gözümün önüne gelir. Bu jestle sanki "bu kız pek normal değil, çok garip" demek istiyordu. Bu halimin de geçeceği düşünüldü.

Annemle babam ağabeyimin başarısızlığını sineye çektiler. Ama benim başarılarımdan da hiç söz etmiyorlardı. Bunların o sıralarda uğursuz bir şey gibi değerlendirilip değerlendirilmediğini hâlâ kendime sorar dururum. Yerleşmiş bir düzeni, bir sırayı altüst ediyordum. Kimse benimle ilgilenmediği sırada sessiz sedasız, yolumda üsteleyişim bağışlanabilirdi. Ama yarışta ağabeyimi, ailenin onur meşalesini taşıyacak olan oğlunu geride bırakmak. Doğrusu bu, biraz fazlacanaydı!

Bu nedenle evlenmem için daha da çok ısrar etmeye başladılar. Bozulmuş aile düzenini artık düzeltmek gerekiyordu. Evlenip okumayı bırakacaktım; büyüklerimse ağabeyim için

yaptıkları özverileri sürdüreceklerdi. Hattâ yaşam düzeyimiz göz önüne alındığında önemli sayılacak bir olayı anımsıyorum: İş, ağabeyime özel matematik dersleri aldırmaya varmıştı. Bu bizim için duyulmadık bir lükstü.

Birkaç yıl sonra babamın sekreterlik yaptığı avukatın oğluna özel dersler vermeye başlamıştım. Lise I'de idim; matematik ve latince derslerinden kazandığım parayı biriktirip Fransa'da üniversiteye gitmeye karar vermiştim. -Bana kimsenin yardım etmeyeceğini biliyordum.- Bu oldukça simgeseldi; ağabeyimin özel derslere gereksinimi varken ben özel dersler veriyor, öğretme gücünü de şimdiden elde ediyordum.

Davranışlarımın benden dört yaş küçük olan küçük kardeşime birtakım olanaklar kazandırıp kazandırmadığını ya da tepki olarak daha çok kısıtlanıp kısıtlanmadığını bilmiyorum. Kızların en büyüğü olan benim için annemle babam her türlü açıklamayı aradılar, tüm oyalamaları yaptılar: Giselle'in güçlü bir kişiliği var, az kalsın oğlan olacakmış, pek normal değil, her ailede kurulu düzeni bozan biri bulunur vs...

Örneğin ev işlerine karşı çok kesin bir tavır almıştım. Zaman zaman şiddetli çatışmalar oluyordu. Yerde yuvarlanıyor, yemek yemiyor, açlık grevi yapıyordum. Sonunda gelip "tamam ev işi yapmayacaksın, bulaşık da yıkamayacaksın" dedirtene kadar. Karşı çıka çıka, baş kaldıra kaldıra ev işlerine katılmamayı kabul ettirdim.

Küçük kız kardeşimi elden kaçırmak istemiyorlardı. Onun çok yer sildiğini, çok çamaşır ve bulaşık yıkadığını, çok ütü yaptığını anımsıyorum.

O benim kadar açık bir şekilde başkaldırmadı. Başka bir yola başvurdu. Bir gün, babası olabilecek bir İtalyan'la baba evini terk etti. Bu adamdan bir çocuk bekliyordu. İki üç yıl sonra onunla evlendi zaten.

Kız kardeşim, haksızlık ortamımızda başkaldırısını benim yaptığım gibi gerçekleştiremedi. Onunki başarısız bir başkaldırıydı. Baba ataerkilliğinden kaçmak için kendini kuşkusuz aynı derecede korkunç olan bir başka ataerkil kurumun içine attı. Onun kadın olarak varlığını kabul etmekten çok uzak bir erkekle. İçine düştüğü durumdan ancak on iki yılda kurtulabildi. Davranış çizgisi, saldırıdan çok, kaçıştı.

Burada dile getirdiklerim, *duygusal yönden* bağlı olduğum kişilere katı gelebilir. Ama nesnel olmaya, olayları olduğu gibi anlatmaya çalışıyorum. Yaşadıklarım; annem, kız kardeşim, babam için, bu *kurbanlar* için duygularımda hiçbir değişiklik yaratmıyor. Onları ezmek istemiyorum. Onları aydınlatmak, *içlerinden* aydınlatmak isterdim. Onlar ve kendim için *yabancılaşmamızı,* hâlâ büyük ölçüde içinde oldukları yabancılaşmayı açıklıyor, herkese duyuruyorum. Bir anlamda onları yeniden güçlendiriyor, saygınlıklarına kavuşturuyorum. Ne olursa olsun, ben onların kızıyım, bu ortamdanım ve bunu unutmuyorum.

Ben, hoşa gitsin gitmesin, yolumda gitmeye azimliydim. Yolum da sınırsız okuma, öğrenme, tanıma isteğinden geçiyordu. Evde ne bir kitap, ne bir plak vardı. Allahtan, parasız ve kalabalık bir ailedendim de tüm okul kitaplarımı bedava olarak ödünç alabiliyordum. Zaman zaman da bu kitaplardan birini bulamadığımda başımın çaresine bakıyor, bir arkadışıma gidip ders notlarını ondan yazıyordum. Tüm kitaplıklara da kayıtlıydım.

Kitaplara dokunmak, kitapların görünüşü gözlerimi kamaştırıyor, beni kendimden geçiriyordu. Onların gizlerini çekip almadan önce onlara uzun uzun bakıyor, dokunuyordum. Sözcüklerin olağanüstü gücünün bende önce dokunma ya da koklama yoluyla fiziksel olarak belirmesi gerekirmiş gibi. Tıpkı

Akdeniz'in mavi yeşil derinliklerine dalışımın bende ölümsüzlük duygusu uyandırışı gibi -hâlâ da uyandırıyor- tıpkı yalnızca doğanın içinde eriyebilecek ve doğa sürdükçe yaşatılacak bir doluluk duygusu uyandırdığı gibi. Bir kitabın iletişim yoluyla, maddi olarak tanınması bilgiyi, özgür olma yolunu sağlıyor gibi geliyordu bana.

Geceler boyunca okuyordum. Gizlice, çünkü dört çocuk aynı odada uyuyor, dört çocuk aynı evyede soğuk suyla yıkanıyorduk. Darlık nedeniyle komünal yaşam sürdürmek zorundaydık. El yapısı gizli bir aydınlatma sistemi -yerdeki prize taktığım küçücük bir gece lambası- sayesinde yerde yatıyor ve doya doya okuyordum. Annemle babamın haberi olmadan! Yoksa bana izin vermezlerdi.

İlk okumalarımla birlikte bir ölçüde rahatlama duydum. Bilmek biraz da buydu. Okurken alınacak uzun bir yolum olduğuna inanıyor, okuyarak direnmek, kadın olarak doğmuş olmanın bunaltıcı yüküne direnmek için gerekli gücü ediniyordum.

Aramızda dört yaş olmasına karşın kız kardeşimle bir bütün oluşturmuştuk. Çok önemli "olaylar" yaşadık birlikte. Ona okumayı öğrettim ve okula götürdüm (bizi okula götürecek kimse yoktu). Müziğe de ben başlattım onu. Bu alanda hiçbir kültürüm yoktu. Kimse bana müzikten söz etmemişti ama yine de müziğe karşı çok büyük bir tutku duyuyordum. Lisedeki müzik hocasının dikkatini çekmiştim ve bana parasız müzik dersleri vermeyi teklif etmişti. Bu dersleri uzun zaman zevkle izledim. Öğrendikçe her şeyi kızkardeşime öğretiyordum.

Birbirimize çok bağlıydık. Sonra Fransa'ya gittiğim zaman aramızda bir kopukluk oldu. Mutlaka okumak istiyordum. O sıralarda ben on yedi yaşında, kardeşim de on üç yaşındaydı. Bu gidişimi iç dünyasında bir terk ediliş gibi yaşamıştı. Bana yazdığı mektupları anımsıyorum. Tek başına kalmıştı ve saldırılardan kurtulmak için sessiz bir boyun eğiş görüntüsü altında

başkaldırısını bastırdı. Ta ki kendisinden yirmi beş yaş büyük olan bir İtalyan'la karşılaşıncaya dek. Onunla kaçıp gitti. Daha doğrusu "kendisinden kaçtı" diyelim. Ve bundan dolayı sorunlarına çözüm bulamadı. Aslında birlikte savaşımız çok kısa sürmüştü.

Bir erkek çocuğu gibi yaşıyordum, ama büluğ çağı her şeyi altüst etti. Bizi o kadar büyük bir cahillik içinde yetiştirmişlerdi ki. Ne annem ne de babam bana kadınların bedenleri hakkında bilgi vermişti. Tabii bunları bana annemin vermesi daha doğal olurdu.

İlk adet gördüğüm günü anımsıyorum. Hiçbir şey bilmiyordum. "Kan gördüm" dedim anneme. Benimle konuşmak istediğini söyledi. Fazla korkmamıştım.

Annemin açıklamasını sabırsızlıkla bekliyordum. Bir kadınla, annemle yaptığım bu diyalog bana yetersiz gelmişti. Bir kız, annesinden başka kiminle doğru düzgün konuşabilir? "Artık bir kız çocuğu değilsin, genç kız oldun. Evlenebilirsin" dedi annem. Yaptığı bütün açıklama buydu. Ve uyarırcasına ekledi: "Artık işler değişti. Bundan böyle erkek çocuklarla oynayamazsın. Eskisi gibi koşamazsın. Çok dikkat etmen gerekir. Bugünden sonra her şey değişti".

Doyumsuz kalmıştım. Çok şey öğrenmek, bilmek istememe karşın hiçbir şey sormaya cesaret edemiyordum. Suskunluğun, gizliliğin, suçluluğun tüm ayinlerini öğrenmiştim. Örneğin bezlerin yıkanması ayinini. "Dikkat etmen gerek, kimse bilmemeli. Bundan kimseye söz etmemek gerekir."

Her genç kızın akşamları bezlerini yıkaması gerekiyordu. Bunları bir gün önceden iç avlunun bir köşesine saklanmış bir leğende ıslatmak gerekiyordu. Kimse bunu "fark etmemeliydi". Sonra onları gece yıkayıp tarikat kurallarına aşina olmayanların bilmediği bir yere asmak gerekiyordu. Sanki bir sefere çıkıyor ya da bir günah çıkarma törenine katılıyorduk. Kimse bana

bir şey anlatmadığı için olay bende büyük bir suçluluk duygusu uyandırıyor, gözümde büyüyordu. Neden suçlu olmak gerektiğini anlamıyordum.

Dahası, bu kan geldiğinden bu yana yaşamımdaki nitel değişiklik beni çok etkiliyordu. Bana, birlikte nefes tüketircesine yüzdüğüm, sokaklarda koştuğum, futbol oynadığım arkadaşlarımı kaybedeceğimin birdenbire söylenmesi dayanılmaz bir deneydi.

Annem, "hastayken yüzemezsin" demişti. Uzun zaman söz dinledim. Bir gün, "Peki niçin denize giremeyecekmişim" dedim kendi kendime. "Niçin her ay bu dönemde yaşamdan, eğlenceden, çevremden kopacakmışım?" Bundan sonra yılmadan denize girmeğe karar verdim. Tabii ki annemle babama bu konuda tek söz etmedim. Ta ki dalgakıranda uzun bir gün geçirdikten sonra eve geldiğimde annem ayakkabılarımın altında kum bulana kadar... Çok kötü dayak yedim.

Adet gördükten sonra çocuğumun olabileceği bile söylenmemişti bana. Cinsel eğitim alanında en küçük bir açıklama yapılmamıştı. Ezici suskunluk, "olayı" daha da ürkütücü kılıyordu. Çocukların dünyaya nasıl geldiğini tek başıma okuyup öğrenmem gerekti. Tüm okuduklarımı ve bildiklerimi birleştirerek "sevişme"nin ne olduğuna ilişkin doğruya yakın bir fikir edinebildim.

Annem adetle doğurabilirlik arasında hiçbir bağ kurmamıştı. Özellikle cinsel ilişkiden hiç söz edilmemeliydi. Öyle ki çocuk sorunu ortaya atıldığında, gerçeği söylemektense bizi yanlışa sürüklemeyi yeğliyordu.

Küçük bir kız çocuğu iken annem babamın yanına yattığında kendisiyle babamın arasına uzun bir yastık koyduğunu anımsıyorum. Tıpkı Tristan'la Yseut'nün kılıcı gibi iki bedene paralel garip bir engel. Sonunda dayanamayıp anneme sormuştum.

Yanıt şuydu: "Babanla kavga ettim!..." Ama bu işlemin yenilenmesi karşısında, bir gece bağırdım: "Amma da kavga ediyorsunuz ha!" Tüm bu sözler, her adet görüşünde "erkekten" korunmak için yastığı koyduğunu saklamaya yönelikti.

Bu mizansenle, bu hileyle ille de kafamıza şu ilkeyi sokmak istiyorlardı: Tek ve sürekli başvuru kaynağımız erkeğin yanında pistik, hastaydık, aşağılıktık. Hastalığımızı hiçbir şekilde ona bulaştırmamaya gayret etmeliydik... Bu, ataerkil kuralların yumuşamış haliydi. Babamı annemin adetinden korumaya bir yastık yetiyordu. Ama çok sevdiğim anneannemin "temiz" olmadığı günler erkeğe yaklaşmadığını anımsıyorum. Yerde, odanın köşesinde bir hasırın üstünde uyurdu. Büyükbabamsa yatağa boylu boyunca rahatça uzanırdı.

Her şeye karşın, kendimi ne pis, ne de aşağı durumda buluyordum. Demek baskı buydu ve ben bir kurbandım.

Ama dikkat edin! Bir kurban zorunlu olarak edilgin değildir. Ben omuzlarındaki baskıyı yüklenerek hangi yandan olacağıma karar verdim. Ezilenlerin ve kurbanların yanındaydım! O zaman baskı açık bir isyana dönüştü.

Savaşmaya karar vermiştim. Yalnızca kendim için değil, benimle aynı kampta olanlar için savaşacaktım.

Çok küçükken hissettiğim bu büyük bölünmüşlük, sürekli esin kaynağım oldu. İkiye bölünmüş bir dünyada yaşadığımızı hemen sezinledim. Bu, oldukça şematik bir ayrım; ama soruna ilk yaklaşımın böyle olması kimi zaman yararlıdır. Bir yanda bizi ezerek bizden yararlananlar, öbür yandaysa aşağılananlar, yaralılar, kurbanlar.

Daha on yaşındayken düzene karşı çıkıyor, "ama haksızlık bu" diye bağırıyordum. Annemle babam ikide bir müdahale etmemi engelleyemiyorlardı. Babamın "küstah!" diye bağıran sesi hâlâ kulaklarımda. "Tüm dünyanın avukatı mı sanıyorsun

kendini? Bu adamı savun diye kim söyledi sana?" Tabii ki hiç kimse. Ama bir haksızlık vardı ortada. Kirasını ödeyemeyen çok çocuklu yoksul bir ailenin evden atılması kararını verecek olan yargıca "Haksızlığa bedensel olarak dayanamıyorum" diye bağırmıştım. Yasanın aileye karşı olduğu açıktı. O sırada stajımı yapıyordum ve aldığım ilk davalardan biriydi bu. Kendimi kaybetmiş ve bağırmıştım. Oturum protokolü bozulmuştu ama tüm beklentilere, tüm içtihatlara karşın aileyi evden atmadılar.

FRANSA... MAHKEME SALONU... ÇOCUK ALDIRIYORUM.

Avukat olacağım, başka hiçbir mesleğe girmeyeceğim ta en başından apaçıktı. Avukat olmak da, benim için, savunmaktı yalnızca.

Burs sınavını çok iyi dereceyle kazanmış, liseye girmiştim. Şimdi de yaşayan dillerle, Yunan ve Latin dil ve edebiyatı arasında bir seçme yapmam gerekiyordu.

Hiç duraksamadım: Latince'yi ve İtalyanca'yı seçtim. Tüm hukukun kaynağı olan Roma hukukunu anlatmama yardımcı olacağı için Latince'yi, Tunus'ta 200 000 kişilik bir italyan kolonisi olduğu içinde İtalyanca'yı öğrenmek istiyordum. İşçi ya da çok yoksul olan İtalyanlara yakın oturuyorduk. Çoğunun savunulmaya gereksinimi vardı. Tunuslular, işgal altında yaşayan Araplar ve... kadınlarla birlikte.

Evet, kadınlarla birlikte!

Dünyanın tüm sol partileri proletarya ile, işsiz güçsüz fakir fıkarayla ya da sömürgelerin bağımsızlaşmasıyla uğraşıyor. Peki kadınlar ne olacak? Onlarla ilgilenmek, *özgül olarak* onlarla ilgilenmek anlamsızmış sanki!

Ama ilk haksızlık, temel eşitsizlik, yoksulluğumdan çok kadın olmamla bağlantılıydı bence. Tüm bölünmüşlüklerin, tüm ayrımların, tüm cezaların, tüm yükümlerin nedeni şu altı kelimeyle gösterilebilir: "Sen bir kız çocuğusun da ondan!" Bana hiçbir zaman "Kız çocuğu olman sana şu yararı sağlıyor" denmedi. Kimse bana özlediğim ve olması gereken şeyi söylemedi: "İster kız, ister erkek ol, yaşamını seç, ilerle ve kendini göster" demedi. Kadın olmak bence Roma hukukundaki "capitis diminutio", yani tüm hak ve olanakların azalması durumunun iyi bir örneğidir. Ben yaşamın kıyısına atılmış bir insandım ve buna alışsam daha iyi olacaktı. Annem tartışmaya yer vermeksizin şöyle öğütlüyordu bana. "Anneannen böyle yaşadı, ben böyle yaşıyorum, sen de böyle yaşayacaksın. Dünyayı değiştirecek olan sen değilsin herhalde!"

Bense yaşamımın böyle olmamasına karar vermiştim. Bunu başarmak için nasıl davranacağım konusunda fikirlerim açık seçik değildi. Yalnız şunu biliyordum: Lisede okuyacağım bölümü seçerken mesleğime, kurtuluşuma doğru büyük bir adım atıyor, binlerce yıldan bu yana kadınlar için seçilen yoldan, evlilikten uzaklaşıyordum. Ben dünyayı değiştirmekten çok uzaktım. O zamanlarda söz konusu olan, kendimi kurtarmaktı. Oysa kurtuluşum bağımsızlıkla, her şeyden önce ekonomik özgürlükle başlıyordu. Zira bağımlılığın ne olabileceğini daha on yaşımdayken anlamış, hissetmiştim.

Annem çalışmıyordu, dışarda çalışmıyordu demek istiyorum. Bütün gün bizimle, ev işleriyle uğraşıyor, didiniyordu. Babam anneme para veriyor, akşam da ona hesap soruyordu. Kuşkusuz bir aile geleneği olan bu olay, paramız çok az olduğundan, fazla önem kazanıyordu.

Kimi zaman babam kızıp korkunç bir şekilde bağırırdı. Daha küçücükken bunun para hesabıyla pek ilgisi olmadığını

anlamıştım. Aslında her şey babamın akşamki keyfine bağlıydı! Keyfi yerindeyse işler iyi gider, ertesi günün parasını cebine koyan annem rahatlardı. Ama suratı asıksa mutlaka bir olay çıkardı. Annem babamın keyfi yerine gelsin diye tüm hilelere başvurur, tüm çekiciliğini, sevimliliğini kullanırdı. Bütün bunlar babamdan ertesi günün parasını koparmak içindi!

Bir de annemin artırdığı paralar vardı ki, bunları teker teker evin parasından "aşırıyordu". Çok zorunlu olmayan alışverişlerini bu kasadan yapardı. Yine de babam, aslında gerekli olan bu harcamaların yapılmasını istemezdi. Böyle bir kasa olduğunu biliyordu kuşkusuz. Kasa yokmuş gibi davranması ilgisizlikten değildi. Bu numaralar, bu mizansenler annemin bağımlılığının onaylanmasıydı aslında. Ve babam bu oyunu, rakipsizliği tartışma götürmeyen bir efendinin hoşgörüsüyle oynuyordu.

Kadınların en büyük felaketi başkasının kazandığı parayı harcamak zorunda olmalarıdır. Dilenmemek için her şeyi yapabileceğimi çok küçükken anladım. Fakültede okumak için bile annemle babamdan para istemedim. Paraları olmadığından bana vermemelerinde şaşılacak bir şey yoktu. Bunu yinelemekte fayda var.

Fransa'ya gidişim, aile içinde küçük bir devrim yarattı! Üç ay boyunca her gün, her dakika savaş vardı evde. Annem ellerini göğe açarak "Bir genç kız yalnız başına nasıl Fransa'ya gidebilir!" diye haykırıyordu. Garip bulacaksınız ama savaş sonrası koşulları, örneğin ulaşımın çok daha güç olması, işimi kolaylaştırdı. O dönemde her isteyen Tunus'tan çıkamıyordu. Ciddi, resmî ve acele nedenler gerekiyordu bunun için. Küçük bir Tunuslu kızın okuması yeterli bir gerekçe değildi. Herhalde bu nedenleydi ki annemle babam işlemlere başlamamda bir sakınca görmediler. Gidemeyeceğimden emindiler. Tutumlarından

etkilenmeden Tunus'taki Genel Valilik konağının tüm bürolarını dolaştım. Bıkmadan yineliyordum:

"Görevle Fransa'ya gitmek istiyorum lütfen".

- Niçin? (Yönetimsel bir ses tonuyla)
- Okumak için!
- Ah, çok acil değilmiş.
- Ama gidip ağabeyimi de arayacağım. Bir Alman temerküz kampından çıkarılıp Fransa'ya geri gönderildi.

Kuşatma kesintisiz bir buçuk ay sürdü. Genel Valilik'te beni "gidip okumak isteyen garip küçük kız" olarak tanıyorlardı. Sonunda savaştan bıkarak, gidip "cezamı başka yerde çekmem için" gereken izni verdiler.

Bu, henüz annemle babam için büyük bir dram değildi. Deneyim yanılmadıklarını gösterdi. Her gün, elimde valizim, hava alanına gidiyor, her gün "öncelik hakkı olan kişileri" gizlice lanetleyerek uçağın kalkmasını bekliyordum. Beni hâlâ çağırmıyorlardı. O zaman düş kırıklığına uğramış ve aşağılanmış olarak eve dönüyordum. Sonunda kendimi o kadar gülünç buluyordum ki, evden çıkarken allahaısmarladık bile demiyordum. Sıramın geleceğine benden başka kimse inanmıyordu.

Nasıl olsa sıram gelene kadar bekleyecektim! Mutlaka gelecekti. Sonunda, babamın da benimle geldiği bir gün, beni çağırdılar. Birdenbire solgunlaşan babam: "Yani gerçekten gidecek misin?" diye sordu. İnanmak istemiyordu ama çok geçti. Artık kullanılmayan bir savaş uçağının tahta sırasına oturmuş, hayal kurmaya başlamıştım bile. İsmi "Hindi Sandığı" olan bu eski İngiliz bombardıman uçağı, yaşamının sonunda sivilleri taşıyordu. Harikuladeydi. Her şey hayran bırakıyordu beni. Ailemden ilk kez uzaklaşıyor, ilk kez uçağa biniyordum. Tüm umutlarımın, kendi kültürüne yabancılaşmış küçük bir kızın tüm düşlerinin ülkesi olan Fransa'ya ilk kez gidiyordum. Uçaktan indiğimizde sarhoş gibiydim.

Özgürlüğümle baş başaydım artık.

Hiç korkmamıştım. Gerçekten hiç. Sevinçten ve özgürlükten sarhoş olmuştum. Fransa'daydım. Okuyacaktım. Akıl almaz bir şeydi bu. Her anı daha fazla yaşamaya çalıştığımdan ilk gece uyuyamadım. Yaşam Fransa'ya ve bana aitti artık.

Çok gençtim. Hemen hemen parasızdım. Odam da yoktu. Yaşam hiç kolay değildi. Bereket versin ki, on yedi yaşındayken Fransız Direniş Savaşı sırasında Almanya'ya sürülen ağabeyim, Fransa'ya geri gönderilmişti. Onun sayesinde hemen *Paris-Militaire*'in Amerikan telefon merkezinde iş buldum. Gerçekten garip bir serüvendi bu iş, İngilizce konuşmak gerekiyordu. Bense bir tek kelime bilmiyordum. Aslında Tunus'taki arkadaşlarla "Hit Parade"i dinlemek için sık sık Amerikan radyo istasyonlarına dadanırdık. İngilizce duymaya alışkındım. Ama konuşmaya gelince... Üç hafta içinde her şeyi birden yapmam, telefon fişlerini kullanmayı öğrenmem ve İngilizce konuşmayı becerebilmem gerekti. İşte böylece Paris'i tüm askeri harekâtların yapıldığı alanlara bağlayarak Eisenhower'le bile konuştum. Her şey şifreliydi. Olaylar gerçek dışıydı sanki.

Ama ben Fransa'ya okumak için gelmiştim ve hiçbir şey beni bundan vazgeçiremezdi. Telefon merkezinde geceleri çalışıyordum. Gece çalışmayı öğrenmek pek de kolay olmadı. Ama seçimi yapmıştım. Yeni yaşımımı iki ayrı şekilde tanımlamamın olanaksız olduğunu hissediyor, tüm enerjimi seçtiğim yolda yürümek için harcıyordum. Art arda iki üç gün ekip olarak çalışıyorduk. Sonraki üç dört günlük dinlenme süremizde Fakülteye devam ediyordum. Yine de derslerimi teksirlerden çalışıyordum. On yedi yaşımdaydım ve bereket versin sağlığım iyiydi.

Kendimi dinlemek ve yeni şeyler keşfetmek istediğimden arkadaş edinmek için pek gayret göstermiyordum. Pek girişken bir genç kız da değildim. Ayrıca Hukuk Fakültesinde,

Fransızların da ırkçı olabileceğini anlamıştım. Bu da beni çok üzüyordu. Ülkemde, okulda Fransız tarihini öğrenmiştik. Fransa'yı hep insan haklarının beşiği olarak, cephesi sihirli Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik sözleriyle süslenmiş bir vatan anıtı olarak düşlemiştim. Bu ilkeler Tunus'ta yerleşik Fransızlar tarafından çiğneniyor olabilirdi. Ama Fransızların Fransa'da böyle davranması tasavvur edilemezdi, olanaksızdı. Niçin bir "pis Arap" olduğumu anlamam gerekiyordu. İçime kapandım ve arkadaş edinmek istemedim.

Bu tutum bana hakaretten de acı geliyordu. Kendimin olmayan bir kültürü benimsemiş, köklerimden kopmuştum. Ve beni suçluyorlardı bundan dolayı. Zaman zaman derin bir yalnızlık duygusuna kapılıyor, Tunus'u en çok bu anlarda özlüyordum. Benim için güneş ve deniz yalnızca bir manzara değildi. Bana gerekliydiler. Göbekbağı beni anneme nasıl organik olarak bağlıyorsa, güneş ve deniz de beni köklerime aynı şekilde bağlıyordu. İnsan böyle bir doğanın yokluğuna alışamıyordu bir türlü. Şimdi bile bundan söz ettiğim zaman, beni ciddiye almıyor, "Arap'm mevsim sevdası tuttu" diye alaya alıyorlar. Bununla birlikte, her sonbahar gelişinde, omuzlarımda bir geri dönülmezliğin ağırlığını taşıyorum: Güneş, o her şeyi kaplayan ışık yok artık! Bundan böyle elimi, dudaklarımı uzattığımda dokunabileceğim portakallar, içlerinde renk fışkıran fırtınalar yok.

Paris'e paltosuz gelmiştim. Ayaklarımda kısa çoraplar vardı. Kendi üzerime büzülmüş, bir türlü ısınamıyordum. Üstelik kötü besleniyordum. Çok az param vardı ve yiyecekler karneye bağlıydı. Çok da az uyuyordum.

Sonunda hasta oldum.

Artık dayanamıyordum. Bu yaşamı bırakıp eve dönmem gerektiğini anladım. Annemle babam beni iyi karşıladılar ve bana sevecenlikle baktılar: Köklerime, sevdiğim iklime ve aileme kavuşmuştum.

Tunus'la yeniden buluşmamızı anımsıyorum. Sidi-Bu Said'deki gezilerimiz görkemli bayramlar gibiydi. Yakıcı güneş, koyu kırmızı çıkıntı, kayalara, sevilen bir ten gibi yumuşak denize kadar inen bembeyaz, dar, labirent sokaklar... Bu her zamanki ortamım, eskiden her gün içinde olduğumdan beylik geliyordu bana. Annemin dediği gibi "sürgün"den dönene kadar doğal çevremin görkemi bana gerekli ve başdöndürücü bir yaşam kaynağı olarak görünmemişti.

Bununla birlikte bu sürgün özgür olmam için gerekliydi.

Bu yüzden, iki üç ay dinlendikten sonra kendimi yeter derecede güçlü hissettim ve tabii ki yeniden yola çıktım.

On dokuz yaşımda gebe kaldım.

Çocuğu olmanın anlamını pek kavrayamıyor, anneliği tüm benliğimle yadsıyordum. Bedenim bana karşı gelmiş, bana bir tuzak kurmuştu. Bir sperm tesadüfen bir yumurtacığa rastlamış diye olayın gelişmesine göz yummak mı gerekiyordu sanki. Bunu kendimi yadsımadan yapamazdım. Tüm yaşamımı saptama ve dünyaya bir insan getirmeye karar verme yetkisini tesadüfe mi bırakacaktım? Bu fikir bana çok yabancıydı. Annelik hakkında fazla bir şey bilmiyordum ama çok önemli olduğunun bilincindeydim. O kadar ki, insan mutlaka sorumlu bir seçim sonucunda anne olmalıydı. Anneliğin tesadüfe bağlı olması kabul edilemezdi. Bir kaza olmuştu ve önünü almak gerekiyordu. Her şeye hazırdım.

O sırada beni Tunus'ta bekliyorlardı. Olanları eve söylemek söz konusu olamazdı. Babam öldürürdü beni. Ya da kendini öldürürdü. Veya, ne bileyim ben, hem beni hem kendini öldürürdü. Kızının hem evlenmemiş hem de hamile olması *olanaksızdı* onun için. Tam anlamıyla olanaksız. Babam böyle bir şey düşünmediğine göre bu olay varsayılamazdı. Araba kazası ya da ölüm gibi yalnızca başkalarının başına gelebilecek bir şey-

di bu. Mutlak bir suskunluk ve yalnızlık içinde "adres" aramaya başladım. Sonunda buldum. Bana bir sonda koydular. İğrenç bir anı! İltihap kaptım ve ateşim korkunç yükseldi. Bir arkadaşın kız arkadaşı sayesinde acele hastaneye kaldırılabildim.

Her şey çok çabuk olup bitti. Hastaneye sabahleyin girdim. İki üç saat sonra da çıktım. Ama bu iki üç saat yaşamımın en berbat anlarıdır. Bayıltmadan kürtaj yaptılar bana.

Genç dokturun "böylece bir daha yapmazsın", diyen bet sesi hâlâ kulaklarımda. (Burada yanılıyordu.) Nefes nefese kalmış, paramparça olmuştum. Sonradan işkenceye benzettim başıma gelenleri. Soğukkanlı işkenceci, kasıtlı olarak bana acı çektirmeye, beni parçalamaya karar vermişti. Af dilemedi, "bir daha yapmayacağım" diye bağırmamı bekliyordu. Canımın korkunç acımasına karşın, bana işkence yapmaktan zevk alan bu adama yalvarmaktansa her şeye, ama her şeye dayanabilir, ölümü göze alabilirdim.

Suçumu bana sonuna kadar ödetmeyi istiyorlardı sanki. Kürtaj olduğum odadan çıkmış, köşedeki sıranın üzerine oturmuştum. Kimse benimle ilgilenmiyordu. Böylece bitkin, yıkılmış, kıpırdamadan ne kadar zaman kaldığımı anımsamıyorum. Acıyı olduğu kadar işkenceyi de keşfetmiş olmak mahvetmişti beni. Bana işkence yaparak, kadın özgürlüğümü kullanmış olmamı cezalandırdıkları için yıkılmıştım. Kalktım ve evime döndüm. Her zamanki gibi yalnızdım.

Bu koşullarda yapılan bir kürtajın ruhsal sarsıntıya yol açacağı kesindi. Kürtajdan çok eziyetin en vahşicesini yaşamış olmaktı beni yaralayan. Erkeklere bağımlı olduğumu hatırlatmak için bedenimi damgalamak, kaçmak istediğim için beni cezalandırmak istemişlerdi.

Hesap yanlıştı. Boşu boşuna çektiğim bu acının dışında hiçbir şeye pişman değildim. Biyolojinin bana kurmuş olduğu tuzağa düşmemiştim. Bedenimin egemenliği altında değil, onunla

uyum içinde yaşamak istiyordum. Kendimi suçlu hissetmiyordum. Tam tersine yeniden özgürlüğüme kavuşmuştum.

Baskıcı genç doktorun tüm umutlarına karşın bu işkence seansı bana ders olmamıştı. Yaşamım boyunca iki kez daha kürtaj oldum; ne korktum ne de duraksadım.

"Kaza" denilen olayı bedenime yapılan dayanılmaz bir saldırı olarak yaşıyordum. "Bir şey" içimi kemiriyor ve buna karşı hiçbir şey yapamıyordum. Ben istemeden büyüyor, amansızca gelişiyordu. Zaman geçiyordu. Tuzağın ağları hiçbir zaman iyileşmeyecek olan yaramın üzerine kapanıyordu. İstenmeyen bir fetüsten, "iten", kemiren bir şey olarak söz etmek utandırıcı, rahatsız edici olabilir. Yine de bu böyle.

Rahatsız edici olsun olmasın, yıllarca sonra bu kapanan "tuzak" izlenimini yeniden yaşadım. Hamileliği ta içlerinden, derinlerinden reddeden tüm kadınlar neden söz ettiğimi çok iyi bilirler. Bu reddediş öyle genel bir tavırdır ki, hiçbir şey onu parçalayamaz. Ne bir güzel düşlemek, ne bedensel acılar, ne de kısırlık ya da ölüm tehlikesi onu değiştirebilir. Apaçık ve tek bir saplantı vardır: "Kürtaj olmam gerek".

Son kez, on iki, on üç yıl önce kürtaj oldum. İsteyerek doğurduğum iki oğlum vardı. Hamilelikten korunmak için kullandığım diyaframı düzgün koyamamış, gebe kalmıştım. On dokuz yaşımdaki gibi parasız değildim. Bir jinekolog arkadaş beni Paris'te bir kliniğe yatırdı. Yirmi dört saatten az bir zamanda anestezi altında kürtaj oldum. Çok mutluydum. Eve dönmek için taksiye binerken yeniden yaşadığımı, kendim olduğumu hissediyordum. Özgürlüğümü tekrar kazanmıştım. Nerdeyse yeni bir yaşamdı bu.

İlk oğlum Jean-Yves'i beklediğim zaman, hamileliğimin daha ilk haftasında ona "çocuğum" diyordum. Çocuğuma karşı sevgi doluydum, sıcak ve sevecendim.

Beni ileri, olabildiğince uzaklara doğru götüren bir merak. Bu bedensel gerçekleşmenin nasıl olduğunu iyice anlamak istiyordum. Yaşamımın iyimser, mutlu bir dönemindeydim. Yaşam vermek istiyordum. Bu hamileliği büyük bir coşkuyla yaşadım. Kendimle tam bir uyum içindeydim.

Bekleyişimi ve onun yoğunluğunu çok iyi anımsıyorum. Tüm duyularım uyanmıştı. Kendimi dinliyor, oluşmakta olan yaşamı duymaya çalışıyordum. Her an yeni bir şey keşfediyordum. Hiçbir şeyi kaybetmemek için günlük bile tuttum. Davranışlarımda, duygusal yaşamımda, başkaları ile ilişkilerimde olabilecek değişiklikleri kaçırmadan izlemek için sık sık kendimi inceliyordum.

Çocuğumu taşırken çevremdekilerin bana karşı daha fazla dikkatli olmasını, beni sevmesini istemedim. Genellikle çevre bu tür gereksinimleri kadına telkin eder ve bazı hamile kadınlarda duygusal bir gerileme olur. Böyleee bu kadınlar bir çeşit güçsüzlük, yaralanabilirlik çemberi içine alınırlar.

Kendi irademle başlattığım bu yaşam sürecinin beni geliştirdiğini hissediyor, içinde olduğum kavgayı yürütmek için ondan güç alıyordum. İşimi bırakmam söz konusu değildi. Anneliğim ve avukatlık mesleğim benim için aynı kavgaydı. Tüm baskı türlerine karşı ve tam bir sorumluluk için yürüttüğüm kavgaydı. Bu çok temel iki çabadan birini öbürü olmadan göstermek beni sakatlayacak, benliğimin temel yönlerinden birini kesip atacaktı. Hem anne hem avukat olmak, bu yeteneklerimin ikisini de aynı zamanda gerçekleştirmek istiyordum. Mesleğim anneliğimi, anneliğim de mesleğimi geliştirecekti. Beni yalnızca çok büyük bir hastalık engelleyebilirdi.

Hamileliğimin başında bütün kararlılığıma karşın nereye doğru gittiğimi bilmiyordum. Meydan okuyor, "dayanacağım, başaracağım" diyordum. Sonradan hiçbir alanda bir şey kaybetmediğimin farkına vardım. Tam tersine ruhsal ve zihinsel açıdan çok gelişiyordum.

Yaptığım seçimin yoğunluğu yeteneklerimi iki kata çıkarmıştı.

İlk aylarda kadınların çoğu gibi rahatsızlandım, kusmaya başladım. Hamilelikte olağan şeylerdi bunlar. Üstünde durmadım. Ne olursa olsun randevularıma gecikmeye ve oturumlarda hazır bulunmaya gayret ettim. Sekizinci, dokuzuncu aya doğru kendimi çok ağır hissediyor, hareket etmekte güçlük çekiyordum. Tunus'ta hava 40 dereceydi. Karnım kocaman olduğu için sıcaktan belki başka kadınlara göre daha çok etkileniyordum.

Evet çok iyi anımsıyorum. Sanırım daha fazla uyuyordum. Akşam serinliğinde yaşamayı sevmeme karşın sabah çalışma alışkanlığını edinmiştim. Son ana kadar bir erkekten hiç de aşağı kaldığımı hissetmeden davalara girdim. Ayrıca erkeklerin dünyasında yaşadığımdan hamileliğimin görünmemesine çalışıyordum. Bu öyle bir dünyadır ki normal zamanda bile kadınla erkek eşit değildir. Böyle bir dünyada hamile bir kadın daha da alçalmış, küçülmüştür ve yarı yarıya sakattır. Ben mahkeme başkanına gidip: "Bana acıyın biraz, bir erkek avukat kadar başarılı olamayacağımı anlayınız" deseydim, onun beni "anlayacağı" açıktı. Ama böyle davranamazdım. Buna tahammülüm yoktu.

Dahası, müşterilerimin büromu terk etmelerine izin veremezdim. Şimdi bile, bir kadın avukat seçmek, ona hayatını, özgürlüğünü, onurunu, varlığını teslim etmek için çok açık fikirli olmak gerekiyordu. Bu yetmezmiş gibi politik girişimleri

olan bir kadını seçmek – o zamanlar öyleydim, şimdi de öyleyim – açık fikirliliğin yanı sıra büyük bir yüreklilikti.

Avukat, kadın olursa, bu kadın solcu, üstelik de hamile ise, ona iş vermek resmen delilikti! Tüm bu önyargılara karşı bir korunma tepkisi oluşturmuştum. Tek gelir kaynağımı, yeni açmış olduğum bürodan az buçuk kazandıklarımı kaybetmemek zorundayım. Böylece tüm enerjimi bana hamile bir avukat olarak değil, bir avukat olarak başvurmaları için harcadım. Cüppem sayesinde çok zor olmadı bu. Cüppemi giyer giymez karnım siyah pilelerin içinde kayboluyordu. Yargıcın önüne rahatlamış olarak çıkıyordum. İki nedenle – sırrımdan ve davayı kazanma isteğimden ötürü – güçlüydüm.

İşlerim hiç de fena değildi. Genç bir stajyerdim. Zorlukları göğüslemeyi seçmiş olmam dikkat çekiyordu. Askeri davalarda uzmanlaşmıştım biraz. Güney Tunus'taki tüm "Joyeux"lerin* avukatıydım.

1952 yılının başındaydık. Bu tarihte Tunus olayları başladı. Burgiba'nın Yeni Düstur Partisi en önde geliyordu. Bu partinin amacı önceleri özerklikti. Sonra bu amaç hızla bağımsızlık fikrine dönüştü. Tüm ülkede silahlı direniş örgütleri kuruldu; şehirlerde, özellikle de Tunus'ta terörizm başladı. Bunun ardından hemen baskının gelmesi kaçınılmazdı. Hep aynı şema: Askeri mahkemeler, olağanüstü yasalar, işkence, seri yargılamalar ve mahkûmiyetler.

Baroya ilk adımımı böyle bir durumda attım. Memleketim Tunus, bağımsızlığı için savaşıyor, sanki olaylar benim ayağıma geliyordu! Bu dönem, her zaman, yaşamımın yoğun dönemlerinden biri olarak kalacaktır.

---

* Afrika taburları denen Fransız birliklerine takılan ad.

Bu davalar beni çileden çıkarıyordu. Uydurma kanıtlarla yapılan yargılamalarda savunmanın haklarına saygı gösterilmiyordu. Göstermelik bir adaletti bu. Ve mahkemeler dolup taşıyordu. Sanıklar özgürlük için savaşan silahlı direniş birlikleri üyeleriydi, Tunuslulardı. Bununla birlikte sahte adalet, avukatların da duruşmada hazır bulunmalarını istiyordu. Ve de çok az avukat vardı. Tunus'taki Fransız Barosu, üyelerinin büyük çoğunluğuyla sömürgeciliğin iktisadi ve siyasal ifadesiydi. Dolayısıyla, gerici Fransız avukatlarının çoğu bu konuda yetkisiz olduklarını ileri sürmüşlerdi.. Ama hepsi de büyük bir incelikle savunmanın haklarının kutsal olduğunu iddia ediyorlardı.

Tunuslu avukatların çoğu, Güneydeki kamplara sürülmüşlerdi. Bu sürülme, Cezayir için General Massu ne ise, Tunus için aynı şey olan General Garbey'in kaygılarından kaynaklanıyor olmalıydı.

Kavgaya yeni katılan bizlerin, genç avukatların görevi, yaratabileceğimiz tüm olanaklarla sürgündeki avukatlara yardım etmekti. Onlara mektuplarını, paketlerini ve ilaçlarını gönderiyor, bedensel sağlıklarını korumaları için elimizden geleni yapıyorduk. Ayrıca, zaman zaman, Fransız ve uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla Paris'in büyük avukatlarına başvurmaya karar vermiştik. Baskının yarattığı utanç verici olaylar kamuoyuna duyurulmalıydı.

Bu sırada o dönemin Baro başkanı, resmi avukatlar tayin etmek zorunda hissetmişti kendini. Böylece ötekilerle birlikte ben de görevlendirildim.

Tayinimden iki üç gün sonra Baro başkanımız bana telefon etti. Sevgi dolu ve çok iyi niyetliydi. Beni küçücük bir kızken tanımıştı.

"Çok iyi düşündüm" diyordu, "seni askeri mahkemelerdeki görevinden alacağım. Bu olanaksız. Bu tür işlere kadınlar giremez".

Bir an sessiz kaldım. En sonunda tepki gösterdim.

– Peki ama niçin?

– Çünkü bunlar politik işler.

– Peki niçin kadınlar politik işlerin savunmasını yapmasınlar? Niçin kadınlar kamuoyunu etkilemesinler? Niçin erkekler gibi içinde yaşadıkları durumla ilgilenmesinler? Niçin sömürgeciliğe karşı Tunus halkının özgürlüğünü savunmasınlar? Niçin aşağılanmaya ve sömürülmeye karşı olmasınlar? Niçin, evet, niçin?... Ve de niçin bir kadın avukat, eğer hissediyorsa bütün bunları anlatacak sözcükler bulamasın? Tıpkı bir erkek avukat gibi?...

Birden sert bir tavır takınmış, onu soru yağmuruna tutmuştum. Baro başkanı, ne düşündüğünü fazla açıklamadan, "bu çok tehlikeli bir şey" dedi.

Arap mahallesine bir sürü bombalar, el bombaları atılıyor, tramvaylarda sepetler infilak ediyordu. Askeri mahkemeye gitmek için mutlaka Arap mahallesinden geçmek gerekiyordu. Tehlike olduğu gerçekti. Peki ne olacak?

– Ama bir takım avukatları görevlendirmediniz mi?

– Evet ama erkek avukatları.

– Peki niçin bombalar kadınları erkeklerden fazla korkutsun? Bomba, kadını erkekten daha mı kolay öldürüyor?

Baro başkanı sabırsızlanmaya başlıyordu.

"Seni anlamıyorum..."

Gerçekten de artık anlamıyordu.

Baro'da benden daha eski olup da benimle aynı zamanda görevlendirilen iki kadın avukat savunmayı bırakmak için başvurmuşlardı.

"Arapları savunmanın onların işi olmadığı görüşündeler" dedi Baro başkanı.

– O, onların bileceği iş, dedim. Ama ben...

– Ama sen üstelik de yakında doğuracaksın, diye sözümü kesti köpüren bir sesle.

– Bana göre bu bir neden değil. Ne olursa olsun, karar verecek olan benim. Atandım ve davalara gireceğim...

Baro başkanının konuşmaya bir anlam veremediği açıktı. İstediği, beni bu yükten kurtarmaktı. İçtenlikle, askeri mahkemelere "çıkmak için" genç, hamile bir avukatı atamanın normal ve ciddi bir şey olmadığını düşünüyordu. Ama onun için daha da önemlisi başıma gelebilecek herhangi bir olayın sorumluluğundan kurtulmaktı. Beni uyarmıştı. Başaramamıştı. Ama ödevini yapmıştı. "Olay" kapanmıştı artık. Telefonu kapattı.

Böylece bu davalara ve diğer mahkemelerdeki bu tür davalara girmeyi sürdürdüm. Çünkü bu savunmalar benim öz varlığımı gerçekleştirmeme yönelik gibi görünüyordu bana. Ötekiler gibi yapıyordum, hem de sonuna kadar. Zaten Adliye'de hep aynı şakayı yapıyorlardı. "Giséle duruşmada doğurmaya karar verdi." Doğuracağım gün her zamanki gibi duruşmaya gitmiş, savunmamı yapmıştım. Öğleden sonra saat üç ya da dörde doğru kliniğe yattım ve o gece doğum yaptım.

Hamileliğin sekizinci ayından itibaren her sabah: "Doğuracağım, doğuracağım, artık hiçbir şeye başlayamam, bekliyorum" biçimindeki tüm hazırlıkları reddetmiştim. Edilgenlik, hareketsizlik, bekleyiş ve bunun gibi tüm durumlar bir mücadeleye girmiş olan kadım bunun dışına çıkarabilecek niteliktedir. "Hamileyken şunu da bunu da yapamazsınız" dediklerini çok duydum. Ve bunu vaaz verir gibi söylerler. Bunlar, kafalarındaki kalıpların, sıradan düşüncelerin sarsılması dışında her şeye tahammül edenlerdir.

Ben yapabilirdim... Karar vermiştim.

Çocuğun doğacağı, gün gibi. Edilgenlik içinde beklemek, yaşam vermek için yaşamayı sürdürmek gerekiyordu. Yaşamda kesinti olamazdı.

İlk oğlumu büyük bir sevinç içinde doğurduğumu söylemeliyim. "Olaylar"dan dolayı askeri yetkililer sokağa çıkma yasağı uyguladıklarından, gece çok geç bir saatte hastanede yalnız başımaydım. Çok acı çektim, çok bağırdım. Doğal olması gereken ve arzu edilen bir hamileliğin fizik ve psikolojik sonucu olan bu olaya hiçbir hazırlık yöntemi öğrenmemiştim. Çocuğu forsepsle aldılar. Bu deney beni bitkin bıraktı. Kafamda doğumla ilgili her şey vardı. Sonradan böbreklerdeki deprem diye adlandıracağım acıların ne olduğunu annem bana bol bol anlatmıştı. Bu acıların unutulduğunu da söylemişti. Ama olayı anlatmak için unutmaktan söz ettiğine göre korkunç bir şey olmalıydı bu!

Bir süre bu zor doğum beni çok tedirgin etti. Ama sonunda unutuluyor. Doğruymuş. Pek de değil aslında. İkinci çocuğumu doğurmaya karar verdiğim zaman yalnızca hamileliğimde değil, doğumda da başarılı olmaya kararlıydım. Acı çekmeden doğurma yöntemi henüz çok daha yeniydi. Bu yöntem sayesinde ikinci doğumum çok daha kolay oldu. Üçüncü çocuğumu ise, hatırladığım kadarıyla, gevezelik ederek doğurdum.

Yargı salonundaki parmaklığa doğru ilerlerken yargıçların tepkilerini çok iyi hatırlıyorum. Yirmi yaşında olmam kafalarını karıştırıyordu. Bakışlarında düşmanlık yoktu ama beni tepeden tırnağa süzüyorlardı. "Gençliğin çekiciliği" diye düşünüyorlardı herhalde. Beni hafif alaylı bir gülümsemeyle karşılıyorlardı. Savunmaya başladığım zaman gözleri belirsizleşiyordu. Düşünceleri de... "Ne yaşının ne de cinsiyetinin gereği olmayan şeylerden söz eden bu genç kadın burada ne yapıyor?" diyorlardı sanki. Hava az çok böyleydi. Beni dinlemeleri ve ciddiye almaları için onlara kadın olduğumu unutturmak istiyordum. Her savunmanın başında on onbeş dakika, dikkatlerini toplamaları için yargıçları zorlamakla geçiyordu. Sırf kadın olduğum-

dan ve mahkemede sadece bir avukat olmak istediğim için, her duruşmada bu on beş dakika boşa gidiyordu.

Çok çalıştım. Günler, geceler boyunca. Örneğin, bir davada, karşı taraf sonuçlarında temyiz mahkemesinin bir iki kararından söz ederse ben on karşıt karar buluyordum. Tezimden yana tüm doktrinci yorumlar, tüm içtihatlar elimdeydi. Karşı tarafın bakış açısını şüpheye düşürebilecek, tartışılabilir hale getirecek her şeyi buluyordum. Ve savunurken fikirlerimi tutkuyla geliştiriyordum. Savunmam ilerledikçe yargıçların tutumu değişiyor, mahkeme salonundaki varlığıma şaşıranlar -bir tanesi "Kudas ayinindeki genç kız gibisiniz" diye bağırmıştı şimdi, bir erkeği nasıl dinliyorlarsa, beni de öyle dinliyorlardı. Bir kadının da hukukçu olabileceğini keşfediyorlardı!

Bilimsel olan ve mantığa dayanan hukuk onlar için erkeklerin işiydi. Bir kadın avukat, olsa olsa duygulandırabilir ya da baştan çıkarabilirdi. Ama hiçbir şekilde "mantıkla" ikna edemezdi.

Hasımlarım çoğu zaman kadın olmamı, bana karşı kullanıyorlardı. Erkek meslektaşlarımıza göre kadın avukatlar çoğunlukla erkek işleri yapmaya çalışan kadınlardı. Ben, *savunan bir kadın* değil, *avukat* olmak istiyordum. Tıpkı *savunan bir erkek* değil de avukat dedikleri gibi. Bunu kabul ettirmem için ciddi bir biçimde öfkelenmem gerekti. Sağlıklı öfkelerdi bunlar...

Başarı olsun, başarısızlık olsun, her şey bizi toplumda kadınlara verilen yere, aşağı bir düzeye indirgemeye çalışıyordu. Bir davayı kazandığımda hasmım müvekkiline tasasızca şöyle diyordu: "Ne yapalım! Genç ve hoş bir kadın. Biz zavallı erkekler baştan çıkarıcılığa karşı bir hiçiz!..."

Ve davayı kazandıkları zaman da:

"Kadındır. Hukuk biliminden ne anlasın. Olaylar onu aştı..."

Bir gün duruşma sırasında hasmım yeni bulduğu bir kanıtla ansızın köşeye sıkıştı. Herhalde ondan hiç haberi yoktu. Tatsız bir şekilde şaşırıp kalmıştı ama yine de dudaklarında zorlama bir gülümseme vardı.

"Bu genç ve çekici hanımın önünde demek isterdim ki..."

Cümlesini bitiremedi. Resmen patladım:

"Biz hepimiz aynı sıfatla avukatız. Aynı hukuktan söz ediyoruz ve aynı dosyaları inceliyoruz. Aynı imtiyazlarımız ve aynı zorunluluklarımız var. Bu durumda, genç ve hoş meslekdaşım gibi sözler etmek tam anlamıyla kötü niyetliliktir. Üstelik de kendi yeteneksizliğini ya da kanıtlarının ciddiyetsizliğini itiraf etmektir!"

Tabii ki bu sözler salonda soğuk bir hava estirdi. Yargıçlar rahatsız olmuşçasına, pek bir şey anlamadan gülümsüyorlardı. Onlara göre meslektaşım daha çok nazik, hattâ kadınlara hoş görünmeye çalışan bir davranışta bulunmuştu. Yanılıyor olmalıydım.

Yanılıyor muydum acaba? Hasmımın müvekkiline davayı niçin kaybettiğini anlatmaya yeltenmesini görmek yetiyordu bana. Ve bir kadın kazanmıştı bu davayı! Avukatlık yeteneğinden çok, erkeklik onurunun tehdit edildiğini düşündüğünden kendine bir çıkış yolu arıyordu.

"Kadınların bazı sözlerine karşı nasıl davranacağımızı bilemeyiz! Onu kollamalıydım..."

İşte kadınlara iltifat etmek insanı buraya getiriyordu!

Ben, kendi hesabıma, hangi yolu seçtiğimi çok iyi anlamıştım; yaptığım işte en ufak bir kusur olmasını istemiyordum. Sessizlikten ya da belirli bir konuşma tarzının kabul edilmesinden doğan bir uzlaşma istemiyordum. *Erkeklerin kullandığı bu belirli dile kadınlar hiçbir zaman izin vermemelidir. Sözcükler hiçbir zaman masum değildirler. Bir ideolojiyi, zihniyeti dile getirirler.* Böyle bir sözcüğe karşı gelmemek bu sözcüğü hoş görmek-

tir ve hoşgörüden suç ortaklığına iki adımlık mesafe vardır zaten. Meslektaşlarım benim tavrımı kabul etmek zorunda kaldılar. Ama o kadar çok çaba göstermem gerekti ki. Her an dikkatli olmalıydım! Yıllar boyunca her davadan önce iki kez kavga etmem gerektiğini biliyordum. Davamı kazanmak için hasımlarımı iki kez yenmem gerekiyordu. Önce kadın olduğum için, sonra da avukat olarak.

Mahkemenin dışında kocam, çocuklarım, evim vardı... Sık sık hasmımı düşünürdüm: Düzenli dosyalarını önüne alıp duruşma defterine "A'ya karşı B" diye yazardı. Tüm kanıtlar hazırdı. Öğleden sonrası çok verimli olmuş, şimdi rahat rahat yemek saatini bekliyordu. Yemek listeleri, çocukların okulu, ev sorunları, bütün bunlar onun işi değildi. Bu işler için karısı, yani sağlıklı işbölümü oradaydı.

Bu sırada ben bir kadından beklenen her şeyi yapıyordum. Hem genç bir anneydim hem avukattım. Ve çok az param vardı.

En sonunda, akşamleyin, dosyalarımı hazırlamaya başlıyordum. Gece saat ikide, üçte hasmımın nasıl uyuduğunu düşünüyordum. Ertesi sabah da kahvaltı hazırlarken, "Baro başkanı taptaze ve dinlenmiş olarak ıslık çalıyor ve traş oluyor!" diyordum kendi kendime.

Gözlerimin altında mor halkalar vardı. Gırtlağıma kadar kahveyle doluydum. Hazır olduğumu hissediyordum. Amacım beni coşturuyordu. Bu bir insanın hayatı, özgürlüğü ve onuruydu. Bana güvenmişlerdi, böylece uykusuz olduğumu hissetmiyordum bile. Evet hazırdım. Mahkemeye kollarımda son doğan çocuğumla geldiğimi hatırlıyorum. O gün onu kimseye bırakamamıştım. Tunus Adliyesi'nin kütüphane memuru çocu-

ğuma baktı. Sonra da günümün geri kalan kısmını fethetmeye çıktım.

Bir defada bütün gün için yemek yapıyor, öğleden sonra müşterilerimi kabul ediyor, ertesi günün duruşması önemli ise gece de uyumamaya hazırlanıyordum.

MOKNIN DAVASI

Yaşamımda her şeyin dramatik bir şekilde birbirine karıştığı bir dönemi anımsıyorum. Tunus'ta "Moknin Davası" olarak bilinen büyük bir siyasi dava sürüyordu. Sanırım, Tunus bağımsızlık savaşının en önemli olaylarından biriydi. Tunus'tan yüz kilometre kadar uzakta olan Moknin'de *"İstiklâl"* için büyük bir sokak gösterisi, ardından da bir ayaklanma olmuş ve jandarmalar, yürüyüşü sert bir şekilde bastırmaya çalışmışlardı. Kalabalık, bazı jandarmalara saldırmış ve linç etmişti. Sağdan soldan bazı göstericileri, Burgiba'nın Destur Partisi'nin yetkililerini ve olaylarla hiçbir ilgisi olmayan birtakım fellahları tutuklamışlardı.

Geriye dava kalmıştı. Bu dava Fransa'nın Tunus'taki "varlığı" için büyük bir kazanç olacaktı. Sömürgeci adaletin gerçek adaletle hemen hemen hiç ilgisi yoktur. Her şeyden önce bastırılması ve bunun ibret olması gerekir. Ayrıca amaç, halkı etkileyerek terör havasını sürdürmektir. O zaman asıl suçluları mahkûm edip etmemek önemli değildir. Savunmanın haklarına ve insan haklarına saygı göstermek de fazla önem taşımaz.

Bu davanın, günahları ödemek için yapılan bir ayine benzemesi gerekiyordu. Bunun için hiçbir olanağı esirgememişlerdi. Askeri mahkeme Tunus şehrine yakın Bardo'nun şenlik salonu-

na kurulmuştu. Normal zamanda orkestranın kurulduğu tahta sahneye kırmızı kumaşla örtülü, uzun bir masa koymuşlardı. Mahkeme başkam albay, etrafında subay ve yargıçlarıyla birlikte oturuyordu. Kesinlikle Tunus halkının dileklerini dile getirmek istedikleri halde, sanıklar "Fransız halkı adına" ayağa kalkıyorlardı. Fransız bayraklarıyla donanmış barakaların etrafında mitralyözlü askerler nöbet tutuyorlardı. İçerde, bu ciddi ve acayip dekorun içinde erkekler ve kadınlar bu korkunç mizanseni kınıyordu. Tunuslu avukatlar, ağır ceza davalarında uzman olan Parisli ünlü bir avukat, Paul Baudet ve o sırada hamile olan ama çocuğunu aldırmaya karar vermiş olan ben.

İlkel bir korunma sistemine rağmen hamile kalmıştım. Doktorum, "ogino metodu kullanın, günlerinizi hesaplayın ve sorununuzu halledin" demişti. O sırada ailemin geçimini yalnızca ben sağlıyordum. Kocam sınavlara hazırlanıyordu. Çok az paramız vardı. Oğlum Jean-Yves on üç aylıktı, yürümeye başlamıştı. Ona bakacak birini bulmak çok zor oluyordu. Başka bir çocuğumun olması yaşamımı mahvedecek, bende derin bir yara açacaktı. Hayattaki seçimlerimi geliştiremeyecek, gerçekleştiremeyecektim. Çocuk istemiyordum. Kocamla birlikte kararımızı verdik. Kürtaj olacaktım. Avukatlığını yaptığım militanlardan birkaçı ölüm cezasına çarptırılabilirdi. Kendimi tümüyle, siyasal açıdan çok önemli olan Moknin Davası'na vermem gerekiyordu. Uluslararası basın oradaydı. Yabancı ülkelerdeki ve Fransa'daki kamuoyunun tepkileri, kuşkusuz, Fransız hükümetinin tavrını belirleyecekti.

Dolayısıyla özgür düşünmeye ihtiyacım vardı. Ama düşünce özgürlüğü, insanın içsel özgürlüğü, karnınızda istemediğiniz bir şey gelişirken nasıl var olabilir? Sanki yaşamımın üzerine ağır bir ipotek konmuştu. Zekâmı durduran, yeteneklerimi yok eden bu ipoteğin hemen kaldırılması gerekiyordu. Çok çabuk.

On dokuz yaşımdaki anestezisiz kürtajı unutamıyordum. Ama kararımı vermiştim. Yine aynı yöntemi kullandım. Yine

çok az param vardı. Gerekli "ilişkilerim" de çok azdı. Düşük yapan bir kadın aradım. Her şey, en geleneksel bir biçimde oluyordu. Bobigny'de Marie-Claire'in davasında ve başka davalarda duyduğumuz her şeyi, ben, kendim de yaşadım.

Bir avlu dibinde döküntü bir kat ve pis bir mutfak. Bir kadın bana bir sonda koydu. Tabii ki para karşılığında. Bu onun için tehlikeli bir işti. Kendi kendime ona sempati duymam gerektiğini söylememe karşın her şey çok iğrençti. Duyduğum acı, mutfak, tam bir ebe karikatürü olan bu kadın, her şey!

"Geceleyin ya da yirmi dört saat içinde kan kaybedeceksiniz. Buraya gelirsiniz, sondayı alırım ve her şey biter" demişti sadece.

Ertesi gün onu yeniden görmeye gittim. Sondayı bir gün daha içimde tutmam gerekiyordu. Bir sonraki gün de hiçbir şey olmadı. O arada dava başlamıştı. Karnımda sondayla gittim. Korkunç acı çekmeye başlamıştım. Derin kasılmalar, sıkıntılar hissediyordum. Sanıkların sorgusu ve tanıkların ifadeleri sırasında sürekli olarak parmaklığın önünde ayaktaydım.

Müvekkillerimiz Arapçadan başka dil konuşmuyorlardı. Arapça bilen tüm avukatlar kulak kesilmiş, çevirmenin her kelimesini gözetliyorduk. Yargıca ve basına aktarılan olayların tutarlılığı, militanların politik ifadelerinin düzeyi, çevirinin doğru olup olmamasına bağlıydı. Bizler, sanıkların yanında ayakta duran avukatlar gözümün önüne geliyor. Elimizde kalem yerine tüfek bile olsa birer savaşçı olduğumuzu, bu ülkenin özgürlüğünün bekçileri olduğumuzu daha çok hissedemezdik. Hiçbir zaman bu kadar tüm varlığımla ezilenlerin yanında olmamıştım. Hiçbir zaman kendimi bu kadar ezilmiş hissetmemiştim. Bütün gücümle savaşıyordum. Bedenimi korkunç bir yorgunluk kaplıyordu. Şiddetli ve dayanılmaz bir acı tüm karnıma yayılıyordu.

Duruşmalar sabah saat sekizde başlıyor, kimi zaman da akşam geç vakte kadar sürüyordu. Dayanıyordum. Ama tüm acılara rağmen çocuk hâlâ düşmüyordu. Yeniden "pratisyen" doktoruma koştum. "Zararı yok" dedi, "bu sondayı çıkarıp yerine başka bir sonda koyacağım". Ertesi gün mahkemeye gittim. Karnımda yeni bir sonda vardı. Yeniden o dayanılmaz acıyı çekmeye başladım. Bayılacak gibi oluyordum. Hâlâ başaramamıştım.

Sonda içimde sekiz gün kaldı. Duruşmaları izliyor ve bekliyordum. Meslektaşlarım yorgun olduğumu söylüyorlardı. Yargıçlarla konuşmak için parmaklığa tutunduğumu anımsıyorum. Ama başka bir çocuk doğurmamaya karar vermiştim ve savunmaya devam edecektim. Altı gün sonra bir sonda daha koyuldu. Bu kez dayanamıyordum. Duruşma bitmeden bayıldım. Bir meslektaş beni evime getirdi. Apandisit krizi geçirdiğimi bahane ettim. Aile doktorumuz beni acele hastaneye gönderdi. İltihap başlamıştı. Kürtaj yaptılar. Başarılı oldu.

Bununla beraber korkunç bir hisse kapıldım. Birkaç militanın hayatını savunmakla sorumluydum. Bir halkın onuru ve özgürlüğü adına konuşurken, kendim böyle bir durumdaydım. Umutsuzca, ortaçağ yöntemleriyle çocuk düşürmeye çalışıyordum. Kendi hakkımda kendim karar vermeğe hakkım yoktu demek. Kontrol edemediğim biyolojik verilere bağlıydım. Bu davaya katılan hiçbir erkek, yaşadığım sıkıntıyı, verdiğim kavgayı hiçbir zaman bilmeyecekti.

"Ben bir avukatım" diyordum kendi kendime. "Belli bir gücüm var. Bilginin, söz söyleme yeteneğinin, hukukun verdiği güce sahibim. Açıklayabilir, ikna edebilirim. Buna rağmen, işte burada, karnımda bir sondayla ayakta duruyorum ve sonuna kadar dayanmamsa olanaksız."

Yaşamımda ilk kez, gücüm konusunda kuşkuya kapıldım. "Kadın avukat olmak, erkek avukat olmakla aynı şey mi?" diye soruyordum kendi kendime.

Benim kendi üzerimde özgürce etkim yokken, kadın olarak bir insanın hayatı üzerinde, adalet üzerinde etkim olabilir miydi? Çok garip bir şeydi bu. Bir sanığı savunurken aynı zamanda kendimin sanık olabileceğini düşünüyordum. Yasaya karşı geliyor, çocuk aldırıyordum. Ama ben bir kadın avukattım. Sonuçta hem suçlu hem de savunucu idim. Bu olay günlük ve profesyonel yaşamımda çelişki yaratıyordu. Kendimi iki karşıt gücün tam ortasında hissediyordum. Tüm kadınların yaşadığı bir çelişkiydi bu.

Hastanede geçirdiğim yirmi dört saat boyunca, kadınlık durumumu ve gerekli mücadeleyi düşündüm. Tabii ki kadınları ikna etmek gerekiyordu. Kadınlara erkeklerle aynı iktidara sahip olma hakları olduğunu kanıtlamak gerikiyordu. Eğer bu iktidarı alıp onu değiştirmeye cesaretleri varsa. Ama savaşmak, örgütlenmek gerekiyordu. Çünkü kadınlara, işe atılmalarını, sorumluluk almalarını, gerçekten etkin olmalarını tekrar tekrar söylemek iki yüzlülüktü, aldatmacaydı. Kadınların iş hayatında, politik hayatta, yaratmada aynı şansa sahip olduklarını söylemek de yalandı... Kısacası, kadınlara şunları söyleme olanaklarını araştırıyordum: Olayları etkilemek için ilk önce temel bir hakkı, kendi kendileri üzerinde iktidar kurabilme hakkını ele geçirmeleri gerekir.

Moknin Davası'nı yeni bir açıdan görüyordum. Bir saçmalık bir çelişki vardı ortada. Karnımda sonda ile ayakta dururken bir başarısızlık simgesi olmama rağmen resmi olarak savunma makamının silahlarına sahiptim. Kendi kendime inanmazken nasıl inandırıcı olabilirdim? Tam tersine, acıyla anlıyordum ki büsbütün savunmasız kalmıştım, acı çekmeye ve gizliliğe mahkûmdum.

Bu sırada dava devam ediyordu. Savunma günü hastanede olduğumdan savunmamı yapamadım. Üç kişi ölüme mahkûm edildi. Bunlardan birini ben savunuyordum. Sonuna kadar sanıkların yanında olamamıştım. Ayrıca ağır hapis cezaları da verildi...

Başka Tunuslu meslektaşlarımla Elysée sarayına, cumhurbaşkanı René Coty'den müvekkilimin affını istemeye gittim. İlk kez af isteğinde bulunuyordum.

Ayrıca sanıyorum ki ilk kez bir kadın, Fransa'nın en büyük görevlisi önünde bir siyasal ölüm mahkûmunu savunuyordu. Çok etkileyici bir durumdu bu.

Bunun tutuklunun son şansı olduğunu hissediyordum. Son kez benim aracılığımla dileğini ortaya koyacaktı. Bu, yaşamının son kavgasıydı. Tamamen bu düşüncelerle yüklenmiştim. Bu bana büyük bir sıkıntı veriyordu. Öyle ki, cumhurbaşkanlığı sarayının protokolüne göre şapka giymem zorunluğu bana öbür dünyadan gelen bir şeymiş gibi geldi. Hiçbir zaman şapka giymezdim. Hem param yoktu hem de zevkime uymuyordu. O gün için bir meslektaşımın karısı bana şapkasını ödünç vermişti. Böylece Elysée sarayına başımda siyah bir şapkayla gittim. Beni içeri almalarını beklerken büyük salonun uçsuz bucaksız aynalarında kendime uzun uzun bakıyordum. Kafamda şapkayla kendimi gülünç hissediyordum! Çok da yaralanmıştım. Bir adamın hayatı söz konusuydu ve onu affettirme girişiminde bulunmam için kılık değiştirmem gerekiyordu! En sonunda mübaşir beni almaya geldi ve tam cumhurbaşkanının kapısı açılacakken biraz afallamış olan mübaşire başımdaki şapkayı verdim. "Vestiyere koyun bunu lütfen!" Ve Cumhurbaşkanı Coty beni her zamanki halimle, şapkasız olarak kabul etti. Bir avukat olarak. Bu gülünç oyunu reddetmiştim. Hiçbir şey beni yolumdan ayırmamalıydı. Dosyam, kurtarılması gereken bir yaşam, ben ve bir de ikna edilmesi gereken cumhurbaşkanı vardı.

Müvekkilim affedildi.

Moknin Davası'nın bana verdiği ders şuydu: Baskılar bir araya gelince insan onları birbirinden ayıramıyor. Ne verilen savaşları, ne de biriken haksızlıkların ezici anılarını "kesip" ayrı ayrı düşünebiliyor. Kesin olarak, kadın olup da gerçeği bir erkek gibi -yani ayrım gözetici basmakalıp düşünceleri hesaba katmadan- kavramak istemek insanın büyük güçlüklerle karşılaşmasına yol açıyor.

Bir kadının politik angajmanı bir erkeğinki ile aynı "içerikte" olabilir mi? Tabii ki hayır. İşte bir örnek: Az bir zaman önce Kongo'da (Brazaville) dört genç goşist militanın savunmasını üstlendim. Dördü de temiz, cesur ve çıkar gözetmeyen kişilerdi. Ağır bir suçtan Brazaville devrim mahkemesine çıkarılmışlardı. Başkan N'Gouabi'nin şimdiki hükümetine isyan eden çetecilere aktif bir biçimde yardım etmişlerdi. Bunlar çeşitli bilim kollarından dört öğretmendi. İkisi kadın, ikisi erkekti. Aynı dosya, aynı olgular, aynı politik angajman. Ufak ayrılıklarla aynı savunma diye eklenebilir. Hiç de öyle olmadı. İki kadın militan Paule F. ve Paule D. için kısmen "feminist" bir savunma yapmak zorunda kaldım.

Savcı, gizli örgütün "beyni" olan Paule F.'ye ve arkadaşına özel bir suçlama hazırlamıştı. Kongo devrimi miydi bu? Kongo halkı mı? Lenin mi, Mao mu? Bunlar erkeklerin savaş alanına giren kavramlardı. Bu iki genç kadın, bağımsız Kongo'ya ne yapmaya gelmişlerdi? İktidarda olan Kongo Emek Partisi'nin resmi organı *Etumba* Gazetesi'ne göre iki Paule, marksizm-leninizm kisvesi altında çirkin bir cinsel sefahat yaşamı sürdürüyorlarmış. Marksizm-leninizme angaje olmalarının nedeni herkesle erotik ve mümkünse proleterce (alıntı olduğu gibidir) yatmak içinmiş... *Etumba,* Mart/Nisan 1973 sayısında aynen böyle yazıyordu:

"Daha da iyisi Kinhasa'da kaldıkları sürece gecelerini Paule D., Diawara ile; Paule F. ise N'Gatsoua ile geçiriyorlardı.* Bu bir proleterce cinsel devrimdi; savaş alanında iyi dövüşmek için birleşmeleri gerekiyordu... Ülkenin gerçeklerinden söz ediyorlarmış!... Bize fuhuş ihraç ediyorlar..."

Devrimci mahkemede bunun iğrenç bir yöntem olduğunu kanıtlamak istedim. Yürekli bir eylemin, bu eylemi yapan kişi kadın olunca tüm anlamını yitirmesini kabul etmiyordum ve hiçbir zaman kabul etmeyecektim.

Kadınların ancak bir erkeğin, bir yatağın, bir kalbin aracılığı ile politik bir davaya angaje olabileceğini yeniden kanıtlamak istiyorlardı. Onların doğrudan doğruya ve tüm varlıkları ile angaje olabileceklerini kabul etmek istemiyorlardı.

Hoşnutsuzluğumu ilk önce başkan N'Gouabi'nin kendisine söyledim. Sosyalist bir devrim böyle yöntemler kullanamazdı. Bunlar hem bayağı, hem yalandılar. N'Goabi bu sözlerimden çok etkilendi. Bu iftira kampanyasını kınadı. Devrimci mahkemenin, aralarında politbüro üyesi bir kadının da bulunduğu "yoldaş yargıçlar", Etumba'nın yazılarını onaylamadılar sanırım. Bu yazıların tümünü duruşmada okudum ve her şey radyo ve televizyonda direkt olarak yayınlandı.

Neyse ki mahkemenin verdiği karar, kadınlar ve erkekler arasında ayrım gözetmedi. Dört Fransız serbest bırakıldı. Cesaretlerine ve militanlıklarına saygı gösterildiği bile söylendi.

---

* Mahkemeden iki üç gün sonra öldürülen iki maki şefi.

İKİNCİ BÖLÜM

CHOISIR

Nisan 1971'de bazı kadınlar kürtajın yasaklanmasını kınamak, korunmayı ve özgür kürtaj hakkını savunmak için, kimilerinin utanç verici olarak nitelendirdiği şaşırtıcı bir eyleme başvurdular. Böylelikle "343'lerin Bildirisi"* yayınlandı. Bu bildiriyi imzalayanların çoğu edebiyat alanında, sinemada, tiyatroda isim yapmış kişilerdi: Catherine Deneuve, Marguerite Duras, Simone de Beauvoir, Françoise Sagan, Ariane Mnouchkine, Delphine Seyrig, Françoise Fabian gibi. Bu isimler sadece Fransa'da değil yabancı ülkelerde de Fransız kültürünün, güzellik anlayışının, sinema ve tiyatrosunun temsilcisiydi.

Bu bildiriyi ben de imzaladım. İmza toplamak da istiyordum ama daha alışık bulunduğum bir ortamdan, militanlar ya da "ismi olmayan" kadınlar arasından olsun istiyordum.

O sıralarda belediye seçimleri vardı. Michel Rocard'la bir mitinge katılmıştım. Mitingden sonra bir grup kadın, kürtajın serbest bırakılması sorununu konuşmak için beni alıkoydu. Onlara bildirimizden söz ettim ve aralarından birkaçı metni imzalamak istedi. Bu çok cesurca bir şeydi, çünkü bu kadınlar "dokunulmaz" değildiler. Hatırladığıma göre okullarda, bürolarda, idarede geçici eleman olarak çalışan kadınlardı. Çoğunun durumu istikrarsızdı.

Bildiri yayınlanır yayınlanmaz daha önce söylenenin tam tersine bu kadınların bazıları tedirgin edildi. Haklarında dava

---

* Bu bildiride kadınlar kürtaj olduklarını belirtiyorlardı. (Ç.N.)

açılmadı ama rahatsız edildiler. Onları çağırıp şöyle söylemişlerdi: "Bu bildiriyi imzalamışsınız, kontratınız gelecek yıl yenilenmeyebilir." Ya da "Bu bildiriyi imzalamışsınız. Sizden pek de memnun olmadığımızdan, geçici işiniz sona eriyor."

Hanım müvekkillerimden bir tanesinin politik bir olaydan dolayı gözaltına alındığını anımsıyorum. Filistin yanlısı bir örgüte yardım etmişti. Sorgusu sırasında polis memuru 343'ler Bildirisi'nin yayınlandığı *Nouvel Observateur*'ü masanın üstüne attı... İsimler kırmızıyla işaretlenmişti... Polis memuru alaylı alaylı güldü: "Ya bu? Ha? Bu da var!"

Bu kadınlar hemen bana telefon ettiler. "Bize bu bildiriyi imzalattın ama başımıza iş açılırsa ne olacağını söylemedin. Öbürlerinin çoğu ünlü kadınlar ve başları derde girmez. Herkes yerine biz ceza çekeceğiz."

Ses tonları sertti. Kendimi biraz sorumlu hissettim. Doğrusu bu bildirinin doğurabileceği sonuçları düşünmemiştik. O zaman onlara şunu dedim: "Aranızdan birinin hakkında dava açılırsa hepimiz birleşiriz ve hepimizi suçlamadan hiçbirimize dokunamazlar... Savunmanızı üstlenebilecek bir dernek kuracağız ve de aranızdan birine dava açılırsa 343'ler onunla birlikte olacaklar."

Choisir Hareketi'ni kurmak böyle aklıma geldi. Ama savunma yeterli miydi? Bu eninde sonunda beklemeye yönelik bir eylemdi. Temelde neye karşı savaşıyorduk? 1920 Yasası'nı istemiyorduk artık. Her şeyden önce bilgi istiyorduk, gebelikten korunmayı istiyorduk. Bilgi; öngörme ve sakınma olanağını verir. Dolayısı ile biz cinsel eğitim de istiyorduk. Böylece Choisir hareketinin üç mücadele alanı belirlenmiş oldu.

1) Gebelikten korunma ve cinsel eğitim,
2) 1920 Yasası'nın yürürlükten kaldırılması,
3) Sanıkların ücretsiz olarak savunulması.

Simone de Beauvoir ve Jean Rostand'a telefon ettim. Simone de Beauvoir, bir bakışla duygusuz ve kuru olarak

yorumlanabilecek ama aslında işin özüne çabucak varmaktan kaynaklanan bir yanıt verdi bana. "Tabii" dedi "bütün bunlar çok çok güzel. Sizinle birlikteyim."

Jean Rostand, Ville d'Avray'e gelip onu ziyaret etmemi istedi. Gıcırdayan demir parmaklığı ittim. Düzensiz bahçesindeki patikayı tırmanarak bu zamandışı villaya girdim. Bilgin'in anlamak isteyen, insana hâlâ yeni şeyler öğrenmek istediğini hissettiren sessizliğini ve genç gülümsemesini unutmayacağım.

"Bütün yaşamımı hayatı daha iyi anlamaya adadım. Siz çok hızlı gitmek istiyorsunuz ve ben yaşlı bir adamım. Ama sizinle birlikte olmadan edemem".

Baharda Bretagne'da bulunan Christiane Rochefort da sorumluluk almak istiyordu.

"Sen veznedar olacaksın!" Telefonda bir gülme koptu: "Ama ben hiçbir zaman hesap yapmayı beceremedim!"

İşte, *Choisir* Hareketi böyle başladı.

Pazar günleri öğleden sonra Delphine Seyrig ve Françoise Fabian'la toplantılar yapıyorduk. MLF'in* kızları da katılıyordu. Bu kızlar başlangıçta bizimle birlikteydiler ama daha sonra, Bobigny Davası sırasında bizden ayrıldılar.

Benim ya da Simone de Beauvoir'ın evinde toplanıyorduk. İvediliğini ve gerekliliğini içimizde büyük bir şiddetle hissettiğimiz bu büyük mücadeleyi nasıl başlatacağımızı pek iyi bilemiyorduk... Bildiri önerisini ortaya atan MLF'in kızları *Choisir* Hareketi'ne dayanarak başka eylemler yapabileceklerini keşfediyorlardı. Böylece, hep birlikte Mutualité sarayındaki "Kadına karşı işlenen suçları kınama" günlerini hazırladık. Ama şunu da söylemek gerekiyor ki biraz da yanlış anlamaların içindeydik. MLF ne bir dernek ne de homojen bir harekettir. Her kadın orada kendi istediğini bulur. Bir uçtaki "freudçu" kadınlarla öbür uçtaki "marksist"ler arasında kadınların kişiliğine ya

---

* Mouvement de Liberation des Femmes: Kadınların Özgürlük Hareketi.

da politik bağlama göre değişen birçok nüanslar -ve küçük grupçuklar- vardır. Bazen bu akımların birinden "harika", "müthiş" bir fikir fışkırır: MLF'in bu baş döndürücü hızını kimse yadsımıyor... Bu hız, tabii ki açık bir yaraya parmak basıyor ve geleneksel savaşın yavaşlığını sarsıyor.

Özellikle bir sokak gösterisini anımsıyorum. Tesadüfen bir kilisenin önünden geçiyorduk. Bir gelin alayı merdivenlerin üzerinde poz veriyordu. Resimler ailenin geleceğinin bir parçası olacaklardı. Gösteriyi idare eden MLF'in kızları gelin alayına doğru koşup kiliseye girdiler. Bu olay bir efsaneyi yıkıyordu ve erkek egemenliğine öylesine düşkün olmasaydı "Şampanya omuzlu karım"ın ozanı André Breton'un çok hoşuna giderdi.

Choisir Hareketi'nin pazar günü toplantılarında fikir ayrılıkları çabucak kendini gösterdi... Aptalca şematize etmek istemiyorum ama "klitoristen alınan zevke" -politik olarak!- karşıt olan "vajinal zevk" konusuna birçok zaman ayrıldı. Aynı zamanda "devrimciler" her an bir örgüt merkezine, "ulusal idare"ye ve "ayrım gözetici bir hiyerarşiye" karşı çıkıyorlardı. Bekleme salonunun koltuklarına rahatça yerleşmişler, her an "söz hakkının kitlelere geri verilmesini" istiyorlardı.

Bu tür kuramsal konuşmalar yapılırken gazetelere de Choisir'in amaçları hakkında birkaç bildiri veriyorduk. Bu metinler Paris'teki ve taşradaki birçok kadının dikkatini çekti. Her hafta Choisir'e birçok mektup yazan kadınlar başlarına gelenleri, somut deneyimlerini anlatıyorlar, eyleme katılmak üzere açıkça ya da dolaylı olarak talimat istiyorlardı.

Bu mektuplar pazar günleri öğleden sonra yaptığımız kısır tartışmaları unutturuyordu. Ama kim okuyordu bu mektupları? Kürtaj olmuş olan on yedi yaşındaki genç kızdan, Michèle Chevalier'den, Lucette Duboucheix'den, Renée Sausset'den söz eden bu kadınlara kim birazcık önem vermişti? Pek bir şey yapmadığımızı kabul etsek fena olmazdı.

Mesleki tekniklere başvurarak gebeliği önleme ve kürtajla ilgili bir yasa önerisinin hazırlanmasını önerdim. *Choisir*'in yasa önerisinde (sonradan Sosyalist Parti'nin önerisi oldu) gerekçelerin sergilenmesi çok önemliydi. Bu öneride o günkü yasanın iki yüzlülüğünü göstermek, dinsel ve toplumsal tabuları, nüfusun azlığı, yaşama saygı gibi kalıp "fikirleri" mahkûm etmek, gizli kürtaj ve sınıf adaletinin baskılarını göz kamaştırıcı bir şekilde aydınlatmak istiyordum. Ve her şeyin üstünde -evet her şeyin üstünde- bir çığlık atmak istiyordum: Kadın özgür olmalı! İstediğim zaman çocuk doğururum. Yaşam vermek budur ve yaşamı bu istek verir. Kendi hakkımda karar verme hakkım vardır.

Birçok doktor ve hukukçu Ağustos ayında Villard-de Lans'da bu olay için kiralanan bir çiftlikte buluştuk. Aramızda Annie Ferrey-Martin ve Olivier Bernard da bulunuyordu. Herkes katkıda bulundu, rakamlar verdi ve bakış açılarını bildirdi. O sıralarda Yvelines milletvekili olan michel Rocard iki üç gün bize katıldı. Onunla birlikte Louis Vallon, David Rousset (listeye yazılmayan eski UDR'li) ve Aimé Cezaire (listeye yazılmayan çeşitli sol gruplar adına) yasa önerimizi imza ettiler. Ekimde Marie-Claire'i gördükten ve dosyayı inceledikten sonra *Choisir*'e* mücadeleye katılmasını önerdim.

Choisir siyasal bir parti değildir. Hattâ siyaset dışı bile olduğunu söyleyebiliriz. Bu bir kitle hareketidir; yani politik, dinsel inançları, toplumsal düzeyleri vs... ne olursa olsun herkes bu harekete katılabilir. Tek şart, derneğin amaçlarını bütünüyle benimsemektir. Bu amaçlar devrim yapmak, üretim ilişkilerini değiştirmek ya da serbest doktorluğu tartışma konusu

---

* *Choisir*'in başkanlığı kolektiftir. Metro memuru Michèle Chevalier, Avukat Gisèle Halimi ve tıp Nobel Ödülü Jacques Monod başkan seçilmişlerdi.

yapmak değildir. Bizim mücadelemizin temeli açıktır: Kadının kurtuluşu. Nasıl? Kadın üzerindeki baskının önemli bir bölümünü oluşturan gebelikten korunma ve kürtaj yasasının yürürlükten kalkmasıyla. (Gerekli ama yeterli olmayan bir koşul.)

Mücadele açık seçik ve sınırlı bir alandadır. Uzun ya da kısa vadede gündeme getirdiği eleştirilerden dolayı bu mücadelenin sonuçlarının çok daha büyük olduğundan eminim. Choisir; bağımsızlığını, bütünlüğünü, kitle hareketi olma gücünü korumak için amaçlarına bağlı olmak zorundadır.

Bu nedenle bir kitle hareketi olan Choisir, aynı zamanda bir bürosu, genel kurulları, karar defterleri, gazetesi, kısacası belli bir düzeni, hattâ biraz da biçimsel bir yönü olan yasal bir kuruluştur. Bunları tüm engellere, tüm güçlüklere karşı korudu... Yani bazı taktik ve yapısal kendiliğindencilik -ideolojik dememe için böyle diyorum- yanlısı küçük grupların ve militanların girişimlerine rağmen! Bu, Mayıs 68'in olumsuz izlerinin dramıdır. Bence Choisir'in örgütlenmesi önemlidir ve bu örgütlenme, derneğin ulusal düzeyde kurulmasını olduğu kadar, eylemlerinin başarısını da belirlemektedir.

Choisir reformcu mudur? Kimi zaman böyle suçluyorlar bizi. Bu kınama kendi küçük gruplarına ilgi çekmek isteyen kendiliğindencilerden, anarşistlerden, goşistlerden geliyor... Aslında kadının baskı altında olması onlara vız geliyor. Kadın başarılı ve para kazandıran bir devrim oyuncağı haline geldi. Onu kullanıyorlar!

Kadınlara istediği zaman doğurma hakkını tanımak reformculuk mudur? Onun bilgi edinmesini sağlamak, böylece kısmen de olsa fiziksel ve temel olarak özgürleşen kadının erkekler gibi başka alanlar fethetmeye başlaması reformculuk mudur?

Tüm toplumu, yasaklarını, geleneklerini, ayrımlarını eleştirmek, kadını kurtarmak, kadın erkek ilişkilerini değiştirmek,

cinselliği suçluluktan kurtarmak, nitelikli bir yaşam için mücadele etmek reformculuk mudur?

Reformculuk mu devrim mi? Kim söyleyebilir bunu? *Choisir*'in, mücadelesinde başvurduğu araçlar bakımından ise devrimci olduğu söylenemez mi?

Choisir'in özgünlüğü ve başarısı büyük oranda amaçlarının geleneksel politik örgütler tarafından savunulmamasmdan ileri gelmektedir. Siyasal partiler, gebeliği önleme ve kürtajı programlarında ya bilmezlikten gelmişler ya da belli belirsiz bir biçimde geçiştirmişlerdir. Partiler, tüm bu tek amaca yönelik, marjinal eylemleri kuşkuyla karşılamışlardır. Belki de "politik bir globalizm" adına. Bu söylediklerim ırkçılık, göçmen işçiler, hapishaneler, sağlık ve kadın sorunları için de geçerlidir. Bu garip eksikler GIP, GIS, ASTI* ve *Choisir* gibi grupların ortaya çıkmasına yol açtı. Söz konusu kuruluşlar tahammül edilmez haksızlıklar üzerinde etkili oluyor ve sorunları zaman kaybetmeden çözmek istiyorlar. Bu akımların saygınlığı bu usanmış, uyuşmuş bilinçleri uyandırmaktan ve sessizliğin içinde bir haykırış olmalarından ileri geliyor...

---

* Groupe Information Prisons/GIP: Hapishaneler hakkında bilgi grubu.
Groupe information Santé/GIS: Sağlık hakkında bilgi grubu.
Association de Soutien aux Travailleurs Immigrés/ASTI: Yabancı işçilere destek derneği.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOBIGNY DAVASI

DAVANIN HAZIRLANMASI

Bobigny Davasını hazırlamak için hemen hemen üç hafta gerekti. Olanaksız bir şey gibiydi. Michèle Chevalier, Lucette Duboucheix ve Renée Sausset'nin mücadele etmek istediklerini öğrenir öğrenmez *Choisir* hızla işe koyuldu. Bir mücadele planı hazırlamıştım... Konularını kesin bir biçimde belirlemiştim: Cinsel konularda bilgi, gebelikten korunma, gizli çocuk aldırma, karşılaştırmalı mevzuat, evlilik dışı doğum yapan kadınlar, çocuk aldırma özgürlüğünün bilimsel, hukuksal, siyasal ve toplumsal yönleri. En büyük uzmanları, aynı zamanda da yalnızca kendi günlük deneyimlerinden söz edecek erkekleri ve kadınları konuşturmak istiyordum.

Bu dava her şeyden önce kadının özgürlüğünün, kendi hakkında karar verme ve gebelikten korunma hakkının doğrulanması olacaktı.

Ama her şey düşlediğimiz kadar kolay olmadı... Önerdiğim plan üzerinde herkes aynı fikirde değildi. Özellikle *Choisir*'in Bobigny'de uygulanacak taktiğin konuşulduğu çok fırtınalı bir genel kurulunu anımsıyorum.

Bir davayı genel kurulda hazırlamak pek alışılmış bir uygulama değildi. Ama ben Bobigny'yi siyasal bir daval olarak düşündüğümü söyledim. Bu tür bir davanın hazırlanması boşanma ya da trafik kazası davasının hazırlanmasına benzemez. Politik bir davada savunmalarının genel çizgilerini saptayanlar sanıkların kendileridir. Suçlayan haline nasıl dönüşecekleri

konusunda kendileri karar verirler. Avukat bu konuda strateji uzmanıdır, danışmandır. Ama ben hep politik avukatın tüm varlığı ile savunduğu kişilerin yanında yer alması gerektiğini, sınırlamasız bir yandaş olarak silahlarının "düşman" hukukunu bilmek ve itham makamının tuzaklarını başarısız bırakmak vb. olduğunu söyledim. Savunma avukatının paylaşmadığı bir politik dava kaybedilmemiş olsa da tehlikede sayılır.

Bobigny davası çocuk aldırmanın ilk ve tek "politik" davasıdır. Tüm politik davalar gibi tek amacı sanıkların aklanması ve mahkemenin onları hoşgörmesi değildir. Bu amaç daha temel başka amaçlara bağlıdır. Bu ilke davalarının temel kuralı yargıçlardan da öte tüm kamuoyuna, ülkeye seslenmektir. Bunun için bir sentez gösterisi düzenlemek, olayları aşarak bir yasayı, bir sistemi, bir politikayı eleştirmek, tartışmaları kamuoyu önünde bir açık oturuma dönüştürmek gerekir. Bütün bunlardan dolayı hasımlarımızın bizi kınamasını anlıyoruz. Çünkü bir davayı örtbas etmek için baştan savma bir gizli oturumdan daha iyi bir yöntem yoktur.

Bobigny'de ilk kez kadınlar, sanıklar, "Affedersiniz, bize karşı hoşgörülü olun, ne yaptığımızı bilmiyorduk" demediler. Tam tersine kadınlar tanıkları, avukatları ve gazetecilerle birlikte kürtaj yasasını eleştirmeye karar vermişlerdi. Hukuki, bilimsel, felsefi alanlarda gerekli olan bu tartışma kadının kendi hakkında karar vermesini hak olarak istiyordu ve sonuçta yeni bir feminizmi amaçlayordu.

O halde Michèle Chevalier, Lucette Duboucheix ve Renée Sausset'nin savunmalarını kendileri yönetmeleri doğaldı... Ve *Choisir*'in üyesi oldukları için savunmanın dernek üyelerince gözden geçirilmesi de normaldi.

Hazırlıkların son aşamasının genel kurulda saptanmasını önermekle belki fazla iyimser davranmıştım. Kamuya açık bir tartışma her zaman demagojiye yakındır. İnsan, ağzına kadar

dolu bir salonda söz aldığında kanıtlamanın tutarlılığından ve kesinliğinden çok, çevredeki havaya kapılır. Konuşmacıyla dinleyiciler arasında belli bir diyalektik doğar, kanıtlar şişer, her şey şematikleşir, coşulur... Ve insan gittikçe kaybolur.

Bir gün Profesör Jacques Monod'ya* telefon etmeye karar verdim. Onu tanımıyordum ama bizim yanımızda olacağından emindim. Marie-Claire olayını izlemişti. Gelip bu konuda onunla daha uzun görüşmemi istedi. Bu konuşmanın sonunda Jacques Monod, Michèle Chevalier ile görüşmek istediğini belirtti. Metro işçisi ile Nobel ödülü sahibi arasındaki diyalog baştan sona çok kolay oldu. Çıktığında Michèle Chevalier'nin gözleri güvenle parıldıyordu: "İnanılmaz bir şey" dedi. "Onun gibi insanlar bizimle birlikte..."

Ertesi gün Jacques Monod bana Michèle Chevalier'nin adına "Marie-Claire'in kürtaj masraflarına katılmak için..." 3000 franklık bir çek gönderdi. Michèle durmadan tekrarlıyordu: "Üç bin frank, düşünebiliyor musun!"

Jacques Monod bana Profesör Paul Milliez ve Palmer'i aramamı önermişti. Onlardan randevu aldım. İçeri girer girmez Paul Milliez "Çocuk aldırmaya karşıyım." diye çıkıştı.

Dosyamı kapatıp gitmeye hazırlanmıştım:

"Bu koşullarda gelip tanıklık etmenizi isteyemem sizden..."

Ünlü doktor ayağa kalkmıştı. Allak bullak olan yüzünde, içindeki çatışmayı görebiliyordum.

"Mahkemeye bir mektup yazabilirim..." Kendi kendine düşünürmüşçesine yavaş yavaş konuşuyordu. Bu o kadar haksız ve tahammül edilmez bir olaydı ki... Kendisi stajyer doktorken servise gelen fakir kadınlara kürtaj yapmamış mıydı... O kadar kötü bir halde geliyorlardı ki...

---

* Profesör Monod 31 Mayıs 1976'da vefat etti. Bu tarihe kadar *Choisir*'in başkan yardımcısı idi.

Birden doğruldu:

"Hayır... Yazmak kaçıştır... Korkaklıktır... Bobigny'ye gideceğim."

Yanlış anlama olsun istemedim.

"Size herkesin önünde soracağım: Marie-Claire size muayeneye gelseydi ne yapardınız?"

Doktor gözlerimin içine baktı:

"Ona kürtaj yapardım..."

Israr ettim.

"Size şöyle soracağım: On yedi yaşındaki kızınız gelip size hamile olduğunu söylerse..."

Milliez gözlerini indirmedi.

"Çocuğu doğurması için onu ikna etmeye çalışırdım... Ama reddederse ona kürtaj yapardım..."

Birbirimizin elini sıktık. Bu bilim adamı, bu ateşli katolik, çok önemli bir seçim yapmıştı: Davamıza derin bir şekilde bağlandığını hissediyordum... Ama yüreğinin parçalandığını da... Ekim 1972'de, bir sabah, cesur olmayı seçtiği için Tıp Akademisi'nin kapıları yüzüne kapanan Paul Milliez'e, bu kişilikli adama kadınlar çok şey borçludurlar.

O sıralarda *Choisir*'in içinde, özellikle Paris'te güçlü bir MLF akımı vardı. Ama kurullar Paris'te yapıldığından iki üç delege tarafından temsil edilen taşra ile en aktif üyeleri MLF olan Paris delegeleri arasında zorunlu bir dengesizlik vardı.

MLF'in kızlarıyla *Choisir*'in büyük çoğunluğunu temsil eden militanlar arasında ayrılık hemen başgösterdi. Mahkeme için hazırladığım projeyi sunduğum zaman MLF'in kızları şiddetle protesto ettiler. Onlara göre "önemli tanıkların", erkeklerin, Nobel Ödülü sahiplerinin duruşmaya gelmemesi gerekiyordu. Bobigny Davası yalnızca kadınların işi olmalıydı. Özellikle de "önemli ya da yıldız olmayan" kadınların. MLF'in kızları bir

Simone de Beauvoir'ın, bir Delphine Seyrig'in, bir Françoise Fabian'ın tanık olmasını kabul edebilirlerdi. Çünkü onlar davamızın aktif militanlarıydılar. Ama mücadeleye "adı bilinmeyenlerin" de katılmasını istiyorlardı. Böylece genel kurulda "adsızlar" için büyük bir kavga verildi. Bu adsız kadınlar "kişisel inançlarından dolayı" kürtaj olmuşlardı, hiçbir sorunları yoktu ve mahkemeye şunu söylemek için geleceklerdi.

"Size anlatacak hiçbir dramım yok. Karnım bana aittir."

Ayrıca MLF'in kızları Michèle Chevalier ve iki meslektaşının mahkemeye şöyle demelerini bile isteyebilirlerdi.

"Siz burjuva adaletinin ve erkek-egemen adaletin ta kendisisiniz! Biz sizi tanımıyoruz. İsterseniz bizi mahkûm edebirsiniz... Bize vız gelir!"

Michèle Chevalier, Lucette Duboucheix ve Renée Sausset'nin böyle bir taktiğe karşı olduklarını söylemek gereksiz. Böyle bir davranış popüler olmasını ve kadınların çoğu tarafından anlaşılır olmasını istediğimiz mücadelemize hiç uymuyordu. Yalnız metro görevlileri için herkesin ortasında konuşmak ve bu güzel konuşmacılara karşı çıkmak kolay değildi. O günkü "adı bilinmeyen" kız fazla ileri gidince Michèle Chevalier nihayet patladı. Olay şöyle oldu:

Kız ayağa kalkmıştı. Kürtaj konusunda sınıf kavgasının önemli olmadığını, bunun bürokratların, revizyonistlerin, Moskova yanlılarının yıllanmış şeması olduğunu, 1920 Yasası'na karşı mücadelede ister Prenses Süreya ister hizmetçi olsun tüm kadınların nedenlerinin aynı olduğunu kanıtlamak istiyordu.

Kız caka satıyordu:

"Ben bir burjuva kızıyım. Param da var. Yalnızlık sorunum olmadan kürtaj yaptırdım. Sevgilimle birlikteydim. Yurt dışına birlikte çıktık; gerçek bir balayı yaşadık. (Aynen böyle söylüyordu.) Bununla beraber, dönüşümde çok sarsıldım".

Michèle Chevalier ani bir tepkiyle ayağa fırladı. Çok kızmıştı.

"Duruşmama gelmenizi istemiyorum. Başıma gelenlerle hiçbir alakanız yok. Özgür olmanız ve hakkınızda hiçbir dava açılmamış olması kanıtlıyor bunu. Mahkemeye çıkacak olan benim!"

Bana gelince, bize kabul ettirmeye çalıştıkları bu tanıklık beni çok şaşırtmıştı. Davanın içeriğine, yani Michèle Chevalier ve Marie Claire'in toplumsal dramına hiç uygun değildi. Üstelik kamuoyunun birliğini olayın dramatik yönü belirlemişti.

Kuşkusuz bu yalnızca ilk adımdı. Ama çok önemli bir adım. Bu adım bile bizi tek başına daha ileri götürebilirdi. Marie-Claire'i ve annesini beraat ettirtmek mücadelemizin eşsiz bir zaferi olurdu.

Ayrıca bu baba parası yiyen kızın tanıklığı anlaşılmayacak ve kadınların çoğunu kötü etkileyecekti. Ayrıca bu tanıklık bizim kanıtlamak istediğimiz şeye ters düşüyordu. Biz iyi şartlarda yapılan bir kürtajın (para ve yalnızlık sorunu olmadan hastanede yapılan kürtajın) hemen hemen hiçbir iz bırakmadığını kanıtlamak istiyorduk. Tabii ki kadın, yasaya karşı gelmekten ötürü kendini suçlu hissedebilirdi. Ama dikkati bu hafif rahatsızlığın üzerine çekmek, bizim davamızın amacı değildi. Söyleyecek daha iyi öyle şeyler vardı ki!

Aynı şekilde bu ayrıcalıklı kızların bilginlere ve yazarlara körü körüne düşmanlık göstermelerini kabul edemiyordum. Kültürün sık sık bir baskı aracı olabildiği kadar bir kurtuluş, bir özgürlük aracı da olabileceğini biliyordum -Bunu Tunus'ta, Cezayir'de ve Fransa'da en fakir müvekkillerimle öğrenmiştim-. Kültürü ve bilimi toptan reddetmek bir lükstür. Çoğu zaman kültürden ve bilimden yararlananların ortaya koyduğu tavırdır bu. Bunlar kültürden ve bilimden budalalığa, ayrımcılığa ve adaletsizliğe karşı savaşmak için yararlanamadıklarından kültürün ve bilimin değerini düşürmeye çalışıyorlar. Monod, Jacob,

Rostand burjuva ve cinsiyetçi midirler? Ya Marx, ya Lenin? Bu o kadar basit mi? Bu toptan kınama ciddi mi? *Devrimci mi?*

Sözünü ettiğim genel kurul sırasında Mme Dubucheix de ayağa kalkmıştı:

"Tutumunuzu anlamıyorum. Siz entelektüelsiniz. Konuşmanızı anlamıyorum. Hiçbir şey açıklamak zorunda değiliz diyorsunuz. Ama ben bir halk kadınıyım ve biraz da suçlu hissediyorum kendimi. Yargıcın karşısında Monod, Jacob, Rostand gibi profesörleri görmeye ve bana -hiçbir şey bilmeyen bana- suçlu olmadığımı söylemelerine ihtiyacım var. Dahası onların benden yana olduklarını hissetmeye, beni savunmalarına ve 'bu kadının beraat etmesini istiyoruz' demelerine ihtiyacım var."

MLF'in kızları onu ıslıklamışlardı. Olay ortadaydı. "Taban komitelerini"nin, "mahalle komiteleri"nin, "halka dönüş"ün uzmanları nesnel olarak kendilerini gerçek işçi kadınların karşısında buluyorlardı.

Goşizm, anarşizm ve tüm kendiliğindenci akımlar doktrinci önyargılarını politika dışında olmasını istediğimiz bu örgüte zorla kabul ettirmek istediklerinde bu garip durumu yeniden yaşadık.

Böylece, daha sonra Michèle Chevalier, seçimimize gerçek yorumunu getirerek bu tartışmalardan şu sonucu çıkaracaktı.

"Hem suçlanıyor hem de Milliez, Rostand gibi adamlar tarafından destekleniyorduk. Bu çok etkili oldu. Biz metroda çalışanlar için Jean Rostand çok zor şeyler bilen bir biyoloji bilginidir. Bilginler arasında en çok sevilen kişidir. Ve o, işte bizim yanımızdaydı, bizi tutuyordu o. Demek kötü bir davranışta bulunmamıştık, cani değildik biz..."

Bobigny olayı Marie-Claire'in çocuğunu düşüren sekreter Madam Bambuk'un bana telefon etmesiyle başladı. Benden randevu aldı. Konuştuk. Sonra üçü de metroda çalışan Bayan Duboucheix, Bayan Sausset ve Bayan Chevalier ile konuştum. Ve nihayet Marie-Claire'i gördüm.

Onunla çok rahat konuşabildim. Bana çok çabuk güvendi... ve anlattı.

Bir teknik okulda öğrenci olan Marie-Claire'in kız ve erkek arkadaşları vardı. Bunlardan biri, on sekiz yaşındaki Daniel, bir gün ona araba ile gezmeyi öneriyor. Kabul ediyor, çünkü Daniel her zamanki arkadaş grubundan. Aslında Daniel onu eve götürmek istiyor. Annesi tatilde olduğundan evde kimse yok. Çıkıp plak dinlemeyi ve başka arkadaşları beklemeyi öneriyor. Yukarı çıkıyorlar. Ama biraz sonra olaylar hızlanıyor. Daniel kızı kovalıyor, yakalıyor ve ona çok kaba davranıyor. Marie-Claire, Daniel'in onu nasıl tehdit ettiğini, tokatladığını ve hemen sonra nasıl ayakkabıları elinde deli gibi kaçtığını anlattı. Bu tek ilişki sonucunda Marie-Claire hamile kalıyor ve sonra felaket başlıyor. İstemediği bu çocuğu doğurması ya da sevmediği ve grup içinde pek de iyi gözle görülmeyen Daniel ile evlenmesi kesinlikle söz konusu değil.

Marie-Claire kendiliğinden ona çok yakın olan annesiyle konuşuyor. Michèle Chevalier duraksamıyor:

"Eğer çocuğu istiyorsan elimizden geleni yaparız. Onu büyütürüz."

Ama Marie-Claire'in kararı kesin:

"Çocuk istemiyorum. Her ne pahasına olursa olsun."

O zaman kürtaj yaptırmaya karar veriyorlar. Ama nasıl olacak bu? Michèle Chevalier, Metro'da çalışıyor. Dört beş yıl birlikte yaşadığı bir işçiden üç çocuğu olmuş. İşçi, çocukları resmen tanımamış ve evi terk etmiş. "Bekâr anne" olan Michèle'le

olay sırasında on altı, on beş ve on dört yaşında olan kızlarını tek başına yetiştirmiş. Maaşı ayda 1500 Frank. Ne önemli kişiler tanıyor, ne de hazır parası var.

Gerekli adresi nasıl bulmalı?

Bir jinekoloğa gidiyorlar. O da korktuğu teşhisi doğruluyor. Marie Claire gerçekten hamile. Doktordan Marie-Claire'e kürtaj yapmasını istiyor. Doktor ilke olarak reddetmiyor. Yalnızca fiyatın 4500 Frank olduğunu söylüyor. Michèle Chevalier mahkemede şöyle diyecekti:

"4500 Frank istedi Sayın Yargıç. Bu benim üç aylık maaşım. Ne yapabilirdim?"

Hiçbir şey yapamıyor. Adres aramaya yeniden başlıyor. Kiminle konuşmalı? Bir iş arkadaşından yakın kim olabilir? Zaten başka çaresi de yok, Onun gibi "Porte de Montreuil--Pont de Sèvres" hattında çalışan Bayan Duboucheix'e içini açıyor. Katolik, evli ve bir çocuğu olan Bayan Duboucheix tavır alıyor.

"Eğer çocuğu istemiyorsak..."

Çünkü içgüdüsel olarak bir kadın ve çalışan bir kadın olduğu için hemen arkadaşım destekliyor. Bayan Sausset de hemen aynı şekilde arka çıkıyor. Daha sonra "hattın" tüm kadınları dilekçe listelerinin ve para toplamanın sorumluluğunu yüklenecekler.

Bayan Duboucheix, "eğer çocuğu istemiyorsak Marie-Claire'e kürtaj yaptırmanın çaresini bulmak lazım" diyor.

Michèle Chevalier başka bir iş arkadaşıyla, Bayan Sausset'yle temasa geçiyor. Bayan Sausset, anne ve babası tarafından terk edildiğinden bir kimsesizler yurdunda yaşamış ve oradan Bayan Bambuk'u tanımış. Bu kadın, sekreter olmuş, iki kez evlenmiş. Kendi kendine sonda koyduğundan bu yolla çocuk düşürme yöntemini çok iyi biliyor. İhtiyatla Bayan Bambuk'a telefon ediyorlar. O sırada Bayan Bambuk'un büyük para sıkıntısı var. Ahlâki açıdan tereddüt ediyor. Kısa süre

önce kocası intihar etmiş, üç çocuğun sorumluluğu ona kalmış. Sekreter maaşıyla iyi kötü çocukları yetiştiriyor. Marie-Claier'in korkunç bunalımı onu duygulandırıyor. 1200 Franka müdahaleyi kabul ediyor. MarieClaire'in evine giderek sonda koyuyor. İlk girişim başarısızlığa uğruyor. İkinci denemeden de bir sonuç alınamıyor. Üçüncü kez, felaket: Kanama başlıyor. Gece saat iki. Şiddetli bir yağmur var. Michèle Chevalier şehir merkezinden uzakta oturuyor, telefonu yok ve komşuları uyandırmaya cesaret edemiyor. Hızla giyinip yağmur altında bir telefon kulubesine gidiyor ve yardım istemek için telefon ediyor. Bir kliniğin adresini alıyor. Zorla yürüyen Marie-Claire'i kliniğe getiriyorlar. Marie-Claire'i yatırmadan 1200 Frank depozit istiyorlar. Michèle Chevalier'nin elinde bu kadar para yok. Sanki bir tuzak bu. Marie-Claire bir iskemlenin üzerinde inliyor. O zaman ne olursa olsun... Michèle 200 Frank veriyor ve 1000 Franklık karşılıksız bir çek imzalıyor...

Böylece, nihayet Marie-Claire'i kliniğe yatırıyorlar. Kürtaj çabucak, iyi şartlarda yapılıyor. Üç gün sonra Marie-Claire klinikten çıkıyor.

Bundan sonra Michèle Chevalier'nin Bayan Bambuk'a ödeme yapmak için para bulması gerekiyor. Elbette en önemli şey Marie-Claire'in kurtulmuş olması. Ama saçmalık, anlamsızlık henüz bitmiyor. Marie-Claire'in klinikten çıkmasından iki üç hafta sonra Daniel P. tutuklanıyor. Mahallede birkaç araba çalınmış ve polis onun grubundan şüphe ediyor. Onu konuşturmaya çalışıyorlar.

Daniel P. kötü yetiştirilmiş, sevilmeyen, yalnız bir çocuk. Daha önce de araba çalmış ve güç durumda. Doğal olarak, onu rahat bıraksınlar diye polislere bir şeyler söylemesi gerek. Düşünüyor. Şu kız... Onu yeniden gördüğünde kendisi anlatmıştı klinik olayını. Bulmuştu! Konuşuyor.

"Sizi ilgilendirebilecek bir şey biliyorum. Yattığım bir kız var. Gebe kaldı ve kürtaj oldu."

Fiyaka yapmaktan, aptallıktan ya da korkudan Marie-Claire'i ihbar etmişti.

Michèle Chevalier olayın sonunu çok güzel anlatıyor.

Marie-Claire hasta, yatakta. Şiddetli bir grip olmuş. Polisler odaya giriyorlar. Ceketlerini çıkarıp yatağın üzerine oturuyorlar.

"Sakın yalan söyleyip inkâr etmeyin. Her şeyi söylemezseniz ikinizi de tutuklar hapse atarız."

Çok korkan Michèle Chevalier itiraf ediyor ve sondanın nasıl koyulduğunu anlatıyor.

Haklarında soruşturmalar başlıyor. Önce çocuk aldırdığı için Marie-Claire hakkında soruşturma açılıyor. Annesi de suçlanıyor. Bayan Duboucheix ve Bayan Sausset çocuk aldırmaya suç ortaklığından, Bayan Bambuk ise çocuk düşürttüğü için suçlanıyorlar.

Böylece soruşturma tamamlanıyor. Marie-Claire'in yaşı küçük olduğundan tek başına çocuk mahkemesinde halka kapalı olarak yapılacak duruşmalarda yargılanacak. Dört kadın ise Bobigny Ceza Mahkemesi'ne çıkacaklar.

Marie-Claire'in davası 11 Ekim'de bir başkan ve iki yargıç yardımcısından oluşan Bobigny Çocuk Mahkemesi'nde görüldü. Bunlar çocuk sorunlarında uzmanlaşmışlardı. kamuoyu daha şimdiden uyanmıştı. Savunmamı yaparken dışardaki kalabalığın "Marie-Claire'i serbest bırakın!" ya da "Hepimiz çocuk aldırdık" diye bağırdığını çok iyi anımsıyorum. Birçok kadın vardı. Gençler, orta yaşlılar, erkekler ve öğrenciler... Ve hepsi: "Zenginler İngiltere'ye, fakirler hapishaneye" diye bağırıyorlardı.

Çok yeni bir gösteri biçimiydi bu.

Bizim ilk kavgamızdı. Marie Claire'in mahkemesinden iki üç gün önce *Choisir*'de bir toplantı yaptık. Henüz çok az kişiydik ama çok önemli bir olayın başlangıcında olduğumuzu hisse-

diyorduk. İlk önce bildiriler* bastırmaya, dağıtmaya ve sokaklarda gösteriler düzenlemeye karar verdik.

Böylece mahkemeden iki üç gün önce Opera Meydanı'nda MLF'in ve *Choisir*'in düzenlediği bir gösteri oldu. Bay Marcellin çok kesin emirler vermişti: Polis çok sert davranıyordu. Siyah-beyaz bir araba ilerlemeyi reddeden kadınlara çarpmaya bile kalktı. Her şeye karşın bildirilerimiz dağıtıldı. Tüm hoyratlıkları izleyen basın, gösteriye geniş yer ayırdı ve böylece kamuoyu Marie-Claire'den söz etmeye başladı.

Mahkemeden önceki günlerde kadın militanlar pazarlarda dolaştılar, büyük mağazaların, liselerin kapılarında, metro çıkışlarında, sokaklarda durdular ve bildiriler dağıttılar. Öyle mahkeme sırasında önemli bir dönüm noktasına gelmiş ve kamuoyunda yankı uyandırmayı başarmıştık: Marie-Claire çocuk aldırmış olan ya da suç ortaklığından hakkında dava açılan başka kadınlar gibi yargılanmayacaktı. Marie-Claire'in davası tüm kamuoyunu ilgilendiren ulusal bir boyut kazanıyordu.

Bir dava gizli oturumda görülse bile karar halka açık celsede okunur. Mahkeme, savcılık ve polis yetkilileriyle görüşerek zor da olsa aralarında Delphine Seyrig'in de bulunduğu birkaç göstericinin mahkeme salonuna girebilmelerini sağladım. Kararı kalbimiz sıkışarak bekledik. Ben, savunduğum militanlar için çok sert cezaların, hattâ ölüm cezasının istendiği büyük politik davalarda hissettiğim gerilime benzer bir gerilim hissediyordum. Bu küçük banliyö mahkemesinde çok önemli olaylar oluyordu. Yakında mahkeme salonundan taşarak tüm ülkeye yayılacak olaylar.

Başkan ve iki yardımcısı geldiler. Sakin görünüyorlardı. Başkan, kararı renksiz bir sesle okudu.

Marie-Claire serbest bırakılıyordu, çünkü mahkeme eylemi kasıtlı olarak ve kendi iradesiyle yapmadığı kanaatine var-

---

* Kitabın sonundaki **Ek**'te.

mıştı. Çünkü ahlaki, toplumsal ve ailevi baskılara maruz kalmış ve bunlara karşı koyamamıştı.

Bu cesaretli bir karardı ve içtihatlar açısından çok yeniydi ama aynı zamanda yorumların sürüp gitmesine de açık ve yeterince ikircikliydi.

Kararın söz ettiği ahlaki ve toplumsal baskılar bütünüyle topluma yüklenebilecek baskılar değil miydi?

Açıkça yazılmamış olanı sezinlersek bu kararı şöyle yorumlayabilir miydik? Marie-Claire'in çocuk aldırmayı özgür ve kasıtlı olarak seçmemesi, hamilelikten korunma yöntemlerinin, cinsel eğitimin ve doğumun sorumluluğunu yüklenecek maddi şartların olmamasına bağlıydı ve ona çocuk aldırmaktan başka bir yol gösterilmiyordu.

Bence bu yorum kesin olarak doğruydu. Çünkü bu konuda Marie-Claire ile uzun uzun konuşmuştum. Çünkü kendisi de onu şaşırtmaya çalışan savcıya cesurca kafa tutmuştu. Özellikle Daniel'deki akşamı ve boyun eğmesine neden olan şiddetli davranışları anlatırken.

"Ama bütün bunlar doğru olsaydı" diyordu savcı, "hemen polise anlatırdınız! Öykünüz inanılacak gibi değil!"

Bu çok saçma, gülünç bir şeydi. Irzına geçilen bir kızın tek kaygısı işin içinden sıyrılmaktır, bir polis memurunu durdurup olayı anlatmak değil. Şok büyüktür ve sarsıntı da gerçektir. İlk önce, biraz önce yaşadığını kendi içinde yaşatmaya ihtiyacı vardır. Genelde bu tür saldırılarda çok ender olarak polise başvurulur.

Savcı en basit psikoloji kurallarını bile bilmiyordu. Belki de baskı yapmaya çalışıyordu. Marie-Claire yine de karşı koymayı ve durumu açıklamayı başarmıştı. Çocuk aldırması için annesinin baskı yaptığını söyletmeye çalışıyorlardı. Bu tezi reddetti. (Aile baskıları tezi o kadar kolaydı ki! Tam tersine annesinin çocuğu doğurmasını önerdiğini söyledi ve en sonunda şu çok doğru sözleri sarf etti.)

"Ben bir öğrenciydim. Bu yaşımda ne çocuk istiyordum ne de çocuğa bakma olanağım vardı..."

Bobigny'den geri döndük. Deliler gibi seviniyorduk... Michèle Chevalier'nin gözleri ışıl ışıldı:

"Her şey bitti! Kazandık!"

"Senin için daha zor olacak!" dedim.

Şimdiden, daha yargılanmadığını unutmuştu.

"Mücadele edeceğiz ve kazanacağız" dedi.

Gerçekten de en önemli kavga daha verilmemişti. Michèle Chevalier'nin, suç ortaklarının ve çocuğu düşürten kadının davası üç hafta sonra aynı mahkemede görülecekti. Ama bu kez halka açık olarak.

Kamuoyunun tepkilerinden ve Marie-Claire'in serbest bırakılmasından (bu büyük bir zaferdi) cesaret alarak *Choisir*'de bu davayı "1920 Yasası'm suçlamak ve mahkûm etmek" için kullanmaya karar verdik. Şunu demek gerekir ki sanıkların örnek olmadığı bir davanın kendisi örnek, ders alınacak bir dava olamaz. Bu durumda Michèle Chevalier, Lucette Duboucheix ve Renée Sausset kadar cesur ve bilinçli kadınlar bulmak güçtü.

Bu kadınların her biri hakkında birkaç söz söylenmeli. Michèle Chevalier'den başlayayım. Oldukça kısa boylu ama başı dik; arkaya bağlanmış siyah saçları geniş alnını ortaya çıkarıyor. Bu genç kadına kırk yaşında demezsiniz.

O bir sanıktır. Ama hafızası yerinde: Suçlu olmadığını biliyor. Ev işlerini yapmak, çamaşır yıkamak, kızların yemeklerini hazırlamak için erkenden kalkar. Onu Marie de Montreuil ve Pont de Sèvres arasında bir duraktaki işine götürecek olan oto-

büse koşar. Hayal kuracak zamanı yok. Dışarısı günlük güneşlik olabilir. On beş yıldan beri her gün sekiz saat Chaussée d'Antin ya da Miromesnil'de karanlık bir çukurun içinde yaşıyor. Akşam acele alışverişini yapıp yeniden otobüse biner. Sonra çok iyi aydınlatılmamış, tenha sokaklardan yürüyerek eve gelir. Üç ya da dört pazardan yalnızca biri tatildir. Kural bu.

Tatil gününde de kızlarla ilgilenir. Bobigny davası için verilen polis raporunda dürüst ve ciddi olduğu yazılı. Duruşmada şunları söyleyecektir: "Sayın Başkan, seçmem gerekti. Çocuk istememiştim. Ama üç kızım oldu. Hayatımı feda etmeyi seçtim."

Hayatını feda etti ama ağlayıp sızlamadan, onurla. Onu üç kızıyla bırakıp giden adamdan söz edildiği zaman:

"Ah, o mu!....." diyor çok çabuk.

Kin duymuyor. Militan bir işçi. Tabii ki solcu. Yaşamı aydınlık ve dosdoğru. Marie-Claire için yaptıkları çok doğal. Onu dünyaya getirmiş, büyütmüş ve okutmuş. Başlarına bu felaket gelince her zamanki gib kızının yanında olmuş. Bu nedenle kendini yargıcın önünde bulunca tüm benliğiyle itiraz ediyor:

"Ama yargıç bey. Ben suçlu değilim. Suçlu olan sizin yasanız!"

Yargıç hiçbir şey anlamıyor. Ve tehlikeye düşen onurunu kurtarmaktan başka hiçbir şey bulamıyor:

"Susun! Susmazsanız yargıca hakaretten suçlarım sizi!"

Bayan Duboucheix ve Bayan Sausset de aynı sınıftan, sözcüğün tüm anlamıyla. Aynı sömürünün içindeler ve aynı şekilde onurlu bir yaşamları var.

Lucette Duboucheix her zaman bakımlı saçları ve zevkli giyimiyle az buçuk bir taşra yumuşaklığına sahiptir. Katoliktir ve dininin tüm görevlerini yerine getirir. Kalabalıktan ve göste-

rişten hoşlanmaz. Yine de Bobigny kararının akşamı, Mutualité Sarayı'nda halkın önüne çıktığında alkış fırtınaları kopuyor. Çünkü kişiliğinde her şey gerçek, her şey yerine oturuyor. Bobigny'de basit sözcüklerle ortaya koyduğu kanıtlamasına olağanüstü bir yoğunluk kazandırıyor. "Kürtaj olmaktansa ölmeyi yeğlediğini" söylüyor. Ama hemen ardından ekliyor: "Yalnızca şunu anlayamıyorum. Bayan Chevalier beni görmeye geldiğinde ona yardım etmek görevimdi, çünkü kızının çocuğunu aldırtmaya karar vermişti ve Marie-Claire de bunu seçmişti. Kim ve ne adına başkalarını kendim gibi düşünmeye zorlayabilirim ki? Her kadının kendi seçimini özgür olarak yapmasından yanayım. Benim çocuk aldırtmam kesinlikle söz konusu olmasa da çocuk aldırtma kararını veren bir kadının bunu yapabilmesini doğal buluyorum. Ama iş arkadaşım Bayan Chevalier ile paylaşmış olduğum felaketi yaşamadan..."

Bayan Sausset'nin bir kimsesizler yurdunda büyüdüğünü söylemiştim. Tamamen başka bir program, başka bir açıklama, başka bir yoldu bu. Terk edildiğinden, annesini hiç tanımamış. Mahkemenin önünde şunları söyledi.

"Bayan Chevalier gelip benden yardım istediğinde çocuk düşürtmeye suç ortaklığı yapmakla, bir çocuğun terk edilmesine suç ortaklığı yapmak arasında bir seçim yapmam gerekiyordu. Hiç duraksamadım Başkan Bey. Çocuk düşürtmeye suç ortaklığı yapmayı ben seçtim ve bunun için de bugün, burada suçlanıyorum."

Bayan Bambuk'a gelince ona anlayış göstermeyebiliriz. "Davamız için mücadele vermedi, 1200 frank için yaptı" diyebiliriz. Ama onun durumu en dramatik durumlardan biri. Üç çocuğunu yalnız yetiştiren bir kadın. Vergilerini ödeyecek parası yok. Ayrıca ciddi olarak hasta. Ondan çocuğun düşürülmesi için müdahaleyi yapmasını istiyorlar. Nevrozlu ve cüzzamlı bir

adamla yaşamış olduğundan çocuk düşürmeyi öğrenmiş. Bu adam cinsel ilişkide hiçbir tedbir almayacağım, sorunu kendisinin halletmesini ona sürekli söylüyormuş. Ne cinsel eğitimi olan, ne de gebeliğe karşı önlem almasını bilen Bayan Bambuk ne yapsın? İyi kötü bir şeyler yapmış işte. Daha da çok, kötü şeyler. İki üç yıl önce kocası intihar etmeden kendi kendine sonda koyup çocuğunu düşürmüş. Önemli bir ayrıntı da kimsesizler yurdundan eski bir arkadaşının ondan Marie-Claire'e yardım etmesini istemiş olduğudur. Hangi kadın, hangi feminist militan bu boşuna harcanmış hayatta kadınların yabancılaşmasının binlerce belirtisini görmez!

Bobigny ceza mahkemesine çıkacak olan sanıklar bunlardı işte...

Günler boyunca, özellikle geceleri bu kadınların yüzleri aklımdan hiç çıkmıyor. Kazanmak gerek. Onlar için. Tüm kadınlar için. Hepimiz için. Mahkemelerin bu köhne törenleri karşısında ne yapacaklar? Herkesin önünde açıklamalar yapmaktan dolayı duyacakları sıkıntıyı, utangaçlığı, adaletin anlaşılmaz ifadesinin yol açacağı şaşkınlığı aşabilecekler mi? Bu simsiyah giyinmiş adamların önünde sondalardan, rahimden, cinsellikten söz etmek çok zor bir deneyim değil mi? Ve o zaman birden olayı önemsiz gibi gösterip yargıçların kendilerini bağışlamalarını istemeyecekler mi? -Bundan dolayı onları kim suçlayabilir?-

Michèle Chevalier bana kesin bir biçimde güvence veriyor. Mücedele etmek, kazanmak istiyorlar. Bu kez biliyorum: 1920 Yasası'na karşı büyük politik davamızı böyle kadınlarla, bu her türlü güçlüğü görüp geçirmiş kadınlarla yürütmeliyiz. Çünkü sanıkların kendi durumlarını aşarak bir hakkı savunmak için mücadele etmeleri politik bir davadır. Bu politik bir davadır,

çünkü sanıklar, suçlananlar suçlayıcı olurlar. Mahkemeyi bir kürsü haline dönüştürmeye karar verirler ve yargıçları aşarak tüm kamuoyuna seslenirler.

KARAR

Bobigny davası tarihi bir davaydı çünkü bu davayla 1920 Yasası'nda bir gedik açılacaktı.

Gerçekten de Michèle Chevalier 500 frank para cezasına mahkûm oldu ve cezası ertelendi. Çok hafif bir cezaydı bu! Yargıçlarımıza sevecen davranmamıştık. Yani işlerini kolaylaştırmamıştık demek istiyorum. Suçluluğumuzu bir hak olarak ileri sürmüş, yapmış olduğumuz eylemlerin suç değil, tam tersine özgürlük istemimizin gerekli ifadesi olduğunu açıklamıştık. Bunun için ertelemeli olarak 500 frank ceza çoktu ya da yeterli değildi. Biz çok olduğuna karar verdik. Bayan Chevalier kararı temyiz etti.* *(Choisir* onu destekliyor. Yani bu işte mücadeleyi sonuna kadar sürdürecek.)

Normal sürelere uyulsaydı davanın İstinaf Mahkemesinde görülmesi gerekirdi. Zavallı yargıçlar ve evrak memurları dosyayı Bobigny'de çok zor bulmuşlar. Dosyaların Bobigny'den Paris'e gelmesi altı ay kadar tutmuş. Tam bir rekor! Bundan beri hiçbir şey yok... bekliyoruz...

Bu davanın tarihi saptandığı zaman kesinlikle yürütülecek mi? Hiçbir şey bilmiyorum. Ama yeni yasanın oylanıp kabul edilmesinden önce olsun (bunu hiç sanmıyorum) ya da sonra olsun davanın sonucu çok önemli.

---

* İstinaf Mahkemesinde duruşma gününün üç yıl içinde verilmesi gerekir. Bakanlık *kasıtlı olarak* bu tarihi geçirdi. Dolayısı ile olay zamanaşımına uğradı ve Michèle Chevalier hiçbir zaman mahkûm olmadı.

Bayan Duboucheix ve Bayan Sausset yasaya göre suç ortağıdırlar. Gerçekten de Fransız ceza yasasının 69'uncu maddesi suç ortaklığını şöyle tanımlar: "Suç ortaklığı bir suçun gerçekleşmesine herhangi bir şekilde yardım etmektir."

Bobigny mahkemesi bu kadınların suç ortağı olmadıklarına karar verdi! Bununla birlikte duruşmalar sırasında onlar yalnızca neden Bayan Chevalier'ye yardım ettiklerini değil, neden yardım etmekte haklı olduklarını ve bu hakkın onlara verilmesini istediklerini açıklamışlardı. Mahkeme yine de suç ortağı sayılmamalarına ilişkin kararını onların Marie-Claire ile "doğrudan doğruya ilişkileri olmadığı" gerekçesine dayandırdı.

Marie-Claire ile doğrudan ilişkileri olup olmadığını bilmiyorum. Bildiğim tek şey şu: Ceza yasamızda suç ortaklığının var olabilmesi için suçlu ile doğrudan doğruya ilişki olmasını gerektiren bir tek metin bile yok.

Bu kaçamak, bu sorunla karşılaşan adaletin şaşkınlığını apaçık ifade ediyor.

Çocuğu düşürtmek için sondayı koyan Bayan Bambuk ise, tecilli olarak bir yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Bu kadının yaşamı, "geniş" anlamıyla bu işi yapma gerekçesi (çünkü dediğim gibi paradan başka şeyler de vardı), hâlâ ciddi durumda olan sağlığı (mahkemeye bu durum hakkında ayrıntılarıyla bilgi verilmişti) göz önüne alınırsa bu mahkûmiyetin çok ağır olduğunu söyleyebiliriz. Çocuk düşürenle çocuk düşürten arasındaki bölünmeyi sürdürmek istediler. Hâlâ da sürdürüyorlar. Sanki bir kadın çocuk düşürücü olmadan çocuk düşürebilirmiş gibi. Ve sanki çocuk alanlara büyük cezalar vermek, baskıdan korkan kadınları gittikçe daha az nitelikli insanların eline teslim etmek değilmiş gibi!

Gerçekten de istatistiklere göre çocuk aldıran kadınların % 85'i yirmi iki ile otuz beş yaş arasında. Çoğu daha önce anne olmuş (Tahminler % 62 ile % 88 arasında değişiyor). Ve

nihayet, üzerinde önemle durulması gereken nokta şu: Kadınların % 84'ü yetkisiz çocuk düşürücülere başvuruyorlar. Yani ne tıbbi ne de tıbba yakın alanlarda çalışan insanlar bunlar. Fransa'da gizli çocuk aldırmaların % 84'ü en kötü şartlarda yapılıyor.

İster istemez Bobigny'deki beraat kararı yasada bir gedik açtı. Bobigny'den sonra 1920 Yasası'nın artık kadük olduğu söylenebilir. Dağıldı gitti. Bu olaydan beri avukat olarak girdiğim tüm öbür davalarda mahkeme bir takım üstünkörü adlî oyunlar oynuyor. Açıktır ki hukukun tam bir tutarsızlık içinde olduğu bir dönemdeyiz. *Choisir*'in üstlendiği davalar sürekli erteleniyor (Belli bir gün saptanmadan süresiz erteleniyor). Bu da yasanın uygulanabilir olmadığını itiraf etmektir.

DAVANIN SONUÇLARI

Önce Marie-Claire'den başlayalım.

Olaydan çok daha önce çocuk bakıcısı olmak istiyordu. Ama diploması yoktu ve *Choisir*'deki arkadaşları onu teşvik etmeselerdi belki de tasarılarından vazgeçerdi. Ona bulduğumuz uygulamalı okulda doğuştan kusurlu çocuklarla ilgileniyor. Bir pazar bize bu çocukların fotoğraflarını getirdi. Dayanılmaz görüntülerdi bunlar. Marie-Claire elinden geldiği kadar bu küçük canavarların üzerine titriyor. Bu çocukların kusurları hamileliğin ilk aylarından sonra ortaya çıkarılabiliyor. Ama ortaçağ ahlakına ve çağdışı deontolojinin içine saplanıp kalmış olan sorumsuz doktorlar ceninin büyümesine izin veriyorlar.

Olay tabii ki onu etkiledi. Ama o kadar büyük bir dayanışma, o kadar büyük bir sevecenlikle sarmalanmıştı ki, bu mücadele sırasında bilinçlendi. Tüm bunlar dengesini korumasına

yardımcı oldu. Marie-Claire çocuk bakıcısı olacak. Ve kuşkusuz evlenecek ve kendi istediği, seçtiği zaman çocukları olacak.

Şimdi de *Choisir*'e dönelim.

Bobigny'nin hareket için çok önemli sonuçları oldu. Mahkemenin ertesi günü France-Soir, birinci sayfasında Profesör Milliez'in bir fotoğrafını basıyor ve şöyle başlık atıyordu: "Marie-Claire'e kürtaj yapmayı kabul ederdim..." Böylece en uzak köylerde yaşayanlara kadar birkaç milyon Fransız, Bobigny davasını öğreniyor, gizli çocuk aldırmadan kamuoyu önünde söz edilebileceğini keşfediyor ve büyük "Paris'li" profesörlerin açıkça yasaya karşı, çocuk aldıranların yanında yer alabileceğini gözlemliyordu... Daha sonraki günlerde olay üzerine kısalı uzunlu birkaç yüz makale yazıldı... Radyo ve televizyonda çeşitli programlar yayınlandı... Kitle iletişim araçlarının işin içine yoğun olarak girmesi sonucunda binlerce mektup aldık... *Choisir*'in sekreterliği, benim ve Delphine Seyrig'in asistanı, özellikle hareketin "temel direği" olan Rita Thalman ülkenin dört bir yanından gelen bir mektup seli altında kaldılar... Mahkemeden önce de Bobigny'nin kalemine Michèle Chevalier ve arkadaşlarının serbest bırakılması için sayısız mesaj – mektuplar, dilekçeler, telgraflar – gelmişti... Bu kez, toplumun her kesiminden kadın, davayı desteklediklerini ve mücadeleye katılmak istediklerini dile getiriyorlardı...

Bobigny kararı günlük gazetelerin baş sayfalarında yer aldı. Derneğe katılım çoğaldı. 1972 Ağustosundan Kasım ayına kadar *Choisir*'in üyeleri 300'den 2000'e çıktı.

Bobigny bir doruktu. Daha sonra gerilimin azalması olasılığı vardı. Gerilimin bir azalıp bir yükselmesi doğru değildi. Rit-

mi korumamız gerekiyordu. Böylece duruşmanın *tümünün daktilosunu* yayınlamaya karar verdik. Çocuk aldırmanın tarihinde ilk kez bir dava, örnek bir dava tümüyle yazıya dökülüyordu. Bu metin ne bir eleştiri ne de bir atmosfer romanıydı. Yalnızca 8 Kasım 1972'de saat 13.00 ile 22.00 arasında yapılan duruşmanın tümünün açıklamasız ve yorumsuz metniydi.

Bobigny'de savcı, iddianamesine çocuk aldırmayla ilgili tartışmaların yayınlanmasını yasaklayan 27 Temmuz 1881 Yasası'nın (buna Basın Yasası deniyor) 39'uncu maddesini gazetecilere okuyarak başladı. İşin başında onlar Ceza Yasası'nı bile okudu.

Bu tehdidin hiçbir etkisi olmadı. Basını korkutamadılar. Gazetecilerin en cesaretlisi de *Express*'te yazan Fronçoise Giroud idi. Yazısını bitirirken iktidarın kendi hakkında soruşturma açamayacağına bahse giriyordu. Bay Marcellin belki de kararsızdı... Ama daha şimdiden seçim dönemindeydik. Hükümet, gazetecilerle bir güç denemesi başlatmaya cesaret edemedi. *Bobigny Davası*'m* toplatmaya cesaret edecek miydi? Denemeye değerdi. Bir aya kalmaz Gallimard Yayınevi herkesin alabileceği bir fiyatla yapıtı yayınlayacaktı.

Choisir'in üyeleri kitabın militan satışını düzenlediler. Birkaç haftada -ve en ufak bir reklam yapılmadan- 30 000'den fazla satıldı.

Hükümet yerinden kıpırdamadı. Böylece 1920 Yasası'ndan sonra çocuk aldırmayla ilgili davaların yayınlanmasıyla ilgili hükümlerin de geçerliliği kalmamıştı. *Choisir* bu ikinci mücadeleyi de kazanmıştı.

Şimdiye kadar mutlak bir sessizlik hüküm sürüyordu. Çocuk aldırma suçundan yargılanan bir kadın toplumun hangi kesimine aitti? Bekâr mıydı? Derin motivasyonu neydi? Çocuk

---

* Avortement. Une loi en procès. L'affaire de Bobigny: Çocuk aldırma. Bir yasanın yargılanması. Bobigny Olayı. Gallimard. (Collection Idées).

aldırma kararını belirleyen koşullar nelerdi? Her şeyden önce -evet her şeyden önce- onu yargılayanlara karşı tutumu neydi? Durumunu açıklamış mıydı? Davranışlarında özgür olma hakkını mı istemişti? Yoksa, tam tersine, çocuk aldırdığı için af mı diliyordu?

Bu konularda hiçbir şey bilinmiyordu, çünkü bu alandaki yasal sessizlik, kadınların omuzlarındaki baskılar ve gelenekler olayların tanıtılmasını engelliyordu.

Kitabın çıkmasıyla ani olarak her şey aydınlandı. Yasal olmayan ama gerekli olan bir şekilde. İnsan kitabı okurken kendini duruşmada sanabilirdi. Her şey orada titizce yazılmıştı: Kimilerinin haykırışları, söz kesmeleri, garip hattâ şoke edici sorular, her şey vardı.

Bence, alayla gülümsemeye yol açsa da, yargıcın çocuğu düşürten Bayan Bambuk'u sorguya çekmesini duymak önemliydi:

"Marie-Claire'in çocuğunu düşürtmek için ne yaptınız?"

– Sayın Yargıç. Evine gittim ve ilk önce ona bir spekülom koydum...

Ve yargıç şöyle diyor:

"Spekülomu ağzına mı koydunuz?"

Tabii ki gülünç ve saçma. Ama sonuçta utanç verici bir şey bu! Böylece savunmam sırasında şunları söyledim:

"Baylar, bir kendinize, bir de bize bakın... *Dört kadın dört erkeğin* önüne çıkıyor. Neden söz etmek için? Rahimlerinden, anneliklerinden, çocuk aldırdıklarından, bedensel özgürlük isteklerinden... Hastalık daha buradan başlamıyor mu?..."

Kazandığımız bu mücadele sessizliğe, aşağılanmaya ve özellikle gizliliğe son verdi. Çocuk aldırmanın gizliliğinden sonra davanın gizliliği ve yalnızlık geliyordu. Çocuk düşürtücünün evine yapılan seferden sonra, sorun, bir savcının dediği gibi "sıradan bir iş"in mümkün olduğu kadar gizlice bitirilmesiydi. Söz konusu olan kendi bedenimizle ilgili olarak yine kendimizin karar verme hakkıydı.

Bütün bunlar bitti artık. Çünkü bundan sonra çocuk aldırmayla ilgili hiçbir dava gizli olamayacak.

Bobigny'nin toplatılacak olan kitabı toplatılmadı. Hakkımızda soruşturma açılmadı (Bu, hukukta her zaman önemlidir). Aynı zamanda daha önce söylediğim gibi seçim öncesi ilk tartışmalar başlamıştı. Kuşkusuz bu bizim için bir şanstı. Televizyonda verilen bir basın toplantısında Cumhurbaşkanı ve Strasbourg'da da Başbakan, çocuk aldırma konusunu ele almak zorunda kaldılar. Tabii ikisi de tedbirli davrandılar ve Bay Pompidou çocuk düşürme sorunu yüzünden "allak bullak" olduğunu söyledi. Rejimin en önemli kişileri, uygulanmakta olan yasanın geçerliliği kalmadığını ve yerine başka bir yasanın konması gerektiğini kabul etmek zorunda kaldılar. Bay Giscard d'Estaing olayların içinde olduğunu göstermek için liberal bir konuşma yaptı. Ve Bay Duhamel de yüreklendirici açıklamalarda bulundu. Sol partilere gelince, hepsi çocuk aldırma konusundaki baskıcı metinlerin yürürlükten kaldırılmasını istiyorlardı. Bu hükümler özellikle Komünist Parti'nin, Sosyalist Parti'nin ve Sol Radikaller'in Ortak Programı'nda yer alıyordu. Bununla birlikte FKP'nin tam bir çocuk aldırma özgürlüğünden yana olmadığı çok iyi biliniyordu. Komünistler bir "Özel Vakalar" yasası istiyorlardı. Hiç kuşkusuz bu yasa "toplumsal vakaları"* içeriyordu. Oysa bir yasa özel durumlar dışında çocuk aldırmaya izin vermezse -bu durumlar, gizli olarak yılda 800 000 çocuk aldırmanın % 95'ini kapsayabilir mi?- yine de ilkece baskıcı demektir. Çünkü kadına seçme hakkını vermemektedir.

Bu çelişkiye birçok kez dikkat çektik.

---

* "Cas sociaux": Toplumsal vakalar: Topluma uyum sağlayamamış, devletin kendileriyle ilgilenip yardım etmeyi yüklendiği insanlar. Örneğin, buluğ çağındaki çocuklar, boşanmış erkek ve kadınların çocukları, sorunları olan Fransız ve Cezayirli karı koca vb...

Bu arada Choisir'in yasa taslağını tamamlamıştık. Kürtaj konusunda New York mevzuatının derinlemesine incelenmesi ve ameliyat Akademisi üyesi ve Grenoble-*Choisir*'de militan olan doktor J.L. Brenier'nin öğütleri bize kimsenin ciddiliğinden kuşkulanamayacağı bir metni sol partilere sunma olanağını verdi.

Sosyalistler ise en sonunda François Mitterand ve Gaston Deferre'in sayesinde bu metni benimsediler.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YASA

1920 YASASI

Fransa'da yasalar, yasama hiyerarşisinde devletin organik, yapısal ve politik yasası olan Anayasa'nın hemen altında yer alırlar. Yasalar halk meclisi oylaması ile kabul olunduklarından halk iradesinin ifadesi sayılırlar.

Oysa Bobigny'de parçalanan 1920 yasasını hiç kimse gerçekten bilmiyordu. Çocuk aldırmanın yasak olduğu biliniyordu ama aynı zamanda yüzbinlerce kadın her yıl çocuk aldırıyordu. Kimi zaman aralarından bazılarının ceza mahkemesi önüne çıktıkları öğreniliyordu. Ama hepsi buydu. Dramı ışık geçirmez bir sessizlik kaplamıştı. Bu; iki yüzlülük mü, korku mu, yoksa suçluluk duygusu muydu? Hakkında dava açılan bu kadınlar kimdi? Nasıl yargılanmışlardı? Niçin çocuk aldırmışlardı? Onlara ne gibi bir ceza verilecekti? Yanıtsız kalan birçok soru. Sessizliğe son vermek gerekiyordu.

Aslında 1920 Yasası'nda elli üç yılda birkaç değişiklik yapıldı ve bugün uygulanan ceza yasasının 317'inci maddesi* ortaya çıktı. Ama 1920'den bu yana yapılan değişikliklere karşın yasanın temel içeriğinin değişmediğini özellikle belirtmek gerek.

Bugün, 23 Temmuz 1920'de, mecliste genel af konusu tartışılacak. Ama bir sürpriz var. Başkan, gündemde çocuk aldırma

* Ek'teki metne bkz (kitabın sonunda).

sorununun olduğunu söylüyor. Oturum hakkında bilgi veren *Resmi Gazete* çok aydınlatıcı. İki sol milletvekili, Berthon ve Morucci, çoğunluğun çabucak başlayıp hemen bitirmek istediği bir tartışmaya karşı koyuyorlar. İkisi de baskının etkisiz olacağını, kadınlara ve çiftlere daha iyi yaşam şartları yaratmak gerektiğini kanıtlamaya çalışıyorlar... Sağ kesim milletvekilleri sabırsızlanıyor ve konuşmacıları yuhalıyorlar... Léon Daudet ve Xavier Vallat en heyecanlı, en kaba milletvekilleri arasında. Baskı yanlısı olanlar nüanslara pek aldırış etmiyorlar. Çocuk aldırma, ırkı tehlikeye sokuyor. 1914-1918 arasındaki insan kaybından sonra kucak dolusu çocuk gerek. Onlara göre hamilelikten korunma yöntemlerini savunanlar, propagandaları Alman parasıyla ödenen Alman ajanlarıdır. Çoğunluğu savaşa katılmış milletvekillerinden oluşan bu meclişte (bunun için ona "mavi ufuk" meclisi adı verilmişti) bu sözler çok isabetli oluyor. Aralarında Vincent Auriol, Vaillant-Couturier ve Léon Blum'un da olduğu milletvekilleri karşı taarruza geçiyorlar: Müzakerenin ertelenmesini istiyorlar. Bu istek 500 oya karşı 81 oyla reddediliyor. Berthon şöyle bağırıyor: "Sizin ahlak anlayışınız şu cümleyle özetlenebilir: Burjuvaziye tam özgürlük! Ama baskı altında tutmak için halka çocuk yapma özgürlüğü!" Kürsüden indikten çok az sonra yasa 55 oya karşı 521 oyla kabul ediliyor.

Altı gün sonra, 29 Temmuzda Senato milletvekillerinin kabul ettiği metni müzakeresiz kabul ediyor. Sağcı bir senatör, Cheyron, raportörden hemen sonra söz alıyor. Çok kısa konuşuyor: "Şunu söylemekle yetineceğim: Yasa koyucu, görevini yaptı. Umalım ki mahkemeler yasayı uygularlarken görevlerini yapsınlar!" Büyük bir alkış kopuyor.

İşte 1920 Yasası bu koşullarda, böyle bir çılgınlık içinde kabul edildi.

Şunu da belirtmeden geçmeyeyim. Bu konuda en çok baskı Alman işgali sırasında yapıldı. Petain hükümetinin bir mahkemesi Marie-Louise Giraud adlı bir kadını çocuk düşürttüğü

için ölüme mahkûm etti ve karar uygulandı. Fransız adli kayıtlarında böyle bir olay son derece az görülür. III. Reich'ın ceza yasasının 218'nci maddesiyle konulan bu aşırı önlem, şöyle haklı çıkarılıyordu. "Çocuk aldırma, Alman halkının yaşamsal gücüne zarar vermektedir." Bizim 1920'deki kahraman yasa koyucularımız da başka türlü akıl yürütmüş değillerdi.

Ayrımcı niteliği yüzünden 317'inci madde tümüyle gericidir. Bobigny'de kanıtladığım gibi baskı hep aynı kadınlar üzerinde yoğunlaşıyor. Yirmi yıllık avukatım ve çocuk aldırma ya da çocuk aldırmaya yardım suçundan hiçbir zaman mahkeme önüne, bir fabrika müdürünün, yüksek görevli bir memurun, bir bakan karısının çıktığını görmedim! Bununla birlikte onların da bizim gibi olduklarını, hamile kaldıklarını ve kürtaj olduklarını biliyoruz! Yalnız daha iyi şartlarda çocuk aldırıyorlar. Sessiz sedasız uçağa binip İngiltere'ye gidiyorlar. Daha da iyisi Paris yakınlarında rahat klinikler onları bekliyor! Ayrıca polis, dikkatsizliğinden dolayı bir doktoru tutuklar ve adres defterini alırsa, defterde bulunan listelerden önemli isimler silinip çıkarılır.

Mahkûm edilen 461 kadından ancak ikisi yüksek görevlerde bulunan kadınlar, ikisi de sanayici karısıdır.* Geri kalanların meslekleri ise şöyledir:

- 141 işçi
- 132 ev hizmetçisi
- 123 küçük devlet memuru
- 61 küçük tüccar.

Ocak ayında Angers'de *Choisir*'in ilgilendiği bir olayda 82 kişi sorguya çekildi ya da hakkında dava açıldı. Aralarından bazılarının sosyal durumu şöyleydi.

---

* Paris İstinaf Mahkemesi'nde danışman olan J.P. Doll'un incelemesi

– İşçi karısı ya da mütevazi bir ortamdan olan 20 ev kadını.
– 16 satıcı ya da garson kız.
– 15 büro görevlisi.
– 11 işçi kız.
– 2 hemşire.
– 1 öğretmen.

Ve hakkında suç ortaklığından dava açılan bir başrahip!

Bu iki incelemenin rakamları, birbirini tutuyor ve şu anlamı taşıyor: Çocuk aldırma bir sınıf adaletidir!

317'inci madde yasaların en baskıcılarından biridir. Ceza hukukumuzun temel ilkelerinden birine ters düşerek yalnızca niyeti cezalandırıyor. İşlenemez suçu cezalandırıyor. Son zamanlardaki bir olayı buna örnek gösterebilirim:

Nancy'de bir hizmetçi kadının on altı yaşındaki genç kızı tecilli olarak on beş gün hapse mahkûm oldu. Genç kız *hamile değildi* ama hamile olduğunu sandığından tıp fakültesinde okuyan bir arkadışına proluton-oestradiol iğnesi yaptırttı. Bu prolutonun *çocuk düşürücü bir ilaç olmadığı*nı herkes bilir. İşte hamile olmayan ve kendi üzerinde çocuk düşürücü işlem yapmamış olan bir kızı çocuk düşürmüş gibi cezalandıran bir karar!

Hukukta bunun ismi işlenemez suçtur: Hamile olmayan ve çocuk düşürücü ilaç kullanmamış olan bir kız, çocuk aldırma suçunu işlemiş olamazdı. Bu, fizyolojik olarak olanaksızdı! Bir ceset üzerine ateş edeni cinayetle suçlamak gibi bir şeydi bu!

Demek ki, *niyeti cezalandırmışlardı.* Bu tür davaların adaletle en az ilgisi olan davalar olduğunu biliyoruz. Şu soruyu sorabiliriz kendi kendimize: Bu davayla neyi cezalandırmak istediler? Bence yanıt apaçık: Kızın, bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendine mal ettiği "kendi hakkında karar vermek hakkı"nı cezalandırmak istediler.

Hamile olduğunu *sanmıştı!* Oysa hamile *değildi.* Ama istenmeyen bir hamileliği sonuna kadar götürmemeye karar verme hakkı olduğunu *düşündü.* Yargıçlar sonuçta *suçlu* düşünceyi, "eylemle ifade edilen" kadın özgürlüğü isteğini cezalandırdılar. Sanırım 317'nci maddenin üstü kapalı anlamı budur.

"CHOISIR"in YASASI

Choisir, kurulur kurulmaz, Bobigny'den çok önce, yasanın değiştirilip değiştirilmemesi gerektiği konusuyla ilgilenenlerden de önce, bir yasa önerisi hazırlamayı amaçlamıştı. Bu öneri, milletvekilleri tarafından imzalanacak ve millet meclisine verilecekti.

İlk önce ereğimizi; kadınların başları -karınları ve özgürlüğü üzerinde- Demokles'in kılıcı gibi sallanan 1920 Yasası'nın niçin yürürlükten kaldırılmasını istediğimizi açıklamak önemliydi. O halde bu yasayı kınayacaktık. Ayrıca adalete aykırılığını, çağdışılığını kanıtlamak ve aynı zamanda yurt dışında uygulanan bileral sistemleri betimlemek de önemliydi. Vatanseverlik (ulusal ekonomi, nüfusbilim) ya da hümanizma (yaşama saygı) kanıtlamasının maskesi altında kadının yüzyıllardan beri sürüp gelen köleliğini sürdürmeyi amaçlayan ikiyüzlülüğün etkisiz kılınmasıydı bu.

Ama bu, yolun ancak yarısıydı. Baskıyı ortadan kaldırmak çok iyi bir şeydi. Ne var ki biz her şeyden önce özgürlüğü *olumlu olarak* örgütlemek istiyorduk. Amacımız buydu. Bu özgürlüğün bir kez daha biçimsel kalmaması için ne yapılmalıydı? Kadına özgürlüğünü somut olarak kullanma araçlarını, yaşam vermeyi seçme araçlarını nasıl sağlamalıydı?

İlk bakışta yeni bir yasanın gerekliliğinin neye dayandığı sorusunu kendimize yöneltebiliriz. Bazı görüşlere göre 1920

Yasası'nı yürürlükten kaldırmak yeterlidir. O zaman her kadın kendi işlerini istediği gibi düzenleyebilir. Böylece her kadın kendi bedenine egemen olur.

O halde niçin yeni bir yasa gerek?

Çünkü dünyamızda doğal özgürlük yoktur. Doğal yasa orman yasasıdır. Doğal yasanın örgütlenmesi gerekir, yoksa ayrıcalıklı kişiler başka insanların zararma doğal yasaya el koyarlar.

Size bir öykü daha: -Aslında baskının en korkunç dramlarından biri desem daha yerinde olacak- Üç yaşında bir kız çocuğunun yirmi yaşındaki "bekâr anne"si Danièle Métois'nın öyküsüdür bu. Genç kadın bir ağır kamyon sürücüsüyle yaşıyor. Geçen Nisan ayında Châtellerault'dayız. Danièle hamile; ve çocuğu aldırmak istiyor. Başka çaresi yok. Bir barda garson olarak çalışıyor. Çocuğu aldırmaya bütçesinden ayırabildiği ise yalnızca 100 frank. Ona ehliyetsiz bir çocuk düşürücünün adresini veriyorlar. Sanırım bir bahçıvan bu. En ufak bilgi, beceri ve titizlikten yoksun biri. Ama para kazanmaya kesin kararlı. Fransa'da gizli çocuk düşürtme, bir silahlı soygunun bile rizikosunu taşımaksızın iyi para getirebilir.

Danièle Métois gidip onu buluyor. Anlaşıyorlar. 100 franka çocuğu düşürtecek. Ona elden düşme bir sonda koyuyor. Ayrıca içeri bir demir tel sokarken kız kaskatı kesiliyor. Ayrıca sıcak sirke şırınga ediyor. Genç kadın içi rahat evine dönüyor. Ameliyat bitiyor. Bununla birlikte sancısı var. Geceyi çok kötü geçiriyor. Bir salı akşamıdır sanırım. Çarşamba bütün gün acı çekiyor, karnını tutarak bağırıyor ve kapıcısı onu duyuyor. Perşembe sabahı durumu kötüleşiyor ve hastaneye kaldırmaya karar veriyorlar. Aynı gün, bir süre sonra Danièle Métois ölüyor.

Katili 1920 Yasası'dır!

Bununla birlikte 1920 Yasası yürürlükten kaldırılınca Fransa'nın tüm Danièle Métois'larının başına neler gelecek? Başka

hiçbir yasa ilan edilmezse, bu kadınlara somut olarak bir hastaneye girme, orada yetkili pratisyenler tarafından kürtaj olma ve kürtaj masraflarının Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından kendilerine geri verilmesini nasıl sağlayabiliriz? Yeni bir yasa olmazsa yarın da Danièle Métois aynı şekilde ölecek.

Çünkü Danièle Métois gidip aynı çocuk düşürtücüyü bulacak. Unutmayalım ki yalnızca 100 frankı var. Yasanın yürürlükten kaldırılması onu zenginleştirmiyor.

Değişen tek şey, baskının yokluğudur. Başka bir deyişle Danièle Métois'nın çocuğunu düşürten bahçıvan hakkında bugün dava açılıyor. Ama yarın, yasanın yürürlükten kaldırılmasının sonucu olarak, hakkında dava açılmayacak.

Bu yeterli mi? Amacımız bu mu? Baskının kaldırılması, bize göre, kadının bu alanda gerçek bir özgürlükten yararlanabilmesi için gereklidir ama yeterli değildir.

Böyle olabilmesi için yeni yasalar ya da kararnameler çıkarmak, kestirme söylersek, yaşamak gerek.

Choisir'in "kadının sağlığı, fizik ve ahlaki bütünlüğü" üzerinde önemle durması yeni bir yasa için mücadeleyi gerekli kılar.

Kadının (özellikle parası olmayan kadının) özgür olduğunu söylemek sorumsuzluk, hattâ caniliktir. Kadın şunu söyleyebilir: "Çocuk aldırma artık bir suç değil. O halde gidip daha önce çocuk aldırmış olan komşuma Karman şırıngasını nasıl kullandığını bir sorayım..."

Bu konuyla ilgili olarak geçen Mayıs ayında arkadaşım Doktor Annie Ferrez-Martin hakkında dava açılmasından hemen sonra yaptığımız bir mitingi düşünüyorum. Bir "birlik" mitingiydi. Bence yeter derecede kapsamlı değildi, çünkü büyük sol partiler katılmıyorlardı. Buna karşılık MLAC* belir-

---

* Mouvement pour la Liberté de l'Avortement et de la Contraception: Eski Komünist Lig'i (Ligue Communiste) tarafından Nisan 1973'te kurulan "Çocuk Aldırma ve Gebelikten Korunma Özgürlüğü Hareketi".

gin bir biçimde ortadaydı. MLAC hakkında bilgim olmadığından bence bu yönlendirmenin bir sakıncası yoktu. Söz aldım ve yasa önerimizi açıkladım. O zaman MLAC'nin başkan yardımcısı olan Simone Iff benimle aynı fikirde olmadığını herkesin önünde güçlü bir şekilde ifade etti. "Çocuklarımızın dünyaya gelişine karar vermek için bir yasaya ihtiyacımız yok" diye bağırmıştı. Demogojik bir çıkıştı bu! O sırada benden açıklama bekleyen bir grup şöyle diyordu: "Eğer bu soytarılar güruhuyla ilgili (Millet Meclisi'nden söz ediyorlardı) en ufak bir eylem yapacağımızı sanıyorsan yanılıyorsun."

GIŞ'in doktorları da söz alarak MLAC'ı desteklediler. Yasa istemiyorlardı.

Fransa'da güç ilişkileri öyledir ki, biçimsel bir özgürlük çerçevesi içinde bile olsa, yasanın yokluğu zorunlu olarak iktisadi ve toplumsal açıdan en az ayrıcalıklı kadınların aleyhine olacaktır. Bence özgürlük denen her şey aslında ekonomik liberalizm'dir. Liberaller, ellerinde özgürlük meşalesiyle, ayrıcalıklarını düzenlemekten başka bir şey yapmadılar.

İlk bakışta Peugot'da çalışan bir işçi hafta sonunu Acapulco'da geçirip dinlenebilir. Hiçbir yasa Orly'ye gidip uçağa binmesini ve Meksika'ya gitmesini engelleyemez. Milyoner olması eksiktir yalnızca... Ya da tüm insanlar arasında gerçek iktisadi eşitlik sağlayacak bir yasa eksiktir... Peugeot'daki tüm işçilerin patronları kadar "özgürce" yaşayabildiklerini söyleyin bakalım şimdi.

Aynı şekilde Danièle Métois (bu simgesel bir durumdur) çocuk aldırmakta (eğer baskıcı yasa yürürlükten kaldırılırsa) özgürdür ama bir kliniğe gitmek için parası olmadığından iyi şartlarda kürtaj olması yeni bir yasayı gerektirir.

Lacordaire şöyle diyordu: "Güçlüyle zayıf arasındaki ilişkide, baskı altında tutan, ezen, özgürlüktür; özgür kılan ise hukuktur".

Eğer biz en çok ezilen kadınlara: "Artık çocuk aldırmak gizli değil, serbest. İstediğinizi yapabilirsiniz. Bir yolunu bulun..." demekle yetinirsek bu kadınlar nereye gidebilir?

Bobigny'deki kalabalığın bağırdığı gibi "gerçek bölünme" olduğu gibi kalacaktı. Çocuk aldırma pazarında özgür girişim, "bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler" politikası fakirler için yine "yün şişleri", zenginler için ise Neuilly'deki kliniklerdir.

Çalışmalar bittiğinde yasa önerimizi alıp "kim istiyor" diye sormaya başladım:

Öneriyi ilk önce tek tek milletvekillerine sundum. Önemli olan Millet Meclisi'nde bir yasa önerisi olması ve bu veriden hareket ederek kamuoyundaki mücadelenin sürdürülmesiydi. Sonra öneriden Sosyalist Parti'nin ulusal sekreteri François Mitterand'a ve parlamento grubunun başkanı Gaston Defferre'e söz ettim. Sosyalist Parti, çalışmalarımıza dayanarak, bir yasa önerisi yapma vaktinin geldiği kararına vardı. Şahsen bu işe çok sevindim ve hiç şaşırmadım. Buna karşılık Bay Poniatwski *Choisir*'in projesini tutsaydı çok şaşırırdım. Kaldı ki onun bu projeyi desteklemesini kimse engellemedi!

Çünkü mücadelemiz politika dışıdır ve onu bu şekilde sürdüreceğiz. *Choisir* bir kitle hareketidir ve onun üç amacını destekleyen herkes, bakış açısı ne olursa olsun, aramıza girebilir.

Tüm sol ve aşırı sol partiler, sendikalar kürtaj özgürlüğünden yanadır. Sağcılar, aşırı sağcılar ve UDR kürtaja karşıdırlar. Gerçek budur. Böylece herkes bu durumdan kişisel bir sonuç çıkarabilir.

Böylelikle Sosyalis Parti bu projeyi* aldı ve onda bazı değişiklikler yaptı. Örneğin on sekiz yaşından küçük olan ve kürtaj olmak isteyen bir genç kızın annesine ya da babasına haber verme zorunluğunu metne dahil etti. Bence bu pek arzu edile-

---

* Projenin **Ek**'teki metnine bakınız.

bilecek bir şey değil. Çünkü aileden izin istenmesini bile gerektirmeyen bu haber verme zorunluğu yararsız bir önlem. Ayrıca, eğer anne ve baba, kızlarının projesine karşıysalar, bu önlem, genç kızla kendi aralarında duygusal ve maddi kopuş gibi çok ciddi bir sonuç doğurabilir.

Bazıları yasa önerimizin siyasal açıdan "kullanıldığını" söylüyorlar. Bütün bunlar moda sözler. Acaba gerçekten öyle mi?

Eğer önerimiz *belli bir* yasa olursa, eylemimizin yeni güçler doğurmayı ve seferber etmeyi sağlamasından ötürü olacaktır.

Nitekim bunun örnekleri şunlardır:

Bobigny Davası'nda görülen örnek kanıtlama.

Kadının özgürlüğüne karşı, baskıcı, haksız, çağdışı bir yasanın geçerliğini kabul etmeyi kesinlikle reddetmemiz.

Choisir sayesinde çok iyi tıbbi koşullarda (örneğin Saint Etienne'deki gibi) "toplumsal" çocuk aldırmayı uygulamamız...

Mücadele şiddetlendiğinde kamuoyunun da desteklediği bir halk talebine örgütler, partiler, militanlar ve ülkenin hemen tüm kadınları tarafından omuz verildiğinde halkın haklı talebi iktidara kabul ettirilmişse, işte o zaman "siyasal kullanılma" *zafer* demektir.

Choisir'de biz bazı küçük grupların ve bazı militanların yaptığı gibi başarısız davranışlarda bulunmuyoruz. Bunlar nevrozlarından ve kişisel sorunlarından dolayı mücadelelerinin başarıyla bitmesinden korkuyorlar.

Sosyalist Parti *Choisir*'in çalışmasını hemen tümüyle benimsiyor. Mücadele edecek ve sol güçler arasında bu yasanın lehine bir hareket sağlayacak. Bravo!

Bravo diyorum ama bu bizim Sosyalist Parti'ye girmemiz ya da sosyalistlerin tümünün Choisir'e üye olmaları anlamına gelmez!

O halde ne gibi bir siyasal kullanım söz konusu burada?

HÜKÜMETİN YASA TASARISI

Hükümet bir yasa tasarısı verdi.* Böyle bir tasarının varlığı, zarferin bir kısmını kazandığımızın ve mücadelemizin meyvesini verdiğinin kanıtıdır. Hükümet boyun eğdi ve 1920 Yasası'nın gözden geçirilip değiştirilmesi ilkesini kabul etti. Bir akşam TV'de Messmer'i iktidarın görüşlerini haklı çıkarmak isterken şaşırıp her şeyi birbirine karıştırırken görenler zaferimizin tadını yavaş yavaş çıkardılar.

Oysa bu yasa tasarısı neyi öngörüyor?

Annenin hayatının tehlike altında olması (ki bu yeni bir şey değil, hukukumuzun şimdiki durumudur), ceninde anormallik, ırza geçme, mahremiyle zina, annenin fizik, ruhsal ve zihinsel sağlığının tehdit edilmesi durumlarında kürtaj olanağının tanınmasını öngörüyor.

Bu rejimi tek başına niteleyebilecek ilk olumsuz saptama "toplumsal vakalar"ın göz önünde bulundurulmamasıdır. Tam anlamıyla utanç verici bir şey bu. Çünkü istatistiklere göre çocuk aldıran kadınların çoğunun çocukları var ve başka çocuk yetiştiremeyecek durumdalar. En çok çocuk aldıranlar "toplumsal vakalar"dır.

İşte 1971'de Fransızların fazla çocuk istememelerinin nedenleri hakkında sorulan sorulara genç çiftlerin verdiği yanıtlardan birkaçı:

- Yetersiz maddi olanaklar: % 78
- Gençlerin iş bulmaktaki zorlukları: % 74
- İş güvenliğinin az olması: % 73
- Eğitimin maliyeti: % 72
- Konut sıkıntısı: % 68
- Kadının çalışması ile çocuğun eğitimini bağdaştırmanın zorluğu: % 63

---

* Yasa tasarısının **Ek**'teki metnine bakınız.

- Gelecek güvensizliği : % 68
- Kreşlerin yetersizliği ve çok pahalı olmaları: % 61
- Ailelere yapılan para yardımının yetersizliği: % 52 vs...

Çocuk aldırma ile ilgili yasa çıkarılırken yeni yasanın kalkış noktasının yaşanan somut gerçek olması gerekir. Bu gerçek de yüz binlerce gizli çocuk aldırma vakasının varlığıdır. Hükümet, kasıtlı olarak yasa tasarısında bu dramatik gerçeği görmezden gelmiştir. Görmezden gelme numarası yapan bir toplum suçludur. Çünkü kadınlar yasa koyucularımızın güçsüzlüğünü ve ikiyüzlülüğünü sağlıklarıyla, özgürlüklerinin kısıtlanmasıyla, hattâ hayatlarıyla ödüyorlar.

"Toplumsal vakalar"ın göz önünde bulundurulmaması ve bu yeni yasanın uygulanması yeni bir Bobigny olayına ve yeni mahkûmiyetlere yol açabilir. Anımsayın ki bu kadınlar, Marie-Claire ve annesinin bir doğum sorumluluğunu yüklenecek maddi olanakları olmadığından eyleme geçmişlerdi.

O halde, "ilkeler ve etiketlere bağlanmak neye yarar" diyecekler size. "Ruhsal vakalar ile ilgilenseniz iyi olur." Eğer işçi karası ve dört çocuk anası bir kadın gebe kalırsa ve bilinçli olarak -ki bu onun ruhsal açıdan dengeli olduğunu gösterir- çocuğu aldırmaya karar verirse yasa ona şöyle diyecektir: "Çok üzgünüm Bayan. Kürtaj olamazsınız. Lütfen gidip bir yün şişi bulun ve sonradan mahkemeye gelip bize hesap verin." Ne ki kadın, ben bir "toplumsal vaka değilim ama bir beşinci çocuğum olursa ruhsal ve zihinsel dengemi kaybedip delirme tehlikesiyle karşı karşıya geleceğim" derse, kürtaj olma iznini işte o zaman alabilecek. Başka bir deyişle kadınlardan numara yapmaları isteniyor. Görüyor musunuz? İnsanlar zamanımızda ne denli küçümsenebiliyorlar.

Yasanın getirdiği bu yorum bence kadınlar için onur kırıcı. Bu, Tartuffe'ün egemenliğidir. Kadını, oyun oynamak, kendisi olmamak, çocuk aldırma kararının temelindeki öznel ve nesnel nedenlerden başka nedenler ileri sürmek zorunda bırakmaktır.

Aslında bu, temelde, -hükümetin de niyeti- ikiyüzlülükle iki tarafı da tatmin etmektir: Kadınlara, "Gayret gösterin, oyun oynayın"; muhaliflere, her tür gericiye ve katolik gericilere ise: "Görüyorsunuz ki çok ılımlı davrandık. Toplumsal vaka'ya izin vermedik" diyerek.

Bu yasanın nitelikten yoksunluğu bile onu mahkûm etmemize tek başına yeterli. Gerçek şu ki, yasaların ağından, yargıçlardan ve ruh doktorlarından geçerek çocuk aldırmak istemiyoruz. Kendimizi suçlu hissetmeden, utanmadan, korkusuz ve komplekssiz, biz karar verdiğimiz zaman kürtaj olma hakkını istiyoruz. Kürtaj olmak için rezilce bir komedi oynamak zorunda kalmayan, özgür ve sorumlu kadınlar olarak davranmak istiyoruz.

Bir medeni yasa, toplumsal bir ilişkidir. Olabildiği kadar gelişmeye, yaşama biçimlerine uymalı ve belli bir ölçüde bir dinamiği, bir evrimi ifade etmelidir.

Laik bir anayasası olan Fransa'da yasa hiçbir şekilde dinin aynası ya da bir grubun kısıtlayıcı ahlak kurallarının ifadesi olamaz.

Bugünkü baskıcı yasa, üstü kapalı olarak yahudi-hıristiyan temeline dayandırılmıştır. Bugünkü yasa, kadınların çoğunu -Tanrıya inananları ve inanmayanları- bu yasaklara göre karar vermek zorunda bırakıyor.

Bunu kabul edemeyiz.

Kadınlar istedikleri çocukları doğurmalı, dinsel ve felsefi inançlarına göre istenmeyen bir hamileliğe müdahale edebilmeli ya da etmeyebilmelidirler.

İşte *Choisir*'in yasası: Hoşgörü, sorumluluk ve seçim!

BEŞİNCİ BÖLÜM

KÜRTAJ VE CİNSELLİK

Choisir'in yasa tasarısında, ikinci bölümde kürtajın ele alınmış olması çok anlamlıdır.

Gerçekten de *Choisir*'in mücadele çizgisi kürtaj için bir kampanya açmak değildir. *Kürtajı doğum kontrolü aracı yapmayı* ya da "canım istediği için kürtaj oluyorum" düşüncesini yaymayı hiçbir zaman *istemedik.* -Bunu tekrar tekrar söylemek isterim-.

Bizim için kürtaj en son çaredir. Ama kadınların bu çareye en iyi şartlarda başvurabilmeleri gerekir.

İdeal bir durumda, gebelikten korunma yöntemlerinin caydırıcı koşullar olmadan özgür ve ücretsiz olduğu, kitle iletişim araçları ile (televizyon, radyo ve gazetelerle) her bölgeye yayıldığı ve her şeyden önce cinsel konularla ilgili bilgilere geniş yer verildiği bir Fransa'da artık kürtajdan söz edilebilir mi? Evet. Geriye ırza geçme, mahremiyle zina, gebelikten korunma yöntemlerinin başarısızlığı ve unutma kalıyor. Böylece kürtajın ne kadar kısıtlı olabileceğini görüyoruz.

HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ

Kürtaj için propaganda yapmıyor, kampanya da açmıyoruz ama hamilelikten korunma yöntemlerinin yaygınlaştırılması için propaganda yapmak ve halka yönelik bir mücadeleyi parlak ve yankılar uyandıracak bir şekilde düzenlemek gerekiyor. Romanya ve Macaristan gibi ülkelerde kürtajın serbest bırakıl-

ma mücadelesiyle gebelikten korunma yöntemlerinin yaygınlaştırılması mücadelesi birlikte yürütülmediğinden olay başarısızlıkla sonuçlandı. Kadınlar hiçbir zaman gebelikten disiplinli bir şekilde korunmak zorunda hissetmediler kendilerini. Onlara doğru dürüst bilgi verilmediği için istedikleri kadar kürtaj yaptırabileceklerini düşündüler. Bu kesin olarak yanlıştır, tehlikelidir ve kadının sorumluluğu açısından arzu edilmeyen bir şeydir. Kürtaj hiçbir şekilde gebelikten korunma yöntemi olamaz.

Yapılacak tek şey başarısızlığı ortadan kaldırmak, unutkanlığı gidermek, yanlışları engellemektir. Bilim, ilerleme ve hümanizm bu değil midir?

Neuwirth Yasası Fransa'da gebelikten korunma yöntemlerini gerçekten yaygınlaştırdı mı?

Tabii ki hayır. Çünkü Neuwirth yasası bu düzenleme biçimiyle yalnızca kötü uygulanabilir. Çünkü uygulanması birçok koşullarla engelleniyor: On sekiz yaşından küçükler için izin gerekmesi, karne zorunluğu vs.. Her şey büyük bir sessizlik ve yarı gizlilik içinde. Basının, radyo ve TV'nin sessizliği, kadınları ikna edecek ve başvurularım kolaylaştıracak açıklamaların olmaması. Tek kelimeyle, gebelikten korunma yöntemlerini yaygınlaştıracak, halka mal edecek hiçbir şey yapılmıyor.

Bu yöntemleri yalnızca teknisyenler, laborantlar ve doktorlar biliyor. Kendi aralarında prospektüsleri, mesleki dergileri değiş tokuş edip duruyorlar. Kadınlar ise bilgisiz bırakılıyorlar. Yalnızca serbest meslek sahibi kadınlar, yüksek görevliler ya da maddi açıdan rahat, kültürel ve entelektüel açıdansa ileri olanlar olayın ne olduğunu biliyorlar.

O zaman Fransa'da gebelikten korunma yöntemlerini kullanan kadınların % 6 ya da 7 olmasına, bu gülünç rakama şaşmamalı. En yoksul kadınlar gebelikten korunma yöntemlerini çok satan skandal gazetelerinin anlattıklarından öğreniyorlar.

Örneğin hapların şişmanlattığını, kanser yaptığını, saçları döktüğünü ve bronzlaşmayı engellediğini "biliyorlar" ve bundan gittikçe emin oluyorlar.

Hapların gebeliğe bir çözüm olabileceği konusunda kadınları ikna etmek için açık seçik, genel ve kesin bilgiler verilmediği gibi insanların bunu tartışacak ya da reddedecek güçte olmadıkları ölçüde düşünceler üzerinde etkili olan bir karşı-propaganda yapılıyor.

Resmi makamlar, gebelikten korunma yöntemlerinin insanların yaşantısına geçmesini engelliyorlar. Niçin? Çünkü dinsel yasakların etkisi altındalar. Papa gebelikten korunma yöntemlerini mahkûm etti. Ogino yöntemine izin verdi. Daha doğrusu Tanrı adına ve "Bırakın yaşasınlar" bilimi adına bize bahşedilen, gebelikten tek korunma yöntemi cinsel ilişkiden vazgeçmedir. Hanımlar, eğer çocuk istemiyorsanız sevişmeyiniz. Eğer üreme için değil zevk için sevişmekte ısrar ediyorsanız, bu suçu istemediğiniz bir doğumla ödeyeceksiniz. Kısacası bu bir yaşam cezası!

Gebelikten korunma yöntemlerini kabul etmeyenlerin tüm felsefesi temelde bu.

Bununla birlikte bu yöntemleri hayata geçirmenin bir yolu var. *Choisir,* Bay Arthur Conte'ye (ORTF)* haftada bir ya da iki kez en çok radyo dinlenen bir saatte gebelikten korunma yöntemleri üzerinde sürekli bir program yapmak için başvurdu. Bu programda, yasal olmayan çocuk aldırmadan değil, gebelikten korunma yöntemlerinden söz edilecek. Çünkü bize bu yöntemlerin yaygın olarak kullanıldığını ve nerdeyse eğilip sokaktan hapları toplayabileceğimizi söylüyorlar! O halde kadın için hayati bir konuda bilgi vermek için programlar yapılması söz konusu. Tıpkı tüketiciyi bilgilendirmek için yapılan programlar gibi.

---

* ORTF'in (Fransız Radyo Televizyon Kurumu) eski müdürü.

Bay Conte henüz yanıt vermedi*.

Halbuki bu girişimde garip bir şey yok. Fransa'da hapların ve spiralin ücretsiz olduğu (bunu gördüm) ve gebelikten korunma yöntemlerinin otoyolun her iki yanma konulan büyük afişlerde, televizyonda radyoda övüldüğü bölgeler var. Ayrıca afişlerde oğul kangurunun, cebinde bebek kanguru ile dolaşan anne kanguruya, "anne, iki tane yeter!" dediğini görüyoruz. Bu afişler polis karakollarının, etiketler ise otomobillerin ön camına yapıştırılıyor.

Bu "avangard ülke" nerede acaba?

Pekala, söyleyeyim! Réunion adası. Deniz aşarı Fransız eyaleti.

Denizaşarı eyaletlerde geçerli olan gebelikten korunma yöntemleri (kürtaj politikası dememek için böyle söylüyorum) anayurtta geçerli değildir.

Bununla birlikte eski bakan ve Réunion milletvekili Bay Debré heyecanlı bir sesle Fransa'nın yüz milyon Fransız'a ihtiyacı olduğunu söyledi. Bu çok güzel ama Bay Debré'nin dürüst olup bu Fransızların ne siyah, ne Martinikli, ne melez, ne de Réunionlu olmasını istemediğini açıkça söylemesi gerekirdi.

En basit bir mantıkla insan kendi kendine şöyle sorabilir: Dinsel yasaklar, yaşama saygı, kadının çocuk doğurma seçimini çevreleyen bu bir yığın felsefesel ve metafizik sözlerin sonucu niçin Fransa'da başka, Fransa'nın deniz aşırı eyaletlerinde başka oluyor?

Yine asgari bir mantıkla bu soruyu şöyle yanıtlayabiliriz: Gebelikten korunma yöntemleri alanmdaki bu baskıcı politikanın etkenleri ne yaşama saygı, ne kadının özgürlüğü hattâ ne

---

* Biz başvurmadan önce, Eylül 1973'te P. Desgraupes'in bir programı yayımlandı. Bazı olumlu yönlerine karşın bu programda hâlâ kaygı verici "gizler" vardı.

de ülkenin nüfus artışı ihtiyaçlarıdır. Herkes için aynı olmayan bir kural aslında ırkçı bir kural değil midir?

Bu "uzak ülkeler"le ilgili olarak Fransız sömürgeci politikası gerçekten komiktir.

Fransa'nın denizaşarı eyaletlerindeki hızlı nüfus artışı çok çabuk gergin, hattâ devrimci bir atmosfer yaratmaktadır. Yıllar geçtikçe doğum yüzdeleri iki, üç, on kez artarsa düşük istihdam ve işsizlik nasıl azaltılabilir? Unutmayalım ki bu sürekli bunalımı geçici olarak dindirmek için hükümet, ülkeyi sanayileştirip iş alanları yaratacağına Réunionlulardan ve Antillilerden oluşan ucuz işgücünü Fransa'ya getirdi. Bu göçmen işçiler, hâlâ Fransızların istemediği kötü işleri kabul ediyorlar.

Benim şematik olarak sömürgeci "pompalama" dediğim şey, ülkenin hammaddelerini "pompalayıp" onu işlenmiş mallar ithal etmek zorunda bırakmak ve böylece sömürge zincirlerini korumaktır.

O zaman nüfus artışının kısıtlanması ve düşük istihdam sisteminin yaşaması için gerekli oluyor.

Fransa'da Aile Planlaması* (1500 gönüllü doktor ve ücretsiz çalışan personelden oluşuyordu) gebelikten korunma yöntemlerini yayma girişiminde bulunmuştu. Ona yardım ettiler mi? Tam tersine, Bobigny Davası sırasında Bay Marcellin'in Aile Planlaması'nm halkın yararlanabileceği bir kurum olduğunu kabul etmediğini öğrendik. Kabul etmesi daha büyük olanaklar ve daha kapsamlı bir eylem olanağı yaratacağı için çok faydalı olurdu. Bunun yerine, bakanın tavrı yüzünden Planlama'ya yapılan tüm parasal yardımı, bu örgütün var olması için gerekli tüm olanakları durdurdular.

---

* Haziran 1973'teki bölünmeden ve doktorların toplu olarak istifa etmelerinden önce.

O halde, resmi makamların yüksek sesle gebelikten korunma yöntemlerini serbest bırakacaklarını ve halka mal edeceklerini ilan etmeleriyle, bu yöntemleri destekleyen hiçbir önlem alınmaması (karşıt önlemler alınıyor dememek için böyle söylüyorum) arasında rastlantısal olmayan bir çelişki var.

Hükümetin politikasını sert bir biçimde yargılamalıyız. Bizim için çok önemli bir mücadele alanı olan gebelikten korunma yöntemlerini yalnızca hükümet olabildiğince çok duyurabilir, yayabilir.

Eğer tüm kadınlar gebelikten korunma yöntemlerini kullanırlarsa, gebeliği önleme konusunda bilinçlenirlerse, çocuk aldırma sorunu kuşkusuz ikincil bir sorun durumuna düşecektir. Kimilerinin kadınları, bilinçli ya da bilinçsiz olarak, doğurabilirliklerini kendi kendilerine kanıtlamak için çocuk aldırmaya ihtiyaçları olduğunu iddia ettiklerini biliyorum! Bence bu iddia, kliniklerde yatan nevrozlu kadınların gözlemlenmesinden doğuyor. Bereket versin ki sayıları çok az olan bu tip kadınlar, kitlelerin içinde hemen hemen yoktur, yok denecek kadar azdır.

Bence bir kadının kendi bedeni hakkında karar vermesinin en iyi yolu gebelikten korunma yöntemleridir. Önce bunu bilmesi, sonra da bundan emin olması gerekir. Bu temel, bu birincil özgürlüğün resmi makamlar tarafından kadınlara verilmesi gereklidir.

Gebelikten korunma yöntemlerini zorunlu kılsa bile yasa müeyyideden yoksun ve anlamı belirsiz olduğu için çok sayıda doktor ve eczacı bu yöntemlere karşı çıkabiliyorlar.

Choisir'e üye olan ve Vichy'de oturan bir arkadaşımın durumunu anımsıyorum. Bize bir pazartesi telefon etti. Haplarının bittiğini ve bulmaya çalıştığını söyledi. Çevrede iki nöbetçi eczane vardı. Arkadaşıma birinci eczanede reçetesinin geçerli olmadığı söylenmiş. İkincisinde de eczacı yüzüne kapıyı kapayıp: "Özür dilerim" demiş, "ben karşıyım!"

Gebelikten korunma yöntemlerine karşı uygulamada ve zihinlerde var olan bu büyük engellemenin birçok örneklerinden sadece biri bu.

Yine de, gebelikten korunma yöntemleri, kadının çocuk aldırmaktan vazgeçebilmesinin ve özgürce seçebilmesinin en iyi yoludur.

CİNSEL BİLGİLENDİRME VE CİNSEL EĞİTİM

Fransa'da hiçbir cinsel bilgilendirme olmamasını büyük bir haksızlık olarak algılıyorum. Bilgisizliklerinden dolayı her iki cinsin de acı çektiği gün gibi ortada. Ama kadınların ödedikleri fiyat çok daha ağır.

Cinsel bilgilendirme nedir?

1 Ocak 1974'ten bu yana okullara bu tür eğitimi sokan resmi genelgelere göre cinsel bilgilendirme cinsel eğitimden kesinlikle ayrılmıştır. Cinsel bilgilendirme, "üreme mekanizması hakkındaki bilimsel eğitim" olarak tanımlanır. Cinsel eğitim ise öğrenciler ve öğretim kurumlarında "yetkili" insanların arasındaki konuşmalarda belli belirsiz bir şekilde vardır. Tabii ki ders saatlerinin dışında...

O halde, "cinsel ilişki" ile "dünyaya çocuk getirme"yi birbirinden ayırmayı reddeden ve yüzyıllardan beri sürdürülen bu ikiyüzlülüğün egemenliği altında yaşamayı sürdüreceğiz. Gerçek bir cinsel bilgilendirmenin yokluğuna, daha da kötüsü, çocuklarınıza yanlış, hileli bilgilerin verilmesine yol açacak olan bu ikiyüzlülüğü sürdüreceğiz...

Öngörülen eğitimde cinsel organlardan, aileden, çocuk doğurmadan söz edilecek. Ama gerçek cinsellikten, aşktan ve zevk almaktan söz edilmeyecek.

Bununla beraber çocukların, gençlerin, anne ve babaların şunu bilmesi gerekir: Sevişmek kimileri için bir denge, önemli

bir ihtiyaçtır; kimileri için de o kadar önemli değildir. Ama yaradılışımızın bir parçasıdır ve her defasında bir yazgı gibi çocuk doğurma zorunluğuna yol açmaz.

Öte yandan, ısrarla söylemeliyim ki kadın, çocuk yapmadan önce bilinçlenmelidir: Sevişirken çocuğu olabileceğini bilmelidir. Ama başka bir amacı olmadan, yalnızca sevişmeyi sevdiği için sevişebileceğinin de farkında olmalıdır.

Bu, çocuğun bir bedeni olduğunu, bu bedenin nelerden oluştuğunu, tuzaklarını, olanaklarını, nasıl zevk alındığını ve nasıl zevk verildiğini mümkün olduğu kadar erken bilmesi anlamına gelir. Zaten cinsel bilgilendirme, çocuklarda gerçek bir gereksinmeyi karşılar. Çocuk nereden geldiğini anlamaya çalışır. Bence hiçbir şekilde hile ya da baskı yapmamalı. Suskunluk baskıyla eşanlamlıdır. Leyleğin getirdiği bebek yalanı da baskının ta kendisidir.

Cinsel eğitimle ilgili bir televizyon yayınında Danimarka okullarında uygulanan bir pedagojiye değindim. "Adem"in ve "Havva"nın bedenlerini simgeleyen iki oyuncak gösterdim. -Bazıları buna çok kızdılar-. Bu oyuncaklarla oynayan çocuklar doğal olarak onları birbirine geçiriyor, erkeğin cinsel organını kadınınkine sokuyorlardı. Tıpkı fişi prize takarmış gibi. Çocuk buna dayanarak soru sorarsa ona şöyle cevap veriyorduk: "Aşk budur. Sen böyle doğdun". Ama bunlar birbirlerinin içine her girdiklerinde çocuk olmayacağını da basit bir şekilde onlara açıklıyorduk. Bence bu şekilde verilen bilgiler, olabileceğin en doğalıdır, çocuğun ve gelecekteki erişkinin dengeli bir kişilik geliştirmesine katkıda bulunur.

Yukarıda sözünü ettiğim resmî cinsel "bilgi" programlarında beni korkutan, bunların yalnızca dünyaya çocuk getirmekten söz etmesi, cinselliğin ve aşkın temel özgürlük ve haz boyutunu kesip atmasıdır.

Bazı liselerde, daha şimdiden olduğu gibi, birinci derste anatomi figürlerinin, ikinci derste zührevi hastalıkların incelen-

mesiyle yetinilmesinden ve hazdan söz edilmemesinden korkuyorum.

Orgazm, haz sözcükleri yasak sözcüklerdir.

Zaten, genelde, cinsellikle ilgili tabuların çokluğundan, gelişmelere karşı büyük bir direnme oluyor ve bu gelişmeler en az düzeyde kalıyorlar.

Halka açık bir tartışmada bir olay anımsıyorum: Sanırım sosyal yardım görevlisi olan bir kadın şunları anlattı: "Erkeklerle çıkan on altı yaşındaki bir kızın anne ve babasını, gebelik dramının önlenmesi konusunda ikna ettim. Kızlarıyla bu konuyu konuşacaklar ve gebelikten korunma yöntemlerini kullanmasını önereceklerdi.

"Çok mükemmel insanlar olan bu anne ve baba; ortamları, taşra eğitimleri ve din tarafından engellenmişlerdi. Bu kararın yerinde, hattâ çok acil olduğu konusunda ikna olmuşlardı ama bir türlü konuşamıyorlardı. Dilde, başkasıyla iletişimde ve özellikle anne, baba, çocuk arasındaki iletişimde cinselliği özgürleştiremiyorlardı. Tüm çabalara karşın bu olanaksızdı.

"Çok çabuk, etkili bir şey yapmaları gerektiğini biliyorlardı ama en önemli adımı atamıyor, kızlarına korunma yöntemlerinden söz edemiyorlardı. Çünkü bu, kızlarının sevişebileceğini bildikleri, bunu kınamadıkları ve kınamayarak, tam terisne, ona sevişme olanağı tanıdıkları anlamına geliyordu. Bu onlar için büyük bir adımdı. Temelde, çocuk doğurmanın ve evliliğin dışında cinsel ilişki olabileceğini resmen kabul etmekti. Bir devrimdi bu. Yapamadıkları bir devrim.

"Sonunda anne ve baba şu karara vardılar: Kızımızın korunmaya ihtiyacı var. Hap alacak ama kendisi bilmeyecek!

"Sonuçta her gece hapı genç kızın yemeğinin ya da içilecek bir şeyin içinde eritiyorlar; böylece kızları, kendi bilmeden korunmuş oluyordu!"

CİNSELLİK

Gebelikten korunma yöntemlerinin yaygın olarak kullanılması, kadınların cinselliklerini erkeklere özgü olan egemen ideoloji ile ilişkiyi keserek yaşamalarını gerektirir. Kamuoyunda kadının anneliği seçme hakkını destekleyenlerle buna karşı olanlar arasında bölünme varsa, görünüşte sınırlı olan bu sorun aslında toplumumuzun yapısının eleştirildiği anlamına gelir. *Choisir*'in mücadelesini bir aysberge benzetebiliriz. Görünen kısmı gebelikten korunma yöntemlerinden ve bu yöntemler başarısızlığa uğradığında kadının kürtaj olma hakkından oluşur. Ama altta, aysbergin büyük kısmında, yasak cinsellik, haz, tekeşli ve ataerkil aile, kadının kurtuluşu, kadın-erkek ilişkisi, kadının evde çalışması vb. öğeler tıpkı denizaltı yosunları gibi birbiriyle karışmış olarak dururlar. Aysbergin tepesi su yüzüne çıkınca tutkuların alevlenmesini alttaki öğelerin çeşitliliği ve karmaşıklığı ile açıklayabiliriz.

Bu köklerin içinde en gizli, en utandırıcı olanı cinselliktir. Ve cinsellikten söz eden; yaşamdan, ölümden, hazdan ve dünyaya çocuk getirmeden söz eder. En temel, varoluşla ilgili sorunlar bunlar.

Kadına cinselliğini özgürce yaşama hakkı vermek kaçınılmaz olarak cinsel ilişkinin ayrışmasını, farklılaşmasını kabul etmek demektir. Eğer kadın, anne olmayı seçerse çocuk doğurmak için sevişebilir ama aynı zamanda yalnızca haz amacıyla da sevişebilir.

Bu, bana az zaman önce başıma gelen bir olayı anımsatıyor: Quesnoy'da Valenciennes yakınlarında hastanede ebe olan Jacqueline Manicom ve ben *Choisir* adına bir panel yönetiyorduk. Kültür Merkezi'nin bizi davet etmesi şehirde ufak bir devrime yol açmıştı. Muhalifler, olayı protesto etmek için mektuplar yazmışlar, bildiriler dağıtmışlar, Kültür Merkezi'nden istifa etmişlerdi. Bu son derece heyecanlı atmosferde soruları

yanıtlamaya çalışıyorduk. Kendilerini büyük bir ahlaksal görevle donanmış gören hasımlarını bana saldırttılar. İlk önce bir gazeteci ayağa kalktı ve sert bir çıkış yaptı: "Siz yalnızca kendinizi düşünüyorsunuz. Çocuğu olmayanları düşünmüyorsunuz. Eğer çocuk istemiyorsanız onları doğdukları zaman terk edin."

Önerisini çok çirkin buldum ve ona şöyle cevap verdim: "Kadınlar üreme makinaları değildirler. Ancak büyütmek ve erişkin olmasına yardımcı olmak için çocuk doğururum."

Sinirlenen gazeteci bana: "Siz bencilsiniz" diye bağırdı. O sırada karanlıktaki bir bay -projektörlerle gözlerimiz kamaştığından Jacqueline ve ben onu çok az görüyorduk- doğruldu ve şiddetli bir hıçkırıkla birlikte: "Siz bir haz makinasından başka bir şey değilsiniz" diye haykırdı.

Saldırıyla soluğum kesilmiş olarak ona cevap vereceğim sırada Jacqueline ayağa kalktı ve el kol hareketleri yaparak sahnede dolaşmaya başladı. Garip bir manzara oluşturuyorduk. Projektörlerin parlak ışığı altındaydık. Öfkeliydik. El kol hareketlerimiz aşırı büyümüş olarak arkadaki perdeye yansıyordu. -Kadının yaşamının ve özgürlüğünün söz konusu olduğu bir gölge oyunu-.

Jacqueline koltuğuna geri çöken sorgulamacıdan intikam almak istercesine parmağını sallayarak: "Peki siz bayım, siz seviştiğiniz zaman zevk almaz mısınız, ha? Yanıtlayın. Siz de bir zevk makinası değil misiniz?" diye bağırdı.

Kültür Merkezi'ni idare eden Bernard Vincent o sırada kulağıma eğilerek fısıldadı: "Papazla konuştuğunun farkında değil!"

Geleneksel cinsellik anlayışı hiçbir zaman kadına zevk alma hakkını tanımamıştır. Ama erkeğe zevk için sevişme hakkı tanınıyor. Bu her zaman ileri sürülen bir imgedir. Kadın

peşinde koşan bir adama hiçbir zaman kötü gözle bakılmaz. O erkektir. Annemin dediği gibi: "O erkektir, kızım. Her şeyi yapabilir."

Ama bir kadının zevk almak istemesi çok utanç verici bir şeydir! Edebiyatımızın klasiklerine bakmamız yeter: Daha düne kadar zevk almak ya da vermek isteyen kadına orospu, olmadı kibar fahişe deniyordu. Bugün de hayat kadını deniyor. "Kibar kadınlar"a gelince onlar hazdan söz etmiyorlardı, çünkü kibar bir kadın zevk alamazdı. Her şey bu kadar basitti.

O halde erkeklerin kadının cinsel açıdan özgür olmasını isteyebileceklerini düşünebiliriz! Ama hayır! Kesinlikle istemiyorlar! Böyle olması için sorunun çözüldüğünü varsaymak, erkekleri ve kadınları ezen tabuları hesaba katmamak gerekir.

Avukatlık büromda garip itiraflara şahit oldum. Kadının özgürlüğü karşısında bir tür korku, endişe içeren mektuplar aldım. Gebelikten korunma yöntemlerine şiddetle karşı olan erkekler gördüm. Bunun için nüfus sorununa, yurtseverliğe değin felsefi, dinsel, daha ne bileyim ne, bir dizi kandırmacalar kullanıyorlardı! Bir gün bir tartışmada köşeye kıstırılan bir erkek birden şöyle bağırdı: "Kadına gebelikten korunma yöntemlerini kullanma ve kürtaj olma hakkı verilirse o da erkek gibi olur! Biz erkekler gibi özgür olur!" Bazı erkekler büyük bir sorunu itiraf edercesine, korunma yöntemlerini kullanan, dolayısıyla gebe kalma tehlikesiyle karşı karşıya olmayan bir kadınla çok daha az zevk aldıklarını söylüyorlar. Bunun niçin böyle olduğunu bilmiyorlar.

Bu koşullarda bazı erkekler cinsel güçlerinin azaldığını hissediyorlar. Hattâ tam iktidarsız oldukları durumlar da görülmüştür. Niçin?

Çünkü ataerkil rejimde heteroseksüellik her zaman erkeğin egemen, kadının da egemenlik altında olduğu temeline

dayanmıştır. Bu bağıntı, kadının erkeğe ekonomik açıdan doğrudan doğruya bağlı olmasından kaynaklanıyor zaten. Ve bu da erkek karşısında kadının tüm koşullanmışlığını açıklıyor. Baştan çıkarma, narsistlik, güzellik salonları, psikanalistler vb... Kadın çok ender olarak cinselliğini, cinsel arzusunun, cinsel dürtülerinin sonucu olarak yaşar. Bu nedenle kendini yüzyıllardan beri sürüp gelen bir çarkın içinde bulur: Erkeği arayıp bulmak, onun hoşuna gitmek, onunla evlenmek, ona çocuk doğurmak gibi. Kadının cinselliği erkeğin cinselliğine ve tekeşli aile sistemine bağımlı kalır.

Çünkü birçok erkek için sevişmek, kendi lehlerine olan bir güç ilişkisinin içindeki gerçekleşmedir. Erkeklere göre güç ilişkisinde egemenlik ezmek anlamına gelir. Kadının gebe kalmaktan korkması, seviştiği zaman duyduğu engelleyici gerilim onu kendi kendine yabancılaştırır. Kadın etimolojik açıdan hemen hemen erkeğin nesnesi, erkeğin arzusunun eksiksiz bir nesnesi haline gelir. Aslında tüm bu kaygılarda biraz Orta Çağ'daki bekâret kemerlerinin son kalıntılarının ortadan kalkması korkusu var. Özgür ve gebelikten korunma yöntemleriyle korunan kadın kendine bir eş seçebilir; ve belki de eşini değiştirebilir! Tıpkı bir erkek gibi!

Ama modern olma iddiasındaki basın kampanyalarına dikkat! Bunlar kadınlara bilgiççe "cinsel açıdan normal kadının nasıl olduğu"nu öğretmeye çalışıyorlar. Örneğin haftada beş altı kez sevişmeyen ya da birçok kez orgazm olmayan kadın normal değilmiş. Bütün bu aptallıklar dengesizlik ve kaygı kaynağıdır. Bedensel zevkin ne kuralları, ne ölçüsü, ne de ortak uygulamaları vardır.

Doktor William Peres'in yüzlerce kürtaj yaptığı için tutuklanmasından sonra katıldığım Belçika Radyo-Televizyonu'ndaki bir programı anımsıyorum. Bu bir açık oturumdu ve halk sorular soruyordu. Çocukları olan bir ev hanımının alçak sesle yaptığı itirafı hatırlıyorum. Kadının zevk alma hakkıyla ilgili

söylediklerimiz, gözlerinin önünde birden yeni bir ufuk açmıştı. Şöyle bir açıklama getiriyordu: Ben çocuklarımla yaşıyorum. Birçok yıldır bir erkekle beraberim. Hiç böyle bir zevk almadım... Sizin anlattığınız gibi zevk aldığımı anımsamıyorum... Bununla beraber çok mutluyum. Kendimi çok iyi hissediyorum. Sözü bana yönelterek, "o zaman Bayan Halimi" dedi, "sizce bir bütün olarak var olmak için, haz duymak için, kocamı terk mi etmeliyim? Yoksa ona başka bir partnerle zevk almaya çalışacağımı mı söylemeliyim?" Yanıtım yukarda açıkladığım gibiydi: "Bu sorun bireysel olsun, kolektif olsun hazır reçetelerle çözülebilecek bir sorun değildir. Şimdiye kadar çok mutlu olduğunuzu söylüyorsunuz. Gerçekten mutluysanız, önemli olan bu."

Benden sonra söz alan ruh doktoru düşüncemi doğruladı: "Eğer kendinizi iyi hissediyorsanız zevk alma sorununu büyütmeyin. Bu durum mükemmel. En büyük zevk, insanın kendini iyi hissetmesidir."

•

Sert ve acımasız sanayi toplumunun çelişkilerinden ve kadın mücadelelerinin çoğalmasından sonra erkeklik, taşınması güç bir yük haline gelmiştir. Artık erkeklik, efsanesinin düzeyinde olmadığının bilincindedir. Bu eksiklik onun için bir endişe kaynağıdır.

O zaman tüketim toplumu bu "felakete" bir çare bulmaya çalışır. Nasıl mı? Dış dünyanın yeni ve yapay çekiciliklerine baş vurarak: Sözde erotik ve pornografik birçok dergi çıkarıyorlar, her yerde sex-shop'lar açılıyor, striptizler yapılıyor ve grupseksler düzenleniyor. Bütün bu durumlarda kadın istenen biçimin verildiği kişi rolünü, nesne rolünü koruyor. Yorgun fallüsü yeniden güçlendirmek için yapılan umutsuz girişimler!

Kadınlar için durum aynı mı? Hayır. Çünkü kadın kesinlikle egemen bir cinsellik yaşama açısından yetiştirilmemiştir. Tam tersine cinselliği bağımlıdır.

Günümüzde erkekler zafer ve egemenlik zorunluğunun altında gittikçe fazla eziliyorlar. Ama kadının böyle bir zorunluğu yoktur.

AİLE

Kadının ve cinselliğinin özgürlüğüne karşıt olarak doğayı ve yasalarını ileri sürenlere biraz Profesör François Jacob gibi yanıt vermek istiyorum: "Doğada yalnızca olgular vardır. Yasaları yapanlar insanlardır." İnsanlar üstyapıları yaptıkları gibi yasaları da yaparlar: Yani bunlar toplumun belli bir gelişim aşamasında "doğru", "zorunlu", "yerinde" kabul edilen değerlerden, bir etikten, bir estetikten yola çıkarak yapılır.

"Doğa" kanıtından kuşku duymak gerekir.

Nitekim yüzyıllar boyunca köleliğin doğal olduğu düşünüldü!

Antik çağın büyük filozofları, bir grup insanın başka bir grup insana ruhen ve bedenen ait olmasında hiçbir anormallik görmediler. Bugün aynı şekilde kadınların baskı altında tutulmasını ve ezilmesini haklı çıkarmak için doğa yasasından söz ediyorlar.

Erkeklerin köle olması doğaldı. Ama kadınların köleliği kat kat daha doğal görülüyor! Bebel şöyle diyor: "Kadın, köleliğe katlanmak zorunda kalan ilk insandır, çünkü o daha kölelik var olmadan köleydi."

Özellikle cinsellikte hiçbir şey doğal değildir. Ve her şey doğaldır. Sonradan kazanılan özellikler, doğuştan gelen özelliklerden bin kez daha güçlüdür. Uyguladığımız "doğal" cinselliğin amacı, bu toplumdaki belli iktisadi ve toplumsal düzeni sürdürmektir.

Nitekim, kadının özgür cinselliği baskı altına alınıyorsa, bu ona çağdaş toplumda belli bir yazgı yüklenmesi demektir: Ev

kadınlığı ve annelik yazgısı. Kadının bu yazgıyı dala kolay kabul edebilmesi için annelik yüceltiliyor. Aile, düzenli yaşamayı sağlayan bir sığınak olarak gösteriliyor. Bütün bunlar da sahte bir popüler duygusallıkla örtülüyor. Şefkat doğurucu bir imgeler dünyası yaratılıyor. Aslında anneliği bir yazgı, bir kaçınılmazlık haline getirmek tek eşli aileyi desteklemektir. Kadın, kocaya ve çocuklara aittir.

Napolyon medeni kanununun yazarları daha hazırlık çalışmalarında şöyle yazmışlardı: "Kadın, erkeğe çocuk yapmak için verilmiştir. Meyve ağacı nasıl ki bahçıvanın malıysa, kadın da kocasının malıdır."

Bu sistemi salt iktisadi etkenlerle açıklayabiliriz. Gerçekten de kadının evdeki işinin, yani yemek pişirmenin, insanı aptallaştıran, yabancılaştıran, gerçekten uzaklaştıran, eve kapayan ev işlerinin değişim değeri olmadığı düşünülüyor. Bütün bunların devam etmesi ve kadının ailede Engels'in "baş hizmetçi" dediği rolü üstlenmeyi sürdürmesi için toplumsal üretimden uzak bırakılması gerekir. O halde kadına evde kalma zorunluğunu duygusal nedenlerle açıklayarak onun eve kapatılmasını sağlıyorlar.

İşte böylece ailenin ne işe yaradığını ve kadını nasıl baskı altında tuttuğunu görüyoruz.

Erkeğin yeri toplumsal alan, kadının yeri ise evdir. Kadın, yabancılaştırıcı ve ücretsiz işlere sımsıkı bağlanarak, hemen hemen tümüyle bağımlı hale getiriliyor.

Engels, kadının evde tutularak yalnızca bir sınıf sömürüsüne uğramadığını -çünkü kadın şimdiki iktisadi sistemin kabul etmediği bir artıdeğer üretir- ayrıca özgül olarak da sömürüldüğünü çok güzel gösteriyor: "Ailenin içinde erkek, burjuva; kadınsa proleterdir." Sistemi hem sürdürmek hem de haklı

çıkarmak için ailenin gerekli olduğu açıktır. Bu baskının en önemli öğesi de çocuk dünyaya getirmedir.

Bu tür aile düzeninin belirgin niteliği otorite ilişkisidir: Söz konusu olan; kocanın karısı, anne ve babanın çocukları üzerindeki otoritesidir. Üstü baba ve anneden, aşağısı çocuklardan oluşan bu hiyerarşi, kadın ve çocuklar için çok baskıcıdır. Mal sahibi erkektir. İktisadi güç onda olduğundan karar verme yetkisi de ondadır.

Duygusallık içinde yüzen bu tür aile, bizim buz gibi dünyamıza dokunan insanlık infilak etmesin diye, günümüzde emniyet süpabı olarak kullanılmak için sürdürülüyor.

Aile söz konusu olur olmaz herkesin ağzı sımsıkı kapanıyor. Solun, kimi zaman, marksizmin klasiklerini unutması çok garip! Bununla birlikte ailenin en eksiksiz çözümlemesini Engels yapmıştır: "Kadının kurtulmasının en önemli koşulu, topluma katılmasıdır. Bu koşul ise karı kocanın oluşturduğu ailenin iktisadi birim olarak ortadan kaldırılmasını gerekli kılar."

Ailenin varlığının sürüp gidebileceği ve ona duygusal içeriğini bırakabileceğimiz açıktır. Ama baskıcı içeriğinin kesin olarak ortadan kalkması gerekir. Bunun için ataerkil otoriteyi ve aileyi niteleyen tüm sahiplik ilişkilerinin yok edilmesi gerekir.

Bence kadının iktisadi bağımlılığı (ya da erkeğin bağımlılığı, ki bu bir istisnadır) çiftin cinsel ilişkisine zarar verir.

İktisadi açıdan özgür olan bir kadın evlilikle ya da başka bir yolla gereksinimlerini karşılayan bir kadından daha çok haz verir ve haz duyar. Çünkü tıpkı bir erkek gibi, tek başına, düzeyi ne olursa olsun "toplumsal ve iktisadi önemini" hissetmek, aynı zamanda başarısızlık ve bozuşma karşısında başka seçimler yapabileceğinden emin olmak bireye bir tür homojenlik, bütünlük verir.

O zaman sevişmek özgür bir eylem; eşit, karşılıklı hiçbir

baskı olmaksızın verilip alınan bir haz haline gelir... Böyle bir haz; Aragon'un* "çirkin fistan ve öpücük öyküleri"ne, erkeğin kadın, kadının erkek üzerindeki egemenliği ile kirlenen şövalye romanlarına hiçbir şey borçlu olmadığı ölçüde yoğun ve gerçek olacaktır.

* *Les Cloches de Bâle.* Editions Gallimard.

ALTINCI BÖLÜM

GRENOBLE

Eybens jandarmaları büyük bir iyi niyetle ve köy jandarmalarını halâ harekete geçiren ödev duygusuyla Adalet Bakanlığı'nı birdenbire güç duruma düşürdüler. Grenoble olayı mücadelemizi geliştirmek için yeni bir fırsat oldu:

8 Mayıs 1974 günü, sabah saat altıda jandarmalar Doktor Annie Ferrey Martin, kocası ve iki çocuğunun (beş ve yedi yaşında) oturduğu kata giriyorlar. Kürtaj yaparken suçüstü yakalamak içinmiş. Tabii ki kimsenin kimseye kürtaj yaptığı yok. Olay, on sekiz yaşındaki kızının evli, kırk iki yaşındaki bir İtalyan'la ilişkisi olduğunu öğrenen bir İtalyan duvarcının şikâyeti ile başlıyor. Duvarcı üstelik kızının hamile olduğunu ve annesinin ona *Choisir* sayesinde kürtaj yaptırdığını öğreniyor.

Ergin olmayan bir genci ayarttıkları için şikâyetçi olan İtalyan babanın onuru ile oynanmaz.

Sorguya çekilen genç kız nasıl kürtaj yaptırdığını tam tamına anlatıyor. Aile Planlaması'ndan doktorun, doktordan da *Choisir*'in adresini almış. *Choisir* onu tesadüfen doktor Annie Ferrey-Martin'in evine yakın olan bir merkeze göndermiş. Genç kızın çocuğunu vakum yöntemi ile almışlar. Şunu açıklamak gerekiyor ki, doktor Annie Ferrey-Martin'in bu olayla ilgisi yok.

Annie Ferrey-Martin'le tuhaf bir arkadaşlığım var. Daha tanışmadan birbirimize yakınız.

İki yıl önce Grenoble yöresine dinlenmeye gelmiştim. Yerel gazete *Dauphiné Libéré*'de bir grup kadının ve doktorun

1920 Yasası'nın yürürlükten kaldırılması için bir komite oluşturmaya kara verdiklerini öğrendim. Hemen gazetecileri bulup bilgi aldım: Bu kadınlar kimlerdi? Bu doktorlar kimlerdi? Çalışmalarıyla yeni kurulan *Choisir*'in eylemlerini ortaklaşa yürütmek için onlarla tanışmayı çok istiyordum. Bana verilen listedeki isimlerden, biraz rastlantısal olarak, biraz da bir kadın doktor söz konusu olduğu için Annie Ferrey-Martin'i seçmiş ve aramıştım.

Akşam telefon ettim. Kocası ahizeyi kaldırdı, adımı sordu ve karısına bağırdı:

"Annie, Gisèle Halimi arıyor!"

Annie'nin şöyle yanıtladığını duydum:

"Benimle alay mı ediyorsun!...

"Gerçekten..."

İnanmayışının nedenini ertesi gün birlikte yemek yediğimiz zaman anladım. Beni görmeye beş yaşındaki kızı Camila ile gelmişti. İğrenç bir biçimde işkence yapılan Cezayirli müvekkilem Camila'nın adını onun anısını yaşatmak için küçük kızına vermişti. Ben Camila ile ilgili bir kitap yazmıştım.* Öyküsü, Fransa'da olduğu kadar tüm dünyada büyük heyecan uyandırmış, Cezayir savaşı sırasında Fransız sömürgeciliğinin iğrenç baskı yöntemlerini ve direnişe katılan Cezayirli kadınların örnek mücadelesini tanıtmaya katkıda bulunmuştu.

Annie, kitabı 1962'de okumuş ve kızına Camila adını vermeye karar vermişti. Sonradan benim ne yaptığımı her zaman izlemişti, çünkü sezgisel olarak yaptıklarımın yaptıklarına ya da yapmak istediklerine uygun olduğunu hissediyordu.

Annie'yle görüşmem işte böyle oldu. Beni çok etkilediğini söylemeliyim. Garip, tuhaf bir arkadaşlıktan söz etmemin nedeni bu. Nitekim benim gibi solcu feminist bir militan olan

---

* Djamila Boupacha, Préface de Simone de Beauvoir. Editions Gallimard, Camila Bupaşa, Simone de Beauvoir'ın önsözüyle.

Annie, Paris'te *Choisir* ile yaptığım eylemlere benzeyen eylemleri Grenoble'da yapıyordu. Üstelik birbirimize de danışmamıştık. Bu görüşmeden sonra Grenoble grubu *Choisir*'e katıldı. Choisir'in "Grenoble şubesi" doğmuştu.

Yukarıda anlattığım gibi Annie gözaltına alındı. Bilindiği gibi bu, yirmi dört saat ya da kırk sekiz saat sürebilir. Gözaltı sırasında "şüpheli" kişi avukatını ya da ailesini göremez. İnsanın gizlilik altında tutulması, kısacası keyfiliktir bu.

Tutuklanmasından birkaç saat sonra Annie'nin Eybens Jandarma Karakolu'na geçtiğini öğrenir öğrenmez ortalığı allak bullak ettim. Grenoble Savcılığı'na telefon ettim. Savcı ve sorgu yargıcıyla hemen ilişki kurması ve Annie ile görüşme olanağını sağlaması için Grenoble'daki meslektaşlarımdan Profesör Givors'u telefonla aradım. Adalet Bakanlığı'nda özel kalem müdürüne telefon ettim. Ona sert bir çıkış yaptığımda şaşırıp kaldığını anımsıyorum: "Ne oldu? Şimdi de Annie Ferrey-Martin'i mi tutukluyorsunuz?" Adalet çarkı bir kez dönmeye başladıktan sonra onu durdurmak çok zordu. Yalnızca Profesör Givors'un yardımcısı olan hanımın ve *Choisir* üyesi Monique Mignotte'un Annie'yle jandarma karakolunda görüşebilmesini sağlayabildim...

Ona şu mesajı gönderdim: Konuşması, bu eyleme niçin girdiğini anlatması, hiçbir şeyi saklamaması, ortak mücadelemizin anlamını açıklaması gerekiyordu. Kısacası onunla düşünce birliği içinde *Choisir*'in savunmasını hazırlamak istiyordum.

Jandarmalar diretiyorlar. *Choisir*'den değil, yalnızca bu genç İtalyan'a yapılan kürtajdan söz etmek istiyorlar. Annie kendisinin yapmadığı bir kürtajdan söz edemeyeceğini ama sorumlusu olduğu başka kürtajları anlatabileceğini söyledi:

"Ben anestezist doktorum. Karşılaştıkları ilk çocuk düşürücüye çocuk aldırdıkları için ölen birçok kadın gördüm. Hem *Choisir*'de mücadele edip hem de bana güvenen kadınları geri

göndermenin korkaklık, alçaklık olacağını düşündüm. Bunun için tıp öğrencilerinden ve doktorlardan oluşan bir ekiple mümkün olan en iyi koşullarda kadınlara kürtaj yapmaya karar verdim."

Aslında çok tehlikeli sözlerdi bunlar. Çünkü Annie artık işin içinde tek başına değildi. Tüm Grenoble ekibi yasaya karşı gelmişti. Ve bu ekibin arkasında da, kürtajların sorumluluğunu yüklenmiş olan *Choisir* derneği vardı.

Annie Ferrey-Martin'in suçlanması Fransa'da, Grenoble'da, dış ülkelerden Belçika'da, İtalya'da, Amerika'da olağanüstü bir heyecan yarattı. Mücadelenin yeni bir aşamaya girdiğini, yeni bir adım attığımızı ve her cephede mücadele ettiğimiz hissediyorduk.

Bu dava, yasallık içinde gelişiyordu ve sona erene kadar yasal bir mücadele sürdürmek gerekiyordu. Burjuvazinin kendisi tarafından halkın isteklerinin geri döndürülemez bir şekilde durmadan artmasının engellenemediğini burjuva yasallığı kapsamında kanıtlamak lazımdı. Bu konuda bazı aşırılık yanlılarıyla, goşistlerle, kendiliğindencilerle aramızda önemli farklar vardı. Çabalarımızdan biri de kanıtlamaya yeterli vakit ayırmaktı.

Örneğin, Cezayir Savaşı'nı ve mahkeme önündeki politik mücadelelerimi düşünüyorum. Bu mücadeleleri yürütmek için avukat cübbesini giymeyi kabul ettim. Ceza Yasası'm ve İnsan Hakları Bildirisi'ni elime alarak Fransız hükümetinin yasa ve ilkelerimizin koruyucusu olması gerekirken her şeyi ihlal ettiğini kanıtlamayı da kabul ettim. Böylece kendini korumak zorunda kalan sistemin, olağanüstü mahkemeler kurarak ya da işkence yapılmasına izin vererek, duraksamadan kendi yasallığını ihlal ettiğini ortaya koyabildim.

O halde bu arenaya dalmak gerekiyordu. Burası baskıcıların burjuva yasallığını korumak için yarattığı ortam olsa bile,

hem bu ortamın içinde hem de dışında mücadele etmek zorundaydık. Bobigny'deki gibi. Ama ileriye doğru bir adım daha atmış olarak. Bu kez yasallığı aşan bir adım. Örneğin şöyle bir şey: "Karman'ın vakum yöntemini bilen bir grup doktor ve tıp öğrencisiyiz. Öngürülen ceza ne kadar ağır olursa olsun bize başvuran kadınların çocuklarını almayı sürdüreceğiz."

Bütün bunları söyledikten sonra şunu yinelemem gerekiyor ki biz herkesin ve önümüze her gelenin çocuğunu aldırmasına yardımcı olmadık. Annie Ferrey'in ve Grenoble'daki arkadaşlarının çocuklarını aldıkları kadınlar toplumsal vakalar ya da belirgin psikiyatrik vakalardı: Irzına geçilen genç kız ya da on sekiz hamilelikten sonra yorgun düşen ve sükûnetle: "Çocuğumu almazsanız kendimi öldürürüm çünkü hayatımın artık anlamı yok. Daha fazla yaşamak istemiyorum, yeter artık" diyen göçmen işçi karısı.

Çok önemli bir adım atmış olduğumuzu kendi kendimizden saklayamazdık. Mücadele perspektiflerimizi ve sınırlarımızı saptamamız zorunlu olmaya başlamıştı. Perspektifler, mücadelenin genişletilmesi ve kamuoyunun duyarlığının artırılması idi. Sınırlar ise şunlardı: Çocuk alma ya da kürtaj denilen tıbbi eylemin tam olarak tanımlanması, doktorların ve tıp öğrencilerinin eğitim, kürtaj için öngörülen hastaneler.

Fransa'da büyük tezahürat oldu: Telgraflar çekildi, dilekçeler, mektuplar yazıldı. *Choisir*'in şubeleri kendi bölgelerinde parlak ve etkili girişimlerde bulundular. Örneğin Reims'de üyelerimiz tarafından harekete geçirilen iki üç yüz kişi Belediye'nin önünde toplandılar ve Belediye Başkanı Bay Taittinger'in onları kabul etmesini istediler. Bir heyet başkana yalnızca *Choisir*'in değil birçok sol örgütün yayınladığı bir metin vermeyi başardı. Bu metinde Annie hakkında açılan soruşturmanın durdurulması, 1920 Yasası'nın hemen yürürlükten kaldırılması ve yeni bir yasa ilan edilmesi isteniyordu.

Grenoble'da büyük bir sokak gösterisi oldu. Ertesi gün İş Borsası'nda bir basın konferansı verdik. *Choisir* grubu nasıl çocuk almaya başladıklarını, doktorlarına nasıl bir eğitim verdiğini -İngiltere'ye yolculuklar, Karman yöntemi vb. gibi- anlattı.

Basın konferansı bitmeden biraz önce birden uzun saçlı ve sakallı genç bir tıp öğrencisi -sonradan kendiliğindenci militanlardan biri olduğunu öğrendim- mikrofonu alarak bağırdı: "*Choisir* hepinizi, bayları, bayanları, gazetecileri, isteyen herkesi yarın akşam saat 23:00'te *Choisir*'in merkezinde bir kadının çocuk aldırmasını izlemeye davet ediyor..."

Annie'yle ben yıldırımla vurulmuşa döndük. Kuşkusuz hiçbir şeyden haberimiz yoktu. Oradaki gazeteciler bize doğru koştular. "Olay hakkında ne düşünüyorsunuz? *Choisir* aynı düşüncede mi? Halka açık başka kürtajlar düzenleyecek misiniz?" dediler. O sırada şaşkına dönmüştük. Ancak ertesi gün durum saptaması yapmak için bir bildiri yayınladık.

Bu bildiride açık seçik olarak bu girişimi desteklemediğimizi, *Choisir*'in bundan haberi olmadığını ve derneğimizin böyle bir maceraya girmeyeceğini yazdık. Sorumluların niyeti ne olursa olsun böyle bir fikir ilkelerimize ters düşüyordu.

Kürtaj önemsiz, anlamsız bir eylem değildir. Çok tehlikeli bir eylem olmasa da sorumluluk yükleyen bir eylemdir. Çocuk aldırma kadının bedensel, ahlaksal, ruhsal bütünlüğüne ve onuruna zarar vermek istenmedikçe, kışkırtma nedeniyle bile olsa, ne böyle bir gösteri konusu olabilir, ne de böyle bir reklama yol açabilir.

Bu militanın, çok sayıda insanı (tıpkı fuardaymış gibi) bir kadının bacaklarını açmış çocuk aldırdığını seyretmeye çağırdığını duyunca ilk tepkim (Annie de aynı tepkiyi gösterdi) "bu bir erkek düşüncesi!" diye bağırmak oldu.

Bu tür mücadelelerde öteki mücadelelerden daha fazla bir biçimde, uykuya dalmış olan kamuoyunu harekete geçirmek için kimi zaman provokasyon ve skandal yaratılması gerektiği-

ni bilmiyor değilim. Bize *343'ler*'in bildirisinin bir skandal olduğunu söylemekte haklıydılar. Ben halâ bunun mükemmel bir girişim olduğunu düşünüyorum. Ama bazı durumlarda kışkırtma, savunduğunu sandığı davaya zarar verir...

Zaten bizim heyecanlı militanlarımızın bu fikri Karman'ın kendisinden almadıklarından pek emin değilim. Gerçekten de Karman bir gün "seri halinde" on kadar kadının çocuklarını alacağını ilan etmişti. Ve kadınları toplamak için otobüs göndermişti.

Bu kadınlar, çocuk aldıracakları salonlarda televizyon kameraları bulunduğunu görünce şaşırdılar ve çok öfkelendiler. Karman'ı soru yağmuruna tuttular. O da halkın önünde çocuk aldırmak gerektiğini ve olayın Amerikan televizyonu için filme alınacağını söyledi. Kadınların çoğu hamileliklerine, endişeli olmalarına ve çocuk aldırmaya kararlı olmalarına karşın hemen evlerine döndüler... Çoğu şikâyetçi oldu ve sanırım mahkemeler sürüyor.

Karman'ın yeteneği ve değeri ne olursa olsun, eğer herkesin gözü önünde çocuk almanın davamızı geliştireceğine inanıyorsa, bu hiçbir şey anlamadığını gösterir... Tam tersine bunun davamızı yoldan saptıracağını ve doğru yoldan ayıracağını anlamamış. Biraz ırz düşmanı, biraz röntgenci olan bu "meydan" çocuk alıcılarımızın bulanık düşüncelerini ise irdelememeyi yeğliyorum.

Kuşkusuz, ileri doğru giderken birçok yanlışı düzeltmemiz gerekti... Mücadele henüz bitmiş değildir...

DOĞUM KONTROL MERKEZLERİ

Choisir'de kadınları "karşılamayı" örgütlüyorduk. Yüzlerce kürtaj isteğini yanıtladık. Kadınlar bize yazıyor, büromuzun açık olduğu saatlerde geliyorlardı. Tabii ki onlara sınırlı bir yar-

dımımız oluyordu. Konuşmaya çalışarak, gerekçelerini, ortamlarını tanımaya çalışarak, ne kadar büyük bir felaket yaşadıklarının somut olarak bilincine varıyorduk. Bu kadınların ortak özelliği, son derece yoksul sınıflardan olmalarıydı: İşçi, göçmen karıları, İspanyol ya da Portekizli hizmetçi kadınlar, büro memurları, yoksul öğrenciler. Kurduğumuz diyalogla onlara az çok manevi bir güç veriyorduk. Onlara, çoğu yabancı ülkelerde olan adresler sağlıyorduk. İngiltere'de, Hollanda'da, İsviçre'de. Ama hep aynı gerçekle karşılaşıyorduk: Yolculuk için paraları yoktu!

En sonunda şu soruyu sormaya başladık kendi kendimize: Bu kadınlara yardım etmek için Fransa'da doğum kontrol merkezleri kurmak gerekmiyor muydu?

Sonra olaylar hızlandı: Grenoble'daki *Choisir* olayı, Annie Ferrey'in tutuklanması, Sosyalist Parti'nin 16 Mayıs'ta Meclis'e verdiği yasa önerisi, hemen ardından 6 Haziran'da hükümetin hazırladığı yasa tasarısı... Bir şeyler yapmak gerekiyordu. Böylece bu merkezleri kurma düşüncesi iyice biçimlendi.

Doğum kontrol merkezi somut olarak neydi? Bu merkezlerde ne yapmak istiyoruz?

Bunlar hiçbir şekilde Bay Lejeune'nin kürtaj dükkânı, yani kadınların herhangi bir insan tarafından herhangi bir şekilde kürtaj olabilecekleri "ihtisaslaşmış" bir yer değildir. Halktan kopuk, derme çatma bir şekilde çalışan ve bu nedenle başarısızlığa mahkûm olan Grenoble merkezi gibi bir yer de bu nitelendirmeye uygun değil.

Bir doğum kontrolü merkezinde şunların yapılması gerekir:

- cinsel eğitim verilmesi,
- gebelikten korunma yöntemlerinin ücretsiz olarak dağıtılması,
- spiral konulması,

– ücretsiz muayene ve reçete,

– pratisyenlerin eğitimi (tıp öğrencilerine ve paramedikal personele vakum yönteminin -Karman yönteminin- öğretimi).

Merkezin bir bölümü, kadınların kendilerinden, cinsellikle ilgili sorunlarından söz etmeyi öğrenmeleri için kadınlar tarafından karşılanmasına ayrılmalıdır...

Bu merkezlerin bir doktorun sorumluluğu altında çalışacağını da ilave edeyim. 1901 Dernekler Yasası'na göre kurulan bu merkezler ilgili belediyelerin, *Choisir*'in ve katılmak isteyen temsili örgütlerin temsilcileri tarafından yönetilecektir. Her merkez o yörenin belediye başkanının yönetimi altında çalışacak. Onuncu haftadan sonra çocuk alınmayacaktır. Çocuklarını almamız için bize başvuran kadınlara gebelikten korunma yöntemleriyle ilgili reçeteler verilecektir.

O halde bu merkezlerde çocuk alınacak. Ama bu kürtajlar kimlere yapılacak?

Doğum kontrolü merkezlerinin tüm talebe cevap vermeyi amaçlayamayacağı açıktır. Her şeyden önce, politik bir nedenden ötürü! Resmi makamların yerini almak, hükümetin yaptıklarının yetersizliğini gizlemeye çalışmak bize düşmez. Amacımız bu öldürücü yetersizliği somut olarak kanıtlamak ve onu ortadan kaldıracak bir mücadele geliştirmektir. Bir de, Fransa'da 700 - 800.000'e ulaşan kürtaj talebini karşılayamayacağımız kesindir.

O halde biz en yoksul, en büyük felakete uğramış olan, düş ülkelere çıkacak ya da bir çocuk düşürücüye, bir doktora gidecek parası olmayan kadınların çocuklarını almayı seçtik.

Tabii ki bu eylemler yasal değildir. Eğer kabul edilseydi hükümetin yasası çocuk almayı ve aldırmayı cezalandıracaktı. Çünkü biz yasayı çiğnediğimizi kanıtladık ve bunu sürdürmeye kararlıyız. O halde hükümet seçmek zorunda: Ya bizim hakkımızda dava açacak ya da o yepyeni, gıcır gıcır yasasını daha şimdiden uygulamaktan vazgeçecek.

Temel sorunu şu şekilde ortaya koyacağız: "Merkezlerimizde çocuk aldırarak yasanıza karşı gelen bu kadınlara ne yapacaksınız?" Böylece çok önemli bir şeyi, resmi yasa tasarısının çok sayıdaki ve en çok ilgi gösterilmesi gereken toplumsal vakaları göz önünde bulundurmadığını ortaya koyacağız. Ayrıca bu yasa tasarısı kabul edilirse, 1920 Yasası ile aynı akibete uğrayacağını, herkes tarafından reddedilerek kadük hale geleceğini de göstermiş olacağız.

1973 ya da 1974'te çıkan bir yasa... Ama ölü doğdu...

YEDİNCİ BÖLÜM

KAÇAMAK

Kürtaja kesinlikle karşı çıkılmasını haklı çıkarmak için şu kanıtlar ileri sürülüyor: İnsan, döllenme sırasında, spermatozoit ve yumurtacık rastlaşmasıyla, yani yumurtanın oluşmasıyla var olmaya başlar.

Zigoton, yani yumurtacığın ve spermatozoitin birleşmesinden doğan ilk farklılaşmış hücrenin insanın başlangıcı olduğu düşünüldüğünde, mantıki olarak burada kalmayıp yumurtacığın ya da spermanın tek başına bu ikisinin bileşiminden doğan hücre kadar önemli olduğuna karar vermek gerekir. O zaman cinsel ilişkiden kaçınmayı ve mastürbasyonu, yaşama doğrudan doğruya zarar veren bu iki eylemi, yaşama saygı adına mahkûm etmemiz gerekir!

Ciddi olalım: Döllenmenin insanın kökenine bağlı olduğu fikri ne doğru, ne popüler, ne yasal, ne de mantıkidir. Kabul edilse de edilmese de bu fikir dinsel ilkelere bağlıdır. Dinlerin çoğu çocuk aldırmayı mahkûm etmiştir. Bu alanda en sert ve radikal düşünceler katolik kilisesine aittir.

Döllenme anından itibaren insanın tümüyle var olduğu dogmasını desteklemek için 'de katolik kilisesi tarafından resmi bir açıklama yayınlandı. Bu açıklama iki kanıt geliştiriyordu: Süreklilik ve önceden belirlenmişlik.

Süreklilik kanıtı: Bu, özellikle ilginç bir kanıttır. Çünkü düşününce itiraz edecek bir şeyimiz olmadığını anlıyoruz. Bizim *Choisir*'de anlatmaya çalıştığımız şeylerle aynı yönde bu kanıt. Karşı düşüncede olanlar şöyle diyorlar: "Bilim, embriyonu insan olmayan'dan insan olan'a geçiren niteliksel bir eşik

olarak kabul etmiyor." Çok güzel. Tıp alanında Nobel Ödülü alan Profesör Jacob da başka bir şey söylemiyor. Bobigny davasında şunları söyledi: "Yaşam hiçbir zaman başlamaz. Devam eder. İnsanı birdenbire onurla donatan imtiyazlı bir an, kesin bir aşama yoktur. Küçük insan gitgide ilerleyen kesintisiz bir reaksiyonlar ve sentezler dizisiyle yavaş yavaş biçimlenir. Tıpkı gün belli bir anda doğmadığı gibi insan da belli bir anda ortaya çıkmaz..."

Karşı düşüncede olanlarla ayrıldığımız nokta bu sürekliliği ne yapacağımızın yorumu üzerindedir. Biz mantıki sonuca kadar gidiyoruz. Yaşamın ne zaman başladığını bilmediğimiz için bir belirsizlikten itibaren akıl yürütmekten kaçınıyor, daha çok, doğruluğu kesin olan olguları araştırıyoruz.

Bilimin güncel durumu hakkında kesinlikle ne biliyoruz? Bildiğimiz tek şey yirmi dört haftadan önce kadından koparılıp alman ceninin yaşama umudunun olmaması. Port Royal doğum hastanesinde uzmanlar bu sürenin yirmi sekiz hafta olduğunu bile söylüyorlar.

İşte hiçbir doktorun, profesörün, bilim adamının aksini kanıtlamadığı kesin bir olgu.

Ayrıca, hukuk açısından ve doğumun resmi bildirimi açısından "ceninin 180'inci günden itibaren çocuk olduğunu" kesinlikle biliyoruz. Bu Medeni Kanun'un 56'ıncı maddesinin içtihatlar açısından oy birliği ile kabul edilen yorumudur: "... 180'inci günden itibaren" denmesi, daha önce hukuk sujesi olarak insanın oluşmadığı anlamına gelir... Başka bir deyişle "cenin" insan değildir. Şunu da eklemek istiyorum ki -ve bu da az önemli bir şey değildir- bir hamile kadını öldüren katil iki değil, bir cinayetle suçlanır.

Aslında biz *evrim* ile *niteliklerin belirlenmesi* arasında ayrım yapmak istiyoruz. Karşı düşüncede olanlar sorundan ustalıkla kaçıyorlar. İnsanın var olmaya ne zaman başladığı bilinmediği için, döllenmeden başlıyor diyorlar. Biz ise tam tersine, temel

sorunu ortaya koymaya çalışıyoruz: Bir insan yumurtası tabii ki ortaya bir insan çıkarır, bir suyosunu ya da balık değil. Ama tam olarak insan hangi anda oluşur?

Üzerine birçok laik insanın yanı sıra din adamının da eğildiği, dünya kadar eski bir tartışmayı çabuk ve kesin bir çözüme bağlayanların kendilerine olan güvenlerini çok takdir ediyorum. Tavırlarının temelinde bir tür biyolojik terörizm olduğuna inanıyorum, çünkü yaşamda kendilerinin buldukları boyutların dışında başka boyutlar bulma hakkını kimseye tanımıyorlar. Ayrıca bu biyolojik terörizme anlatım düzeyinde bir taşkınlık ekleniyor. Çünkü, uzun sözün kısası, bana kabul edilemez gibi görünen bazı benzetmeler var: Çocuk aldırmak bir "cinayet" olamaz... Spermatozoit ile yumurtacığın birleşmesinden doğan hücre bir "çocuk" olamaz... Bu sözcüklerin ardında gerçek bir dolandırıcılık var!

Ben özellikle şuna inanıyorum: Yaşam şimdi değil üç milyar yıl önce başlamıştır ve ani, kararlı bir tetik sesiyle bir cenine insan saygınlığını veren ayrıcalıklı bir an, niteliksel bir sıçrayış yoktur.

Olayın mihenk taşı kuşkusuz yaşamın tanımıdır. Bu konuda ikisi de tıp alanında Nobel Ödülü kazanmış olan Profesör Jacob ve Monod ya da tanınmış biyoloji bilgini Jean Rostand'dan daha bilgili olduğumu iddia edemem. Ama işte, tartışmayı çözmek için değil de, aydınlatmak için size verebileceğim bazı işaretler.

Sanıyorum her şey "özerklik" düşüncesi çevresinde dönüyor. Eğer taşıdığım cenin alınarak ya da doğal bir şekilde karnımdan dışarı atılırsa ve bedenimin dışında yaşama olanağı yoksa, o zaman elbette olabilir durumdan olmuş duruma geçmemiş bir yaşam potansiyeli olduğunu düşünürdüm ama hemen şunu belirtirdim: Bu yaşam potansiyeli benim dışımda

oluşamaz, o yalnızca benim bedenimin bir uzantısıdır ve başından sonuna kadar *benimle benim* aramdaki bir olay söz konusudur. Buna karşılık, eğer aynı ceninin hayatta kalma ve benim dışımda yaşama şansı varsa, onun özerk olduğunu ve daha şimdiden bir insan olduğunu düşünebiliriz.

O halde yineliyorum: Tüm sorun, özerkliğin nerede başladığıdır!

Bilim için hattâ yasa için ceninin özerkliği elektroansefalogramın çizdiği çizgilerle değil, ritmik bir nefes almayla belirlenir. Ceza hukukunda çocuk aldırma ile çocuk öldürme arasındaki ayrımı solunum belirler. Bir kadın sekiz aylık hamileyken kürtaj olursa ve cenine yapılan otopside ciğerlerinin hiçbir zaman nefes almamış olduğu saptanırsa, kadın hakkında çocuk aldırmanın dışında cinayet suçundan dava açılamaz.

Bir de biyolojik özerklik, yani ceninin kendini besleme ve artıkları vücuttan atma yeteneği vardır. Tüm dünyanın bilginlerine göre bu yetenek yirmi dördüncü haftadan önce gelişmez.

Ayrıca göbek bağı bölgesinden kaynaklanan kan dolaşımı özerkliği de vardır.

Nihayet, sinir sisteminin özerkliği vardır ki bu konuda sorular sorduğum Profesör Lejeune* sinir hücrelerinin hamileliğin ancak üçüncü haftasında ortaya çıktığını söylemek zorunda kaldı. İki üç hücrenin görünmesiyle tüm bir sistemin özerkliği arasında geçen zamanda insan yaşamı oluşacak vakti bulabilir!

Beyne gelince, herkes bilir ki yasa, bitkisel yaşam sürdüren canlıların organlarını kesip alma yetkisini veriyor. Bu canlıların elektroensefalogramları dümdüzdür. O halde, beyin işlevini yapmadığı için artık insan yoktur.

Israr etmiyorum. Tüm bilginler aynı fikirdedir. Cenin yirmi dört ya da yirmi altı haftadan önce özerk olamaz. Yani ken-

---

* Bu profesöre göre 1789'dan bu yana Fransa artık yok!
(Bu sözler F.Giroud tarafından aktarılmıştır.)

di organizmasıyla kan dolaşımı, dışkı ve solunum işlevlerini yerine getiremez.

Karşı düşüncede olanların başka bir kanıtı da önceden belirlenmişlik kanıtıdır: Kökeninden dolayı, onu taşıyan kadınla ilişkisinden dolayı ve bir amacı yönelmesi açısından cenin insani ilişkiler dünyasına aittir. Evet, belki. Ama ilişki, amaç, yaşam, doğum, insani ilişkiler alemi kavramlarını tanımlamamız gerek.

Eğer doğum iradi bir eylemse, seçim, özgürlük, sorumluluk eylemi ise o zaman evet, önceden belirlenmişlikten söz edebiliriz. Bir çocuk istiyorum ve doğuruyorum. Çocuğum olduğundan dolayı çok mutluyum. Süreç başladı. Onu bekliyor ve karşılıyorum. O andan başlayarak çocuğum insan ilişkileri aleminin bir parçasıdır. Ama kadın ereklilik perspektifini reddederse önceden belirlenmişlik kanıtı kesinlikle yanlıştır. İstenmeyen bir hamilelikte kadın, doğumla yaşam arasında ilişki kurmayı kesinlikle reddeder. Bu bağlamda hamileliği reddeden bir kadının ceniniyle laboratuvarda bulunan bir cenin arasında çok az fark vardır. İnsani ilişkiler olmadığı için çocuk da yoktur. Annede *arzu* olmadığı için ceninde *yaşam* yoktur.

Her tür "integriste"in* yaptığı gibi yumurtanın kendi başına bir insan olduğunu iddia etmek *rahim içindeki* gelişmenin, "edinç" sürecinin önemini reddetmek anlamına gelir. Bu da beklediğimizin tam tersine erekliliği yadsımaktır. Bir hücrenin, döllenme anından itibaren bir insan olduğunu düşünmek, Pastör Dumas'nın dediği gibi Tanrı kavramının yerine yaşam kavramını koymak, yaşamı hemen hemen tanrılaştırmak ve sonunda paganizmin içine düşmektir.

---

* Bir sistemi ve özellikle bir dini bütün olarak koruma eğiliminde olan kişi. Özellikle her tür evrime karşı olan katolik.

"İntegriste"lerin tezinin temelinde insanı biyolojik boyutuna indirgeyen, tüm öbür verileri (ruhsal, toplumsal vb.) ve bu verilerin karşılıklı etkilerini bütünüyle reddeden basit bir maddecilik vardır.

Aslında kadın gebe kalır kalmaz ceninde bir ruh olduğuna ilişkin katolik inancı doğrudan doğruya Aristo'dan esinlenmiştir. Meleklerin cinsiyeti arasında kilisenin yaptığı çok hoş bir ayrımdan da söz etmeden geçmeyelim: Saint Thomas'a göre cenin yaratılmasının kırkıncı gününden itibaren bir ruha sahip olur... Eğer cinsiyeti erkekse. Eğer cinsiyeti kadınsa "canlanmak" için sekseninci günü beklemesi gerekir. Kısacası kadınlar hiçbir zaman bu fazladan ruha sahip olamadılar.

İstenmeyen çocuklar sorununu yeniden ele alalım. Bu çok ciddi sorun konusunda karşı düşüncede olanlar çok az konuşuyorlar. Bir çocuk aldırma isteğinin nedenlerini bilmek çok önemli. Bu nedenler tabii ki bilinçli; ama aynı zamanda büyük bir bölümüyle bilinçaltı. Profesör Debré'nin dediği gibi meşru müdafaaya benzetebileceğimiz bir tür refleks var. Bu bir "yaşam isteği haykırışı." Kadın kendi yaşamım bir saldırıya karşı savunmak istiyor. Ceninin yaşamına saygı göstermek uğruna kadının yaşam çağrısını reddetmek utanç verici bir çelişkidir.

Çevrenizde sorup soruşturunuz bakalım: En önemli şey nedir? Cenin mi? Yoksa bu cenini istemediği için intihar eden kadın mı?

Her günkü doğal çocuk düşürmeleri, her gün hastanelerde çöplerle atılan "yasal" ceninleri düşünün. Kilise bunları kutsallaştırmayı düşünmüyor bile... Bunlar sona eren yaşamlar mıdır sizce?

Taşıdığı cenini istemediğini haykırarak pencereden atlayan bir kadınla, dışarı atılan bir cenin aynı şey midir? Kim bu haykırışa kulaklarını tıkayabilir? Kadını tam bir başarısızlığa mahkûm ediyorlar: Yaşamında, arzularında, sorumlulukların-

da. Ve böylece onu istemediği çocukları doğurmak zorunda bırakıyorlar.*

Tüm uzmanlar şunu doğruluyorlar: Deliler ve kişilik bozukluğu olanlar bu çocuklardan çıkıyor. Çok basit bir nedenle: Genelde, hamileliği istemeyen bir anne ölü bir çocuk doğurmak istemez, çünkü istenmeyen bir çocuğun ölü doğması, bir bilinçaltı isteğidir. Bu şartlarda doğan bir çocuk, bütün yaşamında istenmeyi arzu eder. Bu, yaşama kötü bir başlangıçtır, çünkü annesi onu aldırmak istemekle onu bilinç altında öldürmek istemiştir! Bu çocuklar yaşam tarafından yaralanmadan yara almış olurlar. Geri zekâlılar, özseverler, Doktor Dolto'nun "insan memeli hayvanları" dedikleri bu çocuklardan çıkarlar.

Çocuk aldırmayı istemiş olan, ama bunu başaramayan ve şiddetle reddettikleri bir hamileliği sonuna kadar götüren annelerde iki klasik tutum görüyoruz: Baskı ya da aşırı koruma. Bu iki tutum da çocukta saldırgan ve marazi davranışlara yol açar. Bu davranışlar, özgür olarak dünyaya getirdiğimiz çocuklar için istediklerimizin tam tersidir.

Tanrıya inanmayanlar ve benim gibi ruhun varlığı ya da yokluğu üzerinde tartışmanın gereksiz olduğunu düşünenler için şunu söyleyeceğim: Ceninin gerçek "ruh"u başka insanların arzusuyla ve annenin sevgisiyle doğmak, gelişmektir. İnsan yalnızca biyolojik bir varlık değildir. Aynı zamanda karşılanan bir varlıktır. Bu erişkinler için doğru olduğu gibi yeni doğan çocuk için daha da doğrudur. İnsanın doğmadan önce bir yeri olması, insan için gerekli bir boyuttur. Ve ben çok sözü edilen "saygı"yı bu insani yöne bağlıyorum. Kadın, sevginin sevinci olmadan

---

* Bu hiç soyut bir şey değil. Bu satırları yazdığım sırada (Ekim 1973) bir kadının Louviers yakınlarında küçük bir gölde boğulduğunu öğreniyorum. Sekizinci kez gebe kalmıştı... Aynı bölgede başka bir kadın, çocuğunu yün şişi ile düşürmeye çalıştıktan sonra ölmüş.

yaşam verirse; yaşam vermek, yaşam çağrısına annenin -bilinçli ya da bilinçsiz- yanıtı değilse, bu artık yaşam vermek değildir: Bu, çocuğun duygusal bir boşluk içine fırlatılıp atılmasıdır.

Katolik kilisesi şu kutsal buyruk adına çocuk aldırmayı kesinlikle reddetmiş ve nüanssız bir tavır takınmıştır: "Asla öldürmeyeceksin." Yaşam sevgisinin böylece tartışmasız olarak ortaya konması ancak tüm alanlarda ve insanlığın hiçbir döneminde ihlal edilmediği zaman anlamlıdır. O halde bu durum dünün ve bugünün Kilise'sinin savaş ilkesiyle zor bağdaşabilir. Tarihteki büyük katliamlar sırasında Kilise'nin "Hiçbir zaman öldürmeyeceksin" ilkesi adına zulmü protesto ettiğini anımsamıyorum. Oldukça yakın bir zamanda Hitler'in gaz odalarında yakılan Yahudilerden söz etmek istiyorum. Kilise'nin, Vatikan'ın otoritesinin gücüyle bu gerçek katliamı durdurmak girişiminde bulunduğunu da anımsamıyorum.

Vatikan'ın yayınladığı bir derlemede, 1939-1944 yılları arasındaki papalığı süresinde Pius XII, Alman piskoposlarma yazdığı 124 mektuptan yalnızca üçünde Yahudilere zulmedilmesinden ve bu insanların katledilmesinden çok önemsiz şeyler anlatırmışçasına söz ediyor.

Bu mektuplardan hiçbirinde Berlin piskoposu Monsenyor von Preysing'in ona sorduğu kaygılı sorulara yanıt yoktu. Bu sorular, toplama kampına gönderilen Yahudilerle dayanışma içinde olan, bunu Berlin katedralinde söyleyen ve en sonunda Yahudilerin kaderini paylaşarak toplama kampında ölen piskoposluk kurulu üyesi Lichtenberg hakkındaydı.

Açıktır ki tarihimizin en barbar dönemlerinden birinde kilisenin müdahele etmemesi, çocuk aldırmanın yasaklanmasının mutlak niteliğini mahkûm etmeye ve yalanlamaya yeterlidir.

Ne olursa olsun, tekrar ediyorum, medeni yasanın, altında dini bir yasayı ya da bir ahlak yasasını saklamaması gerekir.

Bilimsel olması istenen ve yaşam saygısı diye adlandırılan bu metafizik magmada gerçek "çocuk aldırma sorunu"nun kasıtlı olarak üzerinde durmayan korkunç ikiyüzlülüğü kınamamız gerekir. Döllenmiş bir yumurtanın, bir ceninin yaşamına saygı gösterilmesi için mücadele edenler, yumurtacığı taşıyan, yaşamı taşıyan kadının yaşamına hiçbir şekilde saygı göstermiyorlar.

Unutma ve eksik bırakmadan dolayı işlenen korkunç bir günah!

Choisir'de en çok saygı duyduğumuz şey, doğrudan doğruya yaşama olan saygıdır. Çocuğunun yaşamına olduğu kadar, kadının da yaşamına ve özgürlüğüne saygı duyuyoruz. Ve bu bizi "Bırakın Yaşasınlar" Derneği'nin yalancı hümanistlerinden ayırt ediyor.

Ayrıca, bir kez daha belirtiyorum ki, biz gebelikten korunma yöntemlerinin kullanılması ve cinsel konularda bilgi verilmesi için de mücadele ediyoruz. Kesin olarak biliyoruz ki, sorunsuz geçen bir kürtaj bile çok sık tekrarlanırsa, sonraki doğumlar için kötü sonuçlar doğurabiliyor. Port Royal Hastanesi'nin doğum pavyonundan ve *Choisir*'in araştırma komitesinde olan Profesör Alexandre Minkowski, erken doğan ya da sakat çocuk oranının sık çocuk aldırma nedeniyle arttığını belirtiyor. Rakamlar şöyle:

- Hiç çocuk aldırmayan kadınlar için % 10,1
- 1 kez çocuk aldıran kadınlar için % 14,4
- 2 kez çocuk aldıran kadınlar için % 16
- 3 kez çocuk aldıran kadınlar için % 20,5

Bu yüzdeler insanı düşündürüyor. Bence bu verileri göz önünde bulundurmamak, kadının sağlığıyla ve eğer isterse daha sonra doğuracağı çocuklarının sağlığıyla hiç ilgilenmemektir. Biz sorumsuz insanlar değiliz!

NÜFUS SORUNUYLA İLGİLİ GEREKÇE

Bize karşı olanlardan bazıları nüfus sorununu öne sürüyorlar: Eğer kürtaja izin verilirse Fransa'nın nüfusu ve doğumlar büyük bir düşüş gösterecek ve ülke tehlikede olacakmış. Bu gerekçe hiçbir biçimde kabul edilemez.

Bu gerekçe ilk önce yakışıksız ve ahlaksızdır, çünkü bir ülkenin yaşamasının ve büyümesinin yalnızca maddi gereksinimlerini hesaba katıyor. Kadını toplumsal, iktisadi ve askeri amaçlar için üretme rolüne indirgiyor ve bunu yaparken kadının çoğu kez kınadığı bu amaçlar konusunda ona danışılmıyor.

Ayrıca nüfus gerekçesinin değerini tartışabiliriz. Çocuk aldırmayla ilgili baskıcı yasa ile nüfusun artışı ya da belli bir düzeyde tutulması arasında hiçbir neden sonuç ilişkisi yoktur.

Basit bir örnek vereyim: Rusya'da Ekim Devrimi'nden önce çocuk aldırmak kesin olarak yasaktı. Devrimden sonra liberal bir yasa çıkarıldı. Sonradan kürtaj birtakım kurallara bağlandı. Şimdi ise Sovyet Rusya yeniden kürtaj özgürlüğüne dönmüş durumda. Bu dönemlerdeki doğum oranlarını incelersek nüfusun aynı oranlarda azaldığını görürüz.

Niçin? Çünkü bir ülkenin sanayileşmesi ilerlediğinde, yaşam düzeyi, uygarlık ve kültür düzeyi yükseldiğinde doğum oranı azalır. Bu genel bir yasadır. Daha basit bir ifadeyle şöyle diyebiliriz: "Uygar" denen ülkelerdeki doğum oranı, nüfusun çok yüksek olduğu azgelişmiş ülkelerden daha azdır.

Biz Fransa'da dünyanın en baskıcı, ortaçağdan kalma yasalarına sihibiz. Nüfus hızla artıyor mu? Hayır. Hepsi hepsi belli bir denge sağlanıyor ve bazı yıllar doğum oranı düşüyor.

Liberal yasalı ülkelerle baskıcı ülkelerin doğum oranlarını karşılaştırırsak bunların hemen hemen aynı olduğunu görürüz.

Kürtajın özgür olduğu aşağıdaki ülkelerde, 1971'de, doğum yüzdeleri şöyleydi.

- Japonya'da 19,2
- Yugoslavya'da 18,2
- Sovyetler Birliği'nde 17,4
- Amerika Birleşik Devletleri'nde 17,3.

Aynı zamanda çocuk aldırma ile ilgili çok baskıcı yasaları olan aşağıdaki üç ülkede de yüzdeler şöyleydi:

- Kanada'da 17,2
- Fransa'da 17,2
- İtalya'da 16,2.

Fransa'da bugün doğum oranlarıyla ilgili bir gerekçe kapitalist bir gerekçe olarak yorumlanabilir. Sanayileşmiş bir ülkede nüfusun artması ucuz işgücü potansiyeli yaratır. Üretim araçlarım ellerinde tutanların işgücünü en ucuz satan işçiyi seçme olanakları olacaktır. Bu durum iş piyasasında yasanın, asgari ücretin ve toplu iş sözleşmelerinin güçlükle yumuşattığı klasik arz talep yasasıdır. Özellikle taşrada ve küçük işletmelerde.

Doğum oranıyla ilgili gerekçe aynı zamanda Minute'ü tatmin etmek ve ırkçılığın Fransa'da tehlikeli bir biçimde artmasına yardımcı olmak anlamına gelir: "Cezayirliler dışarı... Fransa'ya işçi göçüne son." Eğer Fransızlar dünyaya birçok küçük Fransız getirirse, belki "serseri" göçmen işçilere ihtiyacımız kalmaz... Kim bilir? Fransa'da nüfus artışının gerekli olduğunu kabul etsek bile kadınları çocuk doğurmaya ikna edecek nesnel koşulların yaratılması gerekecek. Ortaya koyduğum, toplumsal yasalar sorunudur: Örneğin kreşlerin, toplumsal donatımın artması gibi. Ayrıca kadının çalışma hakkını, özgür ve sorumlu olarak tam bir insan gibi yaşama hakkını da ortaya koyuyorum.

Aslında tüm bu gerekçelerin – karışık ve tutarsız düşünceler, sözler, yazılar yığını desek gerçeğe daha yakın olur – yanlışlığını ortaya koyarken, Cezayir Savaşı'nı düşünmekten kendimi alamıyorum...

Uzun zaman Cezayir özel askeri mahkemelerine başkanlık eden, sessizliğiyle ve baskıcı çabasıyla işkence denen kokuşmuş-

luğu elinden geldiği kadar gizleyen bir albayın yaptığı iş "Fransız halkı adına..." birçok FLN militanını ölüme mahkûm etmek oldu. Bu albayın ödevi bitti ve güneşte yanmış, şan, şeref dolu ve mutlu biri olarak başkente geri döndü. İşini yapmıştı. Hizmetlerinin tanınması kalıyordu geriye. Bu yazılmaya değerdi. Ve şöyle yazıldı: "...Güç yıllar boyunca başlarına gelmedik felaket kalmamış olan müslümanlara Fransız adaletinin desteğini vermeyi bildi." Hümanizma ve işkence... Ne uygarlık ama!

"Yaşama saygı" ve kadını yün şişi kullanmak zorunda bırakmak!

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KADIN MÜCADELELERİNİN DİNAMİĞİ

Kadınların mücadelesi, yüzyılımızın sonunun en önemli olayıdır. Çünkü baskıya karşı mücadeleyi, yani "marksist" şemayı yeniden ele alıyor.

Bu şemaya klasik dememizin nedeni, geleneğin büyük bir bölümünün onu benimsemiş olmasındandır. Doktorların ve metin açıklayıcılarının, kürsü marksistlerinin ve sosyal demokratların geleneği! Özet olarak şunu diyorlar: Sınıfların mücadelesi tarihin hareket ettirici gücü olduğu için yalnızca oluşmuş sınıfların mücadele etmeye hakları vardır ve mücadele etmelidirler. Temel çelişki burjuvalar ve proleterler arasında olduğu için mücadelenin öncülüğünü yalnızca emekçiler yapabilir. Ve bazıları -örneğin kadınlar- gelip geçici, otonom mücadeleler yürütmek istiyorlarsa, onları düşmanın "küçük burjuva ideolojisinin egemenliği altındaki nesnel müttefikleri" olarak kınamak gerekiyor.

Bununla birlikte şunu da belirtmeliyim ki, "marksist" denen şema diyoruz, çünkü ne Marks ne Lenin ne de Engels böyle düşünüyorlardı. Metinleri okumayı bilenler için sınıfların irdelenmesi, cinslerin özgül olarak baskı altına alındığı gerçeğini yadsımaz. Ne açıkça, ne de örtülü olarak. Sınıf mücadelesi vardır ama cinslerin mücadelesi de vardır. Böylece işçi kadın, hem proleter hem kadın olduğu için baskı altındadır. Sonuçta kadın, erkekten değişik bir şekilde, belki de ondan fazla baskı altındadır. Basite indirgeyici bir sınıf analizinin açıklayamayacağı katmerleşmiş bir baskıdır söz konusu olan.

Olayları bu şekilde anlarsak marksizme kapsayıcı açıklama değerini geri veririz. Marksizm her çeşit baskıyı açıklamak ve bunun mekanizmasını göz önüne sermek zorunda değil midir? Aileyle ilgili olarak Engels bundan başka bir şey yapmıyor: "Tarihte gördüğümüz ilk sınıf karşıtlığı, *evlilik içinde erkekle kadın arasındaki uzlaşmazlığın gelişmesiyle ve ilk sınıf baskısı da yine kadın cinsinin erkek cinsi tarafından baskı altına alınmasıyla birlikte ortaya çıkmıştır"* Olaylar marksizm "uzmanlarının" bizi inandırmak istediğinden biraz daha az basittir.

Çünkü bugün "sovyet tipi" devrimlerin göreli başarısızlığından sonuçlar çıkarmamız gerekiyor. Yalnızca üretim ilişkilerinin değişmesinin, insan ilişkilerini ve zihniyetleri hiç değiştirmediğini kabul etmeli. Kültür devrimi kaçınılmaz olarak politik devrimi izlemiyor. Ve bununla birlikte gerçek bir kültür devrimi olmazsa kadınlar yüzyıllar boyunca sürüp gelen bağımlılıkları ve yabancılaşmaları içinde kapanıp kalmayı sürdürecekler.

Burada çok nazik bir noktaya dokunduğumun bilincindeyim. Bana karşı olanların beni "küçük burjuva cinsiyetçiliği" ile suçladıklarını, olduğum yerden duyuyorum sanki. Klasik bir karşı koyma bu: Kadınları sömürülen kitleden ayrı tutuyoruz. Proleter dayanışmasını kırıyor, fraksiyonel mücadeleyi destekliyoruz; liberal ideoloji gibi ve bu ideolojiyle birlikte, modaya uygun marksistlerin sözünü ettiği şu ünlü "soyutlayıcı" ya da "ayırıcı etki"ye katkıda bulunuyoruz.

Çok duyduğum şeyler bunlar. Ve yanıtım çok basit. Basit ve özellikle politik. Evet, kadın ve erkek proleterlerin ortaklaşa sömürüldükleri doğrudur. Ve bu ortaklaşa sömürüye ortak bir mücadele ile yanıt verilmesi gerektiği de doğrudur. Ama çalışan kadınlar söz konusu olduğunda, buna ek bir sömürü katsayısı daha yüklemek gerekiyor. Bu aşırı sömürüyü ortadan kaldırmak için ortak mücadeleyle çelişmeyen, ama onu sürdüren ve *zenginleştiren* özgül mücadeleler başlatmak gerek. *Benim*

anladığım feminizm budur. Sınıf baskısına ve cinsiyet baskısına karşı ortak bir cephe oluşturmaktır. Kısaca şöyle söyleyelim: Başımıza gelen kötülüklerin çoğundan kapitalizm sorumludur ama bunların tek sorumlusu değildir.

Aynı şekilde, bize göre, sosyalizme geçiş gerekli ama yeterli olmayan bir koşuldur.

Kabul etmek gerekir ki Sovyetler Birliği'nde, Çin'de, halk demokrasilerinde kadınlar hiçbir zaman politik iktidara erkeklerle aynı oran ve etkinlikte gelmemişlerdir. Devlet sosyalizmi eski şemalarını sürdürdü.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Politbürosu'nda kaç kadın vardır? Çin Halk Cumhuriyeti'nin başında kaç kadın vardır? Ya da yöntemlerinde, amaçlarında ve yapılarında yarının sınıfsız ve kadmlara karşı ayrım gözetmeyen toplumunu simgelemek zorunda olan Fransız partilerinde kaç kadın var?

Komünist Partisi'nin Politbürosu'nun on üyesi var. Biri kadın. Sosyalist Parti'nin ulusal sekreterliğinin on bir üyesi var. Aralarında hiç kadın yok. Tüm aşırı sol gruplarda da durum aynı. 1968'den sonra birçok kadın coşkuyla goşist mücadeleye atıldılar. Bu hareketlerdeki eylemlerinin sonucunda onlara sorumluluklar verileceğinden ve sınıf adaletsizliği ile birlikte cinslerinin karşı karşıya kaldığı adaletsizliğin ortadan kalkacağından emindiler. Ne yazık ki umutlarını kesmek... ve olayın bilançosunu yapmak zorunda kaldılar... Onlardan yalnızca bildirileri dağıtmak, zarfları hazırlamak gibi sıradan işleri yapmaları rica olundu. Ayrıca yemek ve kahve hazırlamak, lokali temizlemek gibi işler her zamanki gibi kadınlara aitti. Tüm militan işler, başyazıların yazılması, halkın önünde konuşmak yalnızca erkeklerin işiydi. Onlar erkektiler ve *düşünüyorlardı*... Kısacası gerçek emperyalistler olarak gerçek iktidarı kendilerine ayırıyorlardı. Karar verme iktidarını, kuramsal analiz iktidarını ve devrimci "pratiği" gerçekleştirmek iktidarını.

Cins baskısının varlığını sözde marksist çözümlemeler adına kim yadsıyabilir?

Bununla birlikte önemli bir nokta var: Marx, Engels, Lenin, Gramsci, hattâ Rosa Luxembourg için kadınların kurtuluşu mücadelenin *nesnel bir gereksinimi* olmasına karşın başlı başına bir sorun olmadığı için *özel bir çözümü* gerektiren bir sorun olarak hiçbir zaman ele alınmamıştır. Hepsi kadınların kurtuluşunun sınıfların ortadan kalkmasının doğal bir sonucu olduğunu öngörüyor gibidirler. Bugün onlarınkinden daha çok deneyime sahip olan bizler, düşünmek ve mücadelelerimizi buna göre yönlendirmek zorundayız.

Kadın üzerindeki baskıcı yapıların köklerini kazıyıp yok etmek için, sosyalist bile olsa, başka bir mücadele gerekiyor.

Aslında klasik devrimci şemanın zamanımız için halâ geçerli olup olmadığını kendi kendime soruyorum: Acaba baskıya karşı mücadeleyi başlatmak için sol ya da aşırı sol partilerin "sosyalizme geçiş"i başlatmasını beklemek gerekiyor mu? Acaba politik devrimden *sonra* kültür devrimini öngören marksist düşünceyi yeniden ele almamız gerekmiyor mu?

Marksizmin ortodoks bekçilerinin yeniden homordandığını duyuyorum. Ama şunu da hatırlamak gerekir ki geçmişteki devrimler hiçbir zaman bu tür ters çevirmeyi yapmazlık etmemişlerdir. Başarılı hiçbir devrim, sapmaya yönelmekten vazgeçemez. Lenin, Kautsky'ye karşı, politik devrimin iktisadi devrimden önce geldiğini savunuyordu. Kautsky 1789 Fransız Devrimi'nin tekrarlanmasını istiyordu. Lenin, 17 Ekim Devrimi'ni başardı... Mao, Stalin'e karşı kırsal bölgelerin şehirlere göre öncelik taşıdığını düşünüyordu. Burada da Stalin birçok kez denenmiş bir reçeteyi yinelemek iddiasındaydı. Mao ise yenilik yapmaktan korkmuyordu.

Sonuçta, her defasında, sapkınlar, alışılmamış düşünceleri savunanlar kazandılar. Peki bugün niçin aynı olay bir kez daha olmasın? Niçin hiç olmazsa bir çalışma varsayımı olarak, kül-

tür devriminin politik devrimden önce gelebileceğini ileri sürmeyelim? Şu son beş yılın örnek (cezaevleri, göçmen işçiler, ırkçılık) mücadeleleri tam da bu yönde oldu. Ve kadınlar bu yolda ilerleyerek bu kesin dönüşümü gerçekleştirselerdi ne olurdu?..

Bence batı toplumlarının evrimindeki birçok öğe, yukarıda sözünü ettiğim ters çevirmeyi haklı çıkarıyor ve onu temellendiriyor.

Kadın erkek ilişkilerinin, içinde tüm egemenlik yapılarının şekillendiği bir pota olduğunu görüyorum. Bu bağlamda, kadın mücadelelerinin egemenlik yapılarını aştığı ölçüde nesnel açıdan bütünsel bir kurtuluşa yönelebileceğini söyleyebiliriz.

Öte yandan kapitalizmin halâ Marx'ın zamanındaki gibi iktisadi yanı ağır basan liberal bir kapitalizm olduğundan emin değilim. Belki de egemenliğin tarihsel olarak yer değiştirmesine tanık oluyoruz. Başat rolünü sürdüren iktisadi egemenlikten politik ve kültürel egemenliğe doğru bir kayış söz konusu. Bugünkü kapitalizm, ideolojik yönü *egemen olan* teknokratik bir kapitalizme dönüşmüyor mu acaba?

Tüm bu düşüncelerde yaptığım gibi, hemen çağdaş marksist çözümlemeye başvurayım: Bu çözümlemeye göre, bir sınıf iktisadi, politik, ideolojik yapıların toplumsal ilişkiler üzerine olan etkisiyle belirlenir. Kadınların ezilmesi iktisadi alanın ideolojik ve kültürel düzeydeki *etkisinin* sonucu* olabilir. Ben hiçbir kuram ileri sürmüyorum: Nitekim bu konuşmada bunun yeri yoktur. Ve aramaya devam ediyorum.

"Bütünsel kurtuluş"tan söz etmem, bence kadınların kapsayıcı bir devrimci yeteneğe sahip olmalarındandır.

Çünkü çeşitli baskılar altında olan kadın, fazladan sömürülüyorsa, aynı zamanda bunu ve dolayısıyla mücadelenin tümü-

---

* Bknz. Nikos Poulantzas: Pouvoir politique et Classes sociales. (Maspero). Siyasal İktidar ve Toplumsal Sınıflar.

münü gören bir bakış açısına sahip olabilir. Bu bir alınyazısı sonucunda değil, yapısal olay gereğince, biraz önce sözünü ettiğim egemenliğin yer değiştirmesinden dolayı böyledir. İdeolojik ve kültürel mücadele her zamankinden çok daha fazla gündemde olduğundan, kadınlar bir anlamda *mücadelenin öncülüğünü* yapabilirler.

Bütün bunları söyledikten sonra, bunu her yerde ve her zaman geçerli bir ilke olark mutlaklaştırmadığımı belirtmeliyim. "Bunalım içinde" olan ülkelerde strateji, kadınların mücadelelerinin önceliğini getirebilir. Büyük ulusal grevler, devrimler, bağımsızlık savaşları, iç savaşlar... Bu sırada açılan tarih ve şiddet dolu gediklerde kadınlar, olaylarla birlikte olağanüstü bir sıçrayışta bulunurlar.

Örneğin Cezayir Savaşı'nı, Vietnam halkının Amerika saldırısına karşı direnişini, az çok doğrudan doğruya tanık olduğum savaşları düşünüyorum.

Cezayir Savaşı sırasında kadınlar, kimsenin iznini almadan peçelerini ve atalardan kalma önyargılarını devrimin sunağında yaktılar. "Mücahit", hastabakıcı, irtibat ajanı, terörist oldular. Erkeklerin bilinçaltında "kahramandan çok orospu olan" bu kadınlardan, klasik anlayışa göre, gizli ajanlık yapmaları istenebilirdi. Ama kadınların mücadelesini birkaç Mata-Hari ya da Marthe Richard ileri götürmedi! Tam tersine.

Dağlarda ve Arap mahallelerinde Cezayirli kadınlar tüfekleri, el bombalarını, bıçakları ustalıkla kullandılar... Dağlardan dönünce ellerinde kalemleri haritaların üzerinde askeri stratejiyi, örgüt şemasını açıkladılar... Daha dün en feodal ataerkilliğe boyun eğen bu kadınlar, öteki direnişçilerle nöbet tuttular ve yanlarında kardeşçe uyudular. Savaş; kadın ve erkek militanları cinselliklerinden hemen hemen arındırmıştı.

Bence Camila Bupaşa'nın şehirlerde ve dağlarda direnişçilerle birkaç yıl savaştıktan sonra, ırzına paraşütçülerin iğrenç bir şekilde geçmelerine kadar, bakire olması ilgi çekicidir.

Savaş, cinsler arası farklılık ve çekicilikten de öte, erkekleri ve kadınları birleştiriyordu. Erkek, kadında tam bir devrimcilik yeteneğini keşfedince şaşırıp kalıyor, savaşta olduğu gibi aşkta da üstün gelmesi gerekliliğini unutuyordu.

Russel Mahkemesi'nde uzman olarak Vietnam'a gittiğim zaman Kuzey Vietnam kan ağlıyordu. Vinh, Tan Hoa, Kin Lap karnı deşilmiş harabelerdi. Hastaneler sivillerle doluydu, cüzam hastanesi yıkılmıştı. B52 bombaları, napalm, yaprak döktürücü gazlar atılıyordu.

O zaman kadınlar hep birlikte savaşa katılmışlardı. Üretimin yüzde seksenini kadınlar gerçekleştiriyordu. Uçaksavar üslerinde, bölge yönetiminde, eğitimde kadınlar her yerdeydi. Yüreklilikle ve doğal bir biçimde çalışıyorlardı. Sanki her zaman işlerin yönetimindeydiler. Bir gün, yönettiğim soruşturma komisyonu, geceleyin Nge An'daki bir merkeze gelmişti. Vietnamlı rehber bana "sorularınızı sivil savunma ve idari komisyonun sorumluluklarına yöneltebilirsiniz" dedi. Biraz sonra on beş kişi bizi karşıladı. Üçü kadındı. Genç ve güzeldiler. Kesin tavırlıydılar. Biri askerî yetkili, öteki yönetim, üçüncüsü ise bölge hastanesinin sorumlusuydu.

O halde savaşılan bu bölgenin sorumluluğu bu kadınların sırtındaydı. Kimse bir "gariplik" ya da bir "anormallik" olduğunu söylememişti. "Bizde ayrım yoktur, fark yoktur. Onları erkek *gibi* görüyoruz, kendimiz *gibi.*" Böyle sözler hiç söylenmedi. Kadınlar *gibi* görülmüyorlardı. Onlar *vardı.* Ve bunu belirtmek bile gereksizdi. Doğal bir şeydi bu. Cinsler arasında bölünme yoktu, çünkü düşüncelerde de bölünme söz konusu değildi. Anlayışlar kökten değişmişti. Kadınlar vardı. Bu çok doğaldı. Kısacası söyleyecek pek bir şey yoktu.

Ama bu karışık dönemlerden sonra, ne yazık ki çoğu kez bir gerileme oluyor. Erkekler ataerkil şemalarına geri dönüyor-

lar. Kadınlara mutfağa ve çocuk yapmaya geri dönmeleri gerektiği bildiriliyor. Ama geri dönülmezlik elde edilmiştir. Kadınlar dört duvar arasındaki bir yaşamın kapılarını aralayarak bağımsızlığın bilincine vardılar. Yeni mücadeleler için hazırdılar; öncelikle ulusal mücadelelere girdiler. Hakları vardı. Her halükârda ilerlediler.

Camila Bupaşa evlendi, üç çocuğu var. Gebelikten korunma yöntemlerini kullanıyor *(Choisir'*in "yurt dışındaki" üyesi). Çalışma bakanının yakın çevresinde ve FLN'in* kongrelerine hazırlık komisyonlarında delege. Eski bir direnişçi olan kocası bu özgürlüğü kabul etmekten çok uzak. Ve aralarında birçok sürtüşme oldu. Önemi yok! Camila mutfağa geri dönmeyi reddetti ve kendi yaşam seçimini benimsetiyor. Ülkesinin işlerinde sorumluluk alıyor. İlerliyor.

Ne yazık ki bu durumlar istisnadır. Kadınların sosyalizme geçişin tüm yollarında bulunmaları gerekir. Yalnızca sessiz çoğunluk ya da yardımcı güç olarak değil, her düzeyde, özellikle sorumlu görevlerde. Bundan ötürüdür ki -başka nedenler de var- kadınlar çalışmaya başlamalı, hangi türden olursa olsun üretime katılmalıdırlar.

Bunun çok genel kabul görmüş bir tutum olmadığını biliyorum. Ev işleri altında ezilen işçi karısından genellikle daha fazla iş istenemeyeceği düşünülüyor. Bu apaçık bir şey. Bununla birlikte işçi kadın önünde zor bir yol olmasına rağmen genel mücadeleler stratejisine katılır. Yabancılaşmayı doğrudan doğruya, yakından hisseder. Bu yabancılaşmayla karşılaşır, aynı zamanda ona katılır. Ev kadınından daha açık bir biçimde -yoksul olsa bile- yabancılaşmayla mücadele etmek ister. Tabii ki

---

* Front de Libération Nationale: Ulusal Kurtuluş Cephesi. Cezayir'in tek partisi.

işçi kadın zorluklarla karşı karşıya gelecek, ter ve gözyaşı dökecektir. Ama bu yol -dar bir yoldur ve- ön hatlara çıkan tek yoldur. Erkeğin tek başına bize sosyalist toplumu sunmasını beklemek tehlikelidir! Bu zehirli bir armağandır. Siyasal formasyonları, mücadele deneyimleri olmadan, bu dinamiğin içine girmeden kadınlar belki sosyalist olacaklar ama kuşkusuz yine baskı altında olacaklardır.

İşi onu yabancılaştırsa bile, dışarda çalışan kadın yalnızlıktan, dört duvar arasma kapanmaktan kurtulur. Güç olsa da iş onun gerçek dünyaya açılmasını sağlar. Kuşkusuz bu yabancılaşma dünyasıdır. Ama aynı zamanda eylem ve karar dünyasıdır da...

O zaman, zaten kadının gerçek dünya ile ilişkisi köklü bir biçimde değişir. Ev kadınına bakınız. Gerçek ile ilişkisi kesilmiş, hayal dünyasına kapanmış, gerçek bir şizofren. Dışta tutulmasına tepki olarak düşlerden, boş hayallerden, sahte değerlerden kendisine bir dünya yaratır. Gerçek dünyaya ve dramlarına sürekli olarak koşut olan bir dünyadır bu...

Kadının çalışmasının gerekliliği üzerinde niçin bu kadar ısrar ettiğim daha iyi anlaşılıyor sanırım. Şöyle ki, kadını topluluktan çekilip eve kapanması, kadının egemenlik altında bulunmasının en etkin aracıdır. Kadının yarattığı karşı dünya , erkeklerin dünyasını yadsımaktan çok uzaktır. Tam tersine, bu dünyanın yaşamasına ve güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu uğursuz kapanışı zorunlu olarak engellemek, tüm bağımlılıkların kaynağı olan iktisadi bağımlılıktan kurtulmak gekeriyor.

Günlük yaşam da önemli bir mücadele alanıdır. Ve inanmanızı isterim ki bu, küçük bir mücadele değildir. Örneğin, bence evli kadının kendi soyadını kullanması çok önemli. Kadın, kocasının soyadını aldığı zaman genelde adını bile alıyor. Bir hücreyutarlığı olayı... En sonunda kadın ortadan kayboluyor.

Son mücadelelerimizden sonra lise arkadaşlarım bana yazdılar. Sadece kocalarının soyadlarına genç kızlık soyadlarını ekleyen arkadaşlarımı tanıyabildim. Ve parantez içinde... Sanki simgesel olarak! Örneğin şöyle: Bayan Pierre Durand (Jeanne Duval)!.. Bu basit bir sözleşme değil, çok daha önemli bir şeydir. Kocasının soyadını (ve ismini) alan kadın, yeni bir kişiliğe büründüğünü hisseder. İsteyerek kabuk değiştirir. Yeni bir kabuğun içine girer ve eski kabuğunu atar. Ama bir başkasının kabuğu içinde yaşamak o kadar güçtür ki!

Kadınların sınavlara girmeleri ama "kadın sınavları" ve "erkek sınavları" diye ayrım yapılanlara girmeyi reddetmeleri gerek. Hattâ bu tür sınavları açan devlete, idarelere, şirketlere dava açmaları gerek! Yasaya ve cinsler arasında eşitlik olduğunu söyleyen Anayasa'ya uyulmuyor. Bu tabii ki ilkesel bir sorun. Ama gerçek hayatta sonu ayrımcılığa varıyor. Bir *kadın sınavında* ödül alan bir kadma, bir *erkek sınavında* ya da bir karışık sınavda ödül alan bir erkeğe göre daha az değer veriliyor.

Kadın ve erkek ücretlerinin eşitliğinin* ahlaki ve soyut bir ilke değil, somut gerçek olmasını kadınların ısrarla istemeleri de gerek. Roma Antlaşması (119'uncu madde) iyi. 21 Kasım 1972 Yasası daha da iyi.

Asgari maaş (ayda 800 franktan az) alan üç kişiden ikisi kadın. Bu olay sürüyor. Yasayı uygulamamak için kadınlara niteliklerinin yetersiz olduğu söyleniyor ya da iş verilmiyor. İyi ki kadınlar bugün isyan ediyorlar. Joint Français'de 900 grevciden 600 kadın grevi başlattılar, yönettiler ve kazandılar. Thionville'deki Nouvelles Galeries'de ise kadınlar işi polisle dövüşmeye kadar götürdüler. Ve bizden biraz daha uzakta, Belçika-da'ki hayranlık uyandırıcı grev... Yine de bazı patronlar, istikrarsız, değişken oldukları için ve adet zamanında tahammül edilmez oldukları için kadınları işe almak istemiyorlar!

---

* Aynı işi yapan kadın ve erkeklerin ücretlerinin eşitliği.

Erkeğin onu içine kapattığı dört duvarı yıkması için kadının kendisine erkek tarafından yakıştırılan imgenin yalan olduğunu da ileri sürmesi gerekir.

Bana sık sık şu soruyu soruyorlar: Kadın hoşa gitmeyi reddetmeli mi? Eğer beğenilmek kadının onu bir nesne yapmak için imal edilen tüm ürünlerin büyük tüketicisi olmayı kabul etmesi ve aynı zamanda pazarları yenilemek için mükemmel bir fırsat olması anlamına gelirse yanıtım "evet"tir. Narsisizme hayır. Hoşa giden bir kadın güzellik salonlarından geçmek zorunda değildir. Bence doğallıkla ve rahatlıkla kendisi olan kadın çok çekicidir. Kadının kendisi olması nedir? Kalıplardan sıyrılması ve toplumun bize kabul ettirmek istediği erkek imgesine bağımlı olmayı reddetmesidir.

Dille ilgili olarak da çok büyük bir mücadele vermek gerekiyor! Kibarlık ve şövalyelik kandırmacasına boyun eğmeden dildeki ayrım gözetici tüm sözcükleri çıkarıp atmak gerek... Evet, erkeğin egemen yaklaşımını gizlediği için kibarlığı mahkûm etmemiz gerek.

Politikaya geri dönelim. Mücadeleyi nasıl örgütlemeliyiz? Parti kurarak mı? Küçük gruplarla mı, kendiliğinden eylemlerle mi? 1968'den bu yana marjinal mücadeleler, tek amaca yönelik eylemler; geleneksel büyük partilerden çok birtakım dernekler ve gruplar (GIP, ASTI, *Choisir* vb.) tarafından yapıldı. Partiler daha önce başlamış bir sürecin sürekliliğini sağlarlar ama kamuoyu çoğu kez klasik olmayan türden parlak ve şaşırtıcı eylemlerle etkilenir: Açlık grevi, aydınların gösterisi gibi eylemlerle.

Kendiliğindenlik mi? Hayır. Benim için bu kendi kendini yıkmakla eşanlamlıdır. Örgüt ve -ne türden olursa olsun- herhangi bir yapı reddedildiği zaman eylem hiçbir sonuç vermez.

Yaratmak ve gönül yüceliği. Bundan hiç şüphe yok. Ama aynı zamanda coşkulu bir özgürlük anlayışı da olmalı... Bu, Rimbaud'nun "duyuları çığırından çıkarmaya" ilişkin ünlü sözünün politikaya uygulanması gibi bir şey.

Henüz bilmiyorum. Arıyorum. Sanırım şimdi arama, kadınlar için bir mücadele çerçevesi yaratma zamanı. Öyle bir çerçeve ki, her iki düzeydeki mücadelenin gereksinmelerini karşılasın! Ayrıca mantıksal açıdan çift olabilecek bir çerçeve. Tüm kadınlar, özellikle de mücadele etmiş olma, iki üç zafer kazanmış olma, kitaplar okumuş olma şansma sahip olan... Kısacası "bilginin gücü"ne sahip olan kadınlar düşünmeli, aramalı. Bir kadın, özgür görünüşüne rağmen, yalnızca bütün kadınların kurtulduğu bir dünyada gerçekten kurtulur. Daha kat edecek yollar var. Ama bu yolları, eksiksiz bir dayanışma içinde olan tüm kadınlar hep birlikte kat etmelidirler. Etkili olamadıkları, çekingen, edilgen oldukları için öbür kadınları kınayan kadınlar... ihanet ediyorlar. Bireysel bir kurtuluş girişiminde bulunmak için öbür tarafa geçiyorlar. Daha doğrusu bireysel başarı için.

Aslında bireysel başarı kadınların topluca ilerleyişini zorunlu olarak engellemez. Gelişme tarihinin bireysel başarılardan ("olağanüstü yazgılar") hem de büyük toplu hareketlerden oluştuğu inancındayım. İkisinin karşılaşmasından hareket ve dinamizm doğar. Ama bence "bireysel olarak" kurtulan kadınlar sürekli olarak hareket içinde kalmalı ve kızkardeşlerini karşılamalı, sorunlarını ve sıkıntılarını saklamamalıdırlar. Toplumsal açıdan bir erkek gibi başarılı olan bir kadın, ilerleyişi sırasında bölünmeyi ve karşıtlığı hissetmediğini söylüyorsa, ikiyüzlü davranıyor ya da bin bir türlü uzlaşmalarla ilerlemiş olduğunu saklıyordur. Ne olursa olsun bu tavırla öbür kadınlardan ayrılıyor.

Örneğin ben ayrıcalıklı bir kadınım, çünkü erkeklerin içinde belli bir yerim var ve kadınlığımdan vazgeçmeden bu yeri korumak istiyorum. Ama her gün bir olay, bir jest, bir sözcük bana tam olarak kurtulmadığımı, kendim ve ötekiler için daha pek çok mücadele vermem gerektiğini hatırlatıyor.

Ben, somut olarak politik bağları, sınıf kökenleri, ilişkileri ne olursa olsun, tüm kadınların birleştiği bir kitle hareketine inanıyorum.

Büyük bir *Choisir* gibi bir hareket. *Choisir* gibi yalnızca özgürce yaşam vermeyi değil, daha çok kadına seslenmeyi amaçlayan, daha kapsayıcı bir hareket. Varolmanın tüm haklarını kazanarak, erkekle aynı zamanda ve onun gibi yaşamamız gerek.

Kitle hareketinin belli bir pedagojik erdemi vardır: Henüz militanlık yapmamış, herkesin önünde konuşmaya cesaret edemeyen, hattâ kadın mücadelelerinin bir dinamiği, bir yapısı olabileceğini düşünmemiş, çeşitli ortamlardan gelen kadmlara örgütlenmeyi, yeni eylemler yaratmayı, ilerlemeyi öğretebilir.

Bu hareketin yalnızca kadınlardan oluşması gerektiğini düşünüyorum. Eğer eğitici bir rol oynamasını ve kadınları mücadele etme ve irdeleme yetilerinden boşlukları doldurmasını istiyorsak, karma olmamaları gerekir. Geleneksel politik hareketler karmadır. Kadm hareketi içinde mücadele eden kadınlar "içerde" kendilerini geliştirip başka karma hareketlere girebilirler.

Ama modern feminist kuramm geliştirilmesi ve mücadelelerinin seçimi yalnızca kadınlara aittir.

Biraz önce tanımladığım mücadelenin içinde sınıf bağının söz konusu olamayacağını düşünüyorum. Bence burjuva kadınlar ve öbürleri aynı mücadeleyi verebilirler. Tabii ki burjuva kadınlarının altında ezildikleri baskı ile işçi kadınlarınınki nicelikçe ve nitelikçe farklıdır. Ama iki tür baskı da aynı temel kaynaktan, kadm cinsine ait olmaktan çıkıyor.

Marx da burjuva kadınlarının yabancılaşmasıyla ilgilendi. Çünkü bu yabancılaşma nesnel olarak vardır; ama bunun sorumlusu, artık sınıflara ayrılma değil, aynı sınıf *içindeki* cins-

ler arası ayrımdır."*Bir burjuva için karısı bir üretim aracından başka bir şey değildir"* diye yazmıştı. Bu, her sınıftan kadın arasında çok sağlam bir köprü kuran bir gerçektir... ama kadınların -tıpkı proletarya gibi- tek başına bir sınıf oluşturdukları anlamına da gelmez.

Burjuva kadınının sınıf baskısını yaşamadığı ileri sürülebilir. Doğru. Ama yine de sömürülüyor ve egemenlik altındadır. Onu bir tasarım nesnesi, yani zenginliğin bir dış göstergesi, bir toplumsal başarı aracı, kısacası "bir üretim aracı" olarak kullanan kocasının egemenliği altındadır. Bu, kadınların üstlerindeki tüm baskıların bilincine varmaları için yeterli midir? "Peki, ya entellektüeller" diye yanıtlayacağım bu soruyu.

Çünkü ben analoji ile akıl yürütüyorum. Sosyalist devrime gönül veren burjuva aydınları, proletaryanın çıkarlarını paylaşmak için nesnel olarak kendi sınıflarına "ihanet etmekten" başka ne yapıyorlar? Tüm devrim öncülerinin sınıf kökeni nedir? Bu öncüler işçi değil, burjuvadırlar. Sömürülenler sınıfından değil, sömürenler sınıfındandırlar. Çoğu orta sınıftandır. Aydınlar; işçi hareketinin kuramcıları ve strateji uzmanları olmayı seçiyorlar, çünkü onların "durumu kuramsal olarak kavradıkları" söyleniyor. Egemen sınıflara ait olan kadınlar konusunda aynı bahse giremez miyiz? Ben bir soru soruyorum.

Bazen bana karşı şunu ileri sürüyorlar: "Siz kadınlara çok abartılı bir tarihsel misyon yüklüyorsunuz. Tıpkı Marx'ın proletaryaya yüklediği misyon gibi. Ve bu ayrıcalığı, devrimci mücadeleyi yürütmek ayrıcalığını erkeklerin elinden alıyor gibi davranıyorsunuz. Kadınları özgürleştirerek dünyayı da özgürleştirebilir misiniz?"

Şunu belirteyim ki *"kadınların kurtarılması"* değil, *"kadınların kendi kendini kurtarması"* demek daha doğru olur. Çünkü kurtuluşun kadınların kendi eseri olması çok önemli. Ezilen bir

insanın kendisi tarafından değil de başkası tarafından kurtarılmasıyla ilgili örnek yoktur. (Bununla birlikte ittifakların seçimi çok önemlidir). Bunu söyledikten sonra bu soruyu şöyle yanıtlarım: "Evet, olay apaçık ortada... uzun vadede, en sonunda bu böyle olacaktır."

İlk bakışta, yüzeysel olarak feministlerin mücadeleleri her zaman reformcu ya da marjinal görünür. Ama bu mücadeleler birikir, insanları bilinçlendirir ve onları köklü bir çözümleme yapmak, sistemi eleştirmek zorunda bırakır. Feminist mücadeleler kendilerini aşan bir kavgayı içerir. Bu kavga, en sonunda, kadınların vurucu gücü olduğu büyük devrimci hareketin içinde yer alır.

Çocuk aldırma konusunu yeniden ele alalım. Bu sorunun bana erkeklerin ve kadınların bilincine ve bilinçaltına derin ve karmakarışık bir şekilde saplanmış çok köklü bir aysbergi düşündürdüğünü söylemiştim. Yasalara göre olmasa da geleneklere göre, uygulamada, kadının henüz tüm haklara sahip olmadığı bir ülkedeki bu mücadele bilinçlenmeye yardımcı olur. Şimdiye kadar "doğal olarak" katlanılan baskılar, baskı olarak *yaşanırlar* ve bu da süreci başlatır.

Angers bölgesinden bir kadın *Choisir*'e gelip (kısa) öyküsünü anlattı: Hamile kalıyor. Tarım işletmecisi olan kocası çocuk istemiyor. Hiçbir şeyle ilgilenmek de istemiyor. Bu, kadın işi! Başının çaresine bakması gerek. Gerçekten de başının çaresine bakıyor. Çocuğu aldırıyor. Eve dönünce, geçmişte olduğu gibi çiftlikteki ayak işlerini yapmayı reddediyor. Yönetime katılma ve karar verme hakkını istiyor. Kazanıyor.

Kısacası tüm feminist mücadeleler az çok uzun vadede yalnızca iktisadi ve hukuki yapıların değil, aynı zamanda anlayışların da bütünsel olarak eleştirisini içerir. Gerçek bir kültür devriminin gerçekleşmesi dünyayı, özellikle Fransa'nın, İtalya'nın, İspanya'nın Yahudi-hıristiyan dünyasını değiştirmek değil midir?

Bazen bana kendi çocuk aldırma deneyimimin "dramatik ve ortaçağa özgü yönü"nün başkaldırımı ve kendimi davaya tamamen verişimi açıkladığını söylüyorlar. Bugün bana yapılmış olan anestezisiz kürtaj gibi olaylar olmuyor artık... Bilinçlenme de zorunlu olarak daha az şiddetli düzeyde gelişiyor.

Yine de ben, bugün, eskiden de olduğu gibi, kadınların içinde bulunduğu dehşetin, bilgisizlik ve yalnızlık uçurumunun, ufak tefek farklarla aynı kaldığını iddia ediyorum.

Dinleseniz iyi olur. İşte birkaç ay evvel aldığım mektup.

Bruyères sur Oise, 17.11.1972

Bay ve Bayan O...
95820 Bruyères-sur-Oise

3 çocuk:

Lionel 18 yaşında.
Arlette 16 yaşında.
Myriam 9 yaşında.

Kocam 43 yaşında. Tesisatçıdır.
Ben de 43 yaşımdayım. Parmain kimsesizler yurdunda sütanneyim. (2 çocuk)tan sorumluyum. 6,5 aylık bir bebek kaybettim. Şimdi 20 yaşında olacaktı.

Avukat Halimi'ye,

Avukat Hanım,
Öykümü size telefonla değil, mektupla

anlatmayı yeğliyorum. Çok heyecanlıyım ve bu nedenle beni daha iyi anlarsınız.

17 Haziran günü bir cumartesi sabahı mutfakta çocukların yemeğini hazırlıyordum. Birden küçük kızım Myriam, "Anne, yatak kan dolu" dedi. (Kız kardeşiyle aynı yatağı paylaşıyor) ve aynı zamanda oğlum Lionel, "Anne git Arlette'e bak. Yüzü bembeyaz ve her yerde kan var" diye bağırdı. (Kızkardeşinin dolabından bir hırka almıştı. Kendi odasmda hırkası yoktur). Bu sözcükler beni korkutmuştu. Anlamak için odaya doğru koştum. Ne göreyim! Arlette, bembeyaz ürkek gözlerle merdivenlerden aşağı iniyordu. "Aman Tanrım, ne oluyor? Bu halin ne?" -Anne, yıkanmak istiyorum. Ona elimden geldiği kadar yardım ediyorum. "Haydi, yıkanmayı bırak da odana çık. Doktor çağıracağım." Odasma girince yerde ve yatakta bir dolu kan görünce şaşırıp kaldım. "Peki, hemen Lionel'in yatağına gir". Çarşafları değiştiriyorum ve hiç soru sormuyorum. Komşunun evinde erkek kardeşime duvar yapmak için yardım eden oğlum Lionel'i çağırmak için cama vuruyorum. "Çabuk doktoru çağır" diye bağırıyorum. "Acele gelsin". Arlette'i kolonya ile canlandırmaya çalışıyorum. Kollarımda bayılıp kalacağından korkuyorum. En sonunda kızıma şöyle diyorum: "Aman yarabbim, ne yaptm? Yalvarırım bana bir şey söyle." -Anneciğim, sevgili anneciğim. Bir budalalık yaptım. Beni affet! "Çocuk mu düşürdün? Zararı yok canım. Seni affediyorum. Doktor gelecek. Tedavi edileceksin. Yalnız, hastaneye gitmen gerek. Ama kim? Rica ederim söyle bana. Sana bağırmayacağım." -Anne, Gerard..."Aman Tanrım. Ne hödükmüş... aşağılık adam! Senin masumiyetinden yararlandı. Bunun yararını görmeyecek." Kızımın yanından ayrılmıyorum. Doktor geliyor. Muayene ediyor: "Bayan O., kızınız şiddetli bir kanama geçiriyor. Önemli bir şey değil. Böyle durumlar çok sık olur. Onu acele hastaneye kaldırmak lazım. Gerekeni yapıyorum." Ambu-

lans geliyor. Oğlum, kadına, kızını aşağı indirmeye yardım ediyor. Tam bu sırada kızım Arlette bana gabardini gösteriyor. -Onun içinde! diyor. "Bir şey yok yavrum, üzülme. Seni tedavi edecekler. Artık olanları düşünmeyeceksin. Lionel seninle gelecek. Ben de dayın Pierrot ile sonra geleceğim." Arlette yine yalvarmaya başlıyor: -Anneciğim, sakın babama bir şey söyleme, korkuyorum. "Hayır, sen hiçbir şey düşünme canım. Ben seni koruyacağım."

Bunun bir düşük olduğuna kesinlikle inanarak kızıma bu yanıtı vermiştim. Gabardinin içinde iki üç aylık bir ceninden başka bir şey olamazdı. Gidip bakacak gücüm yoktu. Saat 13.00'e doğru hiçbir şeyden haberi olmayan kocamın geldiğini görüyorum. Doktorun endişeli olduğunu görüp ona doğru koşuyorum: "Ne var doktor bey, kızım kötüleşiyor mu?" "Hayır, ama kızınız bir çocuk doğurdu. Biraz önce hastaneden bir plasma* olduğunu söylediler. Çocuğu Dr.B.'ye morga (Isle Adam Hastanesi) götürmek gerek!.. Bu sözleri duyunca nefesim kesiliyor. Bir tek söz çıkmıyor ağzımdam. "Bayan O., kendinizi toparlamanız ve kocanıza her şeyi itiraf etmeniz gerek." Bir uyurgezer gibi kocama yaklaşıyorum: "Jeannot, sana kötü bir haberim var. İstiyorsan beni öldür ama Arlette'ime dokunma. Bize yardım etmen gerek. Arlette hastanede. Dünyaya bir çocuk getirdi. Çocuk gabardinin içinde. Lütfen git bak. Ben bakamıyorum. Bu bana çok acı çektiriyor."

Kocam gidip bakıyor ve ansızın hıçkırdığını duyuyorum. Bana doğru geliyor: "Tanrım, ne büyük bir felaket. Ne kadar güzel bir bebek. Ben kızımın masum olduğunu sanıyordum. Ama babası kim? Kutsal Ruh değil herhalde! Bana bir tek şey söylemeni istiyorum. Çocuğun babasının ismini!" "Gerard" diye fısıldıyo-

---

* Bayan O., "plasenta" demek istiyordu, sanırım.

rum. "Bu imkânsız" diyor. "Arkadaşımızın oğlu. Ona sonsuz itimadımız vardı. Kızı onunla dünyanın öbür ucuna bırakabilirdik."

Sonra, ikimiz, çocuğu arabası olan bir komşuyla birlikte hastaneye götürdük. Yalnızca kocam doktorla odaya girdi. Biz eve döndük. 20 Haziran günü büyük bir felaket oldu. Sabah saat altıda Pontoise'ın jandarmaları -bir tanesi de Beaumont -sur-Oise'dandı- bizi birtakım gerekli işlemler için almaya geldiler. Orada bize sert bir şekilde çocuğun boğulmuş olduğunu ve bunu yapanın, çocuğu tek başına vahşi bir hayvan gibi doğuran kızım olduğunu söylediler. Korkup başını çekmiş, böylece çocuk boğulmuş. Beni çağırmaya cesaret edememiş. O kadar çok korkmuş ki. Ve ben de hiçbir şey işitmedim. Kesin olarak hiçbir şey. Odasının kapısı kapalıydı. Cumartesi olduğu için uyuduğunu sandım. En sonunda jandarmalar bana şöyle dediler: "Kızın kabahati yok. Ama o aşağılık bir adam. Üzülmeyin. Kızınızı düşünün. Yeter derecede acı çekti. Gidip onu görmeniz lazım." Ve bugün,..... Mahkemesinde, 9: 15'te sorgu yargıcının önüne çıkmak için bir celp aldık. Size söylemeliyim Avukat Hanım. Hakkımızda soruşturma açıldı. İyi tanıklar bulduk. Köyümün muhtarı, esnaf, Bayan A. ve müdirem Bayan V. size kim olduğumuzu söylerler... Şimdi size kocamdan söz edeceğim. Çok beceriklidir. On parmağında on marifet vardır. Ama kızdığı zaman çok kötüdür. Cevap verilmesine tahammül edemez. Ondan çok korkarız. Kızım Arlette hiç çıkmazdı. Bir kez yalnız başına, kızını baloya götüren Bayan M. ile köyün balosuna (1971 Ağustosunun son pazar günü) ya da bir iki kez kardeşiyle sinemaya gitti. Ama her zaman yanında biri vardı. Bütün komşular size söyler bunu. Ciddi, her zaman gülümseyen, herkese karşı nazik, küçük bir kızdır. Çocukları çok

sever. Çocuğu büyütmek bir sorun olmayacaktı. Çünkü müdiremin bana yardım etmesini sağlayabilirdim. Bebeklerime ait birçok eşya var. Örneğin boş olan küçük bir yatak var. Günümüzde her şey affediliyor. En kötüsü kızımın hamimle olmasından hiç kuşkulanmadım. Eğer kuşkulansaydım bir şeyler yapmaya çalışırdım. Şişmanladığını görüyordum. Ama zaten iri bir kız. Özellikle kalçaları. Ve çok boğazına düşkün. "Rica ederim daha az pasta, daha az bonbon ye" diyordum ona. "Seni kırmak istemiyorum ama böyle devam edersen Coco'ya benzeyeceksin." (Bu, kocamın tarafından bir yeğen. Gerçekten çok şişman. Benim tarafım da pek zayıf değil doğrusu.) Eğer ciddiyetsiz bir kızım olsaydı, tedirgin olur, kendi kendime "benden bir şey saklıyor" der, onu konuyu açmadan doktora götürürdüm. Bir de size giydiği giysileri göstereceğim.

Gerard G. tam karşımızda oturan arkadaşımızın oğlu. Altı ve iki yaşmda iki çocuğun babası. Çok iyi bir karısı var. Annesi ve babası bu olaya çok üzüldüler. Bir daha eve dönmedi. Bir avukat tuttuğunu öğrendim. Herkes bize ergin olmayan bir çocuğu baştan çıkarma suçundan dava açmamızı söylüyor. Kocamla ben bunu yapmak istemiyoruz. Ama tabii ki öksüzlere mümkün olduğu kadar çok para vermesi gerekecek. Çocuklarına ve zavallı karısına acıyoruz, ama ona acımıyoruz. Ona o kadar çok güvenmiştik ki, şimdi onu affedemiyoruz.

Umarım ki, Avukat Hanım, sevgili kızımızı kurtarabilmemiz için bize yardımcı olursunuz.

Kararlaştırdığımız gibi ayın 21'inde, salı günü 11:30 ya da 12:00'de telefon edeceğiz.

Size bütün kalbimizle teşekkür ediyoruz.

İmza: Bayan O.

Bu korkunç bir şey, ama gerçek! 1973'te! Bu ilerleme yüzyılında Paris'ten kilometre uzakta! Babası tarafından dehşete düşürülen, annesiyle konuşmayan, çocuğunun babası tarafından terk edilen bu on beş yaşındaki kız, "karyolasının ayağının dibinde vahşi bir hayvan gibi" doğuruyor ve sonuçta babası, annesi ve 18 yaşındaki erkek kardeşiyle birlikte "çocuk katili" olmakla suçlanıyor!

Genç kızın hiç atlatamayacağını sandığım bu şoka toplum iğrenç polis soruşturmasını, sorgu yargıcının manikeizmini, yüzleştirmeleri, en kişisel detaylara inilmesini, açık saçık soruları ekledi. Arlette *daha önce* kız mıydı? *Gerçekten mi?* Nasıl sevişmişti? Onun evinde mi? Arabada *da* mı?... Kaç kez? Peki çocuk? Onu öldürmek istemişti. Bu besbelliydi. İnkâr etmenin faydası yoktu... Arlette yanıt vermek istiyor, sönük bir sesle açıklamaya çalışıyor. O daha uyanmadı. Kanlı kâbus onu boğmaya devam ediyor. Hayır, öldürmek istememişti. Sadece bilmiyordu. Tek başına göbek bağını kesmeyi bilememişti. Hayır... ona aşktan, cinsel ilişkiden söz eden olmamıştı... Gebe kalınca mı? Hayır kimseye söz etmemişti. Evet, çok sert olan babasından korkmuştu. Annesi mi? O da babasından korkuyordu. Bu böyleydi işte. Okulda mı? Orada da konuşmamıştı. Hayır, okulda cinsel eğitim yoktu. Gebelikten korunma yöntemleri mi? Hayır, bundan söz edildiğini hiç duymamıştı.

Arlette, tombul bir kundak çocuğu gibiydi. Pesbembe ve yusyuvarlaktı. Ama masmavi gözlerinde sık sık yanıtlanmamış soruların acısını görüyorum. Çocukluğun büyük, önemli sorularının. Neden bu kadar çok acı çekmek gerek? Bu iğrençlikler, bu dünya neden? Kaygısını azaltmak için yatıştırıcı ilaçlar alması, psikoterapiye gitmesi gerekti.

Çocuğu, çevresindeki insanlar sessiz kaldıkları ve düşman oldukları için öldü. Arlette'in onun ardından ağladığını sanıyorum. Bir iki kez "Çocuğum..." dedi bana.

Bugün Arlette artık geçici olarak serbest bırakılmış bir katil değil. Tüm ailesi gibi o da takipsizlik kararından yararlandı. Dosya kapanmış bulunuyor. Bu çok önemli. Arlette daha iyi. Gülümsüyor, çalışıyor, militanlık yapıyor. *Choiris*'in sürekli üyesi oldu. Yaşımında ilk kez candan, aktif, çalışkan ve doğal olarak ona yakınlık duyan kızların oluşturduğu bir çevrede buldu kendini. Bu ona çok iyi geliyor.

Ama şok, yine de şoktur. Bazen yüzü kararıyor ve bakışları belirsizleşiyor. Hayır, Arlette iyileşmedi...

Nesnel açıdan, ben, *kadının kurtulmasının erkeğin kurtulması anlamına geldiğini* düşünüyorum. Ama hemen şunu ekleyeyim: Bugün, mücadele eden kadınlar için bu sorun öncelik taşımaz ve kısa vadeli bir iş değildir. Bu söylediğim, çelişkili gözüküyor ama aslında değil. Açıklayayım: Erkek baskıcıdır, erkeğin kadınla olan ilişkisi baskıcıdır. O halde kadınların mücadelesinin amacı açıktır: Erkeği baskı yapamaz duruma getirmek ve ayrıcalıklarını ortadan kaldırmak.

İleri doğru yürüyen ezilenlere: "Dikkat! Sizi ezenler için de mücadele ediyorsunuz," diye bağırmak çelişkili ve mücadeleden caydırıcı olamaz mı? Bu mücadele, diyalektik olarak, uzun vadede efendilerin kurtuluşunu da içeriyorsa bile, bu savaşın stratejisi yine değişemez.

Sonunda erkeklerin kendilerini de ilgilendiren mücadelemize bir katkıda bulunacaklarına kesinlikle inanmıyorum. Tabii ki istisnalar vardır. Bu konuda bahse girilebilir. Bir kez daha. Ama her tür duygusal düşten kaçınarak, uyanık olarak. Ve erkeklerin de bizim kavgamız sayesinde kurtuluşlarının "kuramsal anlayış"ına varacaklarını umarak.

Kadınlara bahşedilen özgürlüğe dikkat! Bunu süsleyip püsleyerek vermenin birçok yolu vardır. Sömürgeciliğin yerine

yeni sömürgeciliğin kucağına düşebiliriz pekala!

Kadının kurtuluşu yapısal ve iktisadi ilişkilerin değişmesini gerektirir. Ama aynı zamanda iktidarın "erkeksi" biçiminin de dönüşüme uğraması ve hattâ düşünce tarzlarında bir devrim olmasını da gerektirir. Bu da işin mihenk taşıdır. Önümüzde "davranışları", ilişkileri ve kültürüyle değişmesi gereken bir dünya var. Yeni erkek özgür olacaktır, çünkü baskıcı durumda olmayacaktır. Başka bir ülkeyi ezen bir ülkenin özgür olamayacağı gibi, erkek, eğer kadın da onun gibi tüm haklara sahip olarak özgür değilse, özgür olduğunu iddia edemez. Bu arada erkek zincirinden, yani egemen düşüncelerin düzeyinde olma zorunluğundan kurtulur, artık gerçek yüzünü gösterebilir. Ve böylece muzaffer erkekliğin yorgunluklarını, dönüp de kendisini yaralayan bu etkiyi unutur.

Erkekle kadın arasında yeni bir yaklaşma, yeni bir ilişki doğabilir. Cinsellik, iş bölümü, dil, her şey gerçekten değişir. Bu, yaşamı başka türlü anlamaktır. İki eşit özgürlük arasında ve sorumlu bir bölüşüm.

Kadınların devrimi mi? Böyle bir şeye inanmıyorum. Ama kadınların yeni bir devrimin içinde etkin ve ilerici bir azınlık olarak saf tutacaklarına inanıyorum. Evet!

Bu mutlaka böyle olacak!.....

CEZA YASASI

MADDE-317*: Herhangi bir yiyecekle, içecekle, alet kullanarak ya da başka bir vasıtayla hamile olan ya da hamile olduğu sanılan bir kadının kendi rızasıyla ya da zorla çocuğunu düşürtme ya da ona kürtaj yapma girişiminde bulunan kimse bir yıldan beş yıla kadar hapis cezasına ve 1800 franktan 36 000 franka kadar para cezasına çarptırılır.

Failin yukarıda belirtilen eylemleri tekrarlaması halinde hapis cezası beş yıldan on yıla kadar, para cezası da 18 000 frankla 72 000 frank arasında değişir.

Kendi kendine çocuğunu düşüren ya da düşürme girişiminde bulunan ya da bu amaç için ona salık verilen ya da verilen araçları kullanmayı kabul eden kadın altı aydan iki yıla kadar hapis ve 360 franktan 7200 franka kadar para cezasıyla cezalandırılır.

Çocuk düşürme araçlarını salık veren, destekleyen ve uygulayan doktorlar, sağlık memurları, tıp öğrencileri, eczacılık fakültesi öğrencileri, eczane kalfaları, sargı imal edenler, ameliyat aletleri satıcıları, hastabakıcılar, masajcılar, birinci ve ikinci fıkralarda sözü edilen cezalara çarptırılırlar. Ayrıca suçlular en az beş yıl süresince ya da kesin olarak meslekten yasaklanırlar.

Yukarıdaki fıkrada sözü edilen mesleği icra etme yasağına aykırı davrananlar altı aydan iki yıla kadar hapis ve 3600 franktan 36 000 franka kadar para cezasına çarptırılırlar.

---

* 17 Ocak 1975 Yasası (Simone Veil Yasası) ile artık yürürlükten kaldırılmış bulunuyor.

No 469

MİLLET MECLİSİ
4 Ekim 1958 Anayasası
Beşinci yasama dönemi
1972-1973 YILININ İKİNCİ OLAĞAN TOPLANTISI

1 Haziran 1973'te Millet Meclisinin Başkanlık Divanında kayda alınmıştır.
14 Haziran 1973 seansının tutanağına ektir.
Hamilelikten korunma yöntemleri ve hamileliğe iradi olarak son verme ile ilgili:
YASA ÖNERİSİ

(Bu yasa önerisi, yönetmeliğin 30 ve 31'inci maddesinde öngörülen sürelerde özel bir Komisyon oluşturulacağı için kültür, aile ve toplum işleri Komisyonuna havale edilmiştir).

BAY MITTERAND, BASTIDE, CARPENTIER, Jean-Pierre COT, DARINOT, DEFERRE, FORNI, MEXANDEAU, BAYAN THOME-PATENOTRE
ve Sosyalist Parti, Sol radikaller ve yandaşları
TARAFINDAN SUNULUR
Milletvekilleri.

Doğum Kontrolü - Çocuk Aldırma - Halk Sağlığı Yasası

BÖLÜM I: AİLE BİLGİLERİ, CİNSEL BİLGİLER ve HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ

MADDE-1: Bu yasanın amacı doğum planlamasını ve ailelerin çocuklarım dünyaya getirmeleri için en uygun dönemin özgürce seçimini kolaylaştırmaktır.

Bunun için aile bilgileri ve cinsel bilgiler yaygınlaştırılacak, doğum .kontrolü araçlarının elde edilmesi kolaylaştırılacak ve bazı durumlarda kürtaja izin verilecektir.

MADDE-2: Hamilelikten korunma yöntemleri, aile bilgileri ve cinsel bilgiler aşağıda dördüncü maddede sözü edilen merkezlerde, özellikle de devlet radyosunda ve televizyonunda düzenli olarak yapılacak programlarla yaygınlaştırılacaktır.

Bu konulardaki bilgiler doktorlar ve 4'üncü maddede sözü edilen merkezler tarafından yetkilendirilen aile uzmanları tarafından verilecektir. Ayrıca, gerektiğinde özel ve devlet okullarında, sağlık kurumlarında, toplumsal sorunlarla ilgili kuruluşlarda ve çalışma bakanlığının denetimine tabi olan şirketlerde çalışan uzmanlar da bu bilgileri vereceklerdir.

Bu yasanın yürürlüğe girmesinden başlayarak altı ay içinde çıkarılacak bir yasayla bu maddenin uygulama koşulları belirlenecektir.

MADDE-3: Hamilelikten korunma yöntemleri, doktor reçetesiyle, isteyen herkese eczanelerde ve dördüncü maddede belirtilen merkezlerde verilir.

MADDE-4: 27 Aralık 1927 Yasası'nm öngürdüğü özel aile planlaması ve aile eğitimi merkezleri birleştirilecek, toplumsal amaçlı bir kamu idaresi haline getirilecektir.

Bu kamu kurumu Sağlık ve Nüfus Bakanlığı'na bağlanmıştır. Yönetim Kurulu bu maddenin birinci paragrafındaki derneklerin temsilcilerinden, aile dernekleri ve tıbbi kuruluşların temsilcilerinden oluşur.

Bu yasa yürürlüğe girdikten altı ay sonra hükümet bu yeni kamu kuruluşunun çalışma koşullarını ve finansmanını saptayan bir yasa tasarısı suncaktır.

BÖLÜM II: ÇOCUK ALDIRMA

MADDE-5: Çocuk aldırmayı cezalandıran ve hamilelikten korunma yöntemlerinin özgürce yaygınlaştırılmasını engelleyen yasa, tüzük ve yönetmelikler yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE-6: Kadınların, hamileliğin on ikinci haftasına kadar çocuk aldırmaları serbesttir. On iki haftayla yirmi dört hafta arasındaki hamileliklerde kadın, bir doktorla ve 4'üncü maddede sözü edilen merkezlerin birinde çalışan bir aile uzmanıyla görüşmelidir. Bu uzmanlar, çocuğu aldırmanın elverişliliği hakkında gerekçeli bir görüş bildireceklerdir. En sonunda kadın, kararı tek başına alacaktır.

Yirmi dört haftadan sonra yalnızca kadının hayatını tehlikeye soktuğu ya da doğacak çocuğun önemli bir eksiklikle doğacağı durumlarda çocuğun alınmasına izin verilebilir.

O zaman, Halk Sağlığı Yasası'nın L 161-1'inci maddesinde öngörülen yöntem izlenecektir.

MADDE-7: 18 Yaşından küçük olanlar çocuk aldırmak isterlerse anne ve babasından birine önceden haber vermek gerekir. Anne ya da baba kürtaj olma isteğine karşı gelemezler.

MADDE-8: Kürtaj; tüm devlet hastanelerinde ve kürtaj yapma izni isteyen ve bu istekleri Sağlık ve Sosyal Bölge Müdürlüğü'nce kabul edilerek yıllık listelerde belirlenen özel sağlık kurumlarında yapılabilir.

MADDE-9: Kadının ciddi bir biçimde hayatının tehlikede olduğu durumların dışında her doktor ya da operatör, her yıl 31 Ocak'tan önce Sağlık ve Sosyal Bölge Müdürüne inançlarından dolayı çocuk aldırmaya karşı olduğunu bildirmesi şartıyla, kürtaj yapmayı reddedebilir.

Bu durumda doktor, Halk Sağlığı Yasası'nın L 161-1'inci maddesinde öngörülen komisyonlara giremez.

MADDE-10: Yasal kürtajın giderleri ilgilinin bağlı olduğu Sosyal Sigorta Kurumu tarafından ödenir.

BÖLÜM III: ÇEŞİTLİ ÖNLEMLER

MADDE-11: Bu yasanın uygulanmasından doğacak harcamaları karşılamak için Sosyal Sigorta aidatlarının gerektiği miktarda artış yüzdesi bir kararnameyle saptanacaktır.

MADDE-12: Bu yasanın yürürlüğe girmesini beklerken yürürlükten kaldırılan metinlere dayanan tüm kovuşturmalar durdurulmuştur.

MADDE-13: Yukarıda öngörülen tüm uygulama metinleri bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra altı ay içinde resmen ilan edilecektir.*

NO: 455

MİLLET MECLİSİ
4 Ekim 1958 Anayasası
Beşinci yasama dönemi
1972 yılının ikinci olağan toplantısı

7 Haziran 1973'te Millet Meclisi Başkanlık Divanı'nda kayda geçirilmiştir.
7 Haziran 1973 oturum tutanaklarının ekidir.

Hamileliğe iradi olarak son vermeyle ilgili
YASA TASARISI

(Bu yasa tasarısı yönetmeliğin 30 ve 31'inci maddelerinde öngörülen sürelerde özel bir komisyon oluşturulamadığı için kültür, aile ve sosyal işler Komisyonu'na havale edilmiştir.)

---

* İki üç küçük değişikliği saymazsak, bu metin, CHOISIR'in hazırladığı metnin aynısıdır. (bknz: Procès de Bobigny: *Bobigny Davası.* Gallimard, 1972)

Başbakan BAY PIERRE MESSMER adına
Adalet Bakanı BAY JEAN TATTINGER,
ve Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanı
BAY MICHEL PONIATOWSKI tarafından
Sunulmuştur.

Çocuk Aldırma - Halk Sağlığı Yasası - Ceza Yasası

Başbakan; Adalet Bakam, Halk Sağlığı ve Sosyal Güvenlik Bakanı, İller ve Denizaşarı Ülkeler Bakam'nın raporuna dayanarak ve Anayasa'nın 39'uncu maddesini göz önüne alarak şu karara vardı:

Bakanlar Kurulu'nda görüşülen bu yasa tasarısı Danıştay'ın da görüşü alındıktan sonra Adalet Bakanı, Halk Sağlığı ve Sosyal Güvenlik Bakam tarafından Millet Meclisi'ne sunulacaktır. Bu bakanlar, yasa tasarısının gerekçelerini açıklayacaklar ve tartışmaya katkıda bulunacaklardır.

MADDE-1: Halk sağlığı yasasının II'ci kitabının, birinci bölümünün, III'üncü kısmındaki L 162'inci maddeye bir ek madde eklenmiştir:

Hamileliğe iradi olarak son verme.

Madde: L 162-1--Hamile olan kadın, hamileliğine son verilmesini aşağıdaki durumlarda isteyebilir:

1. Hamileliğin sürmesinin kadının fiziksel ve ruhsal sağlığını tehlikeye soktuğu durumlarda:

2. Bebeğin doğuştan kusurlu olarak doğması ihtimalinde,

3. Hamilelik zorla yapılan bir cinsel ilişkiden, suç sayılan bir eylem sonucunda ya da Medeni Kanunun 161-163'üncü maddelerine göre evlenmeleri yasak olan insanlar arasındaki cinsel ilişki sonucunda meydana gelmişse...

Bu maddede öngörülen durumlarda hamileliğin sona erdirilmesi deontoloji kurallarına ve bu bölümün hükümlerine uygun olarak he-

kim tarafından gerçekleştirilir. Kürtaj hiçbir durumda doğum kontrolü aracı olarak kullanılmamalıdır.

Madde: L 162-2 – Kadın tercih ettiği bir doktora başvurur ve çocuğunu aldırma isteğini yazılı olarak tekrarlar.

Kendi iradesini ortaya koyma durumunda olmayan, vesayet altındaki reşit bir kadın söz konusu ise, kürtaj istemi vasisi tarafından dile getirilir.

Eğer kadın reşit olmamış, 18 yaşından küçük bir bekâr ise anne ya da babasının ya da gerektiğinde yasal temsilcisinin onayı gereklidir. Bununla birlikte kendisine kürtaj için başvurulan doktor söz konusu onayı alma zorunluluğunun kızı tehlikeye soktuğunu düşünürse, onu bu onaydan bağışık tutabilecek çocuk hekimine sevk eder.

Madde: L 162-3 – Madde L 162-1'in 1'inci ve 2'inci paragrafında öngörülen durumlarda, eğer başvurulan doktor, hamileliğe son verilmesini uygun bulursa, isteği kadının seçeceği ikinci bir doktora iletir. İkinci doktor, eğer birinci doktor bu nitelikleri taşımıyorsa, bir devlet hastanesinde ya da aşağıdaki L 162-5 maddesinde öngörülen koşulları içeren tescil edilmiş bakım kurumlarında görevli bir doktor olmalıdır.

Madde: L 162-1'in 3'üncü paragrafında öngörülen durumlarda istek, Mahkeme Başkam'na iletilir.

Madde: L 162-4 – İlk doktor, hamileliğin sona erdirilmesiyle ilgili düşüncesini söylemeden önce kadına kürtajın rizikoları ve yasanın annelerle çocuklarına verdiği haklar ve yardımlar konusunda bilgi vermelidir. Müdahaleden sonra doğum kontrolü hakkında bilgi verilmelidir.

Madde: L 162-5 – Hamileliğin iradi olarak sona erdirilmesi ancak şu koşullarda uygulanabilir:

– L 162-1 maddesinin 1'inci ya da 2'inci paragraflarında öngörülen durumlarda iki doktorun da uygun görmesiyle.

– Hamileliğin L 162- maddesinde öngörülen eylemlerle sonuçlanabileceğinin Mahkeme Başkanı ve onun tarafından yetkilendirilen bir

yargıç tarafından saptanmasıyla. Bu karar, dilekçeyle harçsız olarak toplu mahkemeye gönderilir. Bu kararı kimse bu bölümün hükümlerinin uygulanması amacının dışında bir amaçla kullanamaz.

Acil durumlar dışında, hamileliğe iradi olarak son verilmesi, başvurudan itibaren yedi günlük sürenin dolmasından önce uygulanamaz.

Hamileliğe son verme işi kamuya ait sağlık kuruluşlarıyla, bu işi yapmakla yetkilendirilmiş özel sağlık kuruluşlarında gerçekleştirilir. Yukarıdaki paragrafta öngörülen iznin koşulları ve biçimi yönetmelikle saptanır.

Madde: L 162-6 –Tehlikeyle karşı karşıya olan bir kimseye yardım etme yükümlülüğü dışında hiçbir hekim, yasaların öngördüğü haber verme zorunluluğunda değildir ve hamileliğe iradi olarak son verme zorunda da değildir. Reddetme durumunda hekim, ilgili insana haber vermek zorundadır.

Madde: L 162-7 –Bu bölümde öngörülen koşullarda yapılan kürtajla ilgili hastane ve bakım masrafları Sosyal Sigorta kurumlarının hastalık sigortasından ödenir. Hastalık sigortası tarafından karşılanmayan masraflar tıbbi yardım tarafından karşılanacak ve sosyal yardımın normal koşullarında ödenecektir.

Madde: L 162-8 –Bu bölümde öngörülen şartlarda kürtaj olma isteğinde bulunan ya da kürtaj olan bir kadının kimliğini açığa vuran kişi Ceza Yasası'nın 378'inci maddesinde öngörülen cezalara çarptırılır.

Bu kimlik yayınlanırsa Ceza Yasası'nm 2'inci ve 3'üncü fıkralarındaki hükümler uygulamr.

Madde: L 162-9 –Yüksek İdare Mahkemesi'nin kararnameleri bu bölümün uygulama koşullarını düzenler.

MADDE-2: Halk Sağlığı Yasası'nın L 161-1'inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE-3: Ceza Yasası'nın 317'inci maddesi aşağıdaki hali almıştır:

"Halk Sağlığı Yasası'nın L 162-1 – L 162-5 maddelerinde öngörülen koşullar olmadan bir kadının çocuğunu aldırmasını sağlayan ya da sağlama girişiminde bulunan kişi bir yıldan beş yıla kadar hapis, 2000 franktan 40 000 franka kadar para cezasına çarptırılır.

"Eğer çocuğun alınmasını sağlayan ya da sağlama girişiminde bulunan kişi bu işi belirli bir mesleğin gereği olarak yapmışsa, mahkeme ayrıca iki yıldan on yıla kadar mesleğini icra etmesini yasaklayabilir.

"Bir önceki fırka gereğince meslekten yasaklanan kişi bu yasağa uymazsa altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına, 2000 franktan 20 000 franka kadar para cezasına çarıptırılır.

"Halk Sağlığı Yasası'nın L 162-1 – L 162-5 maddelerinde belirtilen koşullara aykırı olarak, kendi kendine çocuk düşüren ya da buna kalkışan kadın 2000 frankla 5000 frank arasında para cezasıyla cezalandırılır."

MADDE-4: Bu yasanın hükümleri, birtakım uyarlamaların kararnamelerle saptanması kaydıyla Comores ile Afars ve İssas'daki Fransız toprakları dışmda Fransa'nın Deniz Aşırı Eyaletlerinde geçerlidirler.

Paris, 7 Haziran 1973
Başbakan, Pierre MESSMER

Adalet Bakanı, Jean TAITTINGER

İller ve Denizaşırı Eyaletler
Bakanı, Bernard STASI

Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanı,
Michel PONIATOWSKI

ÇOCUK ALDIRMA İLE İLGİLİ ULUSLARARASI YASAL DÜZENLEMELER

(21 Mayıs 1973'te LE POINT GAZETESİ'NDE YAYINLANMIŞTIR)

I / LİBERAL YASALAR

ÜLKELER	YASALARIN ÖZELLİKLERİ	HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ VE DOĞUMLAR ÜZERİNE ETKİLERİ
SOVYETLER BİRLİĞİ (1955)	Bir doktora başvurarak çocuk aldırma / Yalnızca hastanede müdahele yapılabilir.	- Değişik Sovyet yasal düzenlemeleri (1920'den bu yana sırayla baskıcı ya da liberaldirler) doğum oranının düzenli bir şekilde düşmesini etkilemediler. - 1965'te bir doğuma karşı üç kürtaj
MACARİSTAN	Bir tek kısıtlama var: Hamilelik 12 haftadan az olmalı	Hamilelikten korunma yöntemleriyle ilgili hiçbir politika uygulanmamıştır. 1952 : 1700 kürtaj 1967 : 187 500 kürtaj Şimdiki halde doğum oram yükselmektedir.
POLONYA	1960'tan bu yana kadının sözlü ifadesi durumunun zor olduğunun saptanmasına yetiyor.	- 121 700 kürtajdan 120 000'ine toplumsal nedenlerden ötürü. geri kalanına da tedavi nedeniyle izin verilmiştir. - Kürtaj sayısında sürekli düşüş 1962 : 200 000 1965 : 122 000
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ	Altı aya kadar kürtaja izin veriliyor / Müdahelenin hastanede olması zorunludur.	

Tıbbi ya da toplumsal gereklilik sonucunda kürtaj yapılabilen ülkeler
(Komisyonlar zorluk çıkarmadan kürtaj izni verirler)

İNGİLTERE 1967	İki doktorun görüşü üzerine hastanede ücretsiz kürtaj yapılır.	1967'den bu yana kürtajlarda önemli bir artış. 1969 : 54 819 1972 : 156 000 Ama gizli çocuk aldırmalarda azalış var.
KUZEY ÜLKELERİ	– Danimarka ve Finlandiya'da dört çocuk annesi ya da 38 yaşından büyük olan her kadına isteği üzerine kürtaj izni verilir. – İsveç'te doktorun gerekli görmesi üzerine 24'üncü haftaya kadar kürtaj yapılabilir.	Yasal kürtajların en az olduğu İskandinav ülkesi İzlanda'dır: 1000 doğumda 13 kürtaj yapılmıştır. İsveç'te ise 1969'da 1000 doğumda 80 kürtaj yapılmıştır. Öteki ülkelerde kürtaj sürekli olarak artmaktadır.
HİNDİSTAN (1972)	Hamilelik; gebelikten korunma yöntemlerinin başarısızlığı sonucunda ortaya çıkarsa kürtaja izin verilir.	Bazı tahminlere göre, yasa yürürlüğe girmeden, yılda beş milyon çocuk aldırılıyordu.
DOĞU ALMANYA (1965)	Müdahaleden sonra her kadın bir aile planlama merkezine başvurmak zorunda.	1968'den sonra hamilelikten korunma yöntemleri için yapılan kampanyanın sonucunda kürtaj oranında düşüş olmuştur.
BULGARİSTAN (1968)	1970'ten bu yana tüm bekâr kadınlara ve bir çocuk annesi, 45 yaşından büyük evli kadınlara kürtaj izni veriliyor.	
YUGOSLAVYA (1969)	Komisyonun reddetmesi durumunda kadın ikinci bir komisyona başvurabilir.	– Hamilelikten korunma yöntemleri çok yaygın. – Kürtaj sayısında bir değişiklik yok. 1960 : 7470 1971 : 7481 Ama % 30 oranında yasa dışı çocuk aldırma var.
JAPONYA	1952'den bu yana hemen hemen serbest. Bir doktorun raporu yeterli.	– 22 yılda 50 milyon kürtaj. – 1955'ten bu yana kürtajların sayısı azalmakta. 1949 : 245 000 1955 : 1 145 000 Bugün yılda : 800 000

II / BASKICI YASALAR

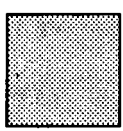
Yalnızca annenin hayatı ya da bedensel sağlığı tehlikede olduğu zaman kürtaja izin verilen ülkeler

ÜLKELER	YASALARIN ÖZELLİKLERİ	HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ VE DOĞUMLAR ÜZERİNE ETKİLERİ
FRANSA (1920)	Halk sağlığı yasası tedavi kürtajına yalnızca "annenin hayatı tehlikede olduğu" zaman izin veriyor. Tedavi eden doktordan başka iki doktorun raporu gerekli.	- Hamilelikten korunma yöntemleri çok az gelişmiş durumda: İngiliz kadınlarının % 46'sının hap almasına karşın, Fransız kadınlarının % 6'sı hap alıyorlar. - 1966 - 1970 arasında Paris bölgesinde 132 yasal kürtaj. - 300 000 - 800 000 yasa dışı çocuk aldırma.
BELÇİKA (1923)	Yasa, tedavi amacıyla yapılan kürtaja izin veriyor. Öbür durumlarda doktora beş yıl, çocuk aldıranlara da iki-üç yıl hapis cezası öngörülüyor.	
HOLLANDA (1886)	Bugünkü yasa tedavi amacıyla yapılan kürtajı bile hoşgörmüyor. Ama yasa uygulanmıyor ve doktorlar sık sık kürtaj yapıyorlar. 1967'den bu yana ihtisas klinikleri kuruldu.	
İTALYA	Doktorlar ve çocuk aldıranlar için iki yıldan beş yıla kadar cezalar. Eğer "onur nedeniyle" çocuk aldırılmışsa ceza azaltılıyor ("Kendisinin ya da bir akrabasının onurunu kurtarmak için").	Bazı tahminlere göre yılda 1 200 000 gizli çocuk aldırma yapılıyor.
KANADA (1929)	Üç doktorun raporu üzerine tedaviye yönelik kürtaja izin veriliyor. Müdahale yalnızca hastanede yapılabiliyor.	

III / İKİSİ ARASINDA (KISMEN BASKICI-LİBERAL) OLAN YASALAR

Gerekliliği bir komisyonda ciddi olarak tartışılarak karar verilen kürtaj.

ÜLKELER	YASALARIN ÖZELLİKLERİ	HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ VE DOĞUMLAR ÜZERİNE ETKİLERİ
İSVİÇRE (1960)	- Yasal düzenlemeler bir kantondan öbürüne değişiyor. - Yabancı kadınlar ayrıca bir komisyondan geçiyorlar.	
ROMANYA (1966)	Çok liberal bir yasadan sonra gelen kısıtlayıcı bir yasa. Yalnızca tıbbi ve adli gereklilik sonucunda kürtaj yapılır. Müdahale hastanede yapılır. Hastane günlük kayıt tutmak zorundadır.	1957'de bir kararname ile kürtaj tamamen özgür olmuştu. Doğum oram 1955'te % 25,6'dan 1965'te % 14.6'ya düşmüştü. Bundan dolayı yeni bir yasal düzenleme yapıldı ve yasal kürtajların sayısı azaldı (1965'te 115 000, 1967'de 51 699).

MARIE-CLAIRE İÇİN BİLDİRİ

17 yaşındaki bir genç kız, çocuk aldırdığı için yargılanacak. Her yıl Fransa'da bir milyon kadın gibi Marie-Claire de gizli çocuk aldırmanın dramını yaşadı.

– ÇÜNKÜ Cenevre'de, Londra'da hattâ Paris'te bir klinikte rahatça kürtaj olmak için gereken 3000 frankı yoktu.

– ÇÜNKÜ metroda çalışan ve üç kızını tek başına yetiştiren bekâr bir annenin evlilik dışı doğmuş kızıydı.

– ÇÜNKÜ OKULLARDA HİÇBİR CİNSEL EĞİTİM YOKTUR ve hamilelikten korunma yöntemleriyle ilgili yasayı hazırlayan Neuwirth'in de kabul ettiği gibi Fransa'da bu yöntemler engelleniyor.

– ÇÜNKÜ böyle durumlarda her zaman olduğu gibi sorununa bir çare bulmak için TEK BAŞINA KALDI.

Bugün bu dramı yeniden yaşamak zorundadır ve bu durumun gerçek sorumlusu olan toplum onu GİZLİ OTURUMDA YARGILAYACAKTIR.

Bu durumu yaşamış olan ve her ay yaşayabilecek olan biz kadınlar, Marie-Claire ile dayanışma içindeyiz.

KADINLAR VE ERKEKLER
HEPİNİZ
11 EKİM ÇARŞAMBA GÜNÜ SAAT 9'DA
İDARİ SİTE'DEKİ BOBİGNY MAHKEMESİ'NİN
ÖNÜNDE BULUŞALIM.

Eglise de Pantin Metrosu. Sonra İdari
Site'ye kadar otobüs.

CHOISIR DERNEĞİ
174 Rue de l'Université
Paris 7e

– HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ İÇİN

– ÇOCUK ALDIRMA İLE İLGİLİ BASKICI METİNLERİN YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILMASI İÇİN

– ÇOCUK ALDIRMA SUÇUNDAN YARGILANACAKLARIN ÜCRETSİZ OLARAK SAVUNULMASI İÇİN.

DERNEĞİN KURUCULARI
Académie Française'den Jean ROSTAND
Simone de BEAUVOİR, Gisèle HALİMİ
Christiane ROCHEFORT, Delphine SEYRİG

HAMİLELİKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ NEDİR?

"Hamilelikten korunma yöntemleri, antimilitarist bir komplodur. Gerçekten askerler çalışan sınıflardan toplanır. Eğer fakirler hamilelikten korunma yöntemlerinden faydalanırlarsa gelecek savaşta savaşacak erkekleri nereden bulacağız?"

Senatör Roselip'in beyanatı
(Wisconsin, ABD)
Express, 4-11 Haziran 1973

GISÈLE HALIMI:

*KADINLARIN ÖZGÜRLEŞMESİ: KADINLAR MÜCADELEYE KENDİ DEĞERLERİYLE KATILMALI**

Sorular:
ŞİRİN TEKELİ

– Sayın Halimi, ben sizi daha çok Choisir *(Seçme) Derneğinin kurucusu olarak tanıdım. Bu dernek Fransa'da kürtaj hakkını yasaklayan yasanın değiştirilmesi sırasında çok etkili bir mücadele verdi. Ayrıca siz, kadın davası konusunda yazdığınız pek çok kitapla önde gelen bir feminist aydın olarak tanınıyorsunuz. Bize kendinizi tanıtır mısınız? Kadın davasının ve sizin bir kadın oluşunuzun buradaki etkisi ne olmuştur?.*

– Kuşkusuz kadın oluşum belirleyicidir; siyasi felsefemi tanımlarken vazgeçilmez bir unsurdur. Çünkü daha çocukluğumda bu etkiyi hissettim. Belki size şu hatırlatmayı yapmamda yarar var: Ben, Tunus doğumluyum. Tunus henüz bir Fransız sömürgesi iken, çok yoksul ve geleneksel bir Musevi-Arap ailesinin kızı olarak dünyaya geldim. Doğduğum zaman babam, benim bir kız olduğumu gördüğünde öyle bir yeise kapılmış ki,

* Ülkemiz feminist hareketinin önde gelen isimlerinden, araştırmacı ve yazar Şirin Tekeli'nin Gisèle Halimi'yle yaptığı ve *Cumhuriyet* Gazetesi'nde yayınlanan (31 Mayıs - 3 Haziran 1982) söyleşi.

doğumumu on beş gün gizli tutmuş. Sanki, geçen zaman gibi beni bir oğlana dönüştürebilirmiş gibi! Demek istediğim, ben çok erken bir yaştan itibaren ve adeta içgüdüsel olarak, tüm ezilmişliklerin baskısını birlikte hissettim: Sömürge halkından, Musevi-Arap ve hepsinin üstünde de kadındım. Okuma olanağım yoktu. Çünkü ailemin beni okutacak olanağı kıttı ama daha önemlisi beni okutmayı düşünmüyorlardı –bir kız çocuğu için– okuma hiç de gerekli değildi. Çok küçük yaşta bir koca buldum, daha doğrusu bana bir koca buldular. En önemlisi, bir kadın olduğum için, aile adını ve namusunu sürdürecek, onun için de iktisadi bağımsızlığı olması gereken erkek çocuklarına göre daha aşağı bir insan sayılıyordum.

Demek ki siyasi felsefem, bütün bu söylediklerimin bir ürünüdür. Şöyle söyleyeyim isterseniz: Ben, benliğimde bütün ezilmişlikleri birlikte taşıyordum. O yüzden de felsefemin özünü, tüm bu ezilmişliklere karşı mücadele etmek oluşturdu. Bana öyle geliyor ki, kadın olmamın hem talihi hem de zorluğu burada yatar: Kadınlar onlara eşdeğer koşullar altında yaşayan erkeklere göre daima daha fazla ezildikleri için – ister burjuva, ister işçi sınıfından olsunlar– ezilmişliğin ne demek olduğunu, onlara göre çok daha derinden kavrayabilirler. Bu kavrayışı siyasal bilince dönüştürebildikleri takdirde de kendilerini kadın davasına adamaları işten bile değildir. Öte yandan, kendini kadın davasına adamak, yani feminist olmak demek, yeryüzünde varolan tüm ezilmişliklere karşı savaşmak demektir. Belki size şunu da hatırlatmamda yarar var: Ben yaşamımın sekiz yılını Cezayir Kurtuluş Savaşı'na adadım; Cezayir halkının kendi kaderini tayin etme hakkı için mücadele ettim. Fransız Hükümeti ve ordusunun adaletsizliklerine ve işkenceye karşı çıktım, bu konuda bir kitap yazdım; kendim de bu yüzden tutuklandım ve işkence gördüm...

– Nerede oldu bu?

– Cezayir'de, 1958'de askerlerin giriştiği güç denemesi sırasında. Sözünü ettiğim kitabım da bir rastlantı değil. Çünkü o sırada Cezayir Kurtuluş Örgütü militanı 22 yaşında bir genç kızın, tutuklanan, işkence gören, ırzına geçilen bir genç kızın davasını üstlenmiştim. Bu genç kız, ezilmişlik denen olayı, Cezayirli erkeklerden çok daha derinden yaşamıştı...

– Camila Bupaşa'dan mı söz ediyorsunuz?.

– Camila Bupaşa'dan... Evet. Onun davası üzerine yazdığım kitabın önsözünü Simon de Beauvoir kaleme almıştı. Şimdi, daha önce söylediklerimi toparlarsam; çoğu zaman erkekler, biraz da küçümseyici bir alaylıcılıkla "feminizm de nedir?" diye sorduklarında onlara, "feminizm, varolan tüm ezilme ve baskılara karşı verilen en kapsamlı, en bütünsel, en topyekûn mücadele biçimidir" yanıtını veririm. Gerçekten de burada sadece siyasi baskı söz konusu değildir. Bunun yanı sıra iktisaden ezilme olayı da var. Kadın bu açıdan, "proleterin de proleteridir". Çünkü evin dışında çalıştığı zaman erkeklere göre daha düşük ücret almakta, evinde de sömürülmektedir. Ayrıca kültürel bakımdan daha geri durumdadır ve siyasi sorumlulukları paylaşmamaktadır.

Bütün bunlar bir araya geldiğinde, kadınlar için öyle bir ezilme hali ortaya çıkar ki, aynı şey erkeklerin başına gelse, mutlaka başkaldırırlardı bu duruma. Gelgelelim, aynı şey kadınlar için söz konusu olunca, onların mücadelesi, marjinal bir mücadeleye dönüştürülüyor. Benim de ısrarla vurgulamaya çalıştığım nokta işte bu. Feminizm, marjinal bir mücadele değildir. Tam tersine, bütün diğer mücadeleleri kapsayan, onları içeren bir mücadeledir. Onu hem harikulade, hem de güç yapan işte bu. Çünkü feministseniz, yaşamınızın her anında mücadele etmek zorundasınız. İnsanın söylemine uygun yaşaması gerekir ve eğer feministseniz, erkeklerle olan ilişkilerinizde bir dizi şeyi kabullenmeniz olanaksızlaşır.

– Sayın Halimi, Kadın Sorunu üzerinde biraz daha duralım mı? Bana öyle geliyor ki, Fransa "kadınların kurtuluşu" mücadelesinin en erken gündeme geldiği toplumlardan biri. Fransız Devrimi ve hattâ daha bile öncesinden beri kadınlar "eşit insan" olma talebinde bulundular. Ne var ki onlara bu hakların tanınması ve erkeklerle eşit bir statüye gelebilmeleri başka bazı toplumlardan bile daha geç bir tarihte mümkün oldu. Öte yandan, bana öyle geliyor ki bu açıdan tarih, özellikle son on yılda biraz hızlanır gibi oldu. Bu gözlemlerime katılır mısınız? Bu durumu nasıl açıklıyorsunuz? Günümüzde (daha doğrusu sosyalistler iş başına gelmeden önce) Fransa'da kadınların durumu ne merkezdeydi?

– Fransa'daki gelişme, birçok başka toplumda olup bitenin bir tekrarıdır. Fransa'da siyasi haklar için verilen mücadeleler daima – Fransız devrimi ve Komün sırasında da olduğu gibi – kadınları kullanmışlardır ama onlara erkeklerin sahip olduğu hakları tanımak söz konusu olduğunda, bunu kabule yanaşmamışlardır. Bunun içindir ki uzun bir süre özgürlük mücadeleleriyle kadının kurtuluşu (özgürleşmesi) mücadelesi arasında bir fark doğmuştur. Sizin de değindiğiniz gibi bu açıdan 1970'lerde bir dönüm noktasına gelindi... Aslında bu tarihi biraz daha eskiye götürmek gerek. Bu bize 1965'te ABD'den geldi ve biz Fransa'da, Kadınların Kurtuluşu Hareketi'ni, 1968 Mayıs Hareketi sırasında kurduk. Ama kadınlar, o dönemde de büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. Çünkü, 1968'lerin sol hareketlerine, kendilerinin de kurtuluş gününün geldiğine inanarak katılmışlardı. Ama onlara yerlerinin, erkeklere kahve pişirmek, alış verişlerini yapmak ve erkeklerin düşünmesi için uygun zemini hazırlamaktan ibaret olduğu, solun da en solundaki erkeklerce, bir kez daha hatırlatıldı. Bunun üzerinedir ki ve bu çok önemlidir... kadınlar, doğrudan eylem dediğimiz mücadele biçimini seçtiler. Bunun anlamı şudur: Kadınlar yapısal açıdan siyasi partilerin, tepede yer alan ve görüşleri dile getiren şef ve adına

öncü denen ara kademeleri ve sözde merkeziyetçiliğiyle, piramit tipi örgütlenmesini reddettiler. Bana öyle geliyor ki bu açıdan tüm siyasi parti ve hareketlerin dikkatle değerlendirmesi gereken bir model geliştirmeye çalışmaktadırlar. Çünkü kadınlara göre, ezilme olayı tüm kadınların yaşadığı, hepsini ilgilendiren ve bu yüzden bütün kadınların üzerinde düşünmesi gereken bir durumdur.

Demek ki doğrudan eylem yöntemini benimseyen kadın hareketlerinin katı bir yapısı yoktur. Bu açıdan bizim derneğimiz *Choisir*'in özel bir yeri var. Biz bir dernek yapısındayız. Bunun nedeni, bizim, yasalara karşı mücadele vermek için kurulmuş olmamız. Bu bir çelişki gibi görünebilir, ama değildir. Yasal bir dernek olarak biz, davaları üstlenebiliyor ve ayrıca, "Biz hükmi bir şahsiyetiz, isterseniz bizi dava edin" diyebiliyorduk bize karşı olanlara. Buna rağmen Choisir Derneği de çok gevşek bir örgütsel yapıya sahiptir. Doğrudan eyleme dayalıdır, partiler dışında yer alır ve gerek partilerin, gerek kamuoyunun dikkatini kadınların sorunlarına çekmeye çalışır.

Kadınların bugün içinde bulundukları duruma gelince; sizin sorunuzda ifade ettiğiniz, "eşitlik" statüsüne varıldığını söylemek mümkün değildir. Hattâ bundan henüz çok uzak olduğumuz da açıktır. Bazı sorunlar adeta kemikleşmiş durumda, durağan. Örneğin kadınların çalışması bu durumda. Öyle ki, bundan on beş yıl önce, Fransa'da ortalama kadın ve erkek ücretleri arasında kadınlar aleyhine % 33'lük bir fark vardı. Bugün halâ aynı fark mevcut. Keza işe alınmada, kadın/erkek eşitsizliği olduğu gibi duruyor. Gerçi, kadın hareketinin mücadelesi sonunda kabul edilmiş bazı yasalar var (1972 ve 1975 yasaları... eşit iş ve eşit işe eşit ücret yasaları). Bunlar kadınların çalışması alanında hukuki bir eşitlik sağlıyorlar. Ama, bu eşitliğin fiilen sağlandığı söylenemez. Çünkü işverenler yasaları uygulamamanın bir yolunu buluyorlar. Öte yandan erkeklerin elinde bulunan adalet cihazı, cinsiyet ayrımı olayını takipte hiç de aceleci davranmıyor.

Buna karşılık, Fransa'da kadın/erkek eşitliğinin, bir ölçüde de sağlandığı başka alanlar var. Cinsellik alanında, yani doğum kontrolü ve kürtaj konularında, her şeye rağmen, eski yasayı değiştirmeyi başardık -ki bu, sosyalizmin iş başına gelmesinden önce gerçekleşti. Sosyalistlerin iş başına gelmesinden sonra da, önümüzdeki eylülden itibaren kürtaj masrafının sosyal sigortadan ödenmesi uygulanmasına geçilmesini sağladık. Öte yandan, doğum kontrolü çok önemli bir konu ve bu konuda pek çok tabu var biliyor musunuz? Şimdi artık, TV reklamlarında doğum kontrolünden söz ediliyor...

– Sayın Halimi, Fransa'da ve genel olarak dünya'da Kadınların Kurtuluşu Hareketi'nin bugünkü etkinliği nedir? Batılı ülkelerde kadınların elde ettiği kazanımların, Türkiye gibi gelişmekte olan toplumların kadınları üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?

– Kimi yerde ileri sürülen bir görüş şudur: Ülkelerin koşulları değişik olduğundan, insanın tanımadığı ülkelerden söz etmesi yanlıştır. Bana kalırsa bu, kadınların mücadelesini gettoya itmenin bir yoludur. Kuşkusuz her toplumda, kadınların yürüteceği kurtuluş mücadelesinin stratejisi ve taktikleri o toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel faktörleriyle belirlenir. Bu açıdan verilebilecek en iyi örnek belki de Cezayir. Bu toplumda kadınların mücadelesi bugün gerilemiştir. Oysa Kurtuluş Savaşı sırasında kadmlar direnme hareketine katılmış, peçelerini atmış, erkeklerle yan yana döğüşmüş ve onlarla bütünleşmişlerdi. Bugünse onlara, sizin yeriniz eviniz deniyor. Demek ki onların mücadelesini, geçmişte yaptıklarına kıyasla değerlendirmek gerekir. Kadınları cenderesine hapsetmek isteyen bazı katı islamcı anlayışlara göre değerlendirmek gerekir. Böyle olunca da Paris'te kadınların uğruna mücadele verdikleri, örneğin çocuk bakım izninin karı kocaya birlikte tanınması talebiyle Cezayirli kadınların talepleri aynı olmayacaktır. Ancak ben, aynı bir

tarih diliminde, kadınların mücadelelerinde, dünyanın her yerinde geçerli olabilecek noktalar bulunduğuna inanıyorum. Örneğin, kadının cinsel tutukluluğu sorunu her yerde geçerlidir. Bu konuda bize karşı öne sürülen görüşlerin de aynı oluşu gibi. Burada sorun, biz kadınların bir nüfus politikasına alet edilip edilmediğimiz; özgürlüklerimizin en temellisi olan hayat verme ya da vermeme hakkımızın elimizden alınıp alınmadığı sorunu. Bu soruyu Türkiye'de de, İran'da da başka bir yerde de sorabiliriz.

Burada bir de şunu eklemek isterim: Kimilerine göre bazı toplumlarda öncelikle verilmesi gereken mücadeleler başkadır. Siyasi mücadelenin çok kızıştığı dönemlerde, örneğin bir Fransız direnme hareketi veya başka ulusal bağımsızlık savaşlarında, azgelişmişliğe karşı verilen mücadelelerde, diktatörlüklere, işkenceye karşı mücadele edildiği durumlarda, "feminizm de nereden çıktı, şimdi sırası mı?" diye sorulduğu olur. Ben bunun çok yanlış bir çözümleme olduğu kanısındayım. Çünkü doğrudan feminizmin kendisi, uğruna mücadele edilen bütün bu değerlere yer verir. Başka bir deyişle feminizm, bu mücadeleleri dışlamaz, onları içerir. Biz feministlerin, dünyanın öbür yarısının ezilmekte, sömürülmekte, işkence görmekte devam ettiği bir bağlamda, tek başına kadınların özgürleşmesini istemek gibi bir budalalığa düşmemiz söz konusu olamaz. Bu tür iddialar, biz feministleri suçlamak için öne sürülüyor. Birçok ülkede tanık oldum buna. Örneğin Latin Amerika'da, bana, orada verilen mücadelenin başka olduğu ve kadınların da o mücadeleye katılması gerektiğini söylediler. Ben bu tür suçlamalara şöyle yanıt veriyorum: Evet, kadınlar bu mücadelelere katılmalıdırlar. Ama bunu o mücadelenin önderlerinin neferleri, orduları gibi yapmamalı, o mücadelelere kendi değerleriyle katılmalıdırlar. Ancak o takdirde mücadele sonunda yeniden kendi değerlerini bulabilirler. Aksi halde, Cezayir'de olan, başka yerlerde de olur.

– Bu son noktayı biraz açabilir misiniz? Kadınların kendi kurtuluş mücadeleleri arasındaki ilişkiyi nasıl görüyorsunuz?

– Daha önceki bir sorunuzu cevaplarken de söylemiştim: *Feminizm*, bütün mücadeleleri kendi içinde toplar, dolayısıyla demokrasi mücadeleleriyle de iç içedir. Kadınların benimsediği değerler... bu sözcüğü çok sevmediğim halde yine de kullanacağım, özü gereği demokratik değerlerdir. Nedir feminist kadınların değerleri? Uğradıkları baskıya, ezilmişliğe başkaldırmak... Kendi ezilmelerine başkaldırıyorlarsa, başka hiçbir kesimin ezilmesini de kabul edemezler. Kadınlar ezilmişlerin en ezilmişi oldukları için, baskı ve ezilmeye karşı mücadeleleri de mutlaktır. Erkeklerin çoğu zaman göremedikleri, anlayamadıkları şey de işte bu. Oysa onların en büyük kazancı, kadınların çeşitli mücadelelere o mücadelenin neferleri olarak değil, kendi değerleriyle girmeleridir. Çünkü kadınların her mücadeleye katabilecekleri yeni bir nefes vardır. Yineliyorum ve diyorum ki, demokrasi mücadelesiyle kadınların kurtuluşu mücadelesi arasında doğrudan bir bağ vardır ve kadınlar bu mücadeleye kendi değerleriyle katılmalıdırlar.

– Eğer isterseniz, şimdi de Fransa'da sosyalist hükümetin icraatına ilişkin olarak size yöneltmek istediğim birkaç soruya geçelim. İlkin size, Fransa'da iktidar değişikliğinde kadın seçmenlerin ne gibi bir rolü olmuştur, diye sormak isterim. İkinci olarak, son kantonal seçimlerine ilişkin görüşünüzü sormak istiyorum. Bu seçim sonuçlarını sosyalistlerin göreli bir yenilgisi olarak görmek mümkün müdür? Eğer böyleyse, sosyalistlerin, daha vaad etmiş oldukları reformların pek azını yapabilmişken seçmenlerini yitirmelerini neyle açıklıyorsunuz?.

Bilindiği gibi Fransa'da kadınlar genellikle sağ partilere oy verme eğilimindedirler. Nedenleri çeşitlidir. Tutucuları genellikle yaşlılar destekler, yaşlı nüfus içinde kadınlar önemli bir

yer tutar. Öte yandan kadınlar, koşulların değişmesinden en çok etkilenen kesimdir. Mesleki formasyonları yoktur, çalışma hayatının alt basamaklarında yer alırlar vb. Denebilir ki bu gibi durumlar, sol partileri desteklemeyi gerektirmez mi? Evet ama, kadın siyasi bilinçten de yoksundur. İşte bu yüzden son seçimlere kadar, kadınlar daha çok, ellerinde olanı korumak dürtüsüyle ya da bilinçlerini denetleyenlerin, yani papazların, kocalarının veya patronların etkisiyle tutucu partilere oy vermişlerdir. 1981'de Fransa'da meydana gelen değişimin en önemli yanlarından birisi de budur. Ben buna "değişim içinde değişim" diyorum. Nitekim bu seçimlerde kadınlar ilk kez sola oy verdiler. Daha doğrusu, ilk kez bu seçimlerde kadınlar sola, erkeklerle aynı oranda oy verdiler. Yani onlardan daha fazla değil. Ama solun elde ettiği % 52 oran içinde kadın ve erkek seçmenlerin payı aynıdır. Bu değişimde, bizlerin de katkısı bulunduğu için Choisir olarak bundan kıvanç duyduk.

Kantonal seçimlerine gelince. Biliyorsunuz, sağ bu sonuçları solun bir yenilgisi olarak göstermeye çalıştı. Bence buna gerçek bir yenilgi denemez. İstatistikleri yakından incelediğinizde, solun gerilemediğini, hattâ ilerlediğini görüyorsunuz. Burada gözden kaçırılan nokta şu: Buradaki ilerleme, başkanlık ve milletvekili seçimlerine göre değil, bir önceki kantonallere göredir. Ama yapılması gereken de bu. Karşılaştırılamayacak şeyleri karşılaştırmamak gerek. İnsanlar bir milletvekili ya da yerel temsilci seçerken aynı şekilde davranmazlar. Milletvekili seçimlerinde, ulusal siyasal tercihler ağır basarken, belediye ve kanton seçimlerinde yerel çıkarlar ön plandadır. Bu nedenle solcuların, iyi idareci olduğunu düşündükleri, tanıdıkları bir sağ adaya oy vermeleri mümkündür. Demek ki, ilkin, farklı seçimlerin ölçütleri farklıdır. İkinci olarak, solun kantonallerde daima azınlıkta kaldığım hatırlatmakta yarar var. Oysa son seçimlerde sol, oylarını artırmıştır. Ancak, biz, başkanlık ve milletvekil-

liği seçimlerindeki hamle bağlamında, kantonallerde de çoğunluğu alacağımızı ummuştuk. Gerçekleşmeyen işte budur. Ve bu bir uyarıdır. Ama bunun anlamı, sizin sorunuzda ifade edildiği gibi bizim solun oylarını yitirmemiz değildir. Çünkü her şeyden önce, başkanlık ve meclis seçimlerinde bile bize verilen oyların hepsi solun oyları değildir.

– Ne zamandan beri TV reklamlarında doğum kontrolünden bahsediliyor?

– Bir iki aydan beri. Bu reklama ayrılan süre sadece bir dakika. Ama yine de kadınlara doğum kontrolünün önemi ve iyi bir korunma aracını nereden sağlayabilecekleri anlatılabiliyor. Bu, kadınların bilgilendirilmeleri ve kendi sorumluluklarını üstlenmeleri bakımından çok önemli bir adım.

Bugüne kadar henüz çok az şey yapılan bir alan, kültür alanı. Kitle iletişim araçları bugün hâlâ, eskiden olduğu kadar cinsiyetçi (seksist) bir tutum içerisinde. Reklamlar, afişler, filmler konusunda sürekli bir mücadele veriyoruz. Son olarak Choisir, bir reklam spotu ile ilgili bir kampanya başlattı. Bu spotta, dört gün boyunca bir kadın soyunurken gösteriliyordu. Önce sutyeni çıkarıyor vb. Üstelik bu reklam bir seyahat acentasını tanıtmak için yapılıyordu. Biz buna karşı çıktık. "Kadın bedeninin böylesine kullanılması, araçlaştırılması kabul edilemez" dedik. Bu alanda da ağır bir ilerleme var.

Buna karşılık, siyasal alanda hemen hemen hiçbir ilerleme yok. İktidar ve söylem düzeylerinde çok az kadın sorumluluk alıyor. Örneğin Millet Meclisinde sadece 27 kadın temsilci var, yani Meclisin sadece % 5'ini oluşturuyoruz.

– Bu 27 kadın arasında, kadınları ilgilendiren sorunlarda bir dayanışma kuruluyor mu?

– Bir bakıma. Bir araya gelmek, aramızda sorunları konuşmak düzeyinde bir dayanışma var. Ben de bu amaçla bir "Kadın kurtuluşu için ve cinsiyetçiliğe karşı" komisyon kurdum. Ama benim dışımdaki bütün kadınlar grup üyesi olduklarından, kadınları ilgilendiren bir yasa taslağı hazırlandığında, desteklemek için partilerinin iznini almak zorundalar. O zaman da benim tek kişi olarak verdiğim teklif eğer desteklenmezse, gündeme alınmayabilir. Buna rağmen, böyle taslaklar hazırlamak önemlidir.

– Şimdi size biraz da "sosyalizmle" ilgili sorular sormak istiyorum. Yanılmıyorsam, 1981'deki Başkanlık seçimlerinin iki türü arasında siz Choisir hareketi adına, başkan adaylarını kadın sorunu üzerine bir açık oturuma davet ettiniz. Daha önce de "kadınlar ortak programı"nı hazırlamıştınız. Bu açık oturumdan sonra, sosyalistlerin listelerinden bağımsız milletvekili seçildiniz. Bize biraz bu gelişmelerden söz eder misiniz? Bugün sosyalist hükümetten ne bekliyorsunuz?

– İlkin bir saptama. "Kadınlar ortak programı"nı Choisir üyesi 73 kadın (avukat, profesör, işçi, göçmen v.b. kadınlar) ortak olarak hazırlamış ve kitap 1978'de yayınlanmıştı. 1978 milletvekili seçimlerine "Kadınlar için 100 (kadın) temsilci" ilkesiyle katılmaya karar verdiğimiz zaman bu kitap seçim bildirgemiz oldu.

Tabii ki seçimde hiçbirimiz seçilemedik. Çünkü, seçmenler, kampanya sırasında bize büyük ilgi göstermekle birlikte, oylarını "israf etmeme (utile)" kaygısıyla davrandılar. 1981'de ise, başkanlık seçimi için kampanya çok kızıştığı halde, adaylardan hiçbiri kadınlar konusunda tek söz etmiyordu. Bunun üzerine iki tur arasında, yarışmada kalan iki Başkan adayını "Kadınlar için hangi başkan?" konulu bir açık oturuma davet ederek, adaylardan hangisinin kadınların davasını ileriye götüreceğini anlamak istedik.

Giscard önce katılmayı kabul ettiği halde sonradan vazgeçti. Çünkü sağın oylarını toplamak istiyor, bu nedenle kürtaj gibi konularda tavrını belli etmekten kaçınıyordu. Bu nedenle tartışmayı sadece Mitterrand'la yaptık. Çok iyi hatırlıyorum, ilk soruyu ben sordum ve "Sayın Mitterrand, kadınların mikrofonu önünde onların pençesine düşmüş haldesiniz. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz" dedim. O da, "Açıkça itiraf edeyim ki, kendimi rahat hissettiğimi söylersem yalan olur. Ben tam anlamıyla feminist değilim, ama buraya gerçeğin balını tatmaya geldim. Sizin pençeleriniz varsa ben de kendimi savunacağım" dedi. Farklı eğilimlere sahip yedi kadının, kadın sorununun her yönüne ilişkin sorularını büyük açıklıkla cevaplandırdı ve hattâ zaman içinde taahhütlerde bile bulundu. Bu bize çok önemli göründü.

Bu yüzdendir ki, Choisir hareketi, ilk kez, bir siyasi kişiyi destekleme kararı verdi. Artık Giscard'dan fazla bir şey beklenemeyeceği konusunda kadınlar hemfikirdi. İşte bu noktadan itibaren Sosyalist Parti, toplumu tek başına değil, değişim isteyen tüm unsurlarla birlikte değiştirmeye karar verdi ki, bu bence kutlanacak bir tavırdır. Bu bağlamda, feminist hareketin de sorumluluğa katılmasını destekledi. Önceleri üç seçim bölgesi söz konusuydu, ama sonunda bir bölgeyle yetinmek zorunda kaldık ve ben İsère bölgesinde hem Choisir hem de Sosyalist Parti'nin adayı oldum. Bu önemli. Çünkü, ben aslında Choisir'in adayıydım, ama Sosyalist Parti bana karşı aday göstermedi. Böylece ben, sosyalistlerin desteğiyle seçilen ilk feminist milletvekiliyim. Neden milletvekili oldum? Bugün o günkü kadar emin değilim, doğru bir seçim yaptığımdan. Ama o zaman, feministler olarak parlamentoya temsilci göndermenin kadınların davasına hem yeni bir ses (voix) getireceğini hem de yeni bir yol (voie) açacağını düşünmüştük. Fransa'da ilk kez bir feminist, parlamentoya giriyor; bu sözcük ilk kez Meclis kürsüsünden duyuluyor, tutanaklara geçiyordu.

– Küçük çiftçiler deyince, galiba, kendi de bir kadın olan tarım bakanının bazı zorlukları oluyor değil mi?

– Haklısınız... Tabii bu, Edith Cresson'un beceriksizliğinden doğan bir sorun değil. Sekiz yıldan beri tarımsal gelirler düşme eğilimindeydi ve geriliyordu. Bizden ne yapmamız bekleniyor ki... Birkaç ayda bunları yükseltmek mi? Hem de Ortak Pazarın koyduğu kısıtlamalar ve İngiltere'nin tarım fiyatları konusundaki tavrı malumken! Biz sihirbaz değiliz ki... Elimizden geleni yapıyoruz ama geçmişten çok ağır miras aldığımız unutulmamalı... Seçimlere geri dönersek; dediğim gibi, geleneksel olarak sağa oy veren, başkanlık ve milletvekili seçimlerinde ise bize oy veren kadınlar ve çiftçiler gibi kesimler, son kanton seçimlerinde muhtemelen bize oy vermediler. Bu yüzden ben, son seçimlerde solun oylarının tamamını yine aldığımızı düşünüyorum. Yani kaybedilen oylar solun oyları değil, ilk kez son seçimlerde bize güven gösterip kantonallerde geleneksel şekilde oy veren seçmenlerin oylarıdır. Onun için de bu sonuçların bizim için bir uyarı olduğunu söylüyorum. Kendimize çekidüzen vermeliyiz. Zaman zaman bakanların açıklamaları arasında tutarsızlıklar görülüyor. Bu da seçmeni şaşırtıyor.

– Sayın Halimi, sosyalist hükümetin bugüne kadarki icraatını nasıl değerlendiriyorsunuz?.

– İsterseniz, iş başına geldiğimizden beri gerçekleştirilen reformların bir bilançosunu yapalım. Birkaç ayda çok, ama çok önemli reformlar gerçekleştirildi. Millileştirmeler, yönetimde ademi merkeziyetçiliği sağlayan reform ve toplumsal reformlar. Örneğin, ölüm cezasını kaldırdık. Ben oğullarıma, "milletvekilliği yaşamımda sadece bunu gerçekleştirmiş olsaydım bile, kendimi tatmin olmuş sayardım" diyorum.

Bunun dışında tüm istisna mahkemelerine son veriyoruz. Devlet Güvenlik Mahkeme'sini kaldırdık. Son günlerde de as-

keri mahkemeleri lağvettik. Çünkü insan haklarına ve savunma hakkına saygımız gereği, demokratik bir rejimde, klasik hukukun, olağan yargı mahkemelerinin yeterli olduğuna inanıyoruz.

Demek ki, bugüne kadar yaptığımız şeyler çok önemli ve temeldir. Önümüzdeki yasama dönemi ve temmuzdaki olağanüstü dönemde, yeni bir alana, işletmelerde çalışanların hakları konusuna gireceğiz. Bu, her zaman solun büyük düşü olmuştur ve bunu gerçekleştireceğiz. Çünkü demokrasi salt siyasi değildir. Aynı zamanda iktisadi olmayan bir demokrasi aldatıcıdır. İsterseniz şöyle ifade edeyim: Yapmak istediğimiz şey, olumlu anlamıyla ütopyayı gerçekleştirmek... Yani birey özgürlüğü ile toplumsal zorunluluğu bağdaştırmaktır. Tabii bu hiç de kolay bir iş değil. Önümüzdeki günlerde gündeme gelen işletmelerde çalışanların hakları konusu, çalışanları işyerinde patronla eşit bir konuma getirmeyi amaçlamaktadır. Çünkü ona, sendikasında faal olma ve işyeri koşullarını tartışma hakkını getirecektir. Millileştirmeler bu değişikliklerin öngürüldüğü bağlamda çok önemlidir. Çünkü bu bize bürokrasi ve örgütleri denetlemek için önemli bir araç sağlayacaktır. O halde, millileştirmeler, çalışanların hakları, ademi merkeziyetçilik ve diğer reformları bir arada düşünmek gerekir. Bu yoldan sosyalizmi kurarken, bürokrasi ve getirdiği sakıncaları safdışı bırakmayı başarmayı umuyoruz. Başarabilir miyiz? Herhalükârda, çabamız bunun için.

– Sayın Halimi, size son olarak şunu sormak isterim: Bir yandan toplumsal değişime çok önem veriyorsunuz. Örneğin, feminizm bağlamında, "Dünyayı değiştirmek için feminizm" sloganını ortaya attınız. Ama öbür yandan da köklü değişiklikleri, varolan sistemin yerleşik kurumları (5. Cumhuriyet rejimi) çerçevesinde gerçekleştiriyorsunuz. Bu ikisi arasında bir çelişki yok mu?

– Size daha önce, Choisir'den söz ederken, dar anlamda devrimci olmadığımızı söylemiştim. Ancak feminizm, insanlar arasındaki ilişkileri değiştirmeyi amaçlıyor. Önemli olan bu-

dur. Kuşkusuz insanların karınlarının doyurulması da önemlidir. Ama karınları doyduktan sonra, diğer bir kesim tarafından ezilen insanlar varoldukça –patronlarca ezilen işçiler veya erkeklerce ezilen kadınlar gibi– fazla bir değişiklik yapıldığı söylenemez. Dolayısıyla dar anlamda devrimcilik, Marksist bile olmayan, Stalinci, mekanist bir devrimciliktir. Biz buna karşıyız.

İnsanlar arası ilişkileri değiştirmek için ise iktisadın ötesine gitmek ve mantaliteleri ve kültürü değiştirmek gerekir. Bize göre devrimcilik burada anlam kazanıyor. Bunu açıklamak için size verebileceğim en iyi örnek, kürtaj hakkıdır. Klasik anlamda buna ancak bir reform denebilir. Ama gelin bir de kadınlara sorun... istemedikleri bir analığa mahkûm olan kadınlara. Onların yaşamında bunun bir devrim olup olmadığına bakın. Kuşkusuz bu hak, yerleşik kurumları sarsmaz ama reformlar birbirine eklendiğinde, yavaş yavaş, dünyaya bakma biçimleri, yaşama tarzları ve bir ekonominin işleyişi öylesine değişebilir ki, sonunda nitel bir sıçrama gerçekleşebilir... Ve bu olurken de ne savaş olmuş, ne de kan dökülmüştür. Kadınlar şiddeti sevmezler. Kadınların çalışma hayatına ilişkin değişiklikler için de aynı şey geçerli. Ben bunun ancak sosyalizmle çözümlenebileceğine inanıyorum, şahsen. Ama öte yandan da sosyalizmin kadının kurtuluşu için gerekli bir koşul olmakla birlikte, yeterli koşul olmadığını düşünüyorum. Bunun için sık sık, "Feminizm; sosyalizm ve buna ek olarak bir başka şeydir" derim. Ve işte bu eklenen şey çok önemlidir ve onu ancak biz kadınlar, hem kadınlar hem de erkekler için sağlayabiliriz. Gördüğünüz gibi ben, feminizmin dar anlamına karşı çıkıyorum. Bence teorik olarak erkekler de feminist olabilir. Ama yine de bunu onlardan pek beklemeyelim. Çünkü bunu beklersek, onlardan, kendi ayrıcalıklarına kendi elleriyle son vermelerini istemiş oluruz. Erkekler, "egemen olma zorunluluğundan" kurtulmanın kendileri için nasıl bir rahatlama, bir özgürlük demek olduğunu şimdiden bilemezler. Bilirsiniz, bir başka halkı ezdiği sürece, ezen

halkın da özgür olmadığı söylenir. Ben bunun bireyler için de geçerli olduğunu düşünüyorum. Ezmek de hiç kolay bir şey olmasa gerek. Ve hele ezme hali, ezenle ezilen arasında, erkekle kadın arasında olduğu gibi, duygusal, düşünsel ve cinsel ilişkiler ve önünde sonunda, dünyayı birlikte kurma isteği bulunduğu zaman daha da zorlaşmaktadır. O zaman, kadının kurtuluşunu isteyen bizler "iki cins için de özgürlük" istiyoruz. Kadın ve erkeğin yan yana, eşit olarak ve kendi öz değerlerini koruyarak, yeni bir dünya kurmalarını istiyoruz. Kuşkusuz bir süre için aralarında bir çatışma olması kaçınılmazdır. Çünkü hiçbir kimse, kendi iradesiyle ayrıcalıklarından vazgeçmez. Ama bu çatışma ve mücadele devresinde bile nihai hedefi hatırda tutmalıyız. Bu hedef, erkekleri ortadan kaldırmak değil, onları daha iyi yapmaktır. Ve onları daha iyi yapabilmek için onları ikna edebilmeliyiz. Onları, bu hedefin doğruluğuna, biz kadınlardan başka kim ikna edebilir ki!

Kadın Mücadelelerinin Dinamiği ve Gisèle Halimi 5
Hapsedilmiş Kadın 11

I / YAŞAM BOYUNCA

Bir Kızın Çocukluğu 27
Fransa, Mahkeme Salonu, Çocuk Aldırıyorum 39
Moknin Davası 58

II / CHOISIR 66

III / BOBIGNY DAVASI

Davanın Hazırlanması 73
Olay 80
Karar 90
Davanın Sonuçları 92

IV / YASA

1920 Yasası 98
Choisir'in Yasası 102
Hükümetin Yasa Tasarısı 108

V / KÜRTAJ ve CİNSELLİK

Hamilelikten Korunma Yöntemleri 111
Cinsel Bilgilendirme ve Cinsel Eğitim 117
Bağımlı Cinsellik 120
Aile ve Cinsel Özgürlük 125

VI / GRENOBLE

Doğum Kontrol Merkezleri 135

VII / KAÇAMAK .....

VIII / KADIN MÜCADELELERİNİN DİNAMİĞİ

Kadınların Devrimi mi? .....

IX / EKLER

Ceza Yasası / Madde: 317 .....
Sosyalist Parti'nin Yasa Önerisi .....
Hükümetin Yasa Tasarısı .....
Uluslararası Yasal Düzenlemeler Tablosu .....
Dayanışma Bildirisi .....
Mahkemede Eylem İçin El İlam .....
Bir Belge: "Savaşa Erkek Yetiştirmek Yoksul Kadınların İşidir" .....

X / BİR SÖYLEŞİ: KADINLARIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Erkeklerin Kadınlar İçin Yapacağı Bir Şey Yoktur .....

BROY YAYINLARI: 58 * Ankara Cad. Vilayet Han, 205, Cağaloğlu-İstanbul, 526 20 93 * Yönetim Müdürü: Emin Yılmaz * Yayın Yönetmeni: Seyyit Nezir * Yayın Danışmanı: Nesrin Arman - Füsun Erbulak * Kapak Düzeni: HOY AJANS (Her Oyuluda Yayın Ajansı) * Kapak Baskısı: Renk Ofset * Dizgi: Ocak Dizgi, 511 37 47-513 98 22 * Dizgi Ustası: Ünal Horozoğlu * Ofset Hazırlık: HOY AJANS * İç baskısı: Unutulmaz Matb., 516 94 69

Gisèle Halimi

HAPSEDİLMİŞ KADIN

Gardiyanın mahkûmları özgürleştirdiği nerede görülmüştür? Öyleyse "erkeklerin de kadının özgürleşmesi için gerçekten yapabilecekleri hiçbir şey yoktur" diyor Gisèle Halimi. "Kadınların devrimi mi; kadınların öncülüğünde bir devrim mi? Kadınların kurtuluşu mu; kadınların öncülüğünde erkeklerin de kurtuluşu mu?" Gisèle Halimi soruyor, yanıt arıyor; kadın hareketinin hukuki ve politik öncü eylemlerinde etkin olarak yer alışını kimileyin roman tadında ve sürükleyici bir kurguyla dile getirdiği bu kitabını ve kendini şöyle tanıtıyor:

Kadınların durumunu, her şey birbirine karıştığı, takılıp başarısızlığa uğradığı ve sonunda rahatsız edici olduğu için bir aysberge benzettim. Görünmeyen, söylenmeyen şeylere kadar uzanıyor bunlar. Su altında kalmış köklere:
Kültüre, yaratmaya, aileye, aşka ve nihayet erkeğe dek. Temel ve üstü kapalı bir sürü ilişki.
Bu kitapta çocukluğumu ve kadın olmayı öğrenişimi anlatarak kadınlara —özellikle aralarında en güçsüz olanlarına— şunu söylemek istedim: Bilinç doğduğu zaman zayıflık güce dönüşür ve bu bilinçli güçten erişkin kadın doğmalıdır.
Kendimi tanıtayım: Eve kapatılmış, siyasal karar mekanizmasından uzak, cinselliği yadsınmış, kültür ve kitle iletişim araçları tarafından şartlanmış olan kadınım ben. Hapsedilmiş Kadın.

12000 TL (KDV dahil)